

วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนเมษายน – มิถุนายน 2566

วัตถุประสงค์

วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์ เป็นวารสารวิชาการราย 3 เดือน (ปีละ 4 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม - มีนาคม, ฉบับที่ 2 เมษายน - มิถุนายน, ฉบับที่ 3 กรกฎาคม - กันยายน และ ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ที่นำองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาไปบูรณาการร่วมกับสาขาที่เกี่ยวข้องกับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาวิชาด้านการศึกษา

บทความที่ได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน พิจารณาตีพิมพ์บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่ชนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะของกองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์ วารสารไม่สงวนลิขสิทธิ์การคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 4 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม - มีนาคม	(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 มีนาคม)
ฉบับที่ 2 เมษายน - มิถุนายน	(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 มิถุนายน)
ฉบับที่ 3 กรกฎาคม - กันยายน	(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 กันยายน)
ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม	(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 ธันวาคม)

เกณฑ์การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวน 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบข้อมูลของผู้เขียนบทความ เช่น ชื่อหรือประวัติการทำงาน และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-Blind Peer Review)

บทความที่ส่งมาขอเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความของวารสาร และต้องให้เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้

ทรรศนะและความคิดเห็นของผู้เขียนบทความ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือทรรศนะความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษมหาจุฬาลงกรณฯ

เจ้าของ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

อาคารบัณฑิตศึกษา ศูนย์วิจัยนวัตกรรมและการประกันคุณภาพการศึกษา

เลขที่ 30 หมู่ 1 บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

โทรศัพท์ 084-636-9669

www.so02.tci-thaijo.org/index.php/jg-mcukk/index

E-mail: journalmcukk@gmail.com

ที่ปรึกษาวารสาร

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.	อธิการบดี
พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
พระราชวัชรสารบัณฑิต, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา
พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
พระเมธีวราญาณ, ผศ.ดร.	คณบดีคณะพุทธศาสตร์
พระอุดมสิทธิธนายก, รศ.ดร.	คณบดีคณะสังคมศาสตร์
พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินโนโท, รศ.ดร.	คณบดีคณะมนุษยศาสตร์
พระครูโอภาสธนทกิตติ, ผศ.ดร.	รศ.คณบดีคณะครุศาสตร์
พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, ผศ.ดร.	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

บรรณาธิการ

พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
---------------------------	------------------------------------

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

พระมหาพิสิฐ วิสิฐฐปญโญ, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร.ธีรดนัย กัปโก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

พระครูปริยัติธรรมวงศ์, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ, ผศ.ดร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ บัวสุข	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.สำเริง ยุระชัย	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.กนกอร สมปราชญ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัวระภา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพัชญ์ อนันต์ธีระกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิญวัฒน์ โพธิ์सान	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประมุข ศรีชัยวงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ มงคลขจรกิตติ	มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ดำเนิน	สมาคมนักวิจัยแห่งประเทศไทย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเทศ สนั่นนารี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรัช เรืองแสน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย ฮวดศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรัส ลีกา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพรรณ วงศ์พรพวัน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา คล้ายเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส, ดร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

รองศาสตราจารย์ ดร.ดิยุทธธรศน์ ประทีปพรณรงค์	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์กิติ ยิงยงใจสุข	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญรัตน์ เหมนาโloy	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ์ (มิตินันท์วงศ์) ศรีจันทร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กชกร เดชะคำภู	มหาวิทยาลัยนครพนม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุมพล อุ้นพัฒนาศิลป์	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร แสนมี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภัทรา วงสกุล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ดร.ประชัน ชะชีกุล	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ผู้จัดการวารสาร

นางสาวอนุธิดา บุญตะวัน

ออกแบบปก

นางสาวอนุธิดา บุญตะวัน

จัดพิมพ์ที่

เอมี ก๊อบบี้ เซนเตอร์

88/27 ถนนเหล่านาดี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

โทร. 0-4330-6845, 085-010-1395

E-mail: emmy.emma.emem@gmail.com

บรรณาธิการแถลง

วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนเมษายน – มิถุนายน 2566 ได้มีผู้สนใจเพื่อขอตีพิมพ์ในวารสารเป็นจำนวนมากทั้งจากภายในและภายนอก ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางด้านวิจัย ด้านวิชาการในสาขาที่เกี่ยวข้องในปีที่ 10 ฉบับที่ 2 ประกอบด้วย บทความวิชาการ 4 บทความ บทความวิจัย 17 บทความ

กองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น ขอขอบคุณท่านผู้เขียนบทความ และท่านผู้อ่านทุกท่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านพอสมควร อันจักเป็นประโยชน์ในการศึกษา การวิจัยและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

บทความวิชาการ (Academic Article)

เมื่อไม่รัก ก็จะไม่รัก : บทวิเคราะห์ความรักตามแนวทางพระพุทธศาสนา

No Love, No Kindliness : An Analysis of Love, In the Guidelines Buddhism

พระสุนันท์ สุธมโม (โยธนาไม)

Sunan Suthammo (Yothanami)

1

การขับเคลื่อนโครงการ “สกลนครโมเดล” ต้นแบบการสร้างนวัตกรรมชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของจังหวัดสกลนคร

“Sakon Nakhon Model” Project Drive : A Prototype of Community Innovation to Develop the Grassroots Economy of Sakon Nakhon Province

ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์กร, พิศดาร แสนชาติ, ชัยณรงค์ พูลเกษม, วศิน เพชรพงศ์พันธ์, จิตติ กิตติเลิศไพศาล และ ชนินทร์ วะสีนนท์

Rachen Noppanatwongsakorn, Pissadam Saenchat, Chainarong Phoonkasem, Wasin Phetphongphan, Jitti Kittlertpaisan and Chanin Vaseenonta

13

การวิเคราะห์จริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมในวัฒนธรรมอีสาน

An Analysis of Environmental Ethics in Isan Culture

พระสมุห์บรรจง ปญญาวุธ และ จรัส ลีกา

Phra SamuBanjong Panyawutho and Jaras Leeka

33

Applied Buddhist Epistemology

Samphose Prak and Jaras Leeka

43

บทความวิจัย (Research Article)

การศึกษาแนวทางการรักษาโรคลมในผู้สูงอายุตามตำราการแพทย์แผนไทย

A Study on Treatment Guidelines of Lom Disease in Elderly According to Thai Traditional Medicine Textbooks

นิตยา นามวิเศษ, ศิริพักตร์ จันทร์สังสา, จิราพร หัตถผะสุ และ กรรณิกา นันตา

Nittaya Namvises, Siripuk Chansangsa, Jiraporn Hattapasu and Kannika Nanta 50

ความพึงพอใจของผู้สูงอายุในการรับเบี้ยยังชีพผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

The Satisfaction of Elderly for Receiving of the Elderly Allowance Through an Online E-Payment of Salaya Subdistrict Administrative Rganization, Phutthamonthon, Nakhon Pathom, Thailand

ปณยภา เกื้อนไย และ ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์กร

Punyapa Theunyai and Rachen Noppanatwongsakorn 62

ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

A Strategies Recommendations for Develop the Creative Leadership of Primary School Administrators Under the Khon Kaen Primary Education Service Area Office 4

พรประดิษฐ์ พันธุกุล และ ดาวรุวรรณ ถวิลการ

Pornpradit Phanthukul and Dawruwan Thawinkarn 74

แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา : พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

Guidelines for the Development of the Management Potential of cultural tourism : A case study of Phra That Phanom, That Phanom District, Nakhon Phanom Province

ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์กร

Rachen Noppanatwongsakorn 88

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม

Factors Affecting Natural Resources and Environment Development Salaya
Subdistrict, Phutthamonthon District Nakhon Pathom Province

สุวิน ศรีเมือง และ เตวิช พฤกษ์ปิติ

Suwini Srimauang and Tewit Pruekpiti

106

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของเกษตรวิถีพุทธ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน
Economic Development, Foundations of Buddhist Agriculture,
Santisuk District, Nan Province

พระชยานันท์มนูณี, สมคิด นันตะ, อรพินท์ อินวงศ์ และ สิทธิชัย อุ่นสวน

Phrachayanantamunee, Somkid Nunta, Orapin inwong and Sittichai Ounsuan

115

A Study of Learning Achievement Using Micro - Learning Grammar Lessons
Through Facebook Classroom for Grade 8 Students of Bansuankwan School,
Uthai Thani

Suchada Wongsirisrisakul and Henry Yuh Anchunda

128

A Development of English Listening and Speaking Skills Through Natural
Approach for Grade 9 Students at Watsidok School, Phrae

Pornsawan Kaewthammanukul and Henry Yuh Anchunda

140

การพัฒนาความสามารถในการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่าน
ออกเสียงโฟนิกส์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหนองพระ จังหวัดพิจิตร
The Development on the Reading Ability of English Words Using Phonics
Reading Skill Exercises for Students In Grade 4, Bannongpra School, Phichit

จินต์จุฑา สนปี และ ทำรงลักษณ์ เอื้อนครินทร์

Chinchutha Sonpee and Tamrongluk Unakarin

151

การพัฒนาสุขภาพจิตตามหลักพุทธจริยศาสตร์

The Mental Health Development According to Buddhist Ethics

พระณัฐพนธ์ กิตติปัญญา (ใจดี), จรัส ลีกา และ อุทัย กมลศิลป์

PhraNatthaphon Kittipanyo (Chaidee), Jaras leeka and Uthai Kamolsil 163

รูปแบบการจัดการศาสนพิธีและความเชื่อเรื่องพิธีกรรมงานอวมงคลในองค์กร ตามแนวพุทธศาสตร์ของสังคมไทย จังหวัดนครราชสีมา

The management model of religious ceremonies and beliefs about the bad luck rituals in the organization according to the Buddhist philosophy of Thai society in Nakhon Ratchasima Province

พระครูสุวรรณสารานุกุล, วานิช พาลาด, วรนิษฐา จันทร์เอี่ยม และ อุดม ไตยเวียง

PhrakhrusuwansaranuKun (Pichqyaphol Nguanthaingosng), Wanit Phalard, Warranittha Chan-iam and Udom Taivisng 174

การเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังอิทธิบาท 4 ของนักเรียนโรงเรียนเขาหลวงวิทยา อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

Teaching for Cultivating Power Four of Students at Khao Luang Wittaya School, Wang Saphung District Loei Province

พระมหาจมี วิชยธมโม (ทับพิลา), พระราชปรีชามุนี และ จารุกิตติ์ พริยสุวัฒน์

Phra Maha Jongmee Wichayatammo (Tubphila), Phrarachapreecharmune and Jarukit Pariyasuwat 187

แนวทางการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาโรงเรียนแก่น้อยศึกษา จังหวัดเชียงใหม่

Academic Administration Guidelines for Multicultural School : Case Study of Kaenoisuksa School Chiangmai

ณัฐพร ขวัญทอง, ปาริชาติ บัวเจริญ และ ประภัสสร สมสถาน

Nattaporn Kwanthong, Parichat Buacharoen and Parichat Buacharoen 198

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ของเทศบาลตำบลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์

People's Participation in the Preparation of Local Development Plans According to the Principle of Dittthamikatthaban 4 of Chom Phra Subdistrict Municipality, Chom Phra District, Surin Province

พระสุต อนุาลัย (สุขประเสริฐ) และ เวชสุวรรณ อาจิวชัย

PhraSud Analayo (Sukpraset) and Wetsuwan Ardwichai

215

การบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามหลักไตรสิกขาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด

Participatory Local Administration Based on the Buddihst Partway (The Threefold Learning) of Local Administrative Organizations at Pho Chaidistrict, Roi-Et Province

พระครูโพธิชัยคุณ ปสนโน (วรกมลวัฒนศิริ) และ พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า

PhrakruPhothichaikhun Pasanno (Worakamonwattanasiri) and

Pornpimol Pochailar

227

การปฏิบัติงานตามหลักอปริหานิยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

Performances of Aparihaniyadhamma of Local Administrative Organization Personnel in Si Somdet District, Roi-Et

พระไพบุลย์ ปสนโน (ธานีวรรณ) และ พระครูกิตติวราท

Pra Paiboon Pasanno (Thaneewan) and Phrakru Kittivarathorn

239

แนวทางในการบริหารการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

Administrative Guidelines for Blended Teaching and Learning in Sankamphaeng School, Sankamphaeng District, Chiang Mai Province

พงษ์ตะวัน แสงทอง, ประภัศร สมสathan และ ปาริชาติ บัวเจริญ

Pongtawan Sangtong, Prapatsorn Somsathan and Parichat Buacharoen

250

ภาคผนวก	263
กระบวนการพิจารณาบทความ	264
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	265

เมื่อไม่รัก ก็จะร้าย
บทวิเคราะห์ความรักตามแนวทางพระพุทธศาสนา
No Love, No Kindliness
An Analysis of Love, In the Guidelines Buddhism

พระสุนันท์ สุธมโม (โยธนาไม)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Sunan Suthammo (Yothanami)

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus

Email: sunanyothanami@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ผู้เขียนได้นำเสนอเรื่อง เมื่อไม่รัก ก็จะร้าย บทวิเคราะห์ความรักตามแนวทางพระพุทธศาสนา ซึ่งได้กำหนดไว้ 4 ประเด็นหลัก คือ 1. ความรักที่เป็นฝ่ายกิเลสเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตใจ จัดอยู่ในกิเลสกลุ่มโลภะ 2. ความร้ายที่เป็นพฤติกรรมของคนที่ไม่สมหวังดังใจคิด มีความโกรธ เรา่ร้อน หุนหุน ร้าย คิดร้ายทำลายคนอื่น 3. ความลุ่มหลง หรือ โมหะ เป็นอกุศลมูลข้อที่ 3 คือ อวิชชาซึ่งเกิดจากความคิดเห็นผิด 4. หลักธรรมที่นำมาปรับใช้และแก้ไขในอกุศลกรรมเหล่านั้น เช่น ความรักคู่กับ ศีล 5 ทิศ 6 พรหมวิหาร 4 มีเมตตา ปราบณาดีให้คนที่ตนเองรักมีความสุข เป็นรักที่บริสุทธิ์ ไม่มีประมาณ ใช้หลักอโหสสติ ขันติ เมตตา คือ ความไม่โกรธตอบ ความอดทน การให้อภัย เพื่อกำจัดหรือลดความโมโหร้ายให้ทุเลาเบาบางลงได้ใช้หลักสัมมาทิฐิ สุตมยปัญญา และจินตามยปัญญา ภาวนามยปัญญา โยนิโสมนสิการ จนเกิดสมาธิจิตตั้งมั่น รู้เห็นสรรพสิ่งตามความเป็นจริง เพื่อแก้ไขในความลุ่มหลงได้

คำสำคัญ: ความรัก; พระพุทธศาสนา

* ได้รับบทความ: 20 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 19 มิถุนายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 25 มิถุนายน 2566

Received: 20 April 2023; Revised: 19 June 2023; Accepted: 25 June 2023

Abstract

In this academic article, the author presents the title 'No Love, No Kindness, No Love, No Kindness, An Analysis of Love, in the guidelines Buddhism' which has set out four main points: (1) love that is part of the defilement, the misery of the mind, is classified in greed (Lobha) group of defilements; (2) the evil that is the behavior of a person who is unfulfilled as he thinks with anger, fervor, restlessness and thoughts of hurting others; (3) delusion or Moha is the third unwholesome or defilement from wrong views; (4) principles that are applied to correct those unwholesome actions, such as love coupled with the five precepts, and six directions, four Brahmavihāra, having loving-kindness for the beloved one to be happy, being a pure love without limitation. Using the principle of Adosa (non-hatred), mindfulness, patience, and loving-kindness is not to be angry in response; but to be patient and forgiving to eliminate, reduce and alleviate anger. It is to use the principles of Sammādiṭṭhi (Right View), Sutamayapaññā (Wisdom resulting from studying), Bhāvanāmayapaññā (Wisdom resulting from mental development), and Yonisomanasikāra (Analytical Reflection) to develop mindfulness to see things in reality to solve the delusion.

Keywords: Love; Buddhism

บทนำ

ความรักมีมากมายหลายลักษณะ ความรักในความหมายเชิงบวกเปรียบความรักคือความสวยงาม ความรักคือความผูกพัน ความรักคือความเข้าใจทุกอย่าง ความรักคือการเติมเต็มให้แก่ชีวิต ความรักคือความสุขสมหวัง ความรักคือศิลปะการใช้ชีวิตคู่ ส่วนความรักในความหมายเชิงลบเปรียบความรักคือความเจ็บปวด ความรักคือความเห็นแก่ตัว ความรักทำให้คนตาบอด ความรักคือความร้าย ความรักคือความเศร้าโศก ความรักคือการสูญเสียอิสรภาพ ความรักคือหุบเหวแห่งความตาย

ในทางพระพุทธศาสนานั้นความรักจัดว่าเป็นนามธรรม แต่มนุษย์สามารถรับรู้ถึงความรักได้โดยออกมาในรูปของความคิด ความพอใจ ความซาบซึ้งใจ เช่น ความรักแบบเสน่หา จัดอยู่ในกิเลสกลุ่มโลภะ ได้แก่ ตัณหาความทะยานอยาก กามตัณหา ความทะยานอยากในกาม คือสิ่งสนองความต้องการทางประสาททั้งห้า ภวตัณหา ความทะยานอยากในภพ ความอยากในภาวะของตัวตนที่จะได้จะเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง อยากคงอยู่ตลอดไป วิภวตัณหา ความทะยานอยากในวิภพ ความอยากในความพรากรพันไปแห่งตัวตน จากความเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งอันไม่ปรารถนา อยากทำลาย อยากดับสูญ (อง.ฉก. 22/377/494)

ส่วนความรักที่เกิดจากความร้ายหรือความโกรธนั้น อุปมาเหมือนภูเขาไฟที่กำลังระเบิดอย่างรุนแรง แล้วลาวาถาถาภูเขาไฟที่ร้อนระอุก็จะไหลทะลักออกมา ความร้อนของลาวาก็จะไปทำลายสรรพสิ่งรอบข้างและสภาพแวดล้อมที่อยู่ใกล้จนหมดจนสิ้นสภาพ และเมื่อมันสงบเย็นลงก็จะทิ้งไว้ซึ่งร่องรอยความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างใหญ่หลวง เช่นเดียวกันกับความโกรธโมโหร้ายของคนบางคน ไม่เพียงแต่จะให้ทุกข์ให้โทษแก่ตัวผู้โกรธโมโหร้ายเท่านั้น หากแต่ว่ามันจะทำร้ายความรู้สึกของคนในครอบครัว คนใกล้ชิดญาติมิตรบริวารด้วย ความรักที่ก่อให้เกิดความอาฆาตแค้น ความลุ่มหลงมัวเมาจะสิ้นสุดลงก็ต่อเมื่อบุคคลผู้นั้นได้ด้วยการพัฒนาจิตจนถึงที่สุด รู้จักการให้อภัยและอโหสิกรรม ละกิเลสตัณหาได้สิ้นเชิง สันกรรมอันเป็นเหตุให้เกิดอีก เรื่องกิเลส กรรม และการเวียนว่ายตายเกิด ความพยายาบ ความอาฆาตแค้น จึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและอย่างจำเป็นจนแยกกันไม่ได้ (พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ, 2518 : 196) พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นฐานของความคิดและเป็นวิถีชีวิตของคนในสังคม เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความมีเหตุมีผล มีระบบความเชื่อในพลังแห่งความรักที่ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งปัญญา ผู้เขียนมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาความรักตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการศึกษาแนวคิดและหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางสร้างความสงบสุขให้กับสังคม

เมื่อไม่รัก ก็ะร้าย

หลายคนคงเคยคิดและมีความสงสัยอยู่ในใจว่าเพราะเหตุใดคนที่เขารักกันเมื่อเกิดปัญหาตกลงกันไม่ได้จึงใช้ความรุนแรงต่อกัน เช่น การฆ่ากัน ศพคนรัก การยิงคู่รักตายแล้วก็ฆ่าตัวตายตามอย่างสยดสยอง ขึ้นโรงขึ้นศาลฟ้องร้องกันเพื่อจะให้อีกฝ่ายติดคุกติดตาราง เกิดเป็นข่าวโด่งดังตามสื่อต่าง ๆ ที่ทำให้คนในสังคมเกิดความสลดหดหู่ใจกันอยู่บ่อยครั้ง จึงมีคำถามในใจของหลายคนว่า คนรักกันทำไมต้องทำร้ายกัน คนรักกันทำไมต้องฆ่ากันให้ตาย

1. ความรัก

ความรักเป็นพื้นฐานของทุกชีวิต ทุกคนเกิดมาย่อมได้สัมผัสกับความรัก โดยมีความรักเป็นจุดเชื่อมความสัมพันธ์ เช่น ความรักของพ่อแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อน และความรักของคู่รัก สามิ ภรรยา ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจธรรมชาติของความรักอย่างลึกซึ้ง

ความรักมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์มาก ซึ่งอาจจะเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ไปทั้งด้านดีและก่อด้านร้ายก็ได้ ความรักในทางพระพุทธศาสนามีการอนุวัตตามความเป็นไปในสังคมมนุษย์ ซึ่งเป็นความรักแบบสากล (Universal love) คือ ความเมตตา ความปรารถนาดี ความเห็นอกเห็นใจ เป็นความรักที่หวังดีปรารถนาดีต่อบุคคลอื่นอย่างจริงใจ มองทุกคนเป็นเพื่อน และไม่ต้องการสิ่งตอบแทน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551 : 15) ความรักที่เจือปนด้วยกิเลสนั้น ท่านมีศัพท์เฉพาะว่า เสนหา ในภาษาไทยมีมูลรากมาจากกิเลส

ได้แก่ โลกะ โทสะ โมหะ คือ กามตัณหา ความทะยานอยากในภพ ภวตัณหา ความทะยานอยากในรูปภพ วิภวตัณหา ความทะยานอยากในอรูปภพ ราคะ ความกำหนัด กาม ความใคร่ อภิชฌาวิสมโยคะ ความเพ่งเล็ง ที่รุนแรงอยากได้ของบุคคลอื่น (ขุ.ม. (ไทย) 29/8/37) ความรัก 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1. ความรัก ที่เกิดจากตัณหา ราคะ ย่อมเป็นความเกิดพร้อมของเหตุแห่งทุกข์เพราะมีความเห็นแก่ตัวเป็นพื้นฐาน มองผู้รักเป็นเครื่องสนองอารมณ์ความต้องการของตนเอง เมื่อผิดหวังไม่ได้ดังใจตนก็เกิดความรู้สึกกระทบ กระทั่งรุนแรง จากรักก็อาจเปลี่ยนเป็นความเบียดเบียน อาฆาต พยาบาท เป็นต้นเหตุแห่งทุกข์ ประเภทที่ 2 ความรักแบบเมตตา กรุณา คือ ความรักด้วยพรหมวิหาร เป็นกุศลธรรมเป็นความรักที่ทำให้กลายเป็นความสุข เป็นความรักเพื่อคนรักโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ได้แก่ เมตตา ความรักใคร่ ปราบปรามดีอยากให้เขามีความสุข กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์มีทิทา ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุขอุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียง ด้วยรักและซัง (อง.ปญจก 22/192/252)

จะเห็นได้ว่า ความรักที่เจือปนด้วยกิเลสตัณหานั้นย่อมเป็นต้นเหตุแห่งทุกข์ เพราะมีความเห็นแก่ตัว เป็นพื้นฐาน ความรักแบบเมตตา กรุณา คือ ความรักด้วยพรหมวิหาร เป็นกุศลธรรม เป็นความรักเพื่อคนรัก โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นความรักที่ทำให้กลายเป็นความสุข

2. ความร้าย

ความร้ายหรือความโกรธ หมายถึง อารมณ์ทางด้านลบ เมื่อเกิดความไม่พอใจหรือไม่ได้ในสิ่งที่ตนเองต้องการและคาดหวัง หรือเมื่อถูกขัดขวางความตั้งใจในการกระทำบางอย่างจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจไปพร้อม ๆ กัน จนทำให้เกิดการความปองร้าย ความมุ่งร้าย ความขัดเคือง ความขุ่นเคือง ความพยาบาทแห่งจิต ความประทุษร้ายในใจ พอเกิดความโกรธขึ้นมาแล้ว ก็ต้องทำอะไรรุนแรงออกไป ทำให้เกิด ความเสียหาย แต่ถ้าทำอะไรไม่ได้ก็หงุดหงิดงุ่นง่านทรมานใจตนเอง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2555 : 14) ความร้ายหรือความโกรธ ย่อมทำให้บุคคลทำอนันตริยกรรมได้ บุคคลผู้โกรธ ฆ่าบิดาก็ได้ ฆ่ามารดาก็ได้ ฆ่าพราหมณ์ก็ได้ ฆ่าปุณฺณก็ได้ ถูกที่มารดาเลี้ยงไว้จนได้ลืมนามองโลกนี้ เป็นผู้มีกิเลสหนาโกรธขึ้นมาย่อมฆ่าแม้มารดาผู้ให้ชีวิตนั้น ผู้โกรธหมกมุ่นในรูปต่าง ๆ ย่อมฆ่าตนเอง ความโกรธนี้ เป็นบ่วงแห่งมัจจุ มีถ้าเป็นที่ยูอาศัย (อง.สตตก. (ไทย) 23/64/129) คนขี้โกรธจะมีผิวพรรณ ไม่งาม คนขี้โกรธนอนก็เป็นทุกข์ คนโกรธไม่รู้เท่าทันว่าความโกรธนั้นคือภัยที่เกิดขึ้นข้างในตัวเอง เพราะพอความโกรธเข้าครอบงำจิตใจแล้วก็ไม่รู้จักว่าอะไรเป็นโทษเป็นประโยชน์ มองไม่เห็นธรรม มีแต่ความมืดบอดทางปัญญา (ขุ.ธ. 25/25/42; 28/48)

ความโกรธมีหลายประเภทหลายลักษณะ เมื่อเกิดขึ้นกับบุคคลใดแล้ว ก็ทำให้บุคคลนั้น มีลักษณะอาการหรือพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น ความเดือดดาลหรือความดุร้ายผูกอาฆาตและผลที่ตามมา คือ

ความประทุษร้าย ผูกโกรธ ไม่ยอมสลดทิ้ง การจองเวรไม่สิ้นสุด (ม.ม.อ. (ไทย) 1/1/253) ความโกรธนั้นสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ความโกรธที่เห็นชัดเจน และความโกรธแฝง ความโกรธที่เห็นชัดเจนนั้น เป็นความโกรธที่ผู้โกรธรู้ว่าโกรธ แต่ความโกรธแฝงนั้นเป็นความโกรธที่ถูกเก็บกดไว้ในระดับจิตใต้สำนึก (กุญชร คำชาย, 2542 : 105 - 106)

จะเห็นได้ว่า ความร้ายหรือความโกรธนั้นเป็นพลังงานฝ่ายลบที่มีอยู่ในตัวของคนเราทุกคน ซึ่งมีอำนาจในการทำลายล้างสูง ความโกรธเมื่อเกิดขึ้นแล้วย่อมทำให้แตกความสามัคคี เกิดความขัดแย้งรุนแรง สร้างความเสียหายต่อสังคมประเทศชาติ จนถึงสังคมโลกได้

3. ความลุ่มหลง

ความลุ่มหลงหรือโมหะ เป็นอกุศลมูลข้อที่ 3 เป็นอวิชชาซึ่งเกิดจากความคิดเห็นผิด เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็เป็นเหตุให้ไม่รู้บุญไม่รู้บาป ชักนำไปทำความชั่วความไม่ดีต่าง ๆ

โมหะ คือ ความหลง ความเขลา ความโง่ เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ก็เป็นเหตุให้ไม่รู้บุญไม่รู้บาป ไม่เชื่อบุญ ไม่เชื่อบาป ชักนำไปทำความชั่วความไม่ดีต่าง ๆ เช่น ประมาท ทะเลาะวิวาท แกร่งแหยงชิงดี อวดดี เกียจคร้าน อกตัญญู เชื่อง่าย หูเบา โมหะ กำจัดได้ด้วยปัญญา คือ ใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นประจักษ์ในสิ่งนั้น ๆ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2548 : 540) โมหะ ความหลงจะทำให้เบี่ยงลัดของจิตใจ ถูกภาวะกิเลสเข้าครอบงำ ทำสิ่งใดออกไปโดยไม่มีสติ เป็นมลทินภายใน ก่อให้เกิดสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ทำให้จิตกำเริบ เป็นภัยที่เกิดภายใน ความหลงครอบงำรณชนใด ความมืดบอดย่อมมีเมื่อนั้น (ข.ม.(ไทย) 29/156/435) บุคคลที่ถูกโมหะความหลงครอบงำจิตใจ จะดำเนินการไปอย่างผิด ๆ และมีความเห็นแก่ตัว เนื่องจากควบคุมจิตใจไม่ได้ ทำให้ละเมิดศีล ทำให้ประกอบกรรมชั่วต่าง ๆ เป็นภัยใหญ่ และเป็นอันตรายสำหรับโลกที่เราอาศัยอยู่ เพราะโมหะเป็นรากเหง้าของความทุกข์ทั้งหมด (ส.ม.(ไทย) 19/1087/602) มหะ ความมัวเมา โมหะ ความหลง สัตว์ผู้ประกอบด้วยกิเลสเหล่านี้ จัดว่าเป็นผู้มีกลิ่นชั่วร้าย ต้องไปอบายภูมิ ปิตพรมโลกแล้ว (ที.ม.(ไทย) 10/320/249) โมหะความหลงแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ความหลงที่เกิดขึ้นทางกาย ทางวาจา พาให้เกิดการฆ่ากัน ลักของกัน ประพฤติผิดประเวณี โกหกตมตุ้นเอาทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่น พูดคำหยาบ นับเป็นโมหะอย่างหยาบ การหมกมุ่นในกามคุณแล้วพอใจลุ่มหลงติดอยู่ในกามคุณ ไม่ได้ปรากฏออกมาภายนอกให้ผู้อื่นรู้ นี่ถือว่าเป็นโมหะอย่างกลาง อนุสัยกิเลสที่นอนดองอยู่ในใจของแต่ละบุคคลจะตะกอนนอนอยู่กันตมหรือดูจางที่ต้นโพธิ์ต้นไทรฉะนั้น อนุสัยกิเลสนั้นเมื่อมองดูเผิน ๆ เหมือนกับว่าคนๆนั้นไม่มีกิเลส นี่คือโมหะอย่างละเอียด (พระบวรปริยัติวิธาน (บุญเรือง สารโท), 2558)

สรุปได้ว่า ความลุ่มหลงความมัวเมา หากบุคคลใดถูกครอบงำแล้ว ย่อมทำให้เป็นคนไม่รู้จักรับบุญคุณโทษ จะชักนำไปทำความชั่วความไม่ดีต่าง ๆ บันทอนกำลังสติปัญญา ทำให้คิดในเรื่องต่าง ๆ ให้เห็นตามความเป็นจริงไม่ได้

ความรัก ความร้าย และความลุ่มหลงจากอดีตถึงปัจจุบัน

1. ความรัก ความร้าย และความลุ่มหลง ที่ปรากฏในวรรณคดี

ความร้ายที่เกิดจากความไม่สมปรารถนาในความรัก เรื่องราวของพระนางมาคันทียา ผู้ถูกอาฆาต พยาบาท จ้องเวรต่อพระพุทธรเจ้า

พระนางมาคันทียา เป็นธิดาของพราหมณ์ในแคว้นกुरु บิดาชื่อมาคันทียาพราหมณ์ มารดาชื่อ มาคันทียาพราหมณ์ เนื่องจากนางมีรูปงามคุณงามอัปสร จึงมีเศรษฐี คฤหบดี ตลอดจนพระราชา จากเมืองต่าง ๆ ส่งสารมาสู่ขอมากมาย แต่บิดามารดาของนางก็ปฏิเสธทั้งหมด เพราะเห็นว่าไม่คู่ควรกับธิดาของเข ด้วยเหตุนี้ นางจึงครองความเป็นโสดเรื่อยมา

ต่อมาพระพุทธรเจ้าทรงพิจารณาเห็นอุปนิสัยของพราหมณ์สองสามีภรรยาบิดามารดาของ นางมาคันทียาจึงเสด็จมายังแคว้นกुरु ฝ่ายพราหมณ์ผู้เป็นบิดาของนางนอกบ้านได้พบพระพุทธรเจ้า เห็นพระลักษณะถูกต้องใจ และคิดว่าบุรุษผู้นี้ที่คู่ควรกับลูกสาวของเขา พราหมณ์จึงเข้าไปกราบทูล พระพุทธรเจ้าให้คอยก่อนแล้วรีบกลับไปบ้านแจ้งแก่ภรรยาว่าพบชายผู้คู่ควรกับลูกสาวแล้ว ขอให้ลูกสาว รีบแต่งตัวให้งดงามก่อนจะพาออกไปพบพระพุทธรเจ้า แล้วเข้าไปกราบทูลจะยกธิดาให้เป็นคู่ชีวิต พระพุทธรเจ้า พระพุทธรองค์ทรงตรัสห้ามแล้วตรัสต่อไปว่า “เราได้มีความพอใจในเมณเพราะเห็น นางตันทา นางอรดี และ นางราคา โฉนเหล่านี้มีความพอใจในการเห็นธิดาของท่านนี้ซึ่งเต็มไปด้วยมูตร และกรีส คืออุจจาระและปัสสาวะ เราไม่ปรารถนาที่จะถูกต้องธิดาของท่านแม้ด้วยเท้า (ขุ.ธ.อ.(ไทย) 40/1/192.) เมื่อตรัสดังนี้แล้ว ทรงแสดงธรรมโปรดสองสามีภรรยาจนทั้งสองได้บรรลุเป็นพระอนาคามีฝ่ายพราหมณ์สองสามีภรรยาตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะออกบวชจึงกราบทูลขออุปสมบทปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐาน ไม่นานนักก็บรรลุเป็นพระอรหันต์ทั้งสองท่าน ฝ่ายนางมาคันทียาเมื่อพ่อแม่ออกบวชแล้ว ได้ไปอาศัยอยู่กับจุฬามาคันทียะพราหมณ์น้องชายของบิดาผู้เป็นอา ต่อมาจุฬามาคันทียะพราหมณ์ ได้นำพระนางมาคันทียาไปถวายเป็นพระมเหสีของพระเจ้าอุเทน พระเจ้าอุเทนได้พระราชทานหญิงบริวาร 500 คน ไว้คอยรับใช้และแต่งตั้งพระนางมาคันทียาไว้ในตำแหน่งอัครมเหสี ด้วยความที่พระนางมาคันทียานั้น มีความโกรธฝังแน่นในอกที่พระพุทธรเจ้าเคยตำหนิประณามว่าร่างกายของนางเต็มไปด้วยสิ่งปฏิกูล เปรียบประดุจถุงหนังห่อหุ้มสิ่งโสโครก ด้วยเหตุนี้เมื่อคราวที่พระพุทธรเจ้าทรงเสด็จประทับอยู่ที่เมืองโกสัมพี เพื่อประกาศพระศาสนา นางจึงได้ว่าจ้างให้คนที่เป็นมิชฌาปฏิญ์ไม่เลื่อมใสในพระรัตนตรัยตามคำด้วยถ้อยคำ ที่หยาบคายต่าง ๆ เพื่อให้พระพุทธรองค์ทรงเสด็จหนีไปเมืองอื่นแต่ก็ไม่สามารถทำอะไรต่อพระพุทธรเจ้าได้ (ขุ.ธ.อ. (ไทย) 40/1/203-204.) ทำให้พระนางเกรี้ยวโกรธด้วยแรง อาฆาต พยาบาท ต่อพระพุทธรเจ้าหลาย เท่าทวีคูณ ยิ่งเมื่อพระนางรู้ว่าพระนางสามารถตีอัครมเหสีอีกพระองค์มีความเลื่อมใสศรัทธาพระพุทธรเจ้า เคารพบูชาเป็นสรณะสูงสุด พระนางมาคันทียาจึงคิดหาอุบายใส่ความแก่พระนางสามาดีหลายต่อหลายครั้ง หลายเหตุการณ์ แต่แผนการอันร้ายกาจของพระนางก็ไม่สำเร็จ

จนในที่สุดความพยายามของพระนางก็ประสบผลสำเร็จด้วยการวางแผนการสังหารหมู่อย่างโหดเหี้ยม พระนางสามารถพร้อมหญิงบริวาร 500 ถูกเผาทั้งเป็นขณะที่พระเจ้าอุเทนเสด็จประพาสพระราชอุทยาน โดยพระนางมาคันธียาได้วางแผนสั่งคนใช้ให้เอาผ้าชุบน้ำมันแล้วนำไปพันที่เสาทุกต้นในปราสาทของนางสาวดีแล้วพุดจาเกลี้ยกล่อมให้นางสาวดีและบริวารเข้าไปรวมอยู่ในห้องเดียวกันจึงลั่นกลอนข้างนอก แล้วจุดไฟเผาพร้อมทั้งปราสาท เปลวเพลิงได้ลุกโชนขึ้นที่พระตำหนักอย่างรวดเร็ว ทำให้นางสาวดีและหญิงบริวารทั้งหมดเสียชีวิต (ขุ.ธ.อ. (ไทย) 40/1/211.)

แต่ในท้ายที่สุดเมื่อความจริงทุกอย่างเปิดเผย พระนางก็ถูกพระสวามีลงทัณฑ์ขั้นสูงสุดพร้อมกับเหล่าญาติและบริวารด้วยการขุดหลุมฝัง จากนั้นเดือนเนื้อของพระนางนำไปทอดในน้ำมันเดือดแล้วนำมาให้พระนางเสวยจนสิ้นพระชนม์ เพลิงแห่งความแค้นความอาฆาตพยาบาทจองเวรของนางนั้นมีพลังมหาศาล ได้ฉุดกระชากให้พระนางมาคันธียาต้องดำดิ่งลงสู่เวจิมหานรก หลังจากที่ถูกทรมานใจสุดท้ายของพระนางหลุดออกจากร่าง

จากเรื่องราวที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ความอาฆาต ความพยาบาท มีโทษมาก พระนางมาคันธียา พร้อมด้วยหมู่ญาติที่ได้รับผลของบาปที่ร่วมกันกระทำ พระนางสาวดีพร้อมด้วยบริวารห้าร้อยต้องมาได้รับความวิบัติ พระเจ้าอุเทนได้รับความทุกข์ ชาวเมืองต่างตื่นตระหนกจากเหตุการณ์นี้ แม้แต่พระพุทธเจ้าและพระสาวกก็ได้รับผลกระทบจากแรงอาฆาตของพระนางมาคันธียาด้วยเช่นกัน

2. ความรัก ความร้าย และความลุ่มหลง ที่ปรากฏในชาดก

จุลโลพิชาดก เรื่องราวอำนาจของกิเลส ตัณหา ราคะ ความโกรธ ที่ทำให้คนขาดสติ

เมื่อครั้งอดีตกาลนานมาแล้ว ในนิคมของชาวกาสิ มีพราหมณ์ตระกูลหนึ่งเป็นพราหมณ์ที่มั่งคั่ง ทรัพย์สมบัติมากมาย แต่มีทายาทสืบสกุลเพียงผู้เดียวชื่อว่าโพธิกุมาร ครั้นโพธิกุมารเติบโตเจริญวัยบิดามารดา ส่งเขาไปสู่เมืองตักกสิลาเพื่อให้ศึกษาเล่าเรียนศิลปะจนกระทั่งสำเร็จวิชาแล้วจึงกลับมาอยู่บ้านของตน จากนั้นบิดามารดาได้จัดหาสาวงามที่มีชาติตระกูลเสมอกันให้แต่งงานด้วย เขาจึงจำใจมีคู่ครองทั้งที่ไม่มีใจปรารถนาเลย แม้ภรรยาของเองเขาก็จำใจแต่งงานด้วยเช่นเดียวกัน เพราะทั้งสองต่างก็ไม่ปรารถนามีชีวิตครองเรือนไม่มีความพึงชานในอารมณีกาม แล้วได้อยู่ร่วมกันฉันพี่น้องดูแลกันและกันอย่างปราศจากอำนาจราคะ ในกาลต่อมาทั้งบิดามารดาได้ถึงแก่กรรม โพธิกุมารตัดสินใจบอกกับภรรยาว่าจะออกบวช ภรรยาได้ฟังดังนั้นก็ได้บอกสามีว่านางก็ปรารถนาจะออกบวชเช่นกัน ทั้งสองจึงสละทรัพย์สมบัติทั้งหมดแล้วออกจากเมืองเข้าไปสู่ป่าบวชเป็นดาบสบำเพ็ญเพียรอยู่ด้วยความสุขในการบวช

จนวันหนึ่งทั้งสองก็ได้ออกจาริกไปในชนบทต่าง ๆ จนกระทั่งถึงกรุงพาราณสีและได้แวะพักอาศัยที่พระราชอุทยาน วันนั้นเองพระเจ้ากรุงพาราณสีได้ทรงเสด็จชมพระราชอุทยานพร้อมด้วยเหล่าข้าราชการบริพาร เมื่อเสด็จประพาสถึงที่พักของดาบสและดาบสินีก็ทรงทอดพระเนตรเห็นดาบสินีแล้วบังเกิดพระทัยปฏิพัทธ์

หวั่นไหวด้วยอำนาจกิเลสกำตณหา พระราชาผู้ไม่อาจห้ามจิตปฏิพัทธ์ได้ทรงขาดสติกลายเป็นอันธพาล รับสั่งกับราชบุรุษจับตัวดาบสินีไปยังพระราชนิเวศน์ แม้นางจะคร่ำครวญขัดขืนก็ตาม ฝ่ายโพธิดาบส เห็นเช่นนั้นแล้วแม่ได้ยินเสียงดาบสินีคร่ำครวญอยู่กุ่มเตียงนอนสติ แล้วพยายามวางเฉยระลึกลึถึงแต่จะบำเพ็ญศีล บารมีเพียงอย่างเดียว ฝ่ายพระราชพาลมีได้รอเช้าเลยรีบเสด็จกลับสู่พระราชวังแล้วรับสั่งหานางดาบสินีนั้น มาทันที ทรงเสนอแต่งตั้งมอญอันยิ่งใหญ่ให้แต่ดาบสินีนั้น แต่ดาบสินีก็ปฏิเสธสิ่งทุกอย่าง แม้พระราช พรงใช้อุบายวิธีต่างๆ แต่ก็ไม่สามารถจะผูกใจดาบสินีไว้ได้ เมื่อหมดหวังแล้ว ทรงสำนึกในบาปกรรมที่พระองค์ กระทำ จึงทรงพาดาบสินีกลับไปยังอุทยาน รับสั่งให้ราชบุรุษนำดาบสินีมาแล้วทรงขอมาต่อทั้งสอง ทรงนิมนต์ให้อยู่ในพระราชอุทยาน โพธิดาบส และดาบสินีรับคำนิมนต์นั้นแล้วพระราชาก็ทรงเสด็จกลับคืนสู่ พระราชวัง ทั้งสองนักบวชจึงบำเพ็ญเพียรอยู่ในพระราชอุทยานนั้นตราบนานจนกระทั่งดาบสินีถึงแก่กรรมภาพ โพธิดาบสจึงย้ายไปพักอาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์กระทำ อภิญญาและสมาบัติให้บังเกิด เจริญพรหมวิหาร 4 เมื่อสิ้นอายุแล้วก็ได้ไปสู่พรหมโลก (ช.ช. 3/5/ 815)

จากเรื่องราวดังกล่าวจะเห็นได้ว่า พระราชาผู้มีความมักโกรธจะสามารถก่อความรุนแรงที่ไม่อาจ คัดเดาได้ ด้วยอำนาจของกิเลส ตัณหา ราคะ ความโกรธ ทำให้ขาดสติยังคิด จนสามารถทำให้ทำร้าย ผู้มีคุณหรือก่ออาชญากรรมร้ายแรง ส่วนโพธิดาบสนั้นสามารถควบคุมความโกรธด้วยสติ ขันติ เมตตา ประกอบด้วยโยนิโสมนสิการ ตามกระบวนการพัฒนาศีล เป็นหลักการควบคุมพฤติกรรมทางกาย วาจา มิสติระลึกรู้ถึงความโกรธ แล้วใช้หลัก อโทสะ และใช้ขันติ จนทำให้ก้าวผ่านปัญหาอุปสรรคไปได้

3. ความรัก ความร้าย และความลุ่มหลง ที่ปรากฏในปัจจุบัน

เมื่อความรักเกิดปัญหาทำให้คนขาดสติ บวกกับฤทธิ์ของความโกรธ ทำให้เกิดคดีสะเทือนขวัญ เป็นเรื่องราวพิชรักแรงเหิงตามสื่อสังคมออนไลน์ในโลกยุคปัจจุบัน มีเหตุการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้น เป็นเรื่องราว พิชรักแรงเหิง สามียิงภรรยาต่อก่อนปลิดชีพตัวเองหนีความผิด โดยเหตุเกิดที่จังหวัดกาญจนบุรี ที่เกิดเหตุ พบร่างผู้เสียชีวิตสองรายเป็นผู้ชายหนึ่งรายผู้หญิงหนึ่งราย นอนหงายจมกองเลือดอยู่ จากการชันสูตร พลิศพของแพทย์พบว่าฝ่ายชายมีบาดแผลถูกยิงด้วยอาวุธปืนเข้าที่ขมับด้านขวาหนึ่งนัด คมกระสุนทะลุออก บริเวณขมับด้านซ้าย ใกล้กันพบร่างผู้เสียชีวิตอีกหนึ่งรายเป็นผู้หญิงมีบาดแผลถูกยิงด้วยอาวุธปืนชนิด เดียวกันเข้าที่บริเวณกะโหลกศีรษะด้านหลังหนึ่งนัด จากการที่ตำรวจสอบสวนผู้เห็นเหตุการณ์เล่าว่า ผู้ตายฝ่ายหญิงมีศักดิ์เป็นแม่ของตน ส่วนฝ่ายชายเป็นอดีตพ่อเลี้ยงและเป็นอดีตสามีภรรยาที่อยู่กินกันมา นานหลายปี แต่มาช่วงหลังๆ มักมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกันอยู่เป็นประจำจนต้องแยกกันอยู่คนละบ้านได้ ประมาณปีกว่า ก่อนเกิดเหตุพ่อเลี้ยงผู้ตายได้มาหาแม่ที่บ้านเพื่อมาปรับความเข้าใจและขอคืนดี โดยทั้งสองคน ได้เดินไปนั่งคุยกันอยู่ห่างจากตัวบ้านไปไม่ไกล แล้วเกิดมีปากเสียงทะเลาะกันกันอย่างรุนแรง อดีตพ่อเลี้ยง จึงร้องด่าและจับตัวแม่กดศีรษะให้ก้มลงพร้อมทั้งใช้อาวุธปืนจ่อที่ศีรษะทางด้านหลัง แล้วใช้ปืนจ่อยิงแม่ทันที

จรรยาของแม่พลึงกับพื้นจมกองเลือด จากนั้นอดีตพ่อเลี้ยงก็ได้ใช้อาวุธปืนกระบอกเดียวกันจ่อยิงที่ขมับตัวเองจนเสียชีวิตตายตามไปอีกคน (สยามรัฐ, 2564)

จากเหตุการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เมื่อความรักเกิดปัญหา หลักธรรมที่เหมาะสมและสามารถนำมาบูรณาการเพื่อบริหารจัดการกับความโกรธ ความขัดแย้ง ที่เกิดขึ้นได้ก็คือ สติ ซึ่งเป็นคู่ปรับสำคัญต่อความโกรธ ทำให้ไม่ฟุ้งซ่าน มีความละเอียดเกรงกลัวต่อบาป ช่วยคลายความยึดมั่นถือมั่น เกิดกระบวนการพิจารณาไตร่ตรองโดยแยบคายในจิตใจจนทำให้เกิดปัญญา ไม่ทำให้ขาดสติจนถึงขั้นต้องทำร้ายกันให้ถึงแก่ความตายตามข่าวที่น่าเสนา

หลักธรรมที่เป็นคู่กับความรัก เป็นคู่ปรับกับความร้าย และความลุ่มหลง

หลักธรรมที่เป็นคู่กับความรัก เป็นคู่ปรับกับความร้ายและความลุ่มหลง ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนาจิตได้ มีดังนี้

1. ความรัก คู่กับ ศีล 5 ทิศ 6 พรหมวิหาร 4

สำหรับหลักธรรมที่เกี่ยวกับความรักในพระพุทธศาสนามีอยู่ 3 ระดับ คือ

1. หลักธรรมที่ใช้กับความรักตนเอง เป็นหลักธรรมที่ใช้กับบุคคลและเหมาะกับการงานทั่ว ๆ ไป เพื่อเป็นประโยชน์แก่บุคคลนั้น ๆ ยังความเจริญมาให้ในปัจจุบัน ได้แก่ ศีล 5 ซึ่งเป็นเครื่องสะท้อนถึงความมั่นคงทางกาย วาจา และใจ สามารถพัฒนาตนเองได้ การเป็นผู้มีศีลถือว่าเป็นการควบคุมความโกรธ ด้านพฤติกรรมทางกาย วาจา ปฏิบัติอบรมสติ ขันติ เมตตา ในระดับศีลตามหลักจิตวิทยาความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ความต้องการด้านความปลอดภัย การมีศีลทำให้อยู่ด้วยกันโดยไม่ทำร้ายกัน ความต้องการความรักการมีศีลทำให้ไม่แย่งของรักของผู้อื่น ความต้องการต่าง ๆ ศีลจึงเป็นหลักการควบคุมพฤติกรรมเป็นมาตรฐานทางสังคม

2. หลักธรรมที่ใช้กับความรักผู้อื่น เป็นหลักธรรมที่เหมาะสมกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น มารดาบิดากับบุตรธิดา สามีกับภรรยาหรือคู่รัก เพื่อนกับเพื่อน ครูอาจารย์กับศิษย์ ได้แก่ ทิศ 6 ที่ปรากฏในสังคาลสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดหน้าที่ของคู่สถานภาพ มีอยู่สองประการคือการอนุเคราะห์และบำรุง เช่น เมื่อบิดามารดาอนุเคราะห์บุตรแล้วบุตรก็ตอบแทนด้วยการบำรุงบิดามารดา ครูอาจารย์อนุเคราะห์ศิษย์แล้วศิษย์ก็ตอบแทนด้วยการบำรุงครูอาจารย์ ภรรยาอนุเคราะห์สามีแล้วสามีก็ตอบแทนด้วยการบำรุงภรรยา (ที.ปา.(ไทย) 11/242/144)

3. หลักธรรมที่ใช้กับความรักแบบเมตตาและสามารถพัฒนาให้เป็นเมตตาอัปมัญญา คือหลักพรหมวิหารธรรม 4 ซึ่งมีความหมายว่าเป็นธรรมเครื่องอยู่ของพรหม ได้แก่ เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ขมขื่นทิดา ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551 : 124)

2. ความร้าย เป็นคู่ปรับกับ อโทสะ สติ ขันติ เมตตา

หลักธรรมที่เป็นคู่ปรับกับความร้าย สามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา มีดังนี้

อโทสะ หมายถึง ความไม่โกรธ ไม่พยาบาท การที่ไม่โกรธตอบผู้ที่โกรธ เป็นบุคคลผู้หวังให้คนอื่นมีความสุขทั่วถึงกันความไม่โกรธไม่พยาบาท เป็นหลักธรรมที่นำมาซึ่งความเป็นคนดี สามารถรักษาความเป็นมิตรภาพเอาไว้ได้ สติ เป็นหลักปฏิบัติที่มนุษย์ทุกคนต้องฝึกฝนให้มีขึ้นในตัวตนตามกระบวนการปฏิบัติอบรม สติเป็นคู่ปรับสำคัญต่อความโกรธ สติยังเป็นผลให้ไม่ฟุ้งซ่าน มีความละเอียดเกรงกลัวต่อบาป คลายความยึดมั่นถือมั่น มีการพิจารณาไตร่ตรองโดยแยบคายและมีปัญญา ผู้มีสติจะเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและเป็นเกณฑ์มาตรฐานให้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ขันติ คือ ความอดทน ความหนักแน่นต่อสิ่งที่เข้ามากระทบที่จะทำให้จิตใจเป็นสุข ความอดทนในที่นี้มี 4 ระดับ คือ อดทนต่อความลำบากตรากตรำ อดทนต่อทุกขเวทนา อดทนต่อความเจ็บใจ อดทนต่อสิ่งที่เย้ายวนใจ หรือกิเลสซึ่งทนได้ยาก เมตตา คือสภาวะที่เป็นมิตร หมายความว่า มิตรเป็นบุคคลที่ทำประโยชน์ให้แก่กันโดยไม่หวังผลตอบแทน เมตตาก็เป็นคุณธรรมของมิตรที่ทำได้ทั้งต่อหน้าและลับหลัง (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2548 : 840)

3. ความลุ่มหลง เป็นคู่ปรับกับ สัมมาทิฐิ โยนิโสมนสิการ ภาวนามยปัญญา

หลักธรรมที่เป็นคู่กับความลุ่มหลง ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมืออันสำคัญในการแก้ไขปัญหา พัฒนาจิตได้ มีดังนี้

การใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นประจักษ์ในสิ่งนั้นๆ จะต้องทำความรู้เห็นให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง ให้เป็นสัมมาทิฐิ ด้วยการพัฒนาสติสร้างปัญญาของตนเองให้เกิดขึ้นให้ได้ด้วยสุตมยปัญญา และจินตามยปัญญา นำมาศึกษาหัวข้อธรรมต่าง ๆ ให้แยบคาย คิดอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน มีเหตุผล คิดพิจารณาบ่อย ๆ หรือที่เรียกว่า “โยนิโสมนสิการ” วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการนั้นมี 10 วิธีด้วยกัน ได้แก่ วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ วิธีคิดแบบสามัญลักษณะ วิธีคิดแบบอริยสัจ วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ วิธีคิดแบบเห็นคุณค่าและทางออก วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้ คุณค่าเทียม วิธีคิดแบบปลุกเร้ากุศล วิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน วิธีคิดแบบวิภาษวาท (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555 : 627) น้อมนำมาพิจารณาจนเกิดสมาธิมีจิตตั้งมั่น ปัญญาตัวที่สามก็จะเกิดคือภาวนามยปัญญา เกิดความเข้าใจหายสงสัย รู้เห็นทุกสรรพสิ่งตามหลัก ไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

จะเห็นว่า เมื่อมีการพัฒนาจิตจนถึงขั้นที่เรียกว่า ภาวนามยปัญญา จะสามารถ ลด ละ ปล่อยางจากความหลง ความยึดมั่นถือมั่น จากความเห็นผิด แล้วทำให้เกิดปัญญารู้เห็นในทุกสรรพสิ่งตามความเป็นจริง

สรุป

ความรักทุกชนิดของบุุคคลมักเจือปนด้วยกิเลสได้เสมอ จึงต้องมีความรักในตนเองด้วยหลักศีล 5 เพื่อนำมาใช้พัฒนาการพื้นฐานในสังคมด้านกาย วาจา และใจ ต้องรักผู้อื่นด้วยหลักธรรมทศ 6 เพื่อพัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น มารดากับบิดา บุตรกับบิดา สามีกับภรรยา หรือคู่รัก เพื่อนกับเพื่อน ครูอาจารย์กับศิษย์ และต้องยกระดับจิตให้ขึ้นสู่ระดับสูง ด้วยหลักพรหมวิหาร 4 หรือเรียกอีกอย่างว่า อปัมมัญญา 4 เพื่อแผ่ให้สม่ำเสมอโดยทั่วไปในมนุษย์ และสัตว์ทั้งหลายโดยไม่จำกัดขอบเขต ไม่มีประมาณ

ความร้ายที่เกิดจากความไม่สมปรารถนาในความรักความมุ่งหวังแห่งตน จนกลายมาเป็นความโกรธ อาฆาต พยาบาท อย่างเช่น เรื่องราวของนางพระมาคันทียา จุลลโทธิชาดก และจากข่าวพิชริ์กแรงหึ่งที่ปรากฏในสื่อออนไลน์ในยุคปัจจุบัน ต้องใช้หลัก อโทสะ ความไม่โกรธตอบ มีสติ ระลึกรู้ถึงโทษภัยของความโกรธ ใช้ขันติธรรมในการข่มจิต

ความลุ่มหลงใช้หลักสัมมาทิฐิ ในการพัฒนาสติสร้างปัญญาให้เกิดขึ้นด้วย สุตมยปัญญา และจินตามยปัญญา พิจารณาให้แยกกายด้วยหลักโยนิโสมนสิการ จนจิตมีสมาธิตั้งมั่นเป็นภาวนามยปัญญา พิจารณาให้รู้เห็นทุกสิ่งตามหลักไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

องค์ความรู้ใหม่

ความรัก 4 ประเภท คือ สีนหา ปิยะ เปมัง เมตตา ต้องรักตนเองด้วยหลักศีล 5 เพื่อนำมาใช้พัฒนาการพื้นฐานในสังคมด้านกาย วาจา ใจ ต้องรักผู้อื่นด้วยหลักธรรมทศ 6 ที่เหมาะกับเพื่อพัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และต้องยกระดับจิตให้ขึ้นสู่ระดับสูง ด้วยหลักพรหมวิหาร 4 หรือเรียกอีกอย่างว่า อปัมมัญญา 4

ความร้ายหรือความโกรธ ต้องนำหลัก อโทสะ ความไม่โกรธ ไม่พยาบาท เป็นผู้ที่ให้อภัยแก่ผู้อื่นเสมอ ใช้สติในการพิจารณาให้เห็นถึงโทษของความโกรธ ใช้ขันติ ความอดทนต่อสิ่งที่เ้ายวนใจหรือกิเลสซึ่งทนได้ยาก ใช้หลักเมตตา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทำดีแก่ผู้อื่นทั้งต่อหน้าและลับหลังเป็นหลักธรรมที่ต้องนำมาแก้ไขปัญหา

ความลุ่มหลง ต้องหมั่นพิจารณาทำความเข้าใจความเห็นให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง เป็นสัมมาทิฐิ พิจารณาให้แยกกายด้วยหลักโยนิโสมนสิการ พัฒนาสติเจริญปัญญา ตามหลักการสามระดับ ได้แก่ จินตามยปัญญา สุตมยปัญญา และภาวนามยปัญญา

เอกสารอ้างอิง

- บุญชูรี คำชาย. (2542). จิตวิทยาแนะแนวเด็กวัยรุ่น. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต.). (2555). พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. (พิมพ์ครั้งที่ 35). กรุงเทพฯ: ผลิธัมม์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต.). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์, ศัพท์วิเคราะห์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สถาบันบันลือธรรม.
- พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ. (2518). ศาสนาสากล. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ส.ธรรมภักดี.
- พระบวรปริยัติวิธาน (บุญเรือง สารโท). (2558). สติกับโมหะ. สืบค้นเมื่อ 11 มีนาคม 2565, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=dPHCdX0Y3dY>
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สยามรัฐ. (2564). พิชัยแรงหึง! สามียิงภรรยาต่บก่อนปลิดชีพตัวเองหนีความผิด. สืบค้นเมื่อ 11 มีนาคม 2565, จาก <https://siamrath.co.th/n/226455>

การขับเคลื่อนโครงการ “สกลนครโมเดล” ต้นแบบการสร้างนวัตกรรมชุมชน
เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของจังหวัดสกลนคร
“Sakon Nakhon Model” Project Drive : A Prototype of Community Innovation
to Develop the Grassroots Economy of Sakon Nakhon Province

ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์¹,
พิศดาร แสนชาติ², ชัยณรงค์ พูลเกษม³,
วศิน เพชรพงศ์พันธ์⁴, จิตติ กิตติเลิศไพศาล⁵ และ ชนินทร์ วะสีนนท์⁶

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์¹

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร^{2,3,4,5,6}

Rachen Noppanatwongsakorn¹,
Pissadarn Saenchat², Chainarong Phoonkasem³,
Wasin Phetphongphan⁴, Jitti Kittlertpaisan⁵ and Chanin Vaseenonta⁶

Southeast Asia University¹

Sakon Nakhon Rajabhat University^{2,3,4,5,6}

Corresponding Author, E-mail: Rachenn@sau.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร) และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน (วิทยาเขตพังโคน) ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ ภาคการเมืองและภาคประชาชน ที่ร่วมกันผลักดันให้เกิดโครงการ “สกลนครโมเดล” ขึ้น โดยได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการวิชาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรม สภาผู้แทนราษฎร ในการพัฒนาเกษตรฐานรากด้วยการนำวิทยาศาสตร์ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้กับพื้นที่ตามรูปแบบสกลนครโมเดล ในการดำเนินงานที่ผ่านมาเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรของจังหวัดสกลนคร

* ได้รับบทความ: 23 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 15 มิถุนายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 20 มิถุนายน 2566

Received: 23 March 2023; Revised: 15 June 2023; Accepted: 20 June 2023

และสามารถเป็นต้นแบบให้ประเทศได้ ในปัจจุบันจึงได้มีการขยายผลอย่างเร่งด่วนไปในพื้นที่อื่น ๆ ให้ครอบคลุมทั้งจังหวัดสกลนคร เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งมีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น

คำสำคัญ: สกลนครโมเดล; นวัตกรรมชุมชน; เศรษฐกิจฐานราก

Abstract

The purpose of this academic article is to reflect the cooperation of higher education institutions in the area, namely Sakon Nakhon Rajabhat University, Kasetsart University (Chaloem Phrakiat Campus Sakon Nakhon Province), and the Rajamangala University of Technology Isan (Phang Khon Campus), as well as government, political and public sectors that jointly push for the "Sakon Nakhon Model" project. with support from the Science, Technology, Research and Innovation Commission House of Representatives to develop grassroots agriculture by applying science, innovation, and technology to apply to the area according to the Sakon Nakhon model. In the past operations, it has benefited the farmers of Sakon Nakhon Province and can be a role model for the country. At present, the effect has been urgently expanded to other areas to cover the entire province of Sakon Nakhon to promote the local community's economy to be strong and competitive, so it can be self-reliant and help raise the standard of living and well-being of the people in the community

Keywords: Sakon Nakhon Model; Community Innovation; Grassroots Economy

บทนำ

“พระธาตุเชิงชุมคู่บ้าน พระตำหนักภูพานคู่เมือง งามลือเลื่องหนองหาน แลตระการปราสาทผึ้ง สวยสุดซึ้งสาวภูไท ถิ่นมั่นในพุทธธรรม” จากคำขวัญที่ได้กล่าวถึงสะท้อนถึงจังหวัดที่พร้อมไปด้วยวัฒนธรรมที่น่าสนใจ นั่นก็คือจังหวัดสกลนคร นอกจากวัฒนธรรมที่น่าสนใจตามคำขวัญของจังหวัดแล้ว จังหวัดสกลนครยังมีความโดดเด่นในภาคการเกษตรอีกด้วย ซึ่งผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตรที่สร้างชื่อให้กับสกลนคร เช่น ครามสกลนคร และเนื้อโคขุนโพนยางคำ เป็นต้น โดยในปี 2562 สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและ

สังคมแห่งชาติ (สศช.) เปิดเผยว่า จังหวัดสกลนครมีผลิตภัณฑ์จังหวัด (Gross Provincial Product : GPP) เท่ากับ 60,737 ล้านบาท โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 10 ในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมา

ทั้งนี้ สัดส่วนของผลิตภัณฑ์จังหวัดประกอบด้วย ภาคการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 25 ภาคอุตสาหกรรมคิดเป็นร้อยละ 10 ของผลิตภัณฑ์จังหวัด และภาคบริการคิดเป็นร้อยละ 65 ของผลิตภัณฑ์จังหวัด นอกจากนี้ สกลนครมีผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว (GPP Per Capita) เท่ากับ 65,900 บาท ซึ่งเป็นอันดับ 73 ของประเทศ (สำนักนโยบายเศรษฐกิจมหภาค สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, 2564)

ภาพที่ 1 จังหวัดสกลนคร (ที่มา: แผนพัฒนาจังหวัดสกลนคร, 2565)

การมีผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัวอยู่ในอันดับท้ายๆ ของประเทศ สะท้อนให้เห็นว่า ประชากรในจังหวัดสกลนคร มีรายได้ค่อนข้างน้อย จากปัญหาในหลาย ๆ ด้าน โดยหนึ่งในปัญหาที่สำคัญ คือ ปัญหาด้านการเกษตร โดยในหลายอำเภอของจังหวัดสกลนครประสบปัญหาดินเค็ม ประกอบกับปัญหาด้านผลผลิตที่ไม่มากพอ ทำให้ต้องมีการพัฒนาการเกษตรซึ่งถือว่าเป็นเศรษฐกิจฐานรากของจังหวัดสกลนคร จึงทำให้เกิด “โครงการสกลนครโมเดล” ซึ่งเป็นโครงการที่ได้รับเลือกให้เป็นต้นแบบการสร้างนวัตกรรมชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก มุ่งเน้นการพัฒนาเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมครัวเรือนเพื่อเพิ่มการผลิตและรายได้ให้กับประชากรในพื้นที่จังหวัดสกลนคร

โครงการสกลนครโมเดล เป็นการนำวิทยาศาสตร์ นวัตกรรม และเทคโนโลยีนำมาประยุกต์ใช้กับพื้นที่ โดยได้รับการสนับสนุนจากกรมการคณะกรรมการการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรม สภาผู้แทนราษฎร

ภาพที่ 2 สัดส่วนของผลิตภัณฑ์จังหวัดสกลนคร ปี 2562

(ที่มา: สกลนครโมเดล - Home - Facebook)

โดยได้คุณสุกญา สารนนท์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร และเป็นกรรมการชุดดังกล่าวเป็นผู้ผลักดันให้โครงการนี้ และดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง โดยได้รับงบประมาณจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) กองทุนวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.) สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) และจังหวัดสกลนคร ปี 2564-2565 ให้เป็นต้นแบบดำเนินโครงการการสร้างนวัตกรรมชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและบรรเทาผลกระทบจากโควิด-19 ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร (จังหวัดสกลนคร, 2565)

ภาพที่ 3 รูปแบบความร่วมมือสกลนครโมเดล

(ที่มา: KU80 คลังความรู้ดิจิทัล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร)

เริ่มในเขตอำเภอนวนนิวาส และอำเภอบ้านม่วง 140 ครัวเรือน ประกอบด้วยชุดโครงการวิจัยย่อย 6 โครงการ ได้แก่ 1) โครงการการสร้างนวัตกรรมเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการปรับปรุงดิน 2) การสร้างนวัตกรรมชุมชนเพื่อการบริหารจัดการน้ำ 3) การสร้างนวัตกรรมชุมชนเพื่อพัฒนาเกษตรกรกลุ่มคราม 4) การสร้างนวัตกรรมชุมชนเพื่อพัฒนาเกษตรกรกลุ่มพืชสวนครัว 5) การสร้างนวัตกรรมชุมชนเพื่อพัฒนาเกษตรกรกลุ่มสมุนไพร 6) การสร้างนวัตกรรมชุมชนเพื่อพัฒนาเกษตรกรกลุ่มป่าเศรษฐกิจครอบครัว (สำนักนโยบายเศรษฐกิจมหภาค สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, 2564)

ภาพที่ 4 รูปแบบความร่วมมือการสร้างรายได้เกษตรกรฐานราก
(ที่มา: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร)

ทั้งนี้ พบว่า การดำเนินโครงการปีที่ผ่านมาได้มีการสัมฤทธิ์ผล และทำให้เห็นว่าการพัฒนาเกษตรฐานรากด้วยนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์ตามรูปแบบสกลนครโมเดลนั้น จะเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรของจังหวัดสกลนคร และสามารถเป็นต้นแบบให้ประเทศได้ ในปัจจุบันจึงได้มีการขยายผลอย่างเร่งด่วนไปในพื้นที่อื่น ๆ ให้ครอบคลุมทั้งจังหวัดสกลนคร เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งมีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนลดความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาคตามเป้าหมายการพัฒนา

ภาพที่ 5 จุดเริ่มต้นของสกลนครโมเดล

(ที่มา: หมู่บ้านแม่นยำของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 – พ.ศ.2580) และ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560))

จุดเริ่มต้นของสกลนครโมเดล: ต่อยอดสินค้าเกษตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

“พื้นที่ภาคอีสานมีสภาพแห้งแล้งและดินไม่อุดมสมบูรณ์โดยทั่วไป ส่วนพื้นที่ชลประทานซึ่งสามารถกระจายน้ำไปถึงไร่นาได้ยังมีอยู่น้อยมาก เกษตรกรอีสานจึงต้องอาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติเป็นหลักในการทำการเกษตรไม่ว่าจะเป็นปลูกข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ และอ้อย” จึงเป็นที่มาของการขับเคลื่อนโดยคณะกรรมการธิการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรมสภาผู้แทนราษฎร ในการ “ยกระดับคุณภาพชีวิต” ของเกษตรกรคณะกรรมการธิการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรมสภาผู้แทนราษฎรจึงตัดสินใจเลือก“สกลนคร” เป็นจังหวัดนำร่อง

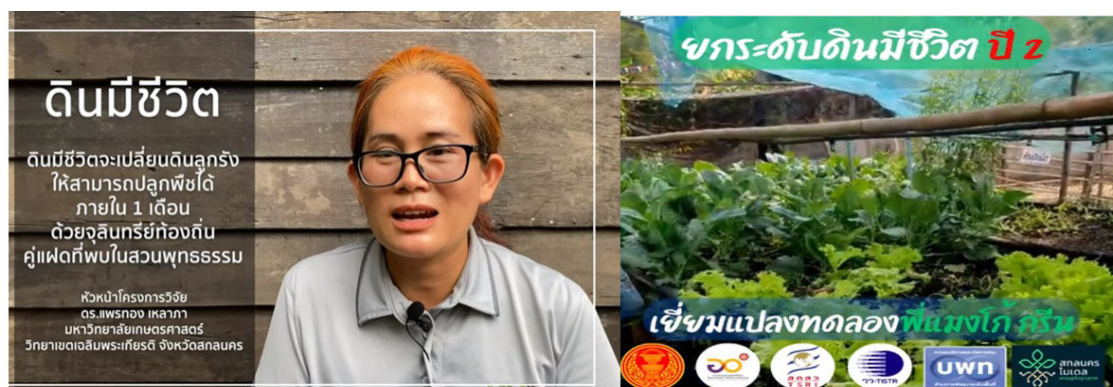

ภาพที่ 6 การฟื้นฟูยกระดับคุณภาพชีวิตความร่วมมือสกลนครโมเดล

(ที่มา : สกลนครโมเดล - Home - Facebook)

โดยเริ่มต้นทำใน 2 อำเภอ คือ อำเภอมหาชนะชัย และ อำเภอบ้านม่วง ร่วมกับ คณาจารย์ และ ทีมวิจัยจากสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ประกอบด้วยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร) มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน (วิทยาเขต พังโคน) รวมไปถึงการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) เพื่อดำเนินการใน 6 เรื่อง ได้แก่

1. การสร้างนวัตกรรมชุมชนเพื่อการปรับปรุงดิน เพราะสภาพดินที่พบส่วนใหญ่เป็นดินลูกรัง ที่ไม่เก็บน้ำ และขาดความอุดมสมบูรณ์ จึงไม่สามารถปลูกพืชได้ ซึ่งจากงานวิจัยของ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ พบว่า จุลินทรีย์ในพื้นที่สามารถช่วยย่อยเศษใบไม้และสารในดิน เพื่อเปลี่ยนสภาพดินลูกรังให้กลายเป็นดินที่อุดมสมบูรณ์ได้ภายในระยะเวลา 1 เดือน การค้นพบนี้ทำให้ เกษตรกรนำไปใช้ปรับปรุงดินให้มีคุณภาพเหมาะแก่การเพาะปลูก

ภาพที่ 7 ดินมีชีวิตสกลนครโมเดล

(ที่มา : โครงการสกลนครโมเดล การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของจังหวัดสกลนคร)

"ดินมีชีวิต สกลนครโมเดล" กิจกรรมประชาสัมพันธ์โครงการสกลนครโมเดล เฟส 2 ภายใต้ การดำเนินงานโดยคณะกรรมการการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรม สภาผู้แทนราษฎร ประสานงานโดย ส.ส.สุภา สารนันท์ คณะกรรมการการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรม สภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสกลนคร เขต 5 นำเสนอแนวทางการดำเนิน โครงการ เปิดให้ลงทะเบียนกลุ่มและรับสมัครเกษตรกรที่สนใจโครงการย่อย (ดิน, น้ำ, สมุนไพร, คราม, ผัก, ป่าครอบครัว)

ภาพที่ 8 ส.ส. สุกญา สารนันท์ คณะกรรมการธิการการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรม สภาผู้แทนราษฎรสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสกลนคร เขต 5

2. การสร้างนวัตกรรมชุมชนเพื่อการบริหารจัดการน้ำ ด้วยความที่ภูมิประเทศแห้งแล้ง และโครงการชลประทานอาจใช้เวลาในการรอ “น้ำบาดาล” จึงเป็นคำตอบ แม้จะมีต้นทุนในการสูบน้ำขึ้นมาใช้ แต่สามารถลดต้นทุนได้ด้วยการติดตั้งระบบไฟฟ้าพลัง งานแสงอาทิตย์ (Solar Cell) สำหรับสูบน้ำเข้าบ่อพักในเวลากลางวัน แต่ต้องทำควบคู่ไปกับระบบคำนวณปริมาณน้ำใต้ดิน รวมถึงระบบตรวจสอบความชื้นของดินเพื่อวางแผนการจ่ายน้ำอย่างเหมาะสม

ภาพที่ 9 การสร้างนวัตกรรมชุมชนเพื่อการบริหารจัดการน้ำ

(ที่มา: การศึกษาการส่งเสริมและสารสนเทศเศรษฐศาสตร์ มก. วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร)

3. การสร้างนวัตกรรมชุมชนเพื่อพัฒนาเกษตรกรกลุ่มพืชสวนครัว เนื่องจากเป็นพืชอายุสั้น และใช้น้ำน้อย เช่น ผักบุ้ง ผักกวางตุ้ง ชะคราม พริก ใช้เวลาดูแลไม่นานก็เก็บขายได้แล้วและมีผู้รับซื้อประจำอย่างร้านอาหารหรือโรงแรม แต่ต้องมีการวางแผนการปลูกพืชแต่ละชนิดเพื่อให้สามารถลดความเสี่ยงจากแมลงและโรคพืช หากเกษตรกรสามารถทำให้ผลผลิตมีคุณภาพสูง

เมื่อนำไปขายก็จะได้ราคาดี โดยเฉพาะผักปลอดสารเคมีซึ่งกำลังเป็นที่นิยมตามกระแสรักสุขภาพในปัจจุบัน

ภาพที่ 10 การสร้างนวัตกรรมชุมชนเพื่อพัฒนาเกษตรกรกลุ่มพืชสวนครัว
(ที่มา: สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร)

4. การสร้างนวัตกรรมชุมชนเพื่อพัฒนาเกษตรกร เพิ่มมูลค่าให้กับสมุนไพร หากมองในแง่มูลค่าทางเศรษฐกิจแล้วต้องบอกว่าสมุนไพรเป็นพืชที่มีศักยภาพสูงมาก แต่น่าเสียดายที่เกษตรกรยังเข้าถึงองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้น้อย ผู้ปลูกสมุนไพรหลายรายปลูกแบบตามมีตามเกิดและขายตามน้ำหนักที่พึงได้ จึงได้ราคาต่ำ แต่หากมีการแปรรูปเป็นสารสกัดที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย ราคาจะเพิ่มขึ้นถึงหลักสิบหรือแม้แต่หลักร้อยเท่า เช่น ขมิ้นชัน ซึ่งมีสารเคอร์คูมินอยด์ เป็นต้น

ภาพที่ 11 การสร้างนวัตกรรมชุมชนเพื่อพัฒนาเกษตรกร
(ที่มา: สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร)

5. การสร้างนวัตกรรมชุมชนเพื่อพัฒนาเกษตรกรกลุ่มคราม เนื่องจากจังหวัดสกลนคร มีสินค้าที่มีชื่อเสียงอย่างผ้าคราม ด้วยความที่เป็นสัณนิษฐานชาติจึงเป็นที่ต้องการโดยเฉพาะในตลาดต่างประเทศ จึงต้องมียุคความรู้ที่จำเป็นต่อการเพิ่มมูลค่า เช่น การปลูกครามเพื่อให้ได้ผงครามตามมาตรฐานและปริมาณสูง การพัฒนาผงครามให้พร้อมใช้แก่คนทั่วไป การก่อก่อครามเพื่อให้ได้ผ้าครามสีมาตรฐาน ไปจนถึงการกำหนดแถบสีต่าง ๆ ของครามเพื่อให้เป็นมาตรฐานของการประกอบธุรกิจผ้าครามในอนาคต

ภาพที่ 12 การสร้างนวัตกรรมชุมชนเพื่อพัฒนาเกษตรกรกลุ่มคราม
(ที่มา: สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร)

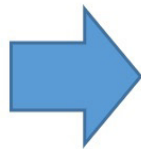
6. การสร้างนวัตกรรมชุมชนเพื่อพัฒนาเกษตรกรกลุ่มป่าเศรษฐกิจครอบครัว ให้เกษตรกรที่มีที่ดินของตนเอง สามารถมีแหล่งอาหารไว้ยังชีพได้ ศักยภาพของป่าครอบครัวสามารถทำให้เกิดรายได้ ถ้าเรารักษาป่าครอบครัวเอาไว้ได้จะเป็นแหล่งต้นน้ำที่สะอาดของชุมชน

ภาพที่ 13 การสร้างนวัตกรรมชุมชนเพื่อพัฒนาเกษตรกรกลุ่มป่าเศรษฐกิจครอบครัว
(ที่มา: สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร)

ผลสำเร็จจากการดำเนินงานโครงการ

เมื่อนำองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมที่แม่นยำ เข้าไปช่วยแก้ปัญหาเกษตรกร ตั้งแต่ต้นน้ำ คือ การปรับปรุงดิน การบริหารจัดการน้ำ การคัดเลือกสายพันธุ์ การบริหารจัดการแปลง การดูแล และเก็บเกี่ยวผลผลิตอย่างถูกต้องตามมาตรฐาน สามารถช่วยเพิ่มปริมาณผลผลิต คุณภาพ แล้วนำมาสู่มูลค่าเพิ่มของสินค้าเกษตรได้ เช่น สมุนไพรฟ้าทะลายโจรมีสารสำคัญเอนโดรกราฟาไรด์ 4-6% โดยน้ำหนัก สามารถเพิ่มมูลค่าจากกิโลกรัมละ 40-50 บาทเป็น 150-750 บาท กระบวนการวิจัยนี้สามารถเพิ่มผลผลิตครามและเนื้อคราม ได้มากกว่าก่อนพัฒนามากถึง 2 เท่าตัว ผักสวนครัวจำหน่ายได้ง่าย เป็นที่ต้องการของตลาดแม้เจอภาวะวิกฤติจากการแพร่ระบาดโควิด -19 เมื่อพัฒนาต้นน้ำ ให้มีคุณภาพแล้ว โครงการวิจัยยังมีการพัฒนา

ภาพที่ 14 การเพิ่มปริมาณผลผลิต คุณภาพ สู่มูลค่าเพิ่มของสินค้าฟ้าทะลายโจร
(ที่มา: สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร)

ในส่วนกลางน้ำและปลายน้ำ โดยเน้นการผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของตลาด และมีมาตรฐาน นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาเกษตรกรจากผู้ผลิตเป็นผู้ขายทั้งออนไลน์และออฟไลน์ การสร้างนวัตกรรมการสื่อสารการดำเนินโครงการ ผลคือ ทำให้โครงการเป็นที่รู้จัก รับผิดชอบต่อลูกค้าทั่วไป และหน่วยงานภาคีเครือข่าย ทำให้ผลิตภัณฑ์และสินค้าของเกษตรกรเป็นที่รู้จัก มีช่องทางจำหน่ายได้มากขึ้น

ภาพที่ 15 อาชีพเสริมการเพิ่มปริมาณผลผลิตคุณภาพสกลนครโมเดล
(ที่มา: สกลนครโมเดล การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของจังหวัดสกลนคร)

นอกจากนี้ กลุ่มเกษตรกรเป้าหมายในพื้นที่อำเภอนวนนิวาสและอำเภอบ้านม่วง จังหวัดสกลนคร มีรายได้เพิ่มขึ้น จำนวน 7,558.28 บาท/เดือน หรือเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 123.18 ซึ่งเดิมมีรายได้เฉลี่ย ก่อนเข้าร่วมโครงการ เท่ากับ 6,136.03 บาท/เดือน และหลังสิ้นสุดโครงการมีรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 13,694.31 บาท/เดือน นอกจากนี้ เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายยังมีรายได้เพิ่มขึ้นเนื่องจากการลดต้นทุน การเพาะปลูก เมื่อมีความรู้ในการปรับปรุงดิน ลดต้นทุนได้ 6,750 บาทต่อไร่ต่อการเพาะปลูก และ สมาชิกกลุ่มเป้าหมายยังมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการลดต้นทุนการผลิตทางด้านการเกษตรได้ 100 % จากการ เปลี่ยนจากการใช้ระบบสูบน้ำแบบน้ำมันเชื้อเพลิงและไฟฟ้า เป็นพลังงานจากแสงอาทิตย์ จำนวน 5 รูปแบบ ด้วยงบประมาณ 50,000 บาท ขนาดบ่อ 5 นิ้ว ลึกไม่เกิน 5 เมตร ปั๊มน้ำบาดาลแบบจุ่มกระแสดรง ไร้แปลงถ่าน (DC Brushless) ขนาด 750 วัตต์ แผงโซลาร์เซลล์ แบบ Poly 340 w จำนวน 3 แผง โครงสร้าง ถึงสูง 3 เมตร ถึงสำรองน้ำ PVC 2,000 ลิตร ชุดควบคุมปั๊ม สายไฟ ระบบท่อสูบน้ำ 1.5 นิ้ว ส่ง 2 นิ้ว อัตราการคืนทุน 1.2 ปี ให้กับชาวบ้าน

ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงาน

การเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถของเศรษฐกิจฐานรากในรูปแบบสกลนครโมเดล ซึ่งมีรูปแบบ การนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เข้าไปช่วยเกษตรกร พร้อมกับพาเกษตรกรทำที่แปลง ของเกษตรกรนั้น เป็นรูปแบบหรือโมเดลที่มีประสิทธิภาพมาก แต่ก็ยังเป็นรูปแบบหรือโมเดลใหม่ ทำให้ ภาครัฐหรือหน่วยงาน นักวิจัย รวมทั้งเกษตรกรต้องมีการปรับตัวและทุ่มเทอย่างมาก

ภาพที่ 16 ศ.ดร.กนก วงษ์ตระหง่าน รองประธานกรรมการการวิทยาศาสตร์
เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรม สภาผู้แทนราษฎร

“กนก วงษ์ตระหง่าน” ยก “สกลนครโมเดล” ใช้งานวิจัยพลิกดินลูกรังเป็นดินเพาะปลูก
พัฒนาแหล่งน้ำ เพิ่มคุณภาพผลผลิต สร้างรายได้เพิ่ม 1-5 หมื่นบาทต่อเดือน เชิงระบบราชการ
ไม่ตอบโกลย์ ส่งงานวิจัยขึ้นหิ้ง ไม่ใช่ประโยชน์ จัดงบประมาณเบี้ยหัวแตก ประโยชน์ไม่ถึงประชาชน

“เหตุผลหนึ่งที่เราใช้มหาวิทยาลัยเป็นหลัก เพราะอยู่กับที่และมีอาจารย์คอยเป็นฐานในการ
ประสานความร่วมมือต่าง ๆ กับส่วนราชการในจังหวัด ไม่ว่าข้าราชการส่วนไหน ย้ายออก ย้ายเข้า เราก็ยังคง
ทำงานได้อย่างต่อเนื่อง” ศ.ดร.กนก วงษ์ตระหง่าน รองประธานกรรมการการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี
วิจัยและนวัตกรรม เปิดเผยถึงผลจากการพัฒนาอาชีพ ยกกระตือรือร้นคุณภาพชีวิตเกษตรกรด้วยเทคโนโลยีและ
นวัตกรรมว่า ในปัจจุบันเกษตรกรมีปัญหาพื้นฐานสามเรื่องคือ ผลผลิตต่ำ ต้นทุนสูง และรายได้น้อย สุดท้าย
เข้าสู่วังวนนี้ จมอยู่กับชีวิตที่ยากจน

ภาพที่ 17 ครามสกล (ที่มา : สกลนครโมเดล เศรษฐกิจฐานราก)

ปัญหาสำคัญที่ทำให้การใช้งานวิจัยและนวัตกรรมไปไม่ถึงชาวบ้านและเกษตรกร เป็นเพราะทัศนคติของข้าราชการยังทำงานแบบแยกส่วนไม่มีการบูรณาการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ หมดงบประมาณไปกับการอบรมสัมมนาที่ไม่เกิดผลในทางปฏิบัติเป็นเสียส่วนมาก เนื่องจากขาดการติดตามผลการทำงานอย่างจริงจัง นอกจากนั้นในการจัดสรรงบประมาณก็ทำแบบแยกส่วน ต่างคนต่างทำ ต่างเวลา ไม่ครบกระบวนการจนสร้างมูลค่าเพิ่ม มีแต่คำพูดว่าจะบูรณาการที่ไม่เคยเกิดขึ้นจริง จึงต้องเร่งปฏิรูปวิธีคิดปฏิบัติทันทีเพื่อให้ผลจากการใช้งบประมาณไปถึงประชาชนอย่างแท้จริง สำนักงบประมาณจัดสรรงบประมาณไม่ตรงโจทย์ปัญหาของประชาชน กระทรวงและกรมไม่เข้าใจปัญหาจริงในพื้นที่ของชาวบ้าน จังหวัด และอำเภอต้องทำตามนโยบายของกรมและกระทรวงที่ไม่ตอบโจทย์ปัญหาของประชาชน เช่น กระทรวงอุดมศึกษา เทคโนโลยี และวิจัย วิจัยตามความสนใจของนักวิจัย ผลการวิจัยไม่ตอบโจทย์ปัญหาของประชาชน ยิ่งไปกว่านั้นผลงานวิจัยที่ออกมาก็ยังใช้ไม่ได้กับปัญหาจริงของประชาชน เมื่อระบบราชการและการทำงานของข้าราชการยังยึดกับรูปแบบเดิม ๆ อนาคต New Normal จะเหลืออะไร ทั้งหมดของปัญหานี้ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ปลัดกระทรวง อธิบดีกรม ผู้ว่าราชการจังหวัด และผู้อำนวยการสำนักงบประมาณต้องตอบคำถามทั้งหมดนี้ให้ได้ ประเทศไทยจึงจะเคลื่อนที่ได้และประชาชนน่าจะมีหวังได้

แนวทางการแก้ไขและการพัฒนาต่อยอด

แนวทางแก้ไขจึงต้องมีการเพิ่มผลผลิต ลดต้นทุน สร้างรายได้เพิ่ม ซึ่งต้องเริ่มตั้งแต่การวิจัยดิน โดยที่จังหวัดสกลนคร พบว่ามีจุลินทรีย์ย่อยสลายดินลูกรังที่เป็นปัญหาการเพาะปลูก ทำการพลิกดินลูกรังให้กลายเป็นดินที่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูก จากนั้นทำการพัฒนาแหล่งน้ำบาดาลเพื่อการเกษตร ทดแทนการขาดแคลนน้ำเพราะอยู่นอกเขตชลประทาน รวมทั้งไปให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ทำให้ผลผลิตมีคุณภาพสูงขึ้น จำหน่ายในราคาที่สูงขึ้น เป็นที่ต้องการของตลาด เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนถึงการใช้งานวิจัย นวัตกรรมเข้าไปสร้าง รายได้เพิ่มเติมให้กับเกษตรกรให้มีรายได้เพิ่มขึ้น 1-5 หมื่นบาท ต่อเดือน สส.สกุณา สาระนั้นท์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สกลนครกรรมาธิการการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรม สภาผู้แทนราษฎรเป็นหนึ่งในคณะกรรมาธิการการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรม สภาผู้แทนราษฎร “สกุณา สาระนั้นท์” สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.) สกลนคร พรรคเพื่อไทยกล่าวว่า การทำงานในครั้งนี้ไม่ใช่การทำงานแบบเดี่ยวๆ ภายในจังหวัด แต่เป็นการบูรณาการร่วมกับจังหวัดอื่น ๆ “นำจุดแข็งที่มีของแต่ละพื้นที่มาผสมผสานกัน” เช่นจังหวัดสกลนคร มีชื่อเสียงเรื่องผ้าฮั้วมครามก็ไปจับมือกับจังหวัดจันทบุรี ซึ่งโดดเด่นด้านการทำเครื่องประดับจากอัญมณี

“สกลนคร โมเดล ยังมีแนวคิดในช่องทางของเครื่องประดับ (Accessories) ในการที่จะเพิ่มโอกาสการขายให้แก่ผ้าฮั้วมครามด้วยการทำเป็นเครื่องประดับตกแต่ง หรือออกแบบ (Design) เครื่องประดับ

ที่จะมาใส่กับผ้าย้อมครามแล้วเก้ มันจะทำให้ผลิตภัณฑ์ของเราขายได้ดีขึ้น โดยที่ไม่จำเป็นต้องเอาผ้าย้อมครามไปทำเป็นเครื่องประดับ แต่หมายถึงเราร่วมมือกับที่ไหนสักแห่งหนึ่ง ซึ่งเราเลือกจันทบุรี ซึ่งเขามีความเชี่ยวชาญเรื่องนี้ให้เขาออกแบบเครื่องประดับเพื่อที่จะเอามาส่งเสริมผลิตภัณฑ์ผ้า”

ภาพที่ 18 ศักยภาพในการเพิ่มมูลค่าสินค้าและการขยายเครือข่าย
(ที่มา: สกลนครโมเดล เศรษฐกิจฐานราก)

เช่นเดียวกัน ด้วยความที่ชาวสกลนคร หลายรายมีที่ดินเป็นของตนเอง และสภาพที่ดินนั้นมีความเป็นป่า ดังนั้น จึงมีศักยภาพในการเพิ่มมูลค่า เช่น ส่งเสริมการปลูกเห็ด ผักหวาน และโดยเฉพาะสมุนไพรเช่น ขมิ้นชัน กวาวเครือ ฟ้าทะลายโจร ซึ่งสามารถนำไปสกัดสารสำหรับใช้ในทางยาหรืออาหารเสริมได้ อันเป็นรายได้อีกช่องทางหนึ่งของเกษตรกร ขณะที่ด้านการปลูกพืชผักสวนครัว จะเน้นพืชที่มีตลาดในท้องถิ่นรองรับอยู่แล้ว โดยเพิ่มเติมด้านมาตรฐานเกษตรปลอดภัยและมีตลาดเฉพาะ เช่น โรงพยาบาลรวมถึงอาหารเพื่อการท่องเที่ยว

ภาพที่ 19 เครือข่ายผ้าย้อมครามสกลนคร
(ที่มา: สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร)

แม้ในช่วงการระบาดของไวรัสโควิด-19 จะส่งผลกระทบต่อเกษตรกรรมถึงผู้ประกอบการในพื้นที่ เช่น กลุ่มผ้าอ้อมครามซึ่งมีลูกค้าต่างประเทศไม่สามารถส่งสินค้าออกไปได้ ส่วนตลาดในประเทศ จากเดิมในช่วงปกติที่ จังหวัดสกลนคร จะมีถนนผ้าอ้อมครามทุก ๆ สัปดาห์ก็จะเป็นจุดนัดพบระหว่างผู้ผลิตผ้าอ้อมครามกับผู้ที่จะนำไปจำหน่าย แต่เมื่อมีสถานการณ์โรคระบาดตลาดก็ต้องปิดตัวลงชั่วคราวแต่ ณ ขณะนี้เมื่อสถานการณ์เริ่มคลี่คลายลง มีการผ่อนคลายมาตรการล็อกดาวน์ให้กิจการต่าง ๆ หายยกกลับมาเปิดได้ผู้เกี่ยวข้องก็ไม่รอช้ารีบกลับมาขับเคลื่อนทันที

ภาพที่ 20 การเชื่อมโยงองค์ความรู้กับภาคส่วนต่าง ๆ

(ที่มา: KU80 คลังความรู้ดิจิทัล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร)

“สกลนคร มีการเตรียมความพร้อมในทุกภาคส่วน วันนี้โครงการ (Project) ที่เขียนไว้พอเริ่มปล่อยอาจารย์จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ก็ลงพื้นที่แล้ว สกลนครมีมหาวิทยาลัยในพื้นที่ 3 แห่ง ที่ลงมาช่วยดูงานในพื้นที่โดย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ดูเรื่องครามกับผักสวนครัวก็ลงแปลงพาเกษตรกรทำ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (วิทยาเขตจังหวัดสกลนคร) ดูเรื่องดินเรื่องน้ำ และการตลาด ก็ทำงานกันแล้ว หากเข้าไปดูที่เพจ “สกลนครโมเดล” จะเห็นว่ามีการทำงานกันเต็มที่ ด้านมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ดูในเรื่องครามก็ลงแปลง กันแล้วช่วงตอนนี้ต้นครามก็เริ่มโตเต็มที่ พอเปิดเต็มที่ก็คิดว่าจะเริ่มงานได้เร็วมาก”

ภาพที่ 21 การเชื่อมโยงกับเครือข่าย สกสว.บพท.และมหาวิทยาลัยในชุมชน
(ที่มา: KU80 คลังความรู้ดิจิทัล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร)

สรุป

การยกระดับคุณภาพชีวิตและเพิ่มขีดความสามารถของเศรษฐกิจรายได้ของเกษตรกร จังหวัดสกลนคร ด้วยวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้าไปช่วยเกษตรกร ตามรูปแบบการจัดการ “สกลนครโมเดล” ภายใต้การสนับสนุนของคณะกรรมการการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรม สภาผู้แทนราษฎร เป็นรูปแบบหรือโมเดลที่มีประสิทธิภาพมาก แต่ก็ยังเป็นรูปแบบหรือโมเดลใหม่ ทำให้ภาคีเครือข่าย นักวิจัย รวมทั้งเกษตรกรต้องมีการปรับตัวและทุ่มเทอย่างมาก นอกจากนั้นปัญหาสำคัญที่ทำให้การใช้งานวิจัยและนวัตกรรมไปไม่ถึงชาวบ้านและเกษตรกร เป็นเพราะทัศนคติของข้าราชการยังทำงานแบบแยกส่วนไม่มีการบูรณาการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ หมดงบประมาณไปกับการอบรมสัมมนาที่ไม่เกิดผลในทางปฏิบัติเป็นเสียส่วนมาก เนื่องจากขาดการติดตามผลการทำงานอย่างจริงจังแนวทางแก้ไขจึงต้องเพิ่มผลผลิต ลดต้นทุน สร้างรายได้เพิ่ม จึงต้องเริ่มตั้งแต่การวิจัยดิน โดยที่จังหวัดสกลนคร พบว่ามีจุลินทรีย์ย่อยสลายดินลูกรังที่เป็นปัญหาการเพาะปลูก ต้องทำการพลิกดินลูกรังให้กลายเป็นดินที่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูก จากนั้นจึงทำการพัฒนาแหล่งน้ำบาดาลเพื่อการเกษตรทดแทนการขาดแคลนน้ำเพราะอยู่นอกเขตชลประทาน รวมทั้งไปให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ ทำให้ผลผลิตมีคุณภาพสูงขึ้น จำหน่ายในราคาที่สูงขึ้น เป็นที่ต้องการของตลาด เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนถึงการใช้งานวิจัย นวัตกรรมเข้าไปสร้างรายได้เพิ่มเติมให้กับเกษตรกรอีกทางหนึ่งด้วย

องค์ความรู้ใหม่

บทความเรื่องการขับเคลื่อนโครงการ “สกลนครโมเดล” ต้นแบบการสร้างนวัตกรรมชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของจังหวัดสกลนคร กระบวนการแสวงหาความรู้ใหม่ ผ่านกระบวนการปฏิบัติ ร่วมกันของชุมชนท้องถิ่นและมหาวิทยาลัยในชุมชน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง/การพัฒนา “เป็นงานของคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น” เน้นการมาร่วมทำวิจัยของชาวบ้าน เจ้าของปัญหาเป็นผู้ปฏิบัติการลงมือ ทำวิจัยเอง เพื่อแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ตั้งแต่การหาประเด็นปัญหาในชุมชน เป็นโจทย์ที่ต้องหาคำตอบและ ทางออกโดยคนในชุมชนเอง ภายใต้การเข้าร่วมทำงานเป็นทีมทำงานวิจัยในพื้นที่โดยมีพี่เลี้ยงของ นักวิจัยหรือนักวิชาการ นักพัฒนา ซึ่งอาจเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นที่ทำงาน ในพื้นที่ร่วมกับชาวบ้าน เพื่อรวบรวมข้อมูล มีการวางแผนดำ เนินการ มีการวิเคราะห์และทดลองปฏิบัติ รวมทั้งการสร้างทางเลือกในการจัดการต่าง ๆ เพื่อนำไปปรับแก้ปัญหาของชุมชน ท้องถิ่นการวิจัย เพื่อท้องถิ่น หรือ CBR: Community Based Research จุดมุ่งหมายของงานวิจัยเพื่อเพิ่มพลังทางปัญญา ให้ชาวบ้าน เช่น การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม การวิจัยปฏิบัติการเพื่อการพัฒนา และวิจัยไต่บ้าน เป็นต้น ดังภาพที่ 22

ภาพที่ 22 แสดงองค์ความรู้ใหม่ : กระบวนการมีส่วนร่วมการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR)

เอกสารอ้างอิง

- จังหวัดสกลนคร. (2564). โครงการการสร้างนวัตกรรมชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและบรรเทาผลกระทบจากโควิด-19 ปี 2564-2565. สกลนคร: อุดมทรัพย์การพิมพ์.
- จังหวัดสกลนคร. (2565). เศรษฐกิจฐานราก สกลนครโมเดล วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรม. สกลนคร: สกลนครการพิมพ์
- สำนักนโยบายเศรษฐกิจมหภาค สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. (2564). วารสารการเงินการคลังการสัมมนาเครือข่ายประชาสัมพันธ์ ยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัดสกลนคร และนโยบายรัฐบาลประจำปีงบประมาณ 2565. กรุงเทพฯ: สิ้นทรัพย์ออฟเซต.
- สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. (2562). การกระตุ้นเศรษฐกิจสำนักนโยบายเศรษฐกิจมหภาค โครงการสกลนครโมเดล “ยกระดับคุณภาพชีวิต” ของเกษตรกรรมคณะกรรมการวิชาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรมสภาผู้แทนราษฎร. กรุงเทพฯ: ส.การพิมพ์.
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2564). กองทุนวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม เพื่อการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: ธนสารพิพัฒน์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564). กรุงเทพฯ: อุดมพัฒนาการพิมพ์.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2564, จาก http://socgr.nesdb.go.th/social/Portals/0/Documents/Report%20HAI%20ปี%202558_212.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560 - 2579). กรุงเทพฯ: สภาพัฒน์.
- สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์. (2566). เว็บไซต์สัมมนาเครือข่ายประชาสัมพันธ์ ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสกลนครและนโยบายรัฐบาลประจำปีงบประมาณ 2565. สกลนคร: รุ่งศิริการพิมพ์.

การวิเคราะห์จริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมในวัฒนธรรมอีสาน An Analysis of Environmental Ethics in Isan Culture

พระสมุห์บรรจง ปญญาวุธ¹ และ จรัส ลีกา²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{1,2}

Phra Samu Banjong Panyawutho¹ and Jaras Leeka²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus^{1,2}

Corresponding Author, E-mail: Kamhangplo4999@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอถึงจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมในวัฒนธรรมอีสาน ซึ่งพบว่า แนวคิดนี้ได้แฝงอยู่ในคติความเชื่อทางศาสนา และสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น พิธีกรรมการบวชป่า และการบูชารุกขเทวดา ซึ่งมนุษย์ได้ปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมด้วยพันธะทางจริยธรรมที่ทำให้เกิดคุณค่าต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์อย่างสมดุล

คำสำคัญ: จริยศาสตร์; สิ่งแวดล้อม; วัฒนธรรมอีสาน

Abstract

This academic article aims to present environmental ethics from an I-san cultural perspective, which was found to be embedded in religious beliefs. and supernatural things such as forest ordination rituals and deity worship in which humans treat environmental issues with ethical obligations that created a core value for human life in balance.

Keywords: Ethics; Environment; I-san Culture

* ได้รับบทความ: 20 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 20 มิถุนายน 2566; ตอกรับตีพิมพ์: 25 มิถุนายน 2566

Received: 20 April 2023; Revised: 20 June 2023; Accepted: 25 June 2023

บทนำ

การดำรงชีวิตของมนุษย์นับได้ว่ามีมายาวนานเนื่องจากการอาศัยธรรมชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตทางด้านกายภาพของมนุษย์ ประกอบด้วย ดิน น้ำ อากาศ อาหาร พลังงาน และแร่ธาตุต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2540 : 2) ซึ่งมนุษย์กับธรรมชาติยังมีความสมดุลกันแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความเกื้อกูลซึ่งกันและกันมาช้านาน ตามคติที่ว่า เสือพี เพราะป่าปกปารก เพราะเสื่อยัง ดินเย็น เพราะหญ้ายัง หญ้ายัง เพราะดินดี (ฉัตรวิ นนทรี, 2547 : 1) ถ้าขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไปก็จะส่งผลต่อความสมดุลของระบบนิเวศ โดยเฉพาะมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ และมีบทบาทสำคัญในการจัดสรร ดัดแปลง และเป็นผู้ทำลาย แม้ว่าระบบนิเวศจะมีความสำคัญในการดำรงชีวิต (อรุณี เมฆนาค, 2547 : 51) ก็ตาม มนุษย์ทุกชีวิตต่างก็มีความปรารถนาในการดำรงชีวิตอยู่ด้วยเป้าหมายเดียวกันคือ การกินดี อยู่ดี ในสังคมที่ตนอยู่ และเป้าหมายดังกล่าวนี้ทำให้ต่างคนก็ต่างแสวงหาให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการทั้งด้านปริมาณ ด้านคุณภาพ จึงทำให้เกิดการแข่งขันในการผลิตเพื่อสนองความต้องการ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติ (สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม, 2530 : 10)

ในวัฒนธรรมอีสาน วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนนั้น ๆ ในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการทำมาหากิน เรื่องระบบครอบครัวเครือญาติ เรื่องของโครงสร้าง อำนาจและกฎระเบียบต่าง ๆ เหล่านี้ เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน และความเชื่อในเรื่องผีสงนางไม้ เทวดาอารักษ์ผู้รักษาป่า มีความหมายและความสำคัญ ซึ่งจะเข้าใจได้ก็ต่อเมื่อเรามองจากทัศนะของชาวบ้าน ไม่ใช่เอาความคิดเห็นความเชื่อของเราไปตัดสินในทัศนะของชาวบ้าน มนุษย์ไม่มีอำนาจโดยตรงที่จะควบคุมธรรมชาติ ผีสงนาง เทวดาอารักษ์ผู้มีอำนาจเหนือมนุษย์ต่างหากที่เป็นผู้ควบคุม ปกปักษ์รักษาป่าเขาลำเนาไพร เพราะฉะนั้นมนุษย์จึงไม่ตัดไม้ทำลายป่าเกินความจำเป็น เพราะเท่ากับละเมิดหรือทำลายอำนาจเหนือมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ ความเชื่อของชาวอีสานที่เราบางคนเห็นว่างมงายนี้เอง ที่ช่วยให้ป่าบางส่วนเหลือรอดมาได้ และการที่ชาวบ้านเคารพนับถือเกรงกลัวอำนาจเหนือมนุษย์เหล่านั้น แท้จริงแล้วก็คือ พวกเขาเคารพธรรมชาติ จึงพยายามอยู่อย่างมีดุลยภาพกับธรรมชาติ ผิดกับคนเมือง คนสมัยใหม่ นายทุนทำไม้ พวกเขามองธรรมชาติว่า คือธรรมชาติ ป่าก็คือป่า ไม้ก็คือไม้ ด้วยเหตุนี้พวกเขาจึงทำลายสิ่งเหล่านั้นอย่างไม่มีความเคารพยำเกรง พวกเขาจะเกรงกลัวอยู่บ้างก็เฉพาะกฎหมายเท่านั้น แต่ถ้ากฎหมายไม่ปรากฏตัวให้เห็น หรือหย่อนยานก็ไม่มีอะไรจะหยุดยั้งพวกเขาได้หากเราศึกษาเรื่องความเชื่อของชาวบ้านอย่างเป็นธรรม เราก็คงพบว่าแท้จริงแล้วความเชื่อเรื่องผีสงนางไม้ คือ เครื่องมือ ในการอนุรักษ์ป่านั้นเอง ตามปกติแล้วชาวบ้านจะส่งสอนลูกหลานและบอกกล่าวกันเองว่า ถ้าป่าต้นน้ำของพวกเขาถูกทำลายแล้วจะเกิดภาวะแห้งแล้ง ไม่มีน้ำห้วยให้ทำนาและใช้สอย ชาวบ้านก็จะรับรู้ และปฏิบัติเป็นกฎเกณฑ์ทั่วไปว่า ไม่ไปตัดไม้หรือทำไร่ทำสวน

ในบริเวณนั้น ใครละเมิดก็จะถูกชุมชนลงโทษ ปรับไหม ตามที่ตกลงกันไว้ (ศักดิ์สิทธิ์ พันธ์สุตย์, 2556 : 57) ทำให้เกิดวิถีปฏิบัติที่ดำรงผ่านพิธีกรรมอย่างเหมาะสม และมีการประยุกต์พิธีกรรมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน ในมิติญาณวิทยา มุ่งองค์ความรู้ที่ถูกสั่งสมไว้ในลักษณะที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่แฝงอยู่ในพิธีกรรม และถูกเปิดเผยโดยปราชญ์ชาวบ้าน และในมิติพุทธจริยศาสตร์ ทำให้คนในชุมชนนำคติความเชื่อที่ถูกเปิดเผยแล้วนำไปสู่วิธีการปฏิบัติตน เช่น การแสดงความกตัญญูรู้คุณของป่าก่อให้เกิดประเพณีการบวชต้นไม้ ธนาครต้นไม้ และธนาครข้าว มีการเกี่ยวกลั่นเป็นชุมชนแห่งการพึ่งพาที่มีคติความเชื่อดังกล่าวเป็นฐานคิด (จรัส ลีกา, 2563 : 133-149) และด้วยวิธีการดังกล่าวมานี้ทำให้ป่าไม่มีความอุดมสมบูรณ์และอยู่รอดมาจนถึงยุคปัจจุบัน

ในด้านปรัชญาเกิดคำถามทางจริยศาสตร์ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของปรัชญาว่า มนุษย์ควรมีหน้าที่หรือความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมหรือไม่ มนุษย์มีพันธะทาง จริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมหรือไม่ อย่างไร ซึ่งเป็นคำถามที่ขยายขอบเขตด้านจริยธรรม ไปสู่สิ่งอื่นที่ไม่ใช่มนุษย์ ทำให้เกิดการอภิปรายในเรื่องของคุณค่าในตัวเองของ ชนิดพืชพันธุ์ต่างๆ (Intrinsic value of species) กระทำที่มีศีลธรรมไม่เฉพาะแต่ การกระทำที่เกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิตเท่านั้น แต่รวมถึงการกระทำกับสิ่งไม่มีชีวิตด้วย ซึ่งอยู่ในหัวข้อเรื่องจริยศาสตร์ สิ่งแวดล้อมและจริยธรรมในเชิงนิเวศ (Environmental ethics, Moral ecology) ทฤษฎีจริยศาสตร์ สิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ได้แก่ 1) จริยศาสตร์ ที่มีเทพเจ้าเป็นศูนย์กลาง (Theocentric Ethics) 2) จริยศาสตร์ที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Anthropocentric Ethics) 3) จริยศาสตร์ที่ไม่ถือว่ามนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Non-anthropocentric Ethics) 4) จริยศาสตร์ที่ถือระบบนิเวศเป็นศูนย์กลาง (Eco-Centric Ethics) และ 5) จริยศาสตร์ที่ถือหลักองค์รวม (Holistic Ethics) (Des Jardins, 1997 : 10) ทั้งนี้ส่วนหนึ่งของทฤษฎีเป็นการแสวงหาโลกทัศน์ต่อสิ่งแวดล้อมใหม่ หรือตีความแนวคิดเดิมใหม่ เพื่อเป็นจุดยืนทางความคิดหรือพื้นฐานทางทฤษฎีในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ลงลึกถึงระดับโนสำนึกทางจริยธรรมของมนุษย์

จากปัญหาดังกล่าวมานี้ผู้เขียนจึงมีความประสงค์ที่จะนำเสนอถึงการวิเคราะห์จริยศาสตร์ สิ่งแวดล้อมในวัฒนธรรมอีสานผ่านข้อมูลที่ผสมผสานระหว่างคุณค่าของแต่ละวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ที่ผ่านการสั่งสมและสืบทอดมาอย่างยาวนานจนเกิดการยอมรับและเลือกสรรในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่เปิดเผยให้เห็นถึงธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์และสรรพสิ่งที่มนุษย์เข้าถึงได้ด้วยประสบการณ์ ด้วยวิธีการทางจริยปรัชญา

แนวคิดจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมในวัฒนธรรมอีสาน

ความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ของประชาชนในวัฒนธรรมอีสานพบว่า สังคมอีสานมีความเชื่อที่โน้มไปทางวิญญาณนิยม (Animism) กล่าวคือ มีความเชื่อว่าสิ่งต่าง ๆ ล้วนมีวิญญาณ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ในที่นี้ ได้รวมเอาทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตเข้าในมุมมองดังกล่าวด้วย ทำให้มีการมองว่า ต้นไม้ ภูเขา ผืนดิน และ

แม่น้ำ เป็นสิ่งที่มีวิญญาณสิงสถิตอยู่ในที่ต่าง ๆ นั้นว่า ผีทำ เช่น ตัวอย่างงานที่สนับสนุนแนวคิดข้างต้น ดังเช่น ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของหมู่บ้านและพิธีกรรมของชุมชนชาวอีสาน พบว่าวิถีชีวิตของชุมชนนี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยแสดงออกผ่านการตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพทางการเกษตร และพิธีกรรมที่แสดงถึงความเคารพและยำเกรงธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ

วัฒนธรรมอีสานได้รับอิทธิพลจากกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) วัฒนธรรมเจนละ (Chenla Culture) 2) วัฒนธรรมทวารวดี (Dvaravati Culture) 3) วัฒนธรรมเขมรสมัยพระนคร (Khmer Culture) และ 4) วัฒนธรรมกลุ่มไท - ลาว หรือ วัฒนธรรมล้านช้าง (Lanchang Culture) (Cultural Office, Khon Kaen University, 2006 : 50-56) แนวคิดจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมในบทความนี้ พิจารณาจากคติความเชื่อในวัฒนธรรมอีสาน อันเป็นวัฒนธรรมที่ถือปฏิบัติร่วมกันในปัจจุบันของชุมชน วัฒนธรรมอีสาน ทั้งนี้คติความเชื่อที่ศึกษาแบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ 1) คติความเชื่อดั้งเดิมของบรรดาชนเผ่าต่าง ๆ ในสังคมวัฒนธรรมอีสานโบราณ ประกอบความเชื่อ หลัก 3 ประการ คือ ความเชื่อเรื่องผีแถน ความเชื่อเรื่องพญานาคและความเชื่อเรื่องผี ปู่ตา และ 2) ความเชื่อที่มาจากพุทธปรัชญา ซึ่งความเชื่อดังกล่าวหล่อหลอมให้เกิดวัฒนธรรมอีสานอันเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญ อย่างหนึ่งในวัฒนธรรมอีสานด้วยอิทธิพลของพุทธปรัชญา จึงมีการกำหนดให้ ผีประเภทต่าง ๆ อยู่ภายใต้พระรัตนตรัย และมีการสร้างตำนานให้พื้นที่ในดินแดน แถบนี้เชื่อมโยงกับเรื่องราวและคติความเชื่อต่าง ๆ ที่มาจากวรรณกรรมของพุทธปรัชญา ในด้านการบำรุงพระพุทธศาสนานั้นบรรพชนในอดีตมีการอุทิศ ผู้คน ผืนดิน แก่พระพุทธศาสนา การผสมผสานคติความเชื่อดั้งเดิมของท้องถิ่นเข้ากับคติในพุทธปรัชญา ให้เป็นสิ่งที่ปฏิบัติอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนตลอดปี ที่เรียกว่า ฮีตสิบสอง “ฮีต” มาจากคำศัพท์ภาษาบาลีว่า “จาริตต” ขนชาวลาวล้านช้างและไทอีสาน นำมาใช้ในภาษาของตนว่า “จาฮีต” ต่อมากร่อนคำ โดยตัดคำหน้า คือ คำ “จา” ออกเหลือ “ฮีต” ให้ความหมายไว้ 3 ประการ คือ 1) ฮีตแปลว่า กฎระเบียบ 2) ฮีต จาริตตประเพณี และ 3) ฮีตสิ่งที่ประเพณีปฏิบัติกันมาเป็นเวลานาน (พระครูสุเทพสาครคุณ, 2544 : 99) คือ ในเดือนอ้ายมีประเพณีบุญเข้ากรรมและบุญเลี้ยงผีของชาวลาว เดือนยี่มีประเพณีบุญคูณลานเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ข้าวเปลือก เดือนสามมีประเพณีบุญข้าวจ้ะและงานนมัสการพระธาตุพนม เดือนสี่ มีประเพณีเอาบุญผะเหวด เดือนห้ามีประเพณีบุญสงกรานต์ เดือนหกมีประเพณี บุญบั้งไฟ เดือนเจ็ดมีประเพณีบุญข้าฮะ เดือนแปดมีประเพณีบุญเข้าพรรษา เดือนเก้ามีประเพณีบุญข้าวประดับดิน เดือนสิบมีประเพณีบุญข้าวสาก เดือนสิบเอ็ดมีประเพณีบุญออกพรรษา เดือนสิบสองมีประเพณีบุญกฐิน งานไหว้พระธาตุหลวง และลอยกระทง เพื่อให้เห็นการมี อยู่จริงของคติความเชื่อในวัฒนธรรมอีสานที่ยังคงมีหลักฐานให้เห็นกันอยู่ (อุดม บัวศรี, 2546 : 259) สามารถจำแนกได้ดังนี้

1) ฐานะของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในคติความเชื่อของวัฒนธรรมอีสาน

ตามคติความเชื่อที่ยังคงมีอยู่และสืบทอดกันมาในวัฒนธรรมอีสานมีประเด็นทางจริยศาสตร์ สิ่งแวดล้อมที่ควรพิจารณา คือ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติจึงไม่เป็นเพียงผืนดิน แม่น้ำ ป่าไม้ ภูเขา เป็นต้น เท่านั้น แต่เป็นที่สถิตของสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเป็นบ้านของบรรดาวิญญาณบรรพบุรุษที่เรียกว่าผีต่าง ๆ เป็นที่อยู่ของภูยานาคอันเป็นที่นับถือและเกรงขาม คติความเชื่อนี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยแสดงออกผ่านการตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพและพิธีกรรมที่แสดงถึงความเคารพยำเกรงธรรมชาติ และสิ่งที่เหนือธรรมชาติความเป็นชุมชนตามคติความเชื่อข้างต้น นอกจากจะประกอบด้วยกลุ่มชนเผ่าต่าง ๆ แล้ว สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติก็ถูกนับเข้าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและกำหนดให้เป็นผู้คุ้มครอง สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ในเมื่อทั้งคน สิ่งแวดล้อม และผี ต่างก็เป็นสมาชิกในชุมชนเดียวกันแล้ว ดังข้อความที่ปรากฏในพงศาวดารล้านช้างว่า... กาลเมื่อก่อนนั้น ก็เป็นดิน เป็นหญ้า เป็นฟ้า เป็นแฉน... ผี และคนเที่ยวไปมาหากันป่าดง... (ครุสภา, 2512 : 37) มีการสร้างวิถีปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับความหมายของชุมชนข้างต้นผ่านประเพณีและพิธีกรรมมากมาย ดังนั้นชุมชนใน วัฒนธรรมอีสานแต่เดิมจึงเป็นชุมชนที่รวมเอามิติด้านสิ่งที่เหนือสามัญวิสัยเข้ามาเป็น ส่วนหนึ่งของชุมชนด้วย

คติความเชื่อในวัฒนธรรมอีสานหากพิจารณาตามแนวคิดนิเวศวิทยา วัฒนธรรม (Cultural Ecology) และจริยศาสตร์ที่ถือระบบนิเวศเป็นศูนย์กลาง (Eco-Centric Ethics) แล้วพบว่า มีพื้นฐานความคิดแบบบูรณาการอย่างเป็นองค์รวม (Holistic Ethics) ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับ สิ่งแวดล้อมว่า มนุษย์มีความผูกพันกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและอยู่ร่วมกันในลักษณะที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบเดียวกันมีการใช้เทคโนโลยีที่เกิดจากภูมิปัญญาเพื่อปรับตัวให้สอดคล้องกับระบบนิเวศเป็นแนวคิดที่ขยายขอบเขตความเป็นชุมชนไปสู่สิ่งแวดล้อมทาง ธรรมชาติ ตามแนวคิดนี้ ผืนดินและภูเขาไม่ใช่เป็นแค่เพียงแปลงเกษตรและแหล่ง ทรัพยากร แม่น้ำก็ไม่ใช่เป็นเพียงแหล่งน้ำ ป่าไม้ไม่ใช่เป็นเพียงต้นไม้หลายต้น แต่ทุกสิ่งมีคุณค่าและมีความงดงามในตัวเอง การกระทำที่ถูกต้องนั้นจะต้องส่งเสริม ความเป็นหนึ่งเดียวแห่งธรรมชาติ ส่งเสริมความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและตระหนัก ในความงามแห่งชุมชนทางศีลธรรมด้วย วัฒนธรรมอีสานยังได้รับเอาคติทางพุทธปรัชญาเพื่อพัฒนาและปรับปรุงวัฒนธรรมตลอดจนการสร้าง อุดมคติของชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมที่มีหลักการสำคัญว่ามนุษย์ต้องอยู่ร่วมกับสรรพสิ่งหรือสรรพสัตว์ ในรูปแบบของการพึ่งพาอาศัยกันเนื่องจากเป็นเพื่อนร่วมวิญญูสงสาร (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตฺโต), 2538 : 8)

2) สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นสิ่งที่อยู่ในขอบเขตทางจริยศาสตร์

จากคติความเชื่อดั้งเดิมและแนวปฏิบัติของวัฒนธรรมอีสานที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธปรัชญา ทำให้ยังตระหนักได้อีกว่ามโนธรรมของชุมชนแห่งนี้จะต้องมีต่อสัตว์ต่าง ๆ ด้วย ถึงแม้จะไม่ใช่จริยธรรมในระดับเดียวกันกับที่ควรมีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ในส่วนของพันธะทางจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อม ก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือจากสำนึกทาง จริยธรรมตามคติความเชื่อของวัฒนธรรมอีสานแต่อย่างใด เนื่องจากเชื่อว่า

สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นทั้งสิ่งสร้างและสถานที่สถิตของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้นสถานภาพทางศีลธรรมของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติจึงเป็นสิ่งที่สูงส่งที่ต้องเคารพ ไม่มีการสนับสนุนให้มนุษย์มีสิทธิเหนือธรรมชาติหรือมีสิทธิในการจัดการกับธรรมชาติอย่างไม่มีขอบเขตและปราศจากความยำเกรง ซึ่งความเชื่อดั้งเดิมของอีสานโบราณที่เกี่ยวกับแถนฟ้า แถนหลวง เป็นความเชื่อที่มีอิทธิพลที่สุด เพราะแถนคือพระอินทร์หรือเทพสวรรค์ที่มีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของมนุษย์ สามารถเนรมิตหรือทำลายอะไรก็ได้ (เดิม วิภาภักษ์พจนกิจ, 2530 : 4)

3) สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมีคุณค่าในตัวเองหรือไม่

การพิจารณาคำถามนี้เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ว่าถ้าสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้วสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีค่าในตัวเองหรือไม่ การยอมรับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่าเป็นสิ่งที่มีค่าในตัวเองนั้นเป็นสิ่งที่เป็นอติวิสัยที่ถือว่าสิ่งที่มีอยู่มีจริงหรือไม่ ดังนั้นตามคติของทศณะที่เชื่อว่าสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงถือได้ว่าสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นสิ่งที่มีคุณค่าในตัวเองในเชิงอติวิสัย จากคติความเชื่อดั้งเดิมที่เห็นว่า ผืนแผ่นดิน แม่น้ำ ต้นไม้ ป่าไม้ และภูเขาเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ควรได้รับการสักการบูชา เป็นสิ่งที่เกิดมาจากการสร้างสรรค์ของผีฟ้า ผีแถน และเป็นสถานที่อยู่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ด้วย อนึ่งในแง่ของการดำรงอยู่แล้วสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติดำรงอยู่ได้ด้วยตัวมันเองโดยที่มนุษย์ไม่จำเป็นต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวในกระบวนการของมันก็ได้ ดังนั้น จึงถือว่าสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมีคุณค่าในตัวเอง (เนื่องน้อย บุญนตร, 2537 : 5)

4) สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติกับเสรีภาพของมนุษย์เป็นอย่างไร

คติความเชื่อในวัฒนธรรมอีสานนั้น ถือว่าผืนแถนนั้น นอกจากจะเป็นผู้สร้างเป็นผู้พิทักษ์ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและบันดาลให้สรรพสิ่งขับเคลื่อนและดำเนินไปแล้ว ยังเป็นผู้ทำลายสิ่งที่สร้างขึ้นได้ด้วย ดังนั้น การที่มนุษย์จะทำสิ่งใดๆ ต่อธรรมชาติตามคติความเชื่อนี้ จึงมีข้อจำกัดในตัวเอง กล่าวคือมนุษย์ไม่อาจที่จะกระทำต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติตามอำเภอใจ เสรีภาพของมนุษย์ในแง่จึงถูกจำกัดด้วยอำนาจของสิ่งที่เหนือธรรมชาติ อำนาจในการจัดการทรัพยากรทางธรรมไม่ได้ขึ้นอยู่กับมนุษย์เท่านั้น หากแต่ยังขึ้นอยู่กับสิ่งเหนือธรรมชาติด้วย ในแต่ละท้องถิ่นมีผีปอบช่วยปกป้องสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ การตัดไม้ การล่าสัตว์ในเขตพื้นที่ของศาลปู่ตาถือว่าการกระทำผิดต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน การกระทำดังกล่าวนอกจากจะก่อให้เกิดสิ่งไม่ดีต่อผู้กระทำโดยตรงแล้ว ชาวบ้านยังเชื่อว่า เป็นสาเหตุให้เกิดความแปรปรวนของธรรมชาติ เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม เป็นต้น (Thepporn Mungthane, 2001 : 5)

ดังนั้น ในแง่ของการปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ จึงดูเหมือนว่าสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติถูกปกป้องไว้ด้วยความเชื่อหลายชั้น ข้อนี้สอดคล้องกับคติทางพุทธปรัชญาที่ว่า การตัดไม้ทำลายป่าเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมที่ดีของมนุษย์และทำลายที่อยู่อาศัย ของสัตว์อื่น ๆ รวมทั้งรุกขเทวดาด้วย

กล่าวได้ว่าเสรีภาพของมนุษย์ตามมุมมองข้างต้นนั้นถูกจำกัดโดยสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

5) สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติสัมพันธ์กับอุดมคติของชีวิตในวัฒนธรรมอีสาน

วัฒนธรรมอีสานมีคติการสร้างให้อาชีพและและการลงทุนลงแรงในผืนแผ่นดินของตนให้เกิดคุณค่าทางนามธรรมต่อชีวิต หรือเชื่อมโยงกับอุดมคติทาง จริยธรรมตามคติของพุทธปรัชญา ก่อให้เกิดความผูกพันกับศาสนาและเกิดความเคารพในผืนนาและผลที่เกิดขึ้นจากแรงงานนั้นด้วย (Thepporn Mungthane, 2001 : 7) เพราะการลงทุนลงแรงครั้งนี้ นอกจากจะทำให้มีอยู่มีกินในโลกนี้แล้วยังส่งผลในชาติต่อ ๆ ไปด้วย กล่าวคือ ได้มีส่วนร่วมในการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวไปจนถึงห้าพันปีตามความเชื่อ ทำให้พบพระศรีอารยและบังเกิดในสวรรค์ชั้นต่าง ๆ และสิ่งหนุนเนื่องให้เข้าถึงพระนิพพานในอนาคต ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของการสร้างอุดมคติดังกล่าวนอกจากจะมีการกำหนดให้มีนาจ้งหัน คือ พื้นที่นารวมทั้งประชาชนที่อยู่ในเขตนาจ้งหันเป็นศาสนสมบัติแล้วยังดำเนินการ ผ่านกิจกรรมที่เรียกว่าบุญที่จัดให้มีขึ้นในวัฒนธรรมไท - ลาว ตลอดปี ที่เรียกว่าฮีตสิบสองด้วย (ธวัช ปุณโณทก, 2530 : 5)

จากการนำเสนอข้างต้นจะเห็นได้ว่าแนวคิดด้านจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมในวัฒนธรรมอีสานเริ่มจากคติความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่ก่อนแล้วและถูกเสริมให้มีหลักการมั่นคงมากขึ้นจากคติความเชื่อพุทธปรัชญา โดยในส่วนของระดับชาวบ้านมีการปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ ที่มาจากความเชื่อดั้งเดิมและคติทางพระพุทธศาสนาอย่างกลมกลืน การเข้ามาของพระพุทธศาสนาในดินแดนแถบนี้ไม่ว่าจะเป็นพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมในสมัยที่พระเจ้าอโศกมหาราชส่งสมณทูตออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนที่เรียกว่าสุวรรณภูมิ รวมทั้งพุทธปรัชญามหายานซึ่งผ่านมาจากจีน และพุทธปรัชญาแบบเถรวาทที่เข้ามาในยุคต่อมาโลกทัศน์แบบพุทธปรัชญามีฐานคิดต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งที่เหนือธรรมชาติไม่ขัดแย้งกับความเชื่อดั้งเดิมของประชาชนในสังคมวัฒนธรรมอีสาน นอกจากนั้นพุทธปรัชญายังช่วยเพิ่มความมั่นใจต่อความเชื่อดั้งเดิมของประชาชนและจัดลำดับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่าในชุมชนที่นับถือพระพุทธศาสนาจะมีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ อันเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชนเผ่าต่าง ๆ ด้วย โดยบางพิธีกรรมมีพระสงฆ์เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม มีหลักการสำคัญตามหลักพุทธจริยศาสตร์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อละความไม่ดีหรือชั่ว 2) เพื่อทำความดีให้เกิดขึ้น และ 3) เพื่อความบริสุทธิ์จดหมดแห่งจิตใจ โดยมีเป้าหมายไปที่การทำให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตามหลักพุทธจริยศาสตร์มีความสุขในปัจจุบันชาติและชาติต่อ ๆ ไป จนในที่สุดสามารถหลุดพ้นจากการเกิดซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดคือนิพพาน และคติความเชื่อดังกล่าวมานี้ยังทำให้เกิดประเพณีที่สืบต่อมาชุมชนอีกด้วย เช่น ประเพณีการบวชต้นไม้หรือบวชป่าเป็นการรวมพลังสามัคคีของคนในชุมชนเพื่อการรักษาพื้นป่าของชุมชนเอาไว้ไม่ให้ถูกทำลาย (จรัส ลีกา, 2563 : 133-149)

การเปลี่ยนแปลงแนวคิดจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมในวัฒนธรรมอีสาน

การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ด้านสิ่งแวดล้อมในวัฒนธรรมอีสาน ในบทความนี้ ศึกษาจากแนวคิดอันอยู่เบื้องหลังของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่เข้ามาในวัฒนธรรมอีสานโดยภาพรวม เพื่อให้เห็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อสิ่งแวดล้อมที่มาจากคติความเชื่อดังกล่าวแล้วข้างต้นไปสู่ทัศนคติแบบใหม่ที่มาพร้อมกับการพัฒนาและความหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงแนวคิดด้านจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมในวัฒนธรรมอีสาน

จากข้อเท็จจริงเรื่องการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ จึงมีการผลักดันให้โรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ มีระบบที่ระบบปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อมและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น และมีการส่งเสริมให้มีการสร้างสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวางดังกล่าวแล้วข้างต้น สำนึกใหม่ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมได้เริ่มขึ้นจากกระบวนการดังกล่าว กล่าวคือ ทัศนคติต่อสิ่งแวดล้อมตามคติดั้งเดิมที่เรียกว่าจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมที่มีฐานคิดจากวัฒนธรรมอีสาน ดังกล่าวข้างต้น ถูกกลืนหายไปพร้อมกับกระบวนการพัฒนาดังนั้น กระบวนการสร้างสำนึกทางต่อสิ่งแวดล้อมที่มาพร้อมกับการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ จึงถือว่าเป็นการสร้างสำนึกใหม่ต่อสิ่งแวดล้อมที่ยึดแนวคิดแบบมนุษย์เป็นกลางซึ่งแตกต่างจากจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมแบบเดิม การเปลี่ยนแปลงในระดับสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมมีลักษณะค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดนิเวศวัฒนธรรมว่าเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้นเป็นไป ภายใต้อิทธิพลสังคมและสภาพแวดล้อม ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะผลของการพัฒนา ทำให้วิถีชีวิตที่พึ่งพิงธรรมชาติลดลง เพราะมีปัจจัยที่ยังชีพมาให้อาศัยกันอย่างสะดวก เมื่อวิถีชีวิตเริ่มห่างจากการพึ่งพิงธรรมชาติ ความรู้สึกผูกพันต่อผืนดิน แม่น้ำ และภูเขา ของผู้คนต่าง ๆ ก็ลดลงไปด้วย (เนื่องน้อย บุญยเนตร, 2537 : 9)

ดังนั้น แนวคิดด้านจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมในวัฒนธรรมอีสาน คือ จริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลางกิจกรรมการพัฒนาและนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานต่าง ๆ ในวัฒนธรรมอีสานล้วนดำเนินไปภายใต้หลักแนวคิดนี้ ในแง่ของคุณค่าแนวคิดนี้ถือว่ามนุษย์เท่านั้นมีคุณค่าทางจริยธรรมสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติอื่น ๆ ปราศจากคุณค่าทางจริยธรรม เหตุผลที่มนุษย์จะต้องปกป้องและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมตามแนวคิดทางจริยศาสตร์ข้างต้นนั้น ก็เพราะคำนึงถึงอนุชนรุ่นหลังโดยอาศัยหลักการของแนวแบบประโยชน์ นิยมที่เห็นว่าทุกคนควรเข้ามามี ส่วนร่วมเนื่องจากเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและจะต้องไม่ผลกระทบอันสำคัญนี้ไปให้คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะผู้ที่ด้อยโอกาสในสังคม

2. แนวคิดด้านจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมกับการสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมในวัฒนธรรมอีสาน

การสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติจากวัฒนธรรมอีสาน จะพบว่า สำนึกเดิมจากในวัฒนธรรมอีสาน เชื่อว่ามีวิญญาณในธรรมชาติ มองธรรมชาติเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มนุษย์อยู่ในธรรมชาติทั้งมิติของ

กายภาพและมิติทางจิตวิญญาณมนุษย์จึงไม่อาจแยกจากธรรมชาติได้ ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงและเคารพต่อสิ่งที่เหนือธรรมชาติ ธรรมชาติมีคุณค่าในตัวเอง สะท้อนให้เห็นพันธะทางศีลธรรมระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่มีชีวนุขย์ในธรรมชาติ โดยทฤษฎีแล้ววัฒนธรรมอีสาน ให้ความสำคัญกับแนวคิด จริยศาสตร์แบบองค์รวม (Holistic Ethics) และชุมชนทางศีลธรรม (Moral Community) มากกว่าแนวคิด จริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Anthropocentric Ethics) ส่วนสำนักใหม่จากวัฒนธรรมเทคโนโลยีในวัฒนธรรมอีสาน เชื่อว่าไม่มีวิญญาณหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใด ๆ ในธรรมชาติ มองธรรมชาติในเชิงวิทยาศาสตร์ มีแนวโน้มจะเชื่อว่ามนุษย์อยู่เหนือหรือแยกจากธรรมชาติได้ มองธรรมชาติในเชิงมูลค่าและมุ่งลดทอนธรรมชาติเพื่อใช้ประโยชน์แก่มนุษย์เท่านั้น โดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมืออย่างไม่มีควมยำเกรงใด ๆ ไม่มีนัยยะพันธะทางศีลธรรมระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่มีชีวนุขย์ในธรรมชาติ และโดยทฤษฎีแล้วให้ความสำคัญกับแนวคิดจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Artfield, 1993 : 3)

สรุป

แนวคิดด้านจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมในวัฒนธรรมอีสาน คือ ฐานะของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ พันธะทางจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติหรือขอบข่ายทางจริยธรรม คุณค่า ในตัวเองของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เสรีภาพของมนุษย์ในการจัดการกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติกับอุดมคติของชีวิตใน วัฒนธรรมอีสาน สอดคล้องกับจริยศาสตร์แบบองค์รวม (Holistic Ethics) รวมอันเป็นฐานคิดให้กับแนวคิดชุมชนทางชีวภาพ (Biotic Community) และสอดคล้องกับ โลกทัศน์ด้านสิ่งแวดล้อมในศาสนาและปรัชญาตะวันออกที่ สนับสนุนการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมทั้งยังสอดคล้องกับโลกทัศน์ต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมของวัฒนธรรมและความเชื่อท้องถิ่นของชุมชนในวัฒนธรรมอีสานด้วย

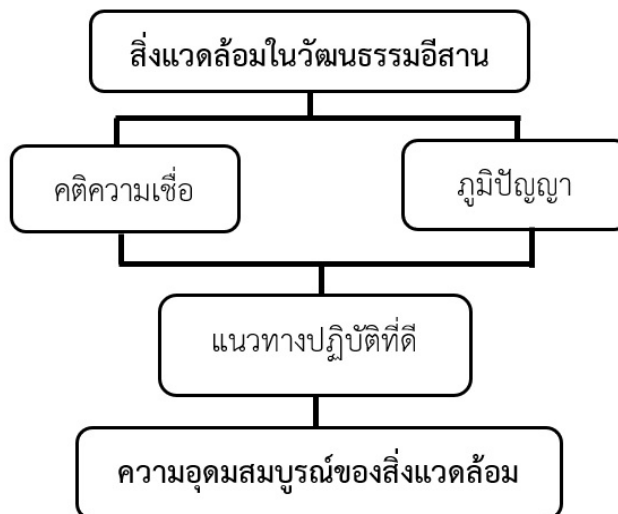
สำหรับการเปลี่ยนแปลงแนวคิดด้านจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมในวัฒนธรรมอีสานที่มีความเชื่อและฐานความคิดอันมาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่มาพร้อมกับการพัฒนาสังคมในวัฒนธรรมอีสาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงเครื่องมือต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นแล้วก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านคุณค่าและบรรทัดฐานทางจริยธรรมตามมา การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อระบบอุดมการณ์ของมนุษย์ด้วย หากใจทักที่ว่าเราควรอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมอย่างไร เป็นส่วนหนึ่งในการออกแบบวิถีการดำเนินชีวิตและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ในวัฒนธรรมอีสานสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติดังกล่าวจะถูกส่งมอบจากฐานหนึ่งสู่คนอีกฐานอย่างมีความหมายในทางรับผิดชอบที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า เราไม่อาจตั้งความหวังในการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมจากมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมที่โครงการทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชนดำเนินการอยู่ เพราะมาตรการดังกล่าวไม่ได้มาจากปรัชญาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากนัก ยกเว้นคำโฆษณาชวนเชื่อของโครงการหรือองค์กรนั้น ๆ การปฏิบัติ

ต่อสิ่งแวดล้อมตามมาตราการดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่ไม่ยั่งยืน

การรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์ตามปรัชญาหรือแนวคิดดังกล่าวเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์กรมากกว่าการสร้างจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตามการปฏิบัติตามมาตรการทางด้านสิ่งแวดล้อมดังกล่าวก็มีประโยชน์ในแง่ที่ว่ามันช่วยให้เห็นว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมได้รับการยอมรับให้เป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณามากขึ้น แม้ว่าจะไม่มีผลที่ลึกซึ้งในทางปฏิบัติก็ตาม แต่ก็ทำให้โครงการต่าง ๆ มีเหตุผลหรือมีความชอบธรรมในการดำเนินการมากขึ้น และช่วยชะลอความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติได้ระยะหนึ่ง

องค์ความรู้ใหม่

จากการนำเสนอบทความเรื่อง “การวิเคราะห์จริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมในวัฒนธรรมอีสาน” ทำให้ได้องค์ความรู้ว่า คติความเชื่อ และภูมิปัญญาของคนอีสานที่สืบทอดต่อกันมาจนกลายเป็นวิถีวัฒนธรรมและนำไปสู่แนวทางปฏิบัติที่ดีของคนในสังคม เช่น การบูชารุกขเทวดาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการรักษาป่าไม้โดยใช้คติความเชื่อมาเป็นแนวทางจนพัฒนาไปสู่การบวชป่าดังที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน และเพราะความมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์นี้เองทำคนในชุมชนได้ประโยชน์จากป่าไม้ เช่น แหล่งอาหาร ยาสมุนไพร และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สรุปเป็นแผนภูมิภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- คุรุสภา. (2512). ประชุมพงศาวดารภาค 70 : นิทานเรื่องขุนบรม. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.
- จรัส ลีกา. (2563). การวิเคราะห์คติความเชื่อในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของคนอีสาน. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาจุฬาลงกรณแก่น, 7*(2), 133-149.
- ฉัตรวิดี นนทรี. (2547). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์วังปลา : การพลิกฟื้นวิถีชีวิตชนบท. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เต็ม วิภาคย์พจนกิจ. (2530). ประวัติศาสตร์อีสาน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธวัช ปุณโณทก. (2530). ศิลาจารึกอีสานสมัยไทย-ลาว. กรุงเทพฯ: คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เนื่องน้อย บุญยเนตร. (2537). จริยศาสตร์สภาวะแวดล้อม : โลกทัศน์ในพุทธปรัชญาและปรัชญาตะวันตก. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2540). สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูสุเทพสาครคุณ. (2544). มรดกไทยอีสาน. ขอนแก่น: บริษัทขอนแก่นคลังนานาธรรม.
- พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2538). ธรรมะและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- ศักดิ์สิทธิ์ พันธุ์สัตย์. (2556). ตีตั๋วไปสวรรค์. กรุงเทพฯ: เลี่ยงเชียงเพียรเพื่อพุทธ ศาสน์.
- สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม. (2530). ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัท เอส โซล์สเตนดาร์ด ประเทศไทย จำกัด.
- อรุณี เมฆนธร. (2547). ชีวิตกับสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี. นนทบุรี: เจริญรุ่งเรืองการพิมพ์.
- อุดม บัวศรี. (2546). วัฒนธรรมอีสาน. ขอนแก่น: บริษัทขอนแก่นคลังนานาธรรม.
- Artfield, Robin. (1993). *The Ethics of Environmental Concern*. New York: Columbia University Press.
- Cultural Office, Khon Kaen University. (2006). *Sungkom lae Wutthanathum Esan*. (In Thai) (Society and Culture of Esan). Khon Kaen: Khon Kaen University.
- Des jardins, Joseph R. (1997). *Environmental Ethics: An introduction to environmental philosophy*. United States of America: Wadsworth Publishing Company.
- Thepporn Mungthane. (2001). Jariyasadsingwadolom Tamnaw Putthajariyasad (In Thai) (Environmental Ethics on Buddhist Ethics). *Journal of Humanities and Social Sciences, 19*(1), 7-17.

Applied Buddhist Epistemology

Samphose Prak¹ and Jaras Leeka²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus^{1,2}

Corresponding Author, E-mail: praksamphose48@gmail.com

Abstract

The academic paper, Applied Buddhist Epistemology, aims to find out how to it applies this theory to real society and what is applicable in accordance with Buddhist knowledge-based. Buddhism has risen in India for more than 25 centuries ago, Buddhism places great value on knowledge because it has become a beacon for all human beings. In this knowledge, one can be divided into two points: practical knowledge and theoretical knowledge. Practical knowledge is very important for people's daily life to avoiding from ignorance and until liberated from suffering through knowledge.

Applied Buddhist Epistemology is the vast considerable knowledge, involving theory and application, but this paper will show a summary of this subject matter as follows.

The study will be able to focus on 1) the importance of Buddhist epistemology 2) how to apply Buddhist epistemology in real society 3) what will get new knowledge from Buddhist epistemology after studying various aspects.

คำสำคัญ: Applied Buddhist Epistemology; Ignorance; Cognitive Approach

* ได้รับบทความ: 28 กุมภาพันธ์ 2566; แก้ไขบทความ: 23 มิถุนายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 25 มิถุนายน 2566
Received: 28 February 2023; Revised: 23 June 2023; Accepted: 25 June 2023

Introduction

It is necessary to understand the term “Applied Buddhist Epistemology” and what it means in the framework of Buddhist knowledge.

Some Buddhist epistemologists suggested that this term will examine knowledge in terms of a knowledge event or act of knowing, and it is relevant to the act of the knowledge, so this is why need to bring Buddhist epistemology to apply in society. And aiming at society gets more prosperous after the application of the Buddhist epistemology.

The Buddhist epistemology shows a lot of how to get knowledge in three ways including scripture (learning), thinking, and mental development, so that is why that needs to bring these Buddhist theory put into practice in real society. This article aims to attempt to dig it out for awareness of this to the public.

Getting more considerable knowledge, persons who are living in the society can practice what the Buddha taught, for example, knowing a lot of issues from learning from lecturers, social observation, and experience as well.

The enlightenment of the Lord Buddha is the discovery of high and absolute knowledge, and it is difficult to find anyone else like that. On the other hand, the big and small benefits in the world that arise from this knowledge.

Buddha’s teaching has been taught and appreciated to use intellect or knowledge to deal with and solve all the problems in the daily life of people who are challenged. In conventional terms, knowledge can emerge through observation, research, and experimentation, all of which have created a great deal of understanding of human stories.

Buddhist knowledge, some experts show that Buddhist epistemology finds its first and perhaps the most elaborate expression, containing one distinctive term, anubhava, for the concept of “experience” and several terms that closely approximate the concept of “reason.” For instance, tarka capture the notion of speculative or logical inquiry, nyāya stands for the notion of rule or method for investigating objects by reliable means; yukti for the notion of ground, proof, or motive, or for something that is right, fit, or appropriate; and hetu for the notion of means by which what was hitherto unproved is now proven.

From this cursory terminological survey, one may hastily conclude that, whereas the epistemic notion of experience is universal, reason and the corresponding notion of rationality (with their roots in the Latin Ratio, which conveys the sense of “reckoning” or “giving an account of judgment,” In the epistemological framework, there are three main examples or conditions of epistemology such as truth, belief, and justification.

In addition to this point, Buddhism, Knowledge, and Liberation assess the common Buddhist idea that knowledge of the three characteristics of existence (Impermanence, non-self, and suffering) is the key to liberation. It argues that this claim must be seen in the context of the Buddhist path and training as a whole.

Source of Buddhist Epistemology

There are a lot of Buddhist scholars talking about this epistemology, but in this review showing some Buddhist theorists raised on this, such as Vasubandhu initially appropriate these tools, but Dignāga first employs them in a manner that reflects all the issues addressed by later Buddhist epistemologists. the sources of knowledge come from many kinds of sources such as principles, sense-data, learning, listening, examination, and so on, In accordance with Theravada Buddhist epistemology, the sources of knowledge are concluded into three kinds: knowledge based on learning and (1) listening (suta may *āpaññā*), (2) knowledge based on thinking (*cintā* maya *paññā*) and (3) knowledge based on doing and developing (*bhāvanā* maya *paññā*) and this sources depended on six-sense-bases’ denotes an internal sense organ which interacts with sense objects that include sense impressions’, feelings, perceptions and volition (Keo, 2018)

The Buddha’s view of the spiritual path, On the other hand, is traditionally described as a middle way between the extremes of self-indulgence and self-mortification, the Buddha’s epistemology can be interpreted as a middle way between the extremes of dogmatism and skepticism.

Epistemologically speaking, Brahmanism emphasized the triple knowledge of the Vedas, and dogmatic faith in their content: “In regard to the ancient Brahmanic hymns that have come down through oral transmission and in the scriptural collections, the Brahmins come to the definite conclusion: ‘only this is true, anything else is wrong’.

The contemplative experiences are of two main types: meditative absorptions or abstractions (jhāna), and higher or direct knowledge (abhiññā). There are six classes of higher or direct knowledge: the first one refers to a variety of supernatural powers including levitation and walking on water; in this sense, it is better understood as a know-how type of knowledge. The second higher knowledge is literally called “divine ear element” or clairaudience. The third higher knowledge is usually translated as telepathy, though it means simply the ability to know the underlying mental state of others, not the reading of their minds and thoughts.

The next three types of higher knowledge are especially important because they were experienced by the Buddha on the night of his enlightenment, and because they are the Buddhist counterparts to the triple knowledge of the Vedas. The fourth higher knowledge is retrocognition or knowledge of past lives, which entails a direct experience of the process of rebirth. The fifth is the divine eye or clairvoyance; that is, direct experience of the process of karma, or as the texts put it, the passing away and reappearing of beings in accordance with their past actions. The sixth is knowledge of the destruction of taints, which implies experiential knowledge of the four noble truths and the process of liberation.

Some scholars have interpreted the Buddha’s emphasis on direct experience and the verifiable nature of the Buddhist faith as a form of radical empiricism, and logical empiricism (K.N.Jayatileke, 1963)

The source of knowledge, according to Buddha-Dhamma, received by way of a cognitive process is fourfold:

1. The “Seen”, this way based on the object that can see or touchable, allowing one to gain knowledge through seeing or watching.
2. The “Heard”, sound will become the most important to receive knowledge from hearing.
3. The “Experienced” for example, taste or odor, and tangible objects to obtain a piece of knowledge.
4. The “Realized”, is relevant to the mind object, in terms of all everything known by way of the mind (Payutto P., 2017)

Applied Buddhist Knowledge in Contextual Meaning

In the real context of society, Buddhist epistemology can apply to all daily life activities such as social observation, and social connectivity, and also the political platform is a part of epistemology as well.

To reach this cognitive process in the societal application, on the other hand, the Buddha taught that they could conduct insight meditation to improve knowledge (epistemology). According to the Buddhist theory, found that there are three points to get more knowledge such as learning by admiral friends, listening, and cultivating. But conducted internal insight is the most important way to reach the highest wisdom of all who practice in conformity of right meditation in daily life, no longer will reach the aim of responding.

The learning process could lead to getting success in daily life, for instance, during the learning process, one will get more considerable knowledge (epistemology) to apply in real society, and it can be able to develop from ignorance to knowledge, starting from the Learning process, Thinking, and also mental development.

In order to apply these approaches in an effective way as shown follow:

a) The learning process is based on social connectivity from one person to others, including the community to community via the exchange of views and getting new ideas from others. This way, leading the learners will expand their knowledge through the cognitive process.

b) The Thinking Process is the most important because it will help create critical thinking among humans who are living in the same community. Moreover, the thinking process arises from experience and social observation. etc.

c) The Mental Development, starting from the practice of meditation insight, why needed? In terms of mental development will lead the person to become an intellectual with knowledge.

New Knowledge Obtained from Buddhist Epistemology

After researching this concept, getting a piece of new knowledge as follows:

Buddhist Epistemology	New Knowledge
1) Knowledge based on listening (suta mayā paññā)	Getting more reasonable logic from learning both classroom and experience from social context, given flexible in accordance with circumstances (Contextual knowledge)
2) Knowledge based on thinking (cintā maya paññā)	Getting long-sighted vision after using critical thinking with logic (Reflective Knowledge)
3) Knowledge based on doing and developing (bhāvanā maya paññā)	Further in the future after getting new knowledge arising from mental observation in Vipassana and getting One-pointedness while working in real society will be able to have more fruitful results (Insightful Knowledge)

Conclusion

The Buddhist epistemology is the significant mechanism of daily life in the present time because knowledge is capable of leading daily life and society moving forward to harmony. To enhance the family and society, need to apply Buddhist knowledge, including listening, thinking, and insight based on knowledge-based.

This knowledge, on the other hand, will respond to the four pillars of the educational base as well as what the world is conducting nowadays, including 1) the knowledge that provides people get to know. 2) after that the knowledge-providing people who are living in society can do in accordance with knowledge-based. 3) and other is life together under one world. 4) the knowledge will equip people to become good people who deserve to live in a civilized society.

Actually, Buddhist epistemology has still a more important role and is crucially played to take part in human capital development both physical and mental development in this world in conformity with this epistemology.

References

- K.N.Jayatileke. (1963). Early Buddhist Theory of Knowledge. New Delhi: George Allen & Unwin Ltd.
- Keo, D. R. (2018). The Source of Knowledge in Theravada Buddhist Philosophy. In D.R. Keo, The Source of Knowledge in Theravada Buddhist Philosophy. MCUKK.
- Payutto, B. P. (2017). Buddhadhamma the laws of nature and their benefits to life. Bangkok: Buddhadhamma Foundation.
- Payutto, P. (2017). Buddhadhamma, The Laws of Nature and Their Benefits to Life. Bangkok, Thailand: Buddhadhamma Foundation.

การศึกษาแนวทางการรักษาโรคลมในผู้สูงอายุตามตำราการแพทย์แผนไทย

A Study on Treatment Guidelines of Lom Disease in Elderly According to Thai Traditional Medicine Textbooks

นิตยา นามวิเศษ¹,

ศิริพัทธ์ จันทรสังสา², จิราพร หัตถพะสุ³ และ กรรณิกา นันตา⁴

วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย^{1,2,3,4}

Nittaya Namvises¹,

Siripuk Chansangsa², Jiraporn Hattapasu³ and Kannika Nanta⁴

School of Traditional and Alternative Medicine, Chiang Rai Rajabhat University^{1,2,3,4}

Corresponding Author, E-mail: nitt99.doctor@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะอาการ สาเหตุ และแนวทางการรักษาโรคลมในผู้สูงอายุที่ปรากฏในตำราการแพทย์แผนไทย ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร ตำราทางการแพทย์แผนไทยร่วมกับการสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและกำหนดเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษาแพทย์แผนไทยของวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ผลการศึกษาพบว่า โรคลมในผู้สูงอายุมีอาการบ่งชี้ ได้แก่ 1) ครั่นเนื้อครั่นตัว 2) วิงเวียนศีรษะ 3) จุกแน่นหน้าอก 4) แน่นท้อง และ 5) เหนือซึ่ตามผิวหนัง โดยมักเกิดขึ้นสัมพันธ์กับสภาพอากาศก่อนฝนตก ซึ่งมีแนวทางในการรักษา คือ การรักษาด้วยเภสัช เป็นการไ้ยารสร้อนสุขุมซึ่งมีสรรพคุณสลายลม เช่น ยาหอมนวโกฐ ยาหอมเทพจิตร เป็นต้น และการรักษาด้วยหัตถเวช เป็นการบริหารเลือดลมตามแนวเส้นกาลทาริครอบคูลมร่างกายส่วนแขน ขา สี่ข้าง หลัง บ่า-คอ ศีรษะ และ ท้อง ในทิศจากส่วนโคนไปยังส่วนปลาย ซึ่งหากลมและเลือดลมไหลเวียนเป็นปกติจะสามารถป้องกันการเจ็บป่วยได้

* ได้รับบทความ: 17 มกราคม 2566; แก้ไขบทความ: 21 มิถุนายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 25 มิถุนายน 2566

จากผลการศึกษาเห็นว่าตำราการแพทย์แผนไทยมีบันทึกองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการรักษาโรคลมในผู้สูงอายุด้วยกรรมวิธีหัตถเวชและเภสัชเวช ซึ่งสามารถนำไปใช้ประกอบในการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาแพทย์แผนไทยให้เกิดความรู้ในการรักษาโรคต่อไป

คำสำคัญ: โรคลม; ผู้สูงอายุ; การแพทย์แผนไทย

Abstract

The purpose of this study was to investigate symptoms, causes, and treatment of Lom disease in Elderly that appeared In Thai Traditional Medicine (TTM) Textbooks. It is qualitative research by reviewing TTM textbooks and focus group discussion. Then, the data were analyzed for validation and settled as a guideline for teaching and learning in School of Traditional and Alternative Medicine (STAM), Chiang Rai Rajabhat University.

The results found that there were 5 symptoms of Lom disease in elderly as follows; 1) feel feverish, 2) dizziness, 3) chest tightness, 4) flatulence, and 5) sweating abnormal. These symptoms were related with climate change, especially before raining. Moreover, treatment guidelines in TTM textbooks had 2 guidelines including; 1) pharmacological therapeutics by using herbal formula such as Yahom Nawakoth, Yahom Thepajit etc. for excessive wind elimination in the body, and 2) manus therapeutics for management of wind and blood circulation in Kalataree line by covering arms, legs, flanks, back, shoulder, neck-head and abdomen. These treatments could manage wind and blood circulation into normal state and prevented illness. In conclusion, the results showed that TTM textbooks were appeared the knowledge and treatment guidelines of Lom disease in elderly by pharmacological therapeutics and manus therapeutics. These data could be applied and used in teaching and learning about treatment disease for TTM students.

Keywords: Lom Disease; Elderly; Thai Traditional Medicine

บทนำ

ในปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากรโดยมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็น 13,034,000 คน ในปี พ.ศ. 2565 หรือคิดเป็นร้อยละ 19 ของจำนวนประชากรทั้งหมด (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565 : 1-2) อันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางด้านการแพทย์ การสาธารณสุข และการพัฒนาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจส่งผลให้ประชากรมีชีวิตยืนยาวขึ้น (ศิริพันธ์ สาสัจย์, 2554 : 4) ซึ่งสังคมที่เต็มไปด้วยผู้สูงอายุทำให้ภาครัฐต้องเตรียมรับมือกับปัญหาด้านสุขภาพโดยเฉพาะการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่มีสาเหตุมาจากความเสื่อมของอวัยวะและระบบการทำงานของร่างกาย ได้แก่ อาการปวดข้อต่อต่าง ๆ โรคความดันโลหิตสูง เป็นต้น (ประเสริฐ อัสสันตชัย, 2556 : 5) ทั้งนี้ภาครัฐได้มีนโยบายเพื่อรองรับสถานการณ์ดังกล่าวด้วยการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) ที่มุ่งเน้นการสร้างเสริมสุขภาพ พัฒนาสุขภาพ และป้องกันโรคให้แก่ผู้สูงอายุ รวมถึงกระทรวงสาธารณสุขได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ด้านสาธารณสุข พ.ศ. 2560-2579 ซึ่งมุ่งเน้นการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรคและคุ้มครองผู้บริโภค มีโครงการพัฒนาและสร้างเสริมศักยภาพคนไทยในกลุ่มวัยสูงอายุ พัฒนาศักยภาพบุคลากรสาธารณสุขผู้จัดการดูแลผู้สูงอายุ (Care manager : CM) และผู้ดูแลผู้สูงอายุ (Care giver : CG) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่ายในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนและพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวในชุมชนอีกด้วย (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กองยุทธศาสตร์และแผนงาน, 2561 : 62) รวมถึงการให้ความสำคัญด้านการวิจัยในการรักษาโรคเรื้อรังและโรคผู้สูงอายุ ตลอดจนส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาสังคม มีบทบาทในการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2560 : 11-12)

วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เป็นสถาบันการศึกษาการแพทย์แผนไทยที่ได้รับรองจากสภาการแพทย์แผนไทย โดยมีจุดมุ่งหมายในการผลิตบัณฑิตแพทย์แผนไทยให้มีความรู้และทักษะความเชี่ยวชาญด้านการรักษาโรคด้วยกรรมวิธีการแพทย์แผนไทยผ่านกิจกรรมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพการแพทย์แผนไทย ณ โรงพยาบาลสาธิตการแพทย์แผนไทย ซึ่งให้บริการรักษาโรคแก่ผู้ป่วยอาสาสมัครในชุมชน เช่น โรคอัมพฤกษ์ - อัมพาต โรคนิ้วล็อก โรคไหล่ติด โรคสะกดเจ็บ โรคกรดไหลย้อน โรคกระดูกพรุน โรคกระเพาะอาหารเรื้อรัง และโรคหืดหอบ เป็นต้น (วรรณพร สุริยะคุปต์, 2565) ทั้งนี้ ปัญหาสุขภาพที่มักเกิดขึ้นในผู้สูงอายุ ได้แก่ การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ซึ่งตามตำราการแพทย์แผนไทยมีการบันทึกถึงอาการเจ็บป่วยที่มีสาเหตุจากการทำบาปทรมานหน้าของธาตุลมในร่างกายผิดปกติไปทั้งทำหน้าที่มากเกินไป ทำหน้าที่น้อยไป หรือทำหน้าที่ผิดปกติไปจากเดิม ซึ่งมีความสัมพันธ์กับปัจจัยภายในและภายนอกร่างกาย โดยวัยสูงอายุหรือปัจเจกวัยมีความเสื่อมสภาพของร่างกายตามวัย

ส่งผลให้ลมและเลือดลมไม่ไหลเวียนตามปกติ ประกอบกับปัจจัยภายนอกที่กระทบต่อร่างกาย เช่น การเปลี่ยนแปลงของช่วงเวลา การเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล และการเปลี่ยนแปลงถิ่นที่อยู่ ถือเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเจ็บป่วย (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กองการประกอบโรคศิลปะ, 2549) ทว่าองค์ความรู้ดังกล่าวยังขาดการรวบรวมและตรวจสอบอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยในฐานะอาจารย์แพทย์แผนไทยจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับโรคลมในผู้สูงอายุ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนนักศึกษาแพทย์แผนไทยของวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือกผ่านการรวบรวมความรู้จากเอกสารตำราทางการแพทย์แผนไทยและการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาครอบคลุมลักษณะอาการ สาเหตุ และแนวทางการรักษาโรคลมในผู้สูงอายุ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาลักษณะอาการ สาเหตุ และแนวทางการรักษาโรคลมในผู้สูงอายุที่ปรากฏในตำราทางการแพทย์แผนไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาแนวทางการรักษาโรคลมในผู้สูงอายุที่ปรากฏในตำราทางการแพทย์แผนไทย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประมวลความรู้เกี่ยวกับโรคลมในผู้สูงอายุจากเอกสารตำราทางการแพทย์แผนไทยที่มีการรวบรวมและตรวจสอบอย่างเป็นระบบสำหรับใช้เป็นตำราอ้างอิงและตำรากลางในการสอบขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย จำนวน 13 เล่ม ได้แก่ (1) ตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 1 (2) ตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 2 (3) ตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 3 (4) ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ พระยาพิศณุประสาทเวช เล่ม 1 (5) ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ พระยาพิศณุประสาทเวช เล่ม 2 (6) ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเวชกรรม เล่ม 1 (7) ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเวชกรรม เล่ม 2 (8) ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเวชกรรม เล่ม 3 (9) ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ ภูมิปัญญาทางการแพทย์และมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ (10) ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ โรงเรียนแพทย์แผนโบราณ วัดพระเชตุพน วิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร เล่ม 1 (11) ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ โรงเรียนแพทย์แผนโบราณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร เล่ม 2 (12) ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ โรงเรียนแพทย์แผนโบราณ วัดพระเชตุพน วิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร เล่ม 3 และ (13) ตำราพระโอสถพระนารายณ์ (ฉบับแผนโบราณ) สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์

2. วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลที่ศึกษาจากเอกสารตำราทางการแพทย์แผนไทยมาแยกแยะตามประเด็นเนื้อหาครอบคลุมลักษณะอาการ สาเหตุ และแนวทางการรักษาโรคลมในผู้สูงอายุตามตำราการแพทย์แผนไทย

3. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากทีมแพทย์แผนไทยวิชาชีพซึ่งปฏิบัติหน้าที่และมีประสบการณ์ในการรักษาผู้ป่วยอาสาสมัครประจำโรงพยาบาลสาธิตการแพทย์แผนไทย จำนวน 20 คน และอาจารย์ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ของวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จำนวน 5 คน

4. สรุปผลการวิเคราะห์แนวทางการรักษาโรคลมในผู้สูงอายุตามตำราการแพทย์แผนไทย ร่วมกับการถอดประสบการณ์การรักษาโรคลมในผู้สูงอายุของแพทย์แผนไทยวิชาชีพ ณ โรงพยาบาลสาธิตการแพทย์แผนไทย วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ผลการวิจัย

จากการศึกษารวบรวมองค์ความรู้ในการรักษาโรคลมในผู้สูงอายุตามตำราการแพทย์แผนไทยจำนวน 13 เล่ม ซึ่งเป็นตำราอ้างอิงสำหรับการเรียนการสอนในหลักสูตรการแพทย์แผนไทยบัณฑิตและสอบขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย สามารถกำหนดขอบเขตของโรคลมในผู้สูงอายุออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. อาการของโรคลมในผู้สูงอายุ

จากการศึกษาความรู้เกี่ยวกับโรคลมในตำราการแพทย์แผนไทยพบว่าชีวิตมนุษย์สามารถดำรงอยู่ได้อาศัยเลือดและลมเป็นสำคัญ หากเลือดลมไหลเวียนผิดปกติจะทำให้ร่างกายผิดปกติตามไปด้วย ทั้งนี้ผู้สูงอายุหรือปชฌิมวัยมักเจ็บป่วยด้วยธาตุลมเป็นสาเหตุหลัก โดยธาตุลมเป็นสภาวะไหลช่วยพัดพาให้ของเหลวสามารถไหลเวียนไปหล่อเลี้ยงส่วนต่างๆ ของร่างกาย ซึ่งจากงานศึกษาของกนกอร เพียรสูงเนิน (2562 : 49) ได้มีการนำเอาความรู้เกี่ยวกับแนวทางการไหลของลมตามแนวเส้นกาลทาริมาเทียบเคียงกับองค์ความรู้ของกายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยาพบว่า ธาตุลมมีการทำบทบาทหน้าที่ใน 2 รูปแบบ คือ ลมที่จับกับฮีโมโกลบินหรือละลายอยู่ในน้ำเลือด เรียกว่า เลือดลม และลมที่ไหลหรือแทรกอยู่ตามช่องอากาศของร่างกาย เรียกว่า ลม รวมเรียกว่า “ลมและเลือดลม” ทั้งนี้ ลมและเลือดลมมีแนวทางการไหลภายในร่างกาย 3 ช่องทาง ได้แก่ เส้นเลือด เส้นเอ็น และช่องว่างของร่างกาย

จากการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับอาการของโรคลมในผู้สูงอายุที่ปรากฏในตำราการแพทย์แผนไทยจำนวน 13 เล่ม สามารถสรุปลักษณะอาการที่บ่งชี้ถึงการเจ็บป่วยด้วยโรคลมได้ทั้งสิ้นจำนวน 18 อาการ คือ (1) จุกแน่นอก (2) อาเจียน (3) วิงเวียนศีรษะ (4) ท้องเสีย (5) ท้องผูก (6) จุกแน่นท้อง (7) แขน-ขาอ่อนแรง

(8) ปวดตามข้อกระดูก (9) หูตึง (10) ตาพร่ามัว (11) สะบัดร้อนสะบัดหนาว (12) ตัวร้อนจัด (13) กระหายน้ำ (14) เหงื่อซึมตามร่างกาย (15) ใจหวิวใจสั่น (16) ปวดศีรษะ (17) ครั่นเนื้อครั่นตัว และ (18) ผอมเหลือง

ทั้งนี้ จากการศึกษาลักษณะอาการของโรคลมในผู้สูงอายุที่ปรากฏในตำราการแพทย์แผนไทย ร่วมกับการถอดประสบการณ์จากแพทย์แผนไทยซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในโรงพยาบาลสาธิตการแพทย์แผนไทย วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จึงสามารถสรุปลักษณะอาการของโรคลมที่มักเกิดในผู้สูงอายุหรือเรียกว่า “โรคลมปัจฉิมวัย” ได้แก่ 1) ครั่นเนื้อครั่นตัว 2) วิงเวียนศีรษะ 3) จุกแน่นหน้าอก 4) แน่นท้อง 5) เหงื่อซึมตามผิวหนัง โดยอาการดังกล่าวมักสัมพันธ์กับปัจจัยกระตุ้น ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ

2. สาเหตุการเกิดโรคลมในผู้สูงอายุ

ตามองค์ความรู้ของการแพทย์แผนไทยกล่าวถึงผู้สูงอายุหรือปัจฉิมวัยมักเจ็บป่วยด้วยธาตุลมเป็นสมุฏฐาน (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กองการประกอบโรคศิลปะ, 2549) อันเนื่องมาจากผู้สูงอายุเป็นช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายในทางที่เสื่อมลง โดยเฉพาะการย่อยและการเผาผลาญสารอาหารลดลง ผู้สูงอายุจึงมีอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ จากการทำบทบาทหน้าที่ของธาตุไฟลดลงและมีผลต่อการทำบทบาทหน้าที่ของธาตุลมในร่างกายให้มีปริมาณเพิ่มขึ้นหรือเรียกว่า “ธาตุลมกำเริบ” ทำให้วัยสูงอายุมีโอกาสเจ็บป่วยจากการไหลเวียนของเลือดลมที่ผิดปกติได้มากกว่าช่วงวัยอื่น ๆ และนอกจากนี้วัยสูงอายุยังมีผิวหนังที่บางลงการไหลเวียนเลือดลดลง ต่อมเหงื่อมีขนาดและจำนวนลดลง การขับเหงื่อลดลง ส่งผลให้ความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิลดลง สอดคล้องตามองค์ความรู้ของการแพทย์แผนไทยที่กล่าวถึงฤดูฝน ธาตุลมชื้นระลอกทำบทบาทหน้าที่ผิดปกติ ส่งผลให้เกิดอาการผอมเหลือง ครั่นตัว ปวดข้อกระดูกทั่วทั้งร่างกาย คลื่นเหียน อาเจียน จุกแน่นท้อง เรอลม วิงเวียนศีรษะ หายใจไม่สะดวก และอาจรุนแรงถึงมีโลหิตออกทางจมูก ทางปาก และทางหู (บุษบา ประภาสพงศ์ และคณะ, 2542 : 575) ทว่าความรู้ดังกล่าวยังการคำอธิบายรายละเอียด ผู้วิจัยจึงอาศัยความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์เกี่ยวข้องกับอุตุนิยวิทยามาช่วยทำความเข้าใจถึงลักษณะสภาพอากาศและความรู้ด้านกายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยามาช่วยอธิบายกลไกการตอบสนองของร่างกาย สามารถสรุปได้ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศแบบเฉียบพลันในช่วงครีမ်ฟ้าครีမ်ฝนหรือก่อนฝนตกโดยช่วงเวลาดังกล่าวจะมีลักษณะสภาพอากาศที่ร้อนอบอ้าว เนื่องจากความร้อนจากแสงแดดทำให้น้ำระเหยกลายเป็นไอน้ำในอากาศ จึงทำให้อากาศโดยรวมมีความชื้นเพิ่มสูงขึ้นและเมื่อไอน้ำลอยตัวสูงขึ้นจนถึงระดับที่สามารถควบแน่นกลายเป็นหยดน้ำได้จะคายความร้อนแผ่ออกมา ทำให้อากาศในชั้นบรรยากาศที่สูงขึ้นไปถูกห่อหุ้มด้วยเมฆและความร้อน ดังนั้น ร่างกายจึงรู้สึกร้อนอบอ้าวและเหนียวเหนอะหนะ จากอากาศภายนอกที่มีความชื้นสูง อุณหภูมิสูง และความดันบรรยากาศสูง ทั้งนี้ อุณหภูมิและความชื้นในอากาศที่เพิ่มสูงขึ้นมีผลทำให้เหงื่อซึ่งเป็นตัวพาความร้อนภายในร่างกายออกมาระบายที่ผิวหนังผ่านรูขุมขน

ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ตามปกติ เกิดเป็นความร้อนสะสมภายในร่างกาย จึงแสดงออกด้วยภาวะเหงื่อซึม เกาะอยู่บริเวณผิวหนัง รวมถึงความดันบรรยากาศที่เพิ่มสูงขึ้นยังส่งผลกระทบต่อเลือดลมที่เชื่อมต่อกับ สภาพอากาศภายนอกผ่านช่องอากาศภายในร่างกายเป็นเหตุให้เกิดการแปรปรวนของเลือดลมภายใน ร่างกาย โดยเฉพาะลมที่อยู่ภายในระบบไหลเวียนโลหิตหรือแรงดันในหลอดเลือดเพิ่มสูงขึ้น ทำให้เกิด อาการวิงเวียนศีรษะ ขณะเดียวกันกับลมภายในช่องว่างของร่างกายมีปริมาณเพิ่มขึ้นทำให้เกิดการติดขัด และคั่งอั้น โดยเฉพาะลมที่อยู่ในช่องท้องเมื่อเพิ่มปริมาณมากขึ้นได้ผลักดันให้กระบังลมลอยตัวสูงขึ้น ทำให้เกิดอาการแน่นท้องและอาการจุกแน่นหน้าอกตามมา นอกจากนี้ยังมีลมในส่วนหนึ่งที่แทรกซึม ระหว่างมัดกล้ามเนื้อเมื่อมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นจึงเกิดการติดขัดและคั่งอั้น ทำให้เกิดอาการครั่นเนื้อ ครั่นตัวหรือหนักเนื้อหนักตัว

3. แนวทางการรักษาโรคลมในผู้สูงอายุ

ตามองค์ความรู้ของการแพทย์แผนไทย ในคัมภีร์ขวตาร ตำราแพทยศาสตร์สงเคราะห์ ฉบับภูมิปัญญา ทางการแพทย์และมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ หน้า 334 กล่าวถึงแนวทางการรักษาโรคลมในผู้สูงอายุ ว่า “...นอกจากจะมีตำรับยาเกี่ยวข้องกับเลือดลมแล้ว ยังมีเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับเส้นในร่างกายและการจับ เส้น ซึ่งตามทฤษฎีการแพทย์แผนไทย เชื่อว่าเพื่อให้เลือดลมเดินเป็นปกติ...” (บุษบา ประภาสพงศ์ และคณะ, 2542) จากข้อความดังกล่าวสามารถสรุปแนวทางทางการรักษาโรคลมในผู้สูงอายุได้ 2 กรรมวิธี คือ กรรมวิธีเภสัชเวช (การรักษาด้วยยา) และกรรมวิธีหัตถเวช (การรักษาด้วยมือ)

1) การรักษาด้วยกรรมวิธีทางเภสัชเวช คือ การใช้สรรพคุณของตำรับยาไปกระจายและสลายลม ที่ติดขัดและคั่งอั้นอยู่ในส่วนต่างๆ ของร่างกาย เช่น ยาหอมนวโกฐ ยาหอมเทพจิตร ยาหอมแก้ลมวิงเวียน เป็นต้น ซึ่งตำรับยาแก้ลมโดยส่วนใหญ่ก็มีส่วนประกอบของสมุนไพรสร้อย เพื่อแก้ลมกองหยาบ ซึ่งเป็นลม ที่อยู่ภายในช่องว่างของร่างกาย อาทิ ลมในช่องอกและช่องท้อง ทำให้เกิดอาการแน่นท้องและแน่นหน้าอก และยังมีสมุนไพรสร้อย เพื่อแก้ลมกองละเอียด ซึ่งเป็นลมที่อยู่ภายในเส้นเลือด ทำให้เกิดอาการวิงเวียน เป็นต้น

2) การรักษาด้วยกรรมวิธีทางหัตถเวช คือ การใช้มือเข้าไปจัดระบบการไหลเวียนของลมและ เลือดลมในร่างกายให้ไหลเวียนเป็นปกติตามแนวทางการไหลของลมและเลือดลมทั้ง 3 ช่องทาง ได้แก่ เส้นเลือด เส้นเอ็น และช่องว่างระหว่างมัดกล้ามเนื้อ หรือเรียกว่า “การบริหารเลือดลม” ซึ่งทำการรักษา ตามแนวเส้นกาลทาศีรครอบคลุมพื้นที่ของร่างกายส่วนแขน ขา หลัง สี่ข้าง ป่า-คอ ศีรษะ และท้อง ทั้งนี้จากการถอดประสบการณ์การรักษาจากแพทย์แผนไทยซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในโรงพยาบาลสาธิตการแพทย์ แผนไทย พบว่ามีเทคนิคการรักษาโดยเริ่มจากส่วนโคนไปยังส่วนปลาย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการรักษาโรคลมในผู้สูงอายุตามตำราการแพทย์แผนไทย พบว่า โรคลมในผู้สูงอายุหรือโรคลมปจิมวัยมีอาการข้อบ่งชี้ที่สำคัญ 5 ข้อบ่งชี้ ได้แก่ 1) ครั่นเนื้อครั่นตัว 2) วิงเวียนศีรษะ 3) จุกแน่นหน้าอก 4) แน่นท้อง 5) เหงื่อซึมตามผิวหนัง ซึ่งจากการเปลี่ยนแปลงตามวัยจากความสัมพันธ์ของร่างกายร่วมกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศแบบเฉียบพลันทำให้ร่างกายไม่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ สอดคล้องกับงานศึกษาของกนกอร เพียรสูงเนิน (2562 : 79) พบว่าสภาพอากาศภายนอกมีผลกระทบต่อธาตุลมภายในร่างกายผ่านช่องอากาศภายนอก หากสภาพอากาศภายนอกเกิดการแปรปรวนย่อมส่งผลต่อการไหลเวียนของลมและเลือดลมในร่างกายให้ผิดปกติเช่นกัน

ทั้งนี้ สภาพอากาศร้อนอบอ้าวก่อนฝนตกเกิดจากอุณหภูมิสูง ความชื้นสูง และความดันบรรยากาศสูง ทำให้ร่างกายไม่สามารถระบายออกมาที่ผิวหนังได้ตามปกติ เกิดเป็นความร้อนสะสมภายในร่างกาย และเป็นผลให้เลือดลมภายในร่างกายเกิดการแปรปรวน (กรรณิกา นันตา, 2563; ศิริพิภัตร จันทรสังสา, 2563) โดยการเจ็บป่วยจากความร้อน มักเกิดขึ้นได้บ่อยในเด็ก ผู้สูงอายุ และผู้ที่มีโรคประจำตัว (กรมควบคุมโรค, มปป.) อันเนื่องมาจากร่างกายไม่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ ตั้งแต่อาการบวมแดง ผดผื่นคัน จากความร้อน ลมแดด ตะคริวแดด การเกร็งแดด การเพลียแดด และอาจรุนแรงถึงขั้นเป็นโรคลมร้อน (กรมแพทย์ทหารบก, 2555)

แนวทางการรักษาโรคลมในผู้สูงอายุตามตำราการแพทย์แผนไทยมีการกล่าวถึงการรักษาด้วยเภสัชเวช (การรักษาด้วยยา) อาศัยสรรพคุณของตำรับยาไปกระจายและสลายลมที่ติดขัดและคั่งอั้น สอดคล้องกับงานศึกษาของ กฤษดา ศรีหมตรี (2558) กล่าวถึงหมอไทยโดยอาศัยรสนยาเป็นเครื่องบ่งชี้สรรพคุณยา และใช้เป็นหลักในการจัดตั้งยาสำหรับรักษาอาการเจ็บป่วย โดยยาหอมถือเป็นตำรับยาที่นิยมใช้สำหรับบรรเทาอาการเลือดลมแปรปรวนของผู้สูงอายุ (ศิริพิภัตร จันทรสังสา, 2563) เนื่องจากส่วนประกอบในตำรับยาหอมมีฤทธิ์ต่อระบบหัวใจและหลอดเลือด ช่วยปรับอัตราการเต้นของหัวใจให้เป็นปกติและเพิ่มการไหลเวียนของเลือดที่ไปเลี้ยงในสมอง อีกทั้งยังมีฤทธิ์ต่อระบบทางเดินอาหาร ช่วยยับยั้งการหลั่งของกรด รวมถึงช่วยลดอาการปวดเกร็งของลำไส้ได้ (นพมาศ สุนทรเจริญนนท์ และ นางลักษณ เรืองวิเศษ, 2551) และการรักษาด้วยหัตถเวช (การรักษาด้วยมือ) เพื่อช่วยในการกระจายและสลายลมที่ติดขัดและคั่งอั้นอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ครอบคลุม 3 ช่องทาง ได้แก่ เส้นเลือด เส้นเอ็น และช่องว่างระหว่างมัดกล้ามเนื้อ (กนกอร เพียรสูงเนิน, 2562) ซึ่งการบริหารเลือดลมตามแนวเส้นกาลทาริจากส่วนโคนไปยังส่วนปลายครอบคลุมพื้นที่ส่วนแขน ขา สี่ข้าง หลัง ป่า-คอ ศีรษะ และท้อง สามารถบรรเทาอาการเลือดลมแปรปรวนในปจิมวัยได้ถึงร้อยละ 80 (กรรณิกา นันตา, 2563) และการนวดกดจุดบนร่างกาย ช่วยทำให้ระบบกระดูกและกล้ามเนื้อแข็งแรง ระบบการไหลเวียนโลหิตดีขึ้น ลดอาการปวดเมื่อยบริเวณต่าง ๆ ในร่างกาย (ธาริน สุขอนันต์ และคณะ, 2557) รวมถึงการทำกายบริหารอย่างสม่ำเสมอและถูกต้อง จะช่วยลดอาการปวดเมื่อย เพิ่มการเคลื่อนไหวของแขนและข้อต่างๆ (ชนิดา ดำรงค์ศักดิ์, 2549)

กล่าวได้ว่าโรคคมในทางการแพทย์แผนไทยเป็นกลุ่มโรคที่ผู้สูงอายุมักมีอาการเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากวัยสมุญฐานหรือความเสื่อมของร่างกายร่วมกับอตุสมุญฐานหรือการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศแบบเฉียบพลันมีผลต่อการปรับตัวของผู้สูงอายุ ซึ่งการรักษาด้วยเภสัชเวชและหัตถเวชตามองค์ความรู้ของการแพทย์แผนไทยถือเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถบำบัดการเจ็บป่วยโรคคมในผู้สูงอายุได้ ซึ่งสอดคล้องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 55 กำหนดให้รัฐมีบทบาทหน้าที่ในการจัดสรรให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง เสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค รวมถึงส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

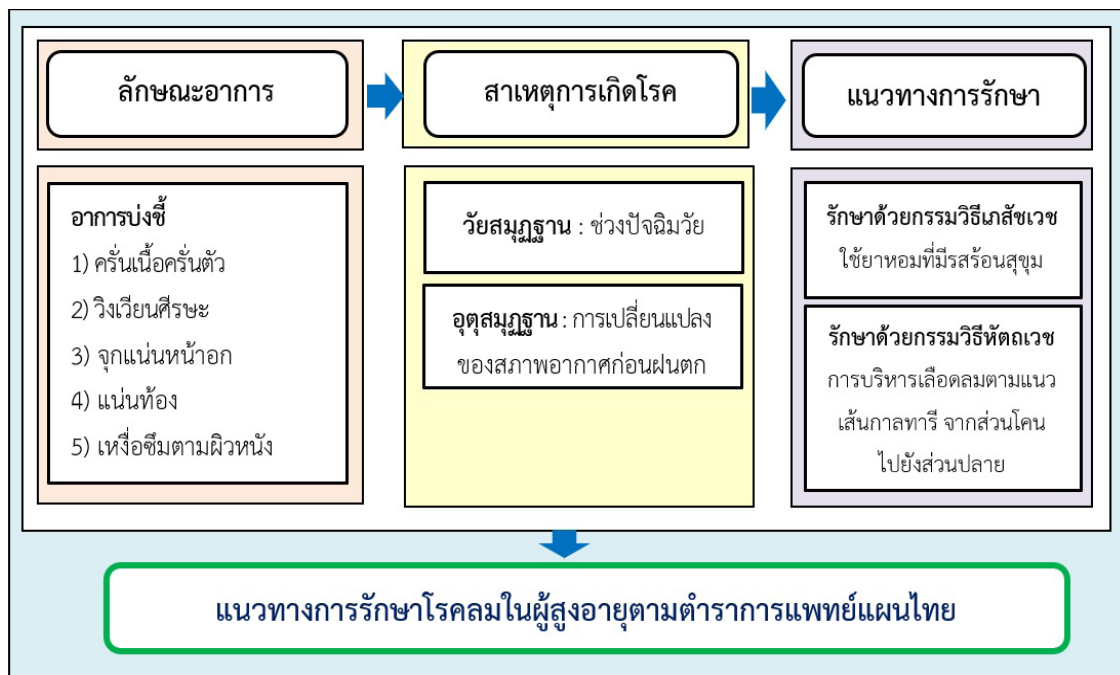
ผลการศึกษาแนวทางการรักษาโรคคมในผู้สูงอายุตามตำราการแพทย์แผนไทยครั้งนี้ ได้รวบรวมความรู้จากเอกสารตำราทางการแพทย์แผนไทยประกอบกับการถอดประสบการณ์จากการรักษาโรคของแพทย์แผนไทยวิชาชีพซึ่งปฏิบัติหน้าที่และมีประสบการณ์ในการรักษาผู้ป่วยอาสาสมัครประจำโรงพยาบาลสาธิตการแพทย์แผนไทย วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการนำความรู้ไปใช้ในการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาแพทย์แผนไทยบัณฑิต ดังนั้นหากผู้ที่สนใจที่จะนำความรู้การดูแลรักษาโรคที่ได้จากการศึกษาไปใช้ในบริบทอื่นควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาแนวทางการรักษาโรคคมในผู้สูงอายุตามตำราการแพทย์แผนไทยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสารและประสบการณ์ของแพทย์แผนไทยที่มีความเชี่ยวชาญในการรักษาโรคเป็นหลัก ยังขาดการติดตามผลการรักษาในผู้ป่วย ดังนั้น ควรจะมีการศึกษาเพื่อติดตามผลการรักษาจนกระทั่งสามารถพัฒนาเป็นแนวเวชปฏิบัติการรักษาโรคคมในผู้สูงอายุเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการนำไปดูแลรักษาประชาชนและเป็นทางเลือกในระบบบริการสุขภาพต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้การวิจัยนี้เป็นแนวทางการรักษาโรคลมในผู้สูงอายุตามตำราการแพทย์แผนไทย ได้จากการประมวลความรู้จากเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาวิเคราะห์และสรุปผล เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนนักศึกษาแพทย์แผนไทยของวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ซึ่งสามารถสรุปเป็นผังความคิดดังแสดงใน ภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการรักษาโรคลมในผู้สูงอายุตามตำราการแพทย์แผนไทย

เอกสารอ้างอิง

- กนกอร เพียรสูงเนิน. (2562). การศึกษาเส้นประธานสิบ กรณีศึกษาเส้นกาลทารี. (วิทยานิพนธ์ การแพทย์แผนไทยมหาบัณฑิต). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- กรมควบคุมโรค. (มปป.). การเจ็บป่วยที่เกี่ยวข้องเนื่องจากภาวะอากาศร้อน. สืบค้นเมื่อ 12 ตุลาคม 2565, จาก http://203.157.114.24/document/heatstroke/llness_related_to_hot_weather.pdf
- กรมแพทย์ทหารบก. (2555). คู่มือการเฝ้าระวังป้องกันและการปฐมพยาบาลการเจ็บป่วยเนื่องจากความร้อน (สำหรับหน่วยสายแพทย์). สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2565, จาก <http://www.thaincd.com>

- กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กองการประกอบโรคศิลปะ. (2549). ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเวชกรรม เล่ม 1. นนทบุรี: บริษัทไทภูมิ พับลิชชิง จำกัด.
- กรรณิกา นันตา. (2563ก). การศึกษาความเชื่อเรื่องเลือดลมของการแพทย์แผนไทยในปัจจุบันวัย. (วิทยานิพนธ์ การแพทย์แผนไทยมหาบัณฑิต). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- กรรณิกา นันตา และคณะ (2563). การติดตามผลการบริหารเลือดลมด้วยหัตถเวชในผู้สูงอายุ. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ครั้งที่ 2 นวัตกรรมสร้างสรรค์ ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน, 300-307.
- กฤษดา ศรีหมีตรี. (2558). การศึกษาทฤษฎีร่ายกายในเภสัชกรรมไทยบนพื้นฐานทฤษฎีธาตุของพุทธศาสตร์. (วิทยานิพนธ์การแพทย์แผนไทยมหาบัณฑิต). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ชนิดา ดำรงค์ศักดิ์. (2549). การพัฒนากายบริหารแบบไทยฤๅษีตัดตนของประชาชน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวัง อำเภوتاวัง จังหวัดลพบุรี. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- ธาริน สุขอนันต์ และคณะ. (2557). ปัจจัยที่มีผลต่อการออกกำลังกายของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองบ้านสวน จังหวัดชลบุรี. *วารสารสาธารณสุขมหาวิทยาลัยบูรพา*. 9(2), 66-75.
- นพมาศ สุนทรเจริญนนท์ และ นงลักษณ์ เรืองวิเศษ. (2551). คุณภาพเครื่องยาไทยจากงานวิจัยสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. ข้อมูลงานวิจัยของตำรับยาหอมนวโกฐและยาหอมอินทจักร. กรุงเทพฯ: บริษัท คอนเซ็ปท์เมดิคส์จำกัด.
- บุษบา ประภาสพงศ์ และคณะ. (2542). แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ ภูมิปัญญาทางการแพทย์และมรดกทางวรรณกรรมของชาติ. กรุงเทพฯ: ศุภสมาคมลาดพร้าว.
- ประเสริฐ อัสสันตชัย. (2556). ปัญหาสุขภาพที่พบบ่อยในผู้สูงอายุและการป้องกัน. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ยูเนียนครีเอชั่นจำกัด.
- วรรณพร สุริยะคุปต์. (2565). การศึกษาพัฒนาการของรูปแบบโรงพยาบาลสาธิตการแพทย์แผนไทยวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 5(1), 63-78.
- ศิริพัทธ์ จันทรสังสา. (2563). ประสพการณ์ในการใช้ยาหอมรักษาอาการเลือดลมแปรปรวนของผู้สูงอายุ. *วารสารหมอไทย*, 6(2), 35-47.

- ศิริพันธ์ สาสัตย์. (2554). การพยาบาลผู้สูงอายุ ปัญหาที่พบบ่อยและแนวทางในการดูแล. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2565). สารประชากรมหาวิทยาลัยมหิดล. สืบค้นเมื่อ 16 พฤศจิกายน 2565, จาก <http://www.ipsr.mahidol.ac.th>.
- สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กองยุทธศาสตร์และแผนงาน. (2561). แผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 2 (พ.ศ.2561).
- พงศธร พอกเพิ่มดี, (บรรณาธิการ). มปท.: มปป.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2560). ยุทธศาสตร์การพัฒนามาภูมิปัญญาไทย สุขภาพวิถีไทย ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพฯ: อุษาการพิมพ์.

ความพึงพอใจของผู้สูงอายุในการรับเบี้ยยังชีพผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์
ของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา
อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

The Satisfaction of Elderly for Receiving of the Elderly Allowance
Through an Online E-Payment of Salaya Subdistrict Administrative
Organization, Phutthamonthon, Nakhon Pathom

บุญญา เกื้อนไย¹ และ ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์²

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์^{1,2}

Punyapa Theunyai¹ and Rachen Noppanatwongsakorn²

Southeast Asia University^{1,2}

Corresponding Author, E-mail: Punyapaa.1509@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้สูงอายุในการรับเบี้ยยังชีพผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และ 2) เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับความพึงพอใจของผู้สูงอายุในการรับเบี้ยยังชีพผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จำนวนตัวอย่าง 310 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบค่าที (t-test) และสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า 1. ความพึงพอใจของผู้สูงอายุในการรับเบี้ยยังชีพผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับมาก

* ได้รับบทความ: 21 พฤศจิกายน 2565; แก้ไขบทความ: 16 มิถุนายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 20 มิถุนายน 2566

เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ 2) ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ 3) ด้านการจ่ายเบี้ยยังชีพผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ และ 4) ด้านปัญหาและอุปสรรคในการรับเบี้ยยังชีพ และ 2. ผลเปรียบเทียบเมื่อจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน สำหรับผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษา และอาชีพ มีความพึงพอใจของผู้สูงอายุในการรับเบี้ยยังชีพผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยรวมแตกต่างกัน

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ; เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ; ระบบอิเล็กทรอนิกส์

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the level of satisfaction of the elderly in receiving the electronic allowance through the electronic system of the elderly in Salaya Subdistrict Administrative Organization. Phutthamonthon District Nakhon Pathom Province, and 2) to compare personal factors and the satisfaction of the elderly in receiving the living allowance through the electronic system of the elderly in Salaya Subdistrict Administrative Organization. Phutthamonthon District Nakhon Pathom Province The sample group in this research was Elderly people aged 60 years and over in the Salaya Subdistrict Administrative Organization Phutthamonthon District Nakhon Pathom Province The number of samples was 310 people. The research tool was a questionnaire. Statistics used in data analysis were percentage, mean and standard deviation. t-test and one-way ANOVA statistics.

The results of the research were as follows: Phutthamonthon District Nakhon Pathom Province at a high level When considering each aspect, it was found that The average level is high in all aspects. The study was divided into 4 aspects, namely 1) the service process process, 2) the service personnel, 3) the payment of premiums through electronic systems, and 4) the problems and obstacles in receiving the living allowance, and 2. The comparative results classified by sex, age, education level, occupation and average monthly income found that the elderly with sex, age and average monthly income Overall and each aspect is not different. For the elderly with education and

occupation, there was satisfaction of the elderly in receiving the living allowance through the electronic system of the elderly in Salaya Subdistrict Administrative Organization. Phutthamonthon District Nakhon Pathom Province overall different.

Keywords: Satisfaction, Elderly Allowance, On-line e-Payment

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศอันดับต้น ๆ ของโลกที่กำลังเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างรวดเร็ว สัดส่วนของประชากรที่อายุ 60 ปีขึ้นไป จะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 20 ในปี พ.ศ. 2564 เป็นร้อยละ 28 ในปี พ.ศ.2574 หลายภาคส่วนมีความกังวลถึงความยากจนของครัวเรือนสูงอายุและความยั่งยืนทางการคลังของภาครัฐ ในปัจจุบันประเทศไทยมีระบบรายได้ผู้สูงอายุที่จัดการโดยภาครัฐอยู่หลายระบบและสามารถครอบคลุมคนไทยแทบทั้งหมด แต่ก็พอเป็นที่ทราบกันว่ารายได้จากระบบเหล่านี้ไม่เพียงพอต่อการยังชีพสำหรับผู้สูงอายุหลาย ๆ กลุ่ม ซึ่งระบบเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุครอบคลุมผู้สูงอายุสัญชาติไทยทุกคน ยกเว้นเพียงกลุ่มข้าราชการซึ่งมีระบบบำเหน็จบำนาญของตนเอง มีระบบประกันสังคมภาคบังคับซึ่งครอบคลุมลูกจ้างเอกชนในระบบ ลูกจ้างนอกระบบสามารถเข้าร่วมระบบประกันสังคมภาคสมัครใจ หรือกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ทั้งนี้ แม้ในปัจจุบันหลายครัวเรือนยังสามารถพึ่งพาลูกหลานได้ แต่การที่คนไทยอายุยืนยาวขึ้นและมีลูกน้อยลง การอาศัยลูกหลานน่าจะเป็นไปได้ยากในอนาคต ดังนั้น ระบบรายได้ยามชราภาพที่จัดการโดยภาครัฐจึงจำเป็นต้องเข้ามามีบทบาทมากขึ้น

สำหรับรายได้เบื้องต้นของคนชราในประเทศไทย รัฐบาลได้จัดสรรกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน (เบี้ยยังชีพ) สำหรับบุคคลที่ถือสัญชาติไทยซึ่งมีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ซึ่งเป็นการจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุ โดยผ่านการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ได้แก่ องค์กรภาครัฐที่รับผิดชอบ คือ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีบทบาทในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุได้เริ่มต้นอย่างเป็นทางการเมื่อรัฐบาลได้จัดตั้งกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน (เบี้ยยังชีพ) พ.ศ.2536 เพื่อให้เงินช่วยเหลือผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจน เดือนละ 200 บาท นับเป็นจุดเริ่มต้นในการจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และต่อมาในปี 2544 – 2545 จากนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นของรัฐบาล ภารกิจเรื่องนี้จึงถูกถ่ายโอนไปยังกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นและกรุงเทพมหานคร ดังนั้น เบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้รับการถ่ายโอนภารกิจ และได้มีการปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 ซึ่งในปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนนโยบายการจ่ายเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุให้เป็นไปตามนโยบายรัฐบาล เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ เพราะปัจจุบันสินค้ามีราคาแพงขึ้น

จึงปรับการจ่ายเบี้ยยังชีพเพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพที่ดี โดยปรับเป็นขั้นบันได ดังนี้

ผู้สูงอายุ ซึ่งมีอายุ 60 – 69 ปี จะได้รับเบี้ยยังชีพ อัตรา 600 บาท/คน/เดือน

ผู้สูงอายุ ซึ่งมีอายุ 70 – 79 ปี จะได้รับเบี้ยยังชีพ อัตรา 700 บาท/คน/เดือน

ผู้สูงอายุ ซึ่งมีอายุ 80 – 89 ปี จะได้รับเบี้ยยังชีพ อัตรา 800 บาท/คน/เดือน

ผู้สูงอายุ ซึ่งมีอายุ 90 ปี ขึ้นไป จะได้รับเบี้ยยังชีพ อัตรา 1,000 บาท/คน/เดือน

จากการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ แบบเดิมผู้มีสิทธิได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุจะได้รับสวัสดิการดังกล่าวในรูปแบบเงินสด และการโอนเงินเข้าบัญชี ซึ่งจากวิธีการดำเนินการจ่ายสวัสดิการดังกล่าว ทำให้เกิดความล่าช้าในการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและยังเกิดความผิดพลาดในการเบิกจ่ายซ้ำซ้อน เช่น กรณีการจ่ายเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุที่เสียชีวิตแล้ว การจ่ายให้กับผู้สูงอายุที่ย้ายภูมิลำเนา และการจ่ายเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุที่ได้รับเงินสวัสดิการอื่นจากรัฐทำให้การจ่ายซ้ำซ้อนกับหน่วยงานอื่น เช่น กรณีจ่ายให้แก่ผู้ที่ได้รับเงินบำนาญ ทำให้เกิดปัญหาด้านงบประมาณที่ไม่เพียงพอตามมาที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุไม่ได้รับการจัดสรรสวัสดิการอย่างถูกต้องและเป็นธรรมนั้น จึงทำให้เกิดการบูรณาการร่วมกัน ระหว่าง กรมบัญชีกลาง กรมการปกครอง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดทำฐานข้อมูลร่วมกันเพื่อให้สามารถจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุให้กับผู้มีสิทธิ โดยวิธีการโอนเงินเข้าบัญชีผู้สูงอายุโดยตรง อย่างไรก็ตามจากปัญหาที่เกิดขึ้น คณะรัฐมนตรี ได้มีมติเห็นชอบให้ใช้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (National e – Payment Master Plan) (กรมบัญชีกลาง, 2560) เพื่อจะก้าวไปสู่การเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e – Government) ที่จะใช้เป็นกลไกหลักในการพัฒนาตลอดจนยกระดับการบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐ โดยในแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวการจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหนึ่งในโครงการบูรณาการฐานข้อมูลสวัสดิการสังคมตามโครงการ e – Payment ของภาครัฐ ซึ่งมีการพัฒนาระบบและเตรียมความพร้อมในการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุระหว่างภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นพนักงานในองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายาจึงมีความสนใจในด้านการจัดสวัสดิการสังคมต่อการให้บริการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ผ่านระบบการจ่ายเงินอิเล็กทรอนิกส์ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เพื่อให้ทราบถึงความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อการดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมต่อการให้บริการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและเป็นการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในด้านการจัดสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ผ่านระบบการจ่ายเงินอิเล็กทรอนิกส์ (e-Payment) ของกรมบัญชีกลาง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อการดำเนินงานด้านการจ่ายเบี้ยยังชีพผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อการดำเนินงานด้านการจ่ายเบี้ยยังชีพผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องความพึงพอใจของผู้สูงอายุในการรับเบี้ยยังชีพผ่านระบบจ่ายเงินอิเล็กทรอนิกส์ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Qualitative Research) ดังนี้

1. การกำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ขึ้นไป ที่ได้รับเงินเบี้ยยังชีพที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จำนวน 1,370 คน กำหนดขนาดกลุ่มประชากรตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิแบบเป็นสัดส่วนตามแนวคิดของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ภายใต้ความเชื่อมั่น 95 % ยอมให้มีความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ $\pm 5\%$ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 310 คน

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คือ แบบสอบถามชนิดตรวจสอบรายการ (Check List) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ คือ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างข้อคำถามให้เหมาะสม วัตถุประสงค์ของงานวิจัย และได้แก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว โดยผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC และการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่า เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.963 นำไปเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์

3. เนื้อหาที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในครั้งนี้ คือ ระดับความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อการดำเนินงานด้านการจ่ายเบี้ยยังชีพผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ 2) ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ 3) ด้านการจ่ายเบี้ยยังชีพผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ และ 4) ด้านปัญหาและอุปสรรคในการรับเบี้ยยังชีพ

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำหนังสือถึงคณบดี มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ เพื่อทำหนังสือถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลการวิจัย จากนั้นจึงดำเนินการแจกแบบสอบถามให้กับผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จำนวนตัวอย่าง 310 ชุด โดยมีแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาและมีความสมบูรณ์ จำนวน 310 ชุด คิดเป็น 100 %

5. การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เพื่อหาความแตกต่างของค่าเฉลี่ย และหาค่าความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธี Least Significant Difference (LSD)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์สรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ลักษณะปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 54.50) อายุระหว่าง 60-69 ปี (ร้อยละ 53.90) การศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 22.30) ไม่ได้ประกอบอาชีพ (ร้อยละ 52.30) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 5,000 บาท (ร้อยละ 58.70)

2. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้สูงอายุในการรับเบี้ยยังชีพผ่านระบบจ่ายเงินอิเล็กทรอนิกส์ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาลำดับความพึงพอใจแต่ละด้านเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่า ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านปัญหาและอุปสรรคในการรับเบี้ยยังชีพ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และด้านการจ่ายเบี้ยยังชีพผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ตามลำดับ และเมื่อพิจารณารายด้านปรากฏผลดังนี้

2.1 ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ขั้นตอนการให้บริการ ไม่ยุ่งยาก ชับซ้อน รองลงมาคือ มีการให้บริการมีความรวดเร็ว คล่องตัว การให้บริการอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม มีการแนะนำขั้นตอนการให้บริการในระดับมาก และวิธีการและขั้นตอนการให้บริการมีความเหมาะสม ตามลำดับ

2.2 ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า เจ้าหน้าที่ดูแล เอาใจใส่ เต็มใจให้บริการ รองลงมาคือ มีเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานตลอดช่วงเวลาการให้บริการ เจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยความสุภาพและเป็นมิตร เจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำหรือตอบข้อซักถามตรงประเด็น และเจ้าหน้าที่กระตือรือร้นและตั้งใจทำงาน ตามลำดับ

2.3 ด้านการจ่ายเบี้ยยังชีพผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การเข้าถึงเทคโนโลยีการให้บริการทางการเงินที่ทันสมัย รองลงมาคือ ความเสมอภาคในการได้รับการบริการจากเจ้าหน้าที่ ความรวดเร็วและต่อเนื่องในการรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ภาพรวมความต้องการของประชาชนในการรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และความเชื่อมั่นในระบบการจ่ายเบี้ยยังชีพที่ถูกต้อง ตามลำดับ

2.4 ด้านปัญหาและอุปสรรคในการรับเบี้ยยังชีพ ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การเข้าถึงเทคโนโลยีการให้บริการทางการเงินที่ทันสมัย รองลงมาคือ ความเสมอภาคในการได้รับการบริการจากเจ้าหน้าที่ ความรวดเร็วและต่อเนื่องในการรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ภาพรวมความต้องการของประชาชนในการรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และความเชื่อมั่นในระบบการจ่ายเบี้ยยังชีพที่ถูกต้อง ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ภาพรวมความพึงพอใจของผู้สูงอายุในการรับเบี้ยยังชีพผ่านระบบจ่ายเงินอิเล็กทรอนิกส์ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ความพึงพอใจในการให้บริการ		$\bar{x}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1	ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ	4.34	0.428	มาก
2	ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ	4.32	0.376	มาก
3	ด้านการจ่ายเบี้ยยังชีพผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์	4.28	0.370	มาก
4	ด้านปัญหาและอุปสรรคในการรับเบี้ยยังชีพ	4.33	0.348	มาก
รวม		4.32	0.355	มาก

3. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้สูงอายุในการรับเบี้ยยังชีพผ่านระบบจ่ายเงินอิเล็กทรอนิกส์ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

3.1 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจ โดยรวมไม่แตกต่างกัน เพศหญิงมีความพึงพอใจมากกว่าเพศชาย

3.2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีอายุต่างกัน ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจ โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ 0.05 อยู่ 2 ด้าน คือ ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการและด้านการจ่ายเบี้ยยังชีพผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์

3.3 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาและอาชีพต่างกัน ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจ โดยรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ด้านการจ่ายเบี้ยยังชีพผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ และด้านปัญหาและอุปสรรคในการรับเบี้ยยังชีพ

3.4 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจ โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจของผู้สูงอายุในการรับเบี้ยยังชีพผ่านระบบจ่ายเงินอิเล็กทรอนิกส์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 อยู่ 3 ด้าน คือ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ด้านการจ่ายเบี้ยยังชีพผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ และด้านปัญหาและอุปสรรคในการรับเบี้ยยังชีพ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้สูงอายุในการรับเบี้ยยังชีพผ่านระบบจ่ายเงินอิเล็กทรอนิกส์ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีประเด็นตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้สูงอายุในการรับเบี้ยยังชีพผ่านระบบจ่ายเงินอิเล็กทรอนิกส์ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาลำดับความพึงพอใจแต่ละด้านเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่า ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านปัญหาและอุปสรรคในการรับเบี้ยยังชีพ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และด้านการจ่ายเบี้ยยังชีพผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์, รวิวงศ์ ศรีทองรุ่ง และวิเชียร วิทยอุดม (2561) พบว่าผลศึกษาความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อการให้บริการจ่ายเบี้ยยังชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพูด อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีความพึงพอใจอันดับที่หนึ่งคือ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ อันดับที่สองคือ ด้านขั้นตอนและระยะเวลาการให้บริการ และอันดับสุดท้ายคือ ด้านวัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยี

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจของผู้สูงอายุในการรับเบี้ยยังชีพผ่านระบบจ่ายเงินอิเล็กทรอนิกส์ จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจของผู้สูงอายุในการรับเบี้ยยังชีพผ่านระบบจ่ายเงินอิเล็กทรอนิกส์ โดยรวมไม่แตกต่างกันและไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการดำเนินการจ่ายเบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุที่มีเพศแตกต่างกัน

ไม่มีผลต่อการให้บริการทั้งนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีการให้บริการจ่ายเบี้ยยังชีพที่เสมอภาคกันส่วนมากจะเป็นวัยที่มีความต้องการคล้ายกัน ซึ่งสอดคล้องกับ ฉรัญญา แม่นศรี (2562) พบว่า การศึกษาเรื่องประสิทธิภาพการให้บริการสวัสดิการสังคมเบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุ ของเทศบาลเมืองลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัย ประสิทธิภาพการให้บริการสวัสดิการสังคมเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก จากผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการให้บริการสวัสดิการสังคมเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมไม่แตกต่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าเพศไม่มีผลต่อการบริการสวัสดิการสังคมเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

2.2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีอายุต่างกัน มีความพึงพอใจของผู้สูงอายุในการรับเบี้ยยังชีพผ่านระบบจ่ายเงินอิเล็กทรอนิกส์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับ วีรยุทธ คำแก้ว และราเชนทร์ นพณัฐวงศ์ (2564) ศึกษาเรื่องความต้องการด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขต สัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุต่างกันมีความต้องการสวัสดิการสังคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ซึ่งผู้สูงอายุที่มีอายุต่างกันมีความต้องการด้านสวัสดิการสังคม แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจัยด้านอายุของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับระดับความต้องการสวัสดิการ เนื่องจากช่วงอายุที่มากขึ้นจะทำให้ความสามารถในการช่วยเหลือตนเองลดน้อยลงส่งผลให้มีความต้องการสวัสดิการสังคมเพิ่มมากขึ้น

2.3 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความพึงพอใจของผู้สูงอายุในการรับเบี้ยยังชีพผ่านระบบจ่ายเงินอิเล็กทรอนิกส์ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจ แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับฉรัญญา แม่นศรี (2562) ศึกษาเรื่องประสิทธิภาพการให้บริการสวัสดิการสังคมเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ของเทศบาลเมืองลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาเปรียบเทียบเมื่อจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการพักอาศัย และสถานภาพทางครอบครัว พบว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศและระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการให้บริการสวัสดิการสังคมเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี โดยรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน สำหรับผู้สูงอายุที่มีอายุ ระยะเวลาในการพักอาศัย และสถานภาพทางครอบครัวต่างกัน

2.4 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกัน มีความพึงพอใจของผู้สูงอายุในการรับเบี้ยยังชีพผ่านระบบจ่ายเงินอิเล็กทรอนิกส์ โดยรวมแตกต่างกันและไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับเฉลิมพร โพธิ์ศรีขาม (2560) ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อการจ่ายเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพองค์การบริหารส่วนตำบลวัชบุรี อำเภอวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจ่ายเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพองค์การบริหารส่วนตำบลวัชบุรี อำเภอวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2.5 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีความพึงพอใจของผู้สูงอายุในการรับเบี้ยยังชีพผ่านระบบจ่ายเงินอิเล็กทรอนิกส์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับเฉลิมพร โพธิ์ศรีขาม (2560) ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อการจ่ายเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพองค์การบริหารส่วนตำบลวัชบุรี อำเภอวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจ่ายเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพองค์การบริหารส่วนตำบลวัชบุรี อำเภอวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านรายได้รายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของผู้สูงอายุในการรับเบี้ยยังชีพผ่านระบบจ่ายเงินอิเล็กทรอนิกส์ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้ข้อมูลเสนอแนะบางประการอันอาจจะเป็นประโยชน์ต่อองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ดังนี้

1.1 ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ขั้นตอนในการให้บริการการจ่ายเบี้ยยังชีพยังมีความล่าช้า และไม่ค่อยเหมาะสมเท่าที่ควร ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการลดขั้นตอนในการให้บริการหรือทำความเข้าใจกับผู้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุให้มากกว่านี้ถึงกระบวนการขั้นตอนการจ่ายเงิน

1.2 ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การพัฒนาการให้บริการให้ทันต่อบริบทที่เปลี่ยนแปลง และประเด็นที่ทางหน่วยงานควรให้ความสำคัญนั่นก็คือ การพัฒนาบุคลากรอย่างไร ให้มีทักษะที่สามารถตอบสนองกับความต้องการของผู้ที่เข้ามาใช้บริการได้เป็นอย่างดีและมีความรวดเร็วในการให้บริการ เพื่อไม่ให้ผู้สูงอายุที่เข้ามาใช้บริการต้องรอนานจนเกินไปและเพื่อสร้างความประทับใจให้กับผู้ที่มาใช้บริการ

1.3 ด้านการจ่ายเบี้ยยังชีพผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้สูงอายุส่วนมากก็ยังขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีที่รองรับระบบ e - Payment ผู้สูงอายุยังคงต้องการให้หน่วยงานภาครัฐส่งเสริมการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยให้กับชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องพัฒนาระบบการให้บริการภาครัฐเพื่อรองรับผู้มาใช้บริการ โดยการยืนยันตัวตนบุคคล การขอรับบริการต่าง ๆ ผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์และการรักษาความปลอดภัยในระดับบุคคล โดยเฉพาะธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวกับการเงิน

1.4 ด้านปัญหาและอุปสรรคในการรับเบี้ยยังชีพ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การโอนเงินเข้าบัญชี ซึ่งสร้างความสะดวกสบายแก่ผู้สูงอายุ ทั้งยังสามารถตรวจสอบที่ไปที่มาของเงินได้อีกด้วย แต่ในทางกลับกันก็สร้างความลำบากให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุบางกลุ่มที่ไม่มีตู้ ATM อยู่ใกล้บ้าน และภาครัฐควรส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้สูงอายุในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล สนับสนุนเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การทำวิจัยครั้งต่อไปควรมีการวิจัยเชิงปริมาณและวิธีวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกัน เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลขององค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา อันจะทำให้ทราบถึงแนวทางการดำเนินงานและความต้องการของผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่อย่างแท้จริง

2.2 การวิจัยครั้งต่อไป อาจศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้สูงอายุในการรับเบี้ยยังชีพผ่านระบบจ่ายเงินอิเล็กทรอนิกส์ระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายากับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ในอำเภอพุทธมณฑล หรือต่างอำเภอใน จังหวัดนครปฐม เพื่อเห็นความแตกต่างหลากหลายในการให้บริการของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.3 ผู้สนใจควรทำการวิจัยในลักษณะเดียวกับงานวิจัยนี้ โดยทำวิจัยเมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่งแล้ว หรือกำหนดทำการวิจัย ปีละ 1 ครั้ง

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการศึกษาครั้งนี้ คือ ความพึงพอใจของผู้สูงอายุนั้น นอกจากจะเกิดจากปัจจัยของบุคคลที่แตกต่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ปัจจัยที่สำคัญอีกประการ คือ นโยบายการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุนั้น เนื่องจากการจ่ายเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุยังคงจ่ายเงินในอัตราเท่าเดิม ขณะที่อัตราค่าครองชีพในปัจจุบันมีการปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่ได้รับนั้น ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย

ทำให้เกิดความต้องการเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุมากขึ้น และการลดความซ้ำซ้อนในการเบิกจ่าย เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กับแนวคิดระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (National e - Payment) ของภาครัฐที่ชี้ให้เห็นว่า การส่งเสริมให้มีฐานข้อมูลกลางเกี่ยวกับสวัสดิการของภาครัฐ ควบคู่กับการจ่ายเงินโดยตรงให้แก่ประชาชนผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ จะช่วยให้สามารถจ่ายเงินได้ตรงกลุ่มเป้าหมาย ลดความผิดพลาดในการจ่าย และลดความซ้ำซ้อนในการเบิกจ่าย

เอกสารอ้างอิง

- กรมบัญชีกลาง. (2560). กรมบัญชีกลางชี้แจงการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ. สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://www.cgd.go.th/>
- ฉรัญญา แม่นศรี. (2562). ประสิทธิภาพการให้บริการสวัสดิการสังคมเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, 11(2), 153-163.
- เฉลิมพร โพธิ์ศรีขาม. (2558). ความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อการจ่ายเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพองค์การบริหารส่วนตำบลวัชบุรี อำเภอวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ราเชนทร์ นพณัฐวงศกร, รวิวงศ์ ศรีทองรุ่ง และ วิเชียร วิทยอดม. (2561). ความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อการให้บริการจ่ายเบี้ยยังชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพูด อำเภอมะนัง จังหวัดปทุมธานี. การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 9. สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2565, จาก <https://shorturl.asia/QAN3E>
- วิรัชธ คำแก้ว และ ราเชนทร์ นพณัฐวงศกร. (2564). ศึกษาเรื่องความต้องการด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการธรรมศาสตร์, 21(1), 16-28.

ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

A Strategies Recommendations for Develop the Creative Leadership of Primary School Administrators Under the Khon Kaen Primary Education Service Area Office 4

พรประดิษฐ์ พันธุกุล¹ และ ดาวรรุวรรณ ถวิลการ²

มหาวิทยาลัยขอนแก่น^{1,2}

Pornpradit Phanthukul¹ and Dawruwan Thawinkarn²

Khon Kaen University^{1,2}

Corresponding Author, Email: pornpradit.ph@kkumail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงนโยบาย (Policy Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและตรวจสอบข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ดำเนินการวิจัย 2 ระยะ โดยระยะที่ 1 เป็นการศึกษาเพื่อสร้างข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีการดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาเอกสาร (Document study) และ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญด้านภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ จำนวน 3 คน เพื่อให้ได้ร่างข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 และระยะที่ 2 เป็นการตรวจสอบข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

* ได้รับบทความ: 21 พฤศจิกายน 2565; แก้ไขบทความ: 16 มิถุนายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 20 มิถุนายน 2566

โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน เพื่อประเมินความเหมาะสม (Propriety) ความเป็นไปได้ (Feasibility) และความเป็นประโยชน์ (Utility) ของข้อเสนอเชิงกลยุทธ์

ผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ในด้านวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ แนวปฏิบัติของกรอบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ในด้านความยืดหยุ่น (Flexibility) ด้านวิสัยทัศน์ (Vision) ด้านจินตนาการ (Imagination) และด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creative) มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์; ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์

Abstract

These policy research aims to purpose create and validate the policy recommendations for develop the creative leadership of primary school administrators under the Khon Kaen primary education service area office 4. The research methodology was divided into 2 phases. The first phase was studies to create the policy recommendations for develop the creative leadership of primary school administrators under the Khon Kaen primary education service area office 4, by documents analysis, and in-depth interviewing 3 experts, which made the draft of the policy recommendations for develop the creative leadership of primary school administrators under the Khon Kaen primary education service area office 4. The second phase was the verification of the recommended policy for develop the creative leadership of primary school administrators under the Khon Kaen primary education service area office 4, by 3 experts to assess the propriety, feasibility and utility.

The study revealed that the policy recommendations components for develop the creative leadership of primary school administrators under the Khon Kaen primary education service area office 4, in terms of an Imagination, Flexibility, Vision and Creative of the framework for developing the creative leadership of administrators under the Khon Kaen primary education service area office 4. Flexibility, Vision, Imagination, and Creative are propriety, feasibility and utility of policy recommendations located at the high level.

Keywords: Strategies Recommendation; Creative Leadership

บทนำ

ประเทศไทยได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560 - 2579) จึงทำให้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติไว้ 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ 2) การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรมเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ 3) การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ 4) การสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา 5) การจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 6) การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา โดยการพัฒนากระบวนการบริหารงานบุคคลของครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษามีความเป็นธรรม สร้างขวัญกำลังใจ และส่งเสริมให้ปฏิบัติงานได้อย่างเต็มตามศักยภาพเป็นหนึ่งในเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาให้ทันกับสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงมิติของสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมแบบเดิมที่ถูกทับซ้อนด้วยแนวคิด รูปแบบ วิธีการ ความเชื่อและเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ ตามยุคสมัย ทุกคนจะต้องพัฒนาตนเองเพื่อให้สามารถปรับตัวอยู่ได้ในสังคมสมัยใหม่ที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ (ณัฐวัฒน์ ล่องทอง, 2563) การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบันได้ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเร่งพัฒนา ปรับเปลี่ยนระบบการจัดการศึกษาเพื่อให้สามารถพัฒนาคนให้มีคุณภาพอย่างเพียงพอต่อการดำรงชีวิต โดยต้องการให้ประชากรของประเทศสามารถร่วมมือและแข่งขันกับประชาคมโลกได้อย่างเหมาะสม จึงได้มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นกรอบหลักในการทำการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบโดยมุ่งกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปยังสถานศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีนโยบายซึ่งกำหนดให้ผู้บริหารโรงเรียนต้องได้รับการอบรมพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง ทว่าในทางปฏิบัติ การอบรมพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานดังกล่าวยังขาดความต่อเนื่อง ขาดการกำกับดูแลอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้ผู้บริหารไม่สามารถพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่ ประกอบกับปัญหาขาดเทคนิควิธีการหรือความเข้าใจที่ถ่องแท้ จึงเป็นผลกระทบต่อความยืดหยุ่น วิสัยทัศน์ การมีจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงและการแก้ไขปัญหาดังกล่าว การสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในองค์กร จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องใช้ทั้งเทคนิคในการบริหารจัดการ (Management) และความเป็นผู้นำ (Leadership) เพื่อนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จ ดังนั้น การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ จึงมีความสำคัญ และเป็นเรื่องที่ถูกหยิบยกขึ้นมาพูดกันอยู่เป็นประจำ รวมถึงมีการค้นคว้าหาวิธีการเพื่อพัฒนา “ผู้นำเชิงสร้างสรรค์” (Creative Leadership) ในรูปแบบใหม่ ๆ ตลอดเวลา (Nelson and Quick, 1997) ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญที่จะต้องรับผิดชอบต่อการทำงานของบุคลากรภายในโรงเรียน

โดยมีบทบาทสนับสนุนให้มีการจัดทำหลักสูตร กำหนดเป้าหมายการเรียนการสอน สนับสนุนผู้ปกครอง หน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน และจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษายังถูกกำหนดให้อยู่ในฐานะผู้นำที่ต้องดูแลรับผิดชอบตามตำแหน่งที่เป็นตัวกำหนดความเป็นผู้นำ แม้ว่าผู้นำไม่จำเป็นต้องเป็นผู้บริหารแต่ผู้บริหารก็ควรจะเป็นผู้นำ (Hoy and Miskel, 2013) ที่เข้าใจการเปลี่ยนแปลงและเข้าใจปัญหาของสังคมไทยได้ดีและเชื่อมโยงการศึกษา กับสังคมไทย จำเป็นจะต้องมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จะเป็นลักษณะของผู้นำที่มีการแสดงพฤติกรรมที่ตอบสนองเชิงจินตนาการโดยการคิดไตร่ตรองอย่างละเอียดถี่ถ้วน ในสถานการณ์ต่าง ๆ และประเด็นต่าง ๆ ที่ท้าทาย ซึ่งสถานศึกษาที่เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มีเป้าหมายหลัก คือ การเรียนรู้ของนักเรียน (จันจิรา น้ำขาว, 2562) กล่าวคือ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการบริหารงานเพื่อที่จะทำให้สถานศึกษาได้รับความนิยม ความน่าเชื่อถือมีศักยภาพในการพัฒนาให้ประสบความสำเร็จในการบริหารงาน (เฉลิมพล เอกพันธุ์ และธีระ ภูติ, 2564)

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เป็นปัจจัยที่สำคัญของความสำเร็จและความล้มเหลวขององค์การ ประกอบด้วย การมีวิสัยทัศน์ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การมีความคิดสร้างสรรค์ การมีความยืดหยุ่น และปรับตัว และการทำงานเป็นทีม (พักตร์ธนา หาญประชุม, 2565) โดยอาศัยปัจจัยทางด้าน 1) สภาพแวดล้อมแบบเปิดด้วยการไว้วางใจ ให้อิสระในการคิด และพร้อมสนับสนุนความคิดใหม่ ๆ 2) แรงจูงใจภายใน ด้วยการมีความปรารถนา ความอยาก ความเพียรพยายาม ความหวัง มุ่งมั่นทุ่มเทเพื่อให้เป็นคนประสบความสำเร็จ และ 3) ความรู้เชิงลึก ด้วยการมีทักษะ มีความรู้แนวกว้างและลึก เป็นประสบการณ์อันจะส่งผลให้เกิดแนวทางที่ชาญฉลาดในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ รวมถึงพฤติกรรมของผู้บริหารที่ตอบสนองเชิงจินตนาการโดยการคิดไตร่ตรองอย่างละเอียดถี่ถ้วนในสถานการณ์และประเด็นต่าง ๆ มีความเป็นผู้นำที่มีการเรียนรู้ตลอดเวลา มีทัศนคติเชิงเชิงบวกต่อโลกและต่อชีวิต เชื่อมมั่นในคุณค่าและศักยภาพของตนเองและผู้อื่น (หยก สีเก็น, 2565) สามารถวัดได้จากองค์ประกอบที่เป็นตัวแปรสังเกตได้ 4 ด้าน ได้แก่ ความยืดหยุ่น (Flexibility) วิสัยทัศน์ (Vision) การมีจินตนาการ (Imagination) และความคิดสร้างสรรค์ (Creative) จากองค์ประกอบดังกล่าว การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ ต้องพัฒนาที่ตัวผู้นำและบ่มเพาะผู้นำ เพื่อหล่อหลอมความเป็นผู้นำให้ดีที่สุดและพร้อมที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งภาวะผู้นำเป็นเรื่องที่องค์กรควรมีความเข้าใจในภาพรวม เพื่อจะได้พัฒนาผู้นำตามความต้องการและตอบโจทย์ขององค์การ (พัชรา วาณิชชวล, 2560) ผ่านข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา

จากแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2566 – 2570 และแผนปฏิบัติการปีงบประมาณ 2566 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 4 มีโรงเรียนในสังกัดจำนวน 172 โรงเรียน เป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วย 6Qs Model

โดยใช้รูปแบบการบริหารงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสื่องค์กรสมรรถนะสูง เพื่อมุ่งเสริมสร้างสังคมที่ก้าวหน้าทันพลวัตของโลก และเกื้อหนุนให้คนไทยมีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ พร้อมกับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลและนำไปสร้างข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดังกล่าวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบัน ส่งผลต่อการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรสมรรถนะสูง พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการศึกษา สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนไปได้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพเพื่อพัฒนาประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4
2. เพื่อตรวจสอบข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

1. พื้นที่ในการวิจัย คือ โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4
2. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วย ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจ ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 และ ตอนที่ 3 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะอื่น ๆ มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended) 2) แบบประเมินข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) เพื่อประเมินข้อเสนอเชิงกลยุทธ์ที่ได้จากระยะที่ 1 โดยพิจารณาจากเกณฑ์ความเหมาะสม (Propriety) ความเป็นไปได้ (Feasibility) และความเป็นประโยชน์ (Utility) โดยวิเคราะห์ข้อมูลสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตลอดจนผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) มาหาคุณภาพภาพของเครื่องมือ ได้แก่ 1) นำแบบสัมภาษณ์พบที่ปรึกษาและดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ 2) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และข้อคำถาม โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ จำนวน 3 ท่าน เพื่อทำการสัมภาษณ์และยกย่องข้อเสนอเชิงกลยุทธ์ และกลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านนโยบายและการจัดการศึกษา จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบข้อเสนอเชิงกลยุทธ์ในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

4. ตัวแปรที่ศึกษา คือ องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ จำนวน 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านความยืดหยุ่น (Flexibility) 2) ด้านวิสัยทัศน์ (Vision) 3) ด้านจินตนาการ (Imagination) และ 4) ด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creative)

5. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงนโยบาย (Policy Research) โดยยึดหลักการวิจัยแบบผสมผสาน เพื่อให้ได้ข้อมูลในการจัดทำร่างข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ที่ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ กลยุทธ์ และแนวปฏิบัติในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยมีขั้นตอนการวิจัย 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เพื่อสร้างข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยดำเนินการวิจัย 2 วิธี คือ 1) การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ 2) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญด้านภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในการบริหารจัดการศึกษา จำนวน 3 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ระยะที่ 2 การตรวจสอบเพื่อสร้างข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ด้วยการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการพัฒนาข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารและนักวิชาการ จำนวน 3 คน โดยใช้แบบประเมินเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating scale) เพื่อประเมินข้อเสนอเชิงกลยุทธ์ที่ได้จากระยะที่ 1 โดยพิจารณาจากเกณฑ์ความเหมาะสม

(Propriety) ความเป็นไปได้ (Feasibility) และความเป็นประโยชน์ (Utility) โดยวิเคราะห์ข้อมูลสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนและเกณฑ์การแปลผลเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับซึ่งอ้างอิงตามแนวคิดของลิเคิร์ท (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) ดังนี้

4.51 – 5.00 หมายถึง ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด

3.51 – 4.50 หมายถึง ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก

2.51 – 3.50 หมายถึง ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง

1.51 – 2.50 หมายถึง ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับน้อย

1.00 – 1.50 หมายถึง ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. ผลการสร้างข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อบรรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

วิสัยทัศน์ คือ เป็นองค์กรสมรรถนะสูง มีคุณภาพและมาตรฐาน บนพื้นฐานความเป็นไทย ใส่ใจสิ่งแวดล้อม สร้างสรรค์ น้อมนำพระบรมราโชบายสู่การปฏิบัติ

พันธกิจ ได้แก่ 1) สร้างบรรยากาศในการทำงานในเชิงสร้างสรรค์ และเน้นการมีส่วนร่วมอย่างกัลยาณมิตร 2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาในการพัฒนาสมรรถนะที่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก 3) พัฒนาระบบบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลภายใต้การมีส่วนร่วมของคณะบุคคล องค์กร ส่วนท้องถิ่น ผู้ปกครองและชุมชน 4) ใช้พลังร่วมเพื่อสร้างสรรค์การศึกษา และการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน

เป้าหมาย คือ ทุกคนมีโอกาสและมีส่วนร่วมในการทำงาน มีประสิทธิภาพในการทำงานภายในสิ่งแวดล้อมที่ดี จิตบริการ เปี่ยมไปด้วยความสุข มีความโปร่งใส และปลอดภัยในการทำงาน

วัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ คิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีทักษะทางวิชาการ ทักษะอาชีพและทักษะชีวิต 2) เพื่อพัฒนาผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความเป็นเลิศ มีนวัตกรรมและสมรรถนะในการปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพ 3) เพื่อพัฒนาสถานศึกษาบริหารงานอย่างมืออาชีพ เชิงบูรณาการ มีนวัตกรรมและยึดหลักธรรมาภิบาล

กลยุทธ์ ได้แก่ 1) ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน 2) ส่งเสริมพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา 3) ส่งเสริมให้มีระบบบริหารจัดการการศึกษามีประสิทธิภาพ

แนวปฏิบัติ ได้แก่ 1) จัดเวทีเพื่อร่วมกันวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กรที่นำไปสู่การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม 2) ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการ แผนพัฒนาสถานศึกษา 3) วางระบบและโครงสร้างในการกำกับ ติดตาม ประเมินผล ปรับปรุง และแก้ไข การดำเนินงานเพื่อการบรรลุวิสัยทัศน์

2. ผลการตรวจสอบข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4

จากการดำเนินการสร้างข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินข้อเสนอเชิงกลยุทธ์ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ในด้านวิสัยทัศน์มีความเหมาะสมอยู่ในระดับ โดยแสดงข้อมูลได้ ดังตารางที่ 1

ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์ เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ เชิงสร้างสรรค์	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
วิสัยทัศน์	3.67	1.53	มาก	4.00	1.00	มาก	4.33	0.58	มาก
พันธกิจ	4.17	1.03	มาก	4.25	0.87	มาก	4.33	0.78	มาก
เป้าหมาย	3.33	1.53	ปาน	3.67	1.15	มาก	4.00	1.00	มาก
วัตถุประสงค์	4.44	0.53	มาก	4.33	0.71	มาก	4.44	0.53	มาก
กลยุทธ์	4.67	0.50	มาก	4.67	0.50	มาก	4.67	0.50	มาก
แนวปฏิบัติ	4.22	0.44	มาก	4.11	0.60	มาก	4.11	0.60	มาก
รวม	4.08	0.51	มาก	4.17	0.25	มาก	4.31	0.19	มาก

อภิปรายผลการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 มีประเด็นนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ซึ่งประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ กลยุทธ์และแนวทางปฏิบัติ โดยมีผลการประเมินทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก ดังนี้ ความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.08$, S.D.= 0.51) ความเป็นไปได้ ($\bar{x} = 4.17$, S.D.= 0.25) และความเป็นประโยชน์ ($\bar{x} = 4.31$, S.D.= 0.19) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงนโยบายอย่างเป็นระบบ โดยมีการศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้งสามท่านที่มีประสบการณ์ในเรื่องภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสร้างพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งข้อเสนอเชิงกลยุทธ์ที่สร้างขึ้นได้สอดคล้องกับ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ และนโยบาย สพฐ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4, 2566) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ โดยการสร้างบรรยากาศในการทำงาน สร้างสรรค์สภาพแวดล้อมอันทรงพลังที่เอื้อต่อการเรียนรู้และนวัตกรรมมีทักษะความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ สอดคล้องกับ กนกอร สมปราชญ์ (2560) การสร้างความรู้อย่างต่อเนื่อง มีทักษะการสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทำงานและเรียนรู้กันเป็นทีม สามารถบริหารความขัดแย้งและมีทักษะการเจรจาต่อรอง นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารและการจัดการเรียนรู้ เน้นการมีส่วนร่วมพัฒนาในการสมรรถนะที่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกรวมถึงการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อสร้างสรรค์การศึกษาอย่างยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วย 1. วิสัยทัศน์ พบว่า ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก 2. พันธกิจ พบว่า ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก 3. เป้าหมาย พบว่า ความเหมาะสม อยู่ในระดับปานกลาง ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก 4. วัตถุประสงค์ พบว่า ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก 5. กลยุทธ์ พบว่า ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด และ 6. แนวปฏิบัติ พบว่า ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลการสร้างข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยรวมทุกด้าน พบว่า ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับ มาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลการตรวจสอบข้อเสนอเชิงกลยุทธ์ เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่า เมื่อประเมินข้อเสนอเชิงกลยุทธ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว โดยภาพรวมข้อเสนอเชิงกลยุทธ์มีความเหมาะสม เป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีการวิจัยเชิงนโยบาย (Policy research) โดยยึดหลักการวิจัยแบบผสมผสาน มีการทบทวน เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างลุ่มลึกและในกระบวนการวิจัยได้มีการถอดบทเรียนจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept interview) โดยใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้างจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จึงทำให้ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ที่ได้มีความเหมาะสมกับบริบทพื้นที่วิจัยและเป็นไปได้ในการนำไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์นั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษาทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคีเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ซึ่งสอดคล้องกับ ธนาภรณ์ นิลพัทพันธ์ (2562) ได้วิจัยศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 พบว่า ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า ทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกันเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การบริหารเวลา การไว้วางใจ การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และการใช้เทคโนโลยี ตามลำดับ สอดคล้องกับ สุภัญญา สายลอด (2564) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารและพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี พบว่า ผลการศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านผู้นำการสร้างสัมพันธภาพและความใกล้ชิด รองลงมา คือ ด้านผู้นำที่ให้ความสำคัญต่อลูกค้า และด้านผู้นำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านผู้นำการสร้างควมไว้วางใจ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ จิตติภูมิ เทพคำ (2564) ได้วิจัยศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 3 พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ รองลงมา คือ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ และด้านการมีจินตนาการ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล สอดคล้องกับ จันจิรา น้ำขาว (2562) ได้วิจัยศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำผลการวิจัยซึ่งเป็นข้อเสนอเชิงกลยุทธ์ไปเป็นแนวทางเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ โดยดำเนินการควบคู่ไปกับการติดตามและตรวจสอบ เปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานจริงกับสิ่งที่คาดหวังไว้ โดยใช้ข้อมูลจากการประเมินผล เพื่อควบคุมและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะนำข้อเสนอเชิงกลยุทธ์นี้ไปใช้ในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

1.2 สถานศึกษาระดับประถมศึกษา สามารถนำผลการวิจัยซึ่งเป็นข้อเสนอเชิงกลยุทธ์ไปสู่การกำหนดแนวทางเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลโดยสามารถกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ กลยุทธ์ และแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกันได้ ตามบริบทพื้นที่อย่างเหมาะสม

1.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ที่ทำหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษาสามารถนำผลการศึกษาข้อเสนอกลยุทธ์ในการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ การกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนองค์กรเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดประสิทธิผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับประถมศึกษาต่อไป

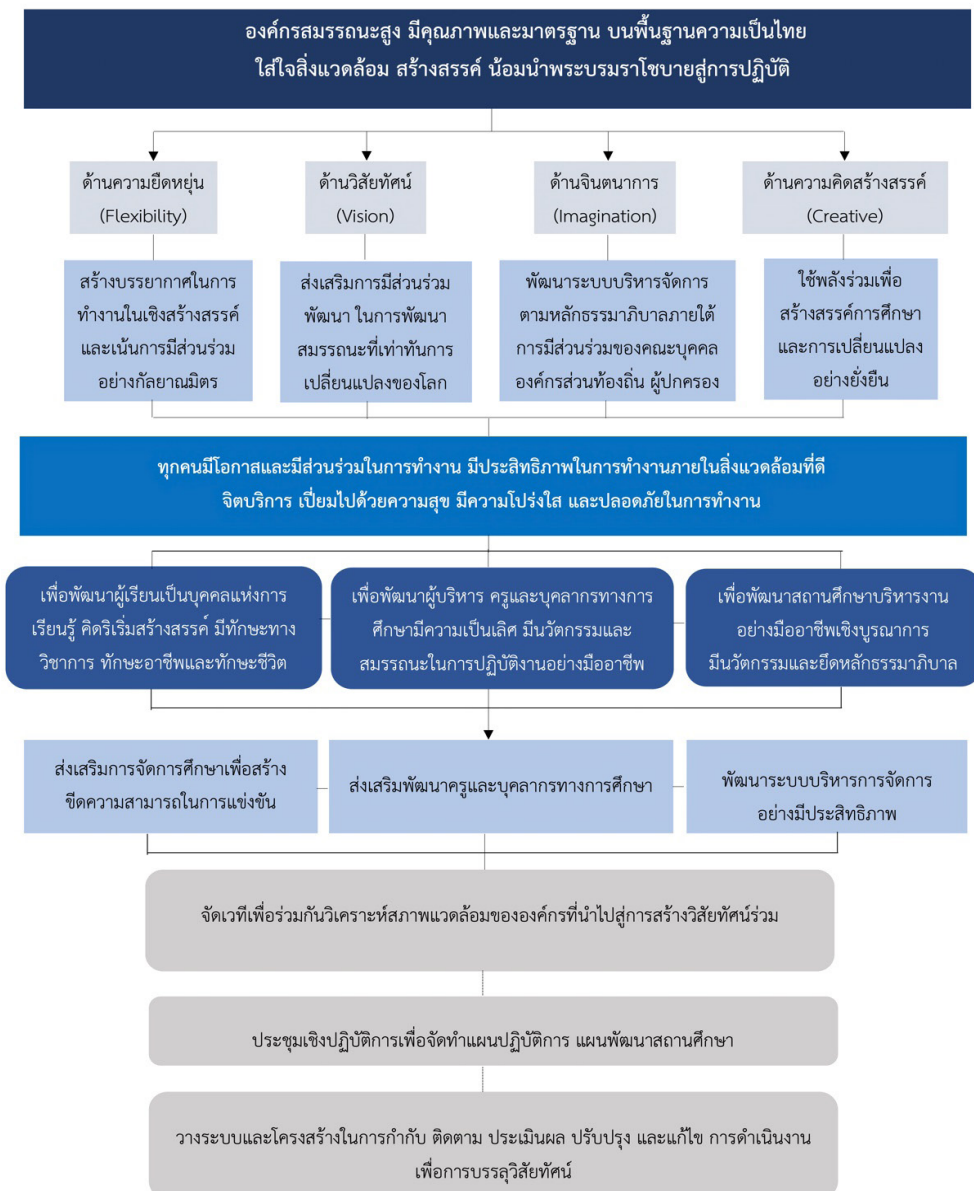
2. ข้อเสนอเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยในครั้งนี้นำให้ได้ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผู้ที่สนใจสามารถนำข้อเสนอเชิงกลยุทธ์นี้ไปดำเนินการวิจัยปฏิบัติการหรือการวิจัยและพัฒนาต่อไปในระดับที่สูงขึ้นได้

2.2 การวิจัยในครั้งนี้นำให้ได้ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งผู้ที่สนใจสามารถนำข้อเสนอนี้ไปทำวิจัยและพัฒนาต่อไปในระดับการศึกษาอื่น ๆ หรือ โรงเรียนเอกชนเพื่อศึกษาผลการพัฒนาต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบองค์ความรู้ที่สามารถสรุปเป็นแผนภาพ ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กนกอร สมปราชญ์. (2560). ภาวะผู้นำและภาวะผู้นำการเรียนรู้สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จันจิรา น้ำขาว. (2562). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิตติภูมิ เทพคำ. (2564). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3. (การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต). พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- เฉลิมพล เอกพันธุ์ และ ธีระ ภูดี. (2564). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน
ในจังหวัดมุกดาหาร. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 9(34),
156-165.
- ณัฐวัฒน์ ล่องทอง. (2563). การปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 (เพิ่มความสุขใจในการทำงาน).
เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธนาภรณ์ นิลพัทธนันท์. (2562). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัย
ราชภัฏบุรีรัมย์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พัทธรักษา หาญประชุม. (2565). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 6. (วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- พัชรา วาณิชวสิน. (2560). การพัฒนาภาวะผู้นำ : จากทฤษฎีสู่แนวปฏิบัติที่ดีและกรณีศึกษา. กรุงเทพฯ:
ปัญญาชน.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4. (2566). แผนปฏิบัติการปีงบประมาณ 2566.
ขอนแก่น: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา.

- สุกัญญา สายลอด. (2564). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารและพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- หยก สีเกิน. (2565). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครราชสีมา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Hoy, W.K. and Miskel, C.G. (2013). Educational Administration: Theory, Research and Practice. 9th ed. Singapore: McGraw-Hill.
- Nelson, D.L. and Quick, J.C. (1997). Organizational Behavior: Foundations Realities, and Challenges. New York: West Publishing Company.

แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
กรณีศึกษา : พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
Guidelines for the Development of the Management Potential
of cultural tourism : A case study of Phra That Phanom,
That Phanom District, Nakhon Phanom Province

ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์กร

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

Rachen Noppanatwongsakorn

Southeast Asia University

Corresponding Author, E-mail: Rachenn@sau.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มคนในชุมชน และกลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 38 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และเรียบเรียงเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1) แนวทางการพัฒนาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การจัดทำแผนแม่บทในการพัฒนาให้ครอบคลุมการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้งในระยะสั้นและในระยะยาว

* ได้รับบทความ: 1 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 15 มิถุนายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 25 มิถุนายน 2566

Received: 1 April 2023; Revised: 15 June 2023; Accepted: 25 June 2023

2) ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ การขาดการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างทั่วถึง การปรับปรุงสภาพถนน คุณภาพการให้บริการของเจ้าหน้าที่ การสนับสนุนคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำสำคัญ: การพัฒนา; การบริหารจัดการ; การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม; พระธาตุพนม

Abstract

The objectives of this research were 1) to study ways to develop the potential for cultural tourism management with community participation and 2) to study problems and obstacles in the development of cultural tourism through community participation. This research was a qualitative research using in-depth interview as a data collection tool. Key informants are tourists, community group and a group of 38 community leaders using a purposive sampling method. The data were analyzed by taking content from in-depth interviews for content analysis and descriptive compilation.

The results of the research revealed that

1) The approach for developing the potential of cultural tourism management is to develop a master plan to cover the development of cultural tourism management both in the short term and in the long term. and 2) Major problems and obstacles in the development of cultural tourism were: Lack of publicity through various media thoroughly. improvement of road conditions service quality of staff Encouraging people in the community to take part in the management of more cultural tourism.

Keywords: Development; Management; Cultural Tourism; Phra That Phanom

บทนำ

การท่องเที่ยวในประเทศไทยมีความเจริญรุ่งเรือง สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ทั้งยังทำให้สภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยมีความมั่นคงขึ้นเป็นอย่างมาก ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจที่พักแรม ธุรกิจขนส่ง ธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหาร ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจบันเทิง และ ธุรกิจสินค้าของที่ระลึก ต่างมีรายรับที่ดีขึ้น ภาครัฐบาลก็ได้รับภาษีจากรายได้ของธุรกิจแต่ละประเภท นำไปพัฒนาประเทศ ทำให้ประเทศไทยมีความเจริญขึ้นเป็นอย่างมาก และมีการพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554) การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีหลายรูปแบบ เช่น การท่องเที่ยว ชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยว เชิงสุขภาพและกีฬา หรือการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เป็นรูปแบบ การท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ทั้งจากกระแสความต้องการของนักท่องเที่ยว หรือการถูกจัดให้เป็นกลุ่มสินค้า การท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ รวมทั้งนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐที่มุ่งรักษาและ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยมีการสนับสนุนการกำหนดจุดขายที่ชัดเจนและเชื่อมโยง ให้เกิดการเกี่ยวพันกันภายใต้แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2554)

ปัจจุบันพบว่านักท่องเที่ยวไทยมีแนวโน้มเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น โดยรัฐบาล ได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศอย่างจริงจังในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทั้งนี้คาดว่าในปี พ.ศ.2553 จะมีการ เดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของคนไทยจำนวนประมาณ 88 ล้านคนต่อครั้ง และก่อให้เกิดรายได้ หมุนเวียนภายในประเทศประมาณ 413,000 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2543 ที่มีนักท่องเที่ยวเพียง 59.74 ล้านคนต่อครั้ง ซึ่งการท่องเที่ยวภายในประเทศมีส่วนกระจายรายได้ไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ (ปิยวรรณ คงประเสริฐ, 2551) จากโครงสร้างอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย พบว่ารายได้จากการท่องเที่ยว ของประเทศไทย ร้อยละ 60 ของรายได้มาจากนักท่องเที่ยวต่างประเทศและร้อยละ 40 ของรายได้มาจาก นักท่องเที่ยวไทย ซึ่งการขยายตัวของรายได้สำคัญการเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยวเป็นตัวแปรสำคัญ ทั้งที่ประเทศไทยมีศักยภาพพอที่จะผลักดันให้เกิดการสร้างมูลค่าจากการเพิ่มค่าใช้จ่ายต่อหัว (กระทรวง การท่องเที่ยวและกีฬา, 2554)

ภาพที่ 1 นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาราบไหว้สักการะองค์พระธาตุพนม
(ที่มา: งานประชาสัมพันธ์วัดพระธาตุพนม)

จังหวัดนครพนม ครั้งหนึ่งเคยเป็นศูนย์กลางของศรีโคตรบูร ซึ่งเป็นเมืองเก่าที่ตั้งอยู่ติดกับแม่น้ำโขง ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 735 กิโลเมตร นครพนมติดกับชายแดนริมฝั่งแม่น้ำโขง ในดินแดนที่ราบสูง ตั้งอยู่เหนือเมืองลาว หรือที่เรียกว่า "ท่าแขก" โดยรัชกาลที่ 1 พระราชทานนามให้ใหม่ว่า "นครพนม" เนื่องจากแหล่งภูมิศาสตร์ที่มีความโดดเด่น เป็นเมืองแห่งภูเขา ซึ่งในช่วงศตวรรษที่ผ่านมาลาวและชนชั้นชาติอื่น ๆ ได้อพยพข้ามแม่น้ำโขงมาตั้งถิ่นฐาน บริเวณนี้ จึงเกิดภาษาประเพณีวัฒนธรรมและอาหารที่เป็นต้นตำรับจากที่นี่ ในหลายพื้นที่จะมีการเต้นรำ พื้นบ้านที่ไม่ซ้ำกัน เช่น รำศรีโคตรบูรณ์ ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัดนครพนม และนอกจากนี้ ยังมีการรำภูไท แสกเต้นสาก และโส้ทั้งบั้ง ที่จะจัดขึ้นในช่วงเทศกาลที่สำคัญ นอกจากนี้ยังมีประเพณี รำบายศรี เป็นการรำที่ใช้ในพิธีบายศรีสู่ขวัญ เมื่อมีแขกมาเยือนเมืองนครพนม มีแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่ง ศาสนโบราณ อนุสาวรีย์ที่มีชื่อเสียง และปูชนียสถานที่สำคัญในจังหวัดนครพนม คือ “พระธาตุพนม” ซึ่งสร้างขึ้นแต่สมัยอาณาจักรศรีโคตรบูรณ์นานมาแล้ว

ภาพที่ 2 ประเพณีรำวงสรวงพระธาตุพนมงานบุญยิ่งใหญ่ของชาวนครพนม
(ที่มา: www.google.photo gallery)

พระธาตุพนม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีความสำคัญอย่างน้อย 5 ประการ 1. ตามตำนานบอกว่า พระธาตุสร้างใน พ.ศ. 8 ถ้าถือตามตำนานก็นับว่าเป็นพระธาตุที่เก่าแก่ที่สุดในย่านบ้านเราและในตำนานยังบอกว่า ภายในบรรจุพระธาตุไว้ สมัยก่อนคนเชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง ครั้นในปีพระธาตุพนมล้ม ทำให้พบว่า ในองค์พระธาตุพนม มีพระธาตุจริง เท่ากับเน้นย้ำเรื่องราวในตำนานให้มีความหนักแน่นเป็นจริงยิ่งขึ้น 2. ในตำนานบอกว่า ในการสร้างมีพระมหากัสสปะ พระผู้พระพุทธเจ้า สรรเสริญว่าเป็นเอกทางด้านวิปัสสนาธุระเป็นประมุขในการสร้าง อาจด้วยเหตุนี้จึงทำให้ดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เต็มไปด้วยพระสายวิปัสสนาธุระ กระจายอยู่โดยทั่วไป 3. สร้างโดยท้าวพญาทั้ง 5 อันได้แก่ พญาสุวรรณภิงคาร เจ้าเมืองหนองหานหลวง พญาคำแดง เจ้าเมืองหนองหานน้อย พญาจุลณีพรหมทัต เจ้าเมืองจุลณีพรหมทัต พญาอินทรปัตถ์ เจ้าเมืองอินทปัตถนคร และพญานันทเสน เจ้านครศรีโคตรบูรณ์ พญาแต่ละท่านผู้สร้างพระธาตุพนม มีทั้งอยู่ในเขตเวียตนาม ลาว กัมพูชา และไทย ทำให้นอกจากพระธาตุพนมเป็นศูนย์กลางความเชื่อทางพุทธศาสนาของชาวไทยแล้ว ยังเป็นศูนย์รวมใจของชาวอาเซียนอีกด้วย 4. องค์พระธาตุผ่านการบูรณะมาแล้วทั้งฝ่ายลาวและไทย การบูรณะครั้งสำคัญสืบมา เช่น สมัยพระอาจารย์มั่น และพระอาจารย์เสาร์ ประทีปธรรมแห่งแดนอีสาน 5. เป็นพระธาตุเก่าแก่ ยืนหยัดเป็นศูนย์กลางความเชื่อถือศรัทธาพุทธศาสนิกชนมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน นับแต่พระพุทธศาสนา ยุคเก่าก่อนมาจวบจนปัจจุบัน (บัญชา พงษ์พานิช, 2555) ชุมชนในตำบลธาตุพนมมี 14 หมู่บ้าน/ชุมชน

ดังนี้ 1) บ้านธาตุพนม หมู่ที่ 1 2) บ้านธาตุพนมเหนือ หมู่ที่ 2 3) บ้านหัวดอนน้อย หมู่ที่ 3 4) บ้านโพธิ์ทอง หมู่ที่ 4 5) บ้านดอนกลางเหนือ หมู่ที่ 5 6) บ้านเกษตรสมบูรณ์ หมู่ที่ 6 7) บ้านดอนกลาง หมู่ที่ 7 8) บ้านหัวดอน หมู่ที่ 8 9) บ้านดอนกลางทุ่ง หมู่ที่ 9 10) บ้านสระพังทอง หมู่ที่ 10 11) บ้านธาตุพนมใต้ หมู่ที่ 11 12) บ้านดงขุนคราม หมู่ที่ 12 13) บ้านธาตุเจริญ หมู่ที่ 13 14) บ้านธาตุพนมกลาง หมู่ที่ 14

ภาพที่ 3 งานนมัสการพระธาตุพนม จัดในวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี
(ที่มา: www.google.photo.gallery)

งานนมัสการพระธาตุพนม ซึ่งเป็นประเพณีสืบทอดกันมาแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน จะจัดในวันเพ็ญเดือน 3 ของทุกปี โดยถือเอาวันขึ้น 10 ค่ำเดือน 3 เป็นวันแรกของงาน และไปสิ้นสุดในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 3 (บ้านมหาดอกคอม, 2552) พระธาตุพนมเป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมถึงประชาชนลาวด้วย ในฤดูเทศกาลเพ็ญเดือน 3 ของทุกปี พุทธศาสนิกชนหลั่งไหลมาจากทุกสารทิศมาสวมโภชและนมัสการพระธาตุพนม วัดพระธาตุพนมเป็นวัดรวมท้าววิหารพระอารามหลวง ถือเป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ถึงคราวพระราชพิธีราชาภิเษกทุกรัชกาลมาจะต้องนำน้ำจากสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ไปร่วมพิธีด้วยเพื่อประกอบพิธีมูรธาภิเษก และเมื่อถึงเทศกาลสงกรานต์ซึ่งถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ตามประเพณีเดิม จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานต้นไม้ ทอง เงิน น้ำอบ และผ้าคลุมส่งไปนมัสการพระธาตุพนมทุกปี และเมื่อถึงเทศกาลเข้าปุริมพรรษาที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเทียนพรรษาเป็นพุทธบูชาทุกปีมา งานนมัสการพระธาตุพนม เพื่อสมโภชองค์พระธาตุพนมปูชนียสถานศักดิ์สิทธิ์ของประชาชนไทย - ลาว สองฟากฝั่งโขงในงานประกอบด้วย

พิธีกรรมงานมหรสพสมโภชเป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในภาคอีสาน เป็นประเพณีที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในวันขึ้น 8 ค่ำ ถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 3 รวม 9 วัน 9 คืน ด้วยเหตุที่องค์พระธาตุพนมเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาพที่ 4 กำหนดการงานนมัสการพระธาตุพนม ประจำปี 2566
(ที่มา: งานประชาสัมพันธ์วัดพระธาตุพนม)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กรณีศึกษา : พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม เพื่อต้องการทราบคำตอบว่าในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนมนั้น มีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนมอย่างไร และในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังกล่าวมีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางในการการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา : พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา : พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

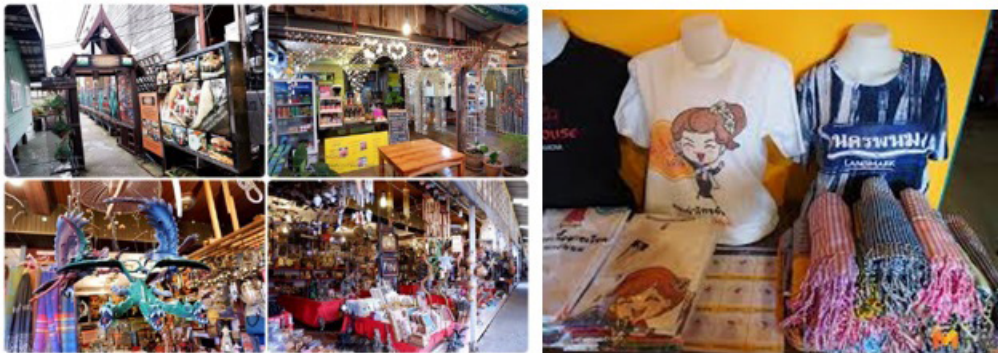
วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้วิธีเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง จำนวน 38 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มนักท่องเที่ยว 10 คน 2) กลุ่มคนในชุมชนชาตุนม 14 คน และ 3) กลุ่มผู้นำชุมชนชาตุนมที่อยู่ในพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอชาตุนม จังหวัดนครพนม จำนวน 14 คน รวมทั้งสิ้น 38 คน (อำเภอชาตุนม จังหวัดนครพนม, 2551)

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative data) จากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data sources) และแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data sources) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ : ได้แก่ ศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากหน่วยงานต่าง ๆ องค์กรที่เกี่ยวข้องรวมถึงข้อมูลที่ได้จากหนังสือ บทความในวารสาร รายงานการประชุม สัมมนาวิชาการ บทความออนไลน์ รายงานการวิจัย บทความวิชาการ เป็นต้น ในด้านแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ อันเป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากนักท่องเที่ยว กลุ่มคนในชุมชนที่ทำงาน หรือที่อาศัยอยู่ทำธุรกิจบริเวณที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนม และกลุ่มผู้นำชุมชนในพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาตุนม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มดังกล่าวจำนวน 38 คน

ภาพที่ 5 ของที่ระลึกที่วางขายภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พระธาตุพนม
(ที่มา: www.google.photo.gallery)

1) การสัมภาษณ์กลุ่มนักท่องเที่ยว

ข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ประกอบด้วย ด้านความสะดวกการเดินทาง ด้านความสะอาด ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ด้านอาหารและเครื่องดื่ม ด้านการบริการข้อมูลการท่องเที่ยว ด้านสินค้าผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ด้านศักยภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนม

2) การสัมภาษณ์กลุ่มคนที่อยู่ในชุมชนธาตุพนม

กลุ่มคนที่อยู่ในชุมชนธาตุพนมที่ทำงานหรือที่อาศัยอยู่หรือทำธุรกิจบริเวณที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมธาตุพนม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ โดยข้อความประกอบด้วย ชื่อ-สกุล ของผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อองค์กร ตำแหน่ง ประเภทการดำเนินกิจการ

ส่วนที่ 2 ศักยภาพและแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เพิ่มขึ้นมีลักษณะคำถามประกอบด้วย ด้านการพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ความเหมาะสมของการให้บริการสถานที่ท่องเที่ยว ความเหมาะสมของการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว ความเหมาะสมของสิ่งอำนวยความสะดวก ความเหมาะสมของกระบวนการให้บริการ สถานที่ท่องเที่ยว ความเหมาะสมของการจัดการด้านการเดินทาง ความเหมาะสมของการจัดการด้านข้อมูลการเดินทางความสะดวกในการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาล การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยว สิ่งที่สนับสนุนช่วยเหลือการพัฒนาการท่องเที่ยว สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวในปัจจุบัน สิ่งที่ทางส่วนราชการควรปรับปรุงเพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

3) การสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนในพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมธาตุพนม

การสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนในพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมธาตุพนม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์โดยข้อความประกอบด้วย ชื่อ - สกุล ของผู้ตอบแบบสอบถาม ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการดูแลหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมธาตุพนม

ส่วนที่ 2 แนวทางการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเป็นการกระตุ้นดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เพิ่มมากขึ้น ข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์ สำหรับกลุ่มผู้นำในชุมชนเหมือนแบบสัมภาษณ์ส่วนที่ 2 และในส่วนที่เพิ่มขึ้นมาประกอบด้วยผู้นำชุมชนมีบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างไร และข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อใช้ในการปรับปรุงเพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว

โดยตลอดการสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์ได้ขออนุญาตทำการบันทึกเสียงของผู้ให้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยประเภทการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยเลือกใช้ คือ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งผู้สัมภาษณ์ได้กำหนดคำถามไว้ก่อนล่วงหน้าเพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ (Interview Guide)

3. การพัฒนาและหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์หรือกลุ่มนักท่องเที่ยวก่อน สำหรับกลุ่มคนในชุมชนและกลุ่มผู้นำชุมชนชาตุนม ผู้วิจัยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์
2. กำหนดขอบเขตข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์ โดยให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยโดยทำการเรียงลำดับข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ตามความเหมาะสม และแยกเป็นหมวดหมู่ตามแนวคิดของผู้วิจัย
3. สร้างแบบสัมภาษณ์ตามขอบเขตที่ได้ตั้งไว้และนำแบบสัมภาษณ์ไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม ของเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์เป็นไปตามจุดประสงค์ของงานวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มคนในชุมชน และกลุ่มผู้นำชุมชนชาตุนม ตามแบบสัมภาษณ์ ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นขณะสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มเมื่อเก็บข้อมูลเสร็จแต่ละครั้งโดยผู้วิจัยจะทำการบันทึกข้อมูล โดยมีการจำแนกข้อมูลเป็นหัวข้อ เพื่อสะดวกในวิเคราะห์นำข้อมูลที่เรียบร้อยแล้วมาอ่านทบทวน ทำความเข้าใจกับข้อมูลมีการแยกประเด็นสาระออกเป็นหมวดหมู่แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วย การวิเคราะห์เนื้อหาแล้วนำเสนอเชิงบรรยายสรุป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกรณีศึกษา : พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยใช้บริการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์พระธาตุพนม จำนวน 38 คน ผลการศึกษสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ศักยภาพและแนวทางในการการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเป็นการเพิ่มหรือดึงดูดนักท่องเที่ยวที่เดินทางมานมัสการพระธาตุพนม “จากกลุ่มนักท่องเที่ยว” ที่มาราบไหว้สักการองค์พระธาตุพนม

จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวน 10 คน แบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้ : ด้านการเดินทาง ผลปรากฏว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าสภาพถนนที่เข้าพระธาตุพนม 4 เลนมีความเหมาะสม มีป้ายบอกทางชัดเจนและอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม ด้านความสะอาดและการจัดการขยะ ผลปรากฏว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าสถานที่ท่องเที่ยวมีความสะอาดดี การจัดวางที่ทิ้งขยะมีความเหมาะสม และถังขยะมีจำนวนเพียงพอสำหรับการใช้งาน ด้านความปลอดภัย ผลปรากฏว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าความปลอดภัยในการเดินทางมาท่องเที่ยวกราบไหว้พระธาตุพนม มีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ผลปรากฏว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าสถานที่จอดรถยังไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวมากนัก และห้องสุขาสำหรับนักท่องเที่ยว ก็ยังไม่เพียงพอที่จะรองรับการใช้งานของนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลไหว้พระธาตุพนม ด้านอาหารและเครื่องดื่ม ปรากฏผลว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าจำนวนร้านอาหารและเครื่องดื่มมีจำนวนพอประมาณ ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป ด้านการบริการการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำหรือให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวธาตุพนมยังมีไม่เพียงพอสำหรับการให้ข้อมูลในด้านต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว และข้อมูลสารสนเทศหรือแผ่นพับที่มีข้อมูลเกี่ยวกับตำนาน/ประวัติความเป็นมาของพระธาตุพนมยังมีไม่มากและละเอียดพอ ด้านผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าสินค้าที่ระลึกมีรูปแบบที่หลากหลาย รองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ด้านศักยภาพในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ผลจากการสัมภาษณ์ปรากฏว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้ในระดับหนึ่ง

2. ผลการวิเคราะห์ศักยภาพและแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเป็นการเพิ่มนักท่องเที่ยวพระธาตุพนม “จากกลุ่มคนในชุมชน” ธาตุพนม

1) ด้านการพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวพระธาตุพนม

จากการสัมภาษณ์กลุ่มคนในชุมชนจำนวน 14 คน มีความเห็นว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวพระธาตุพนมให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวให้มากกว่านี้ ควรมีการปรับภูมิทัศน์บริเวณรอบพระธาตุให้มีความสวยงาม ร่มรื่น น่าพักผ่อน โดยการปลูกต้นไม้เพิ่มเติม และควรมีการบริหารจัดการเรื่องการทิ้งขยะโดยมีจุดทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทาง และรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวพร้อมทั้งพ่อค้าแม่ค้าที่ขายของบริเวณพระธาตุช่วยกันดูแลเรื่องความสะอาดของสถานที่ เนื่องจากพ่อค้าแม่ค้ามีจำนวนมาก โดยเฉพาะช่วงเทศกาลทำให้ชุมชนของดูไม่เป็นระเบียบ ไม่สวยงาม ควรมีกิจกรรมเพิ่มเติมเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในสถานที่ท่องเที่ยวนานขึ้น เช่น กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมแข่งเรือ หรือกิจกรรมที่ดูมีเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ ควรมีศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถสอบถามข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกด้านข้อมูลให้แก่

นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ควรมีการเพิ่มมาตรการรักษาความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลที่มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก

2) ด้านความเหมาะสมของการตั้งราคาสินค้าและบริการ ณ สถานที่ท่องเที่ยวพระธาตุพนม

ส่วนใหญ่กลุ่มคนในชุมชนมีความเห็นว่าสินค้าและบริการมีราคาถูก และมีความเหมาะสมอยู่แล้ว และในช่วงเทศกาลควรมีการควบคุมราคาสินค้าและของฝากไม่ให้แพงเกินไป เนื่องจากในช่วงเทศกาลไหว้พระธาตุพนมพ่อค้าแม่ค้ามีการปรับราคาสินค้าสูงเกินมาตรฐานและควรปรับปรุงเรื่องความหลากหลายของสินค้าเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีทางเลือกเพิ่มมากขึ้นในการซื้อของฝาก

3) ด้านความเหมาะสมของการให้บริการ ณ สถานที่ท่องเที่ยวพระธาตุพนม

ควรจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เนื่องจากปัจจุบันเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรของวัดพระธาตุพนมมีจำนวนน้อย เมื่อถึงช่วงเทศกาลจึงไม่สามารถดูแลนักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง ควรอบรมบุคลากรเกี่ยวกับจิตอาสาในการให้บริการและข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยว เนื่องจากปัจจุบันบุคลากรเหล่านี้ยังไม่สามารถตอบคำถามนักท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน การจัดโซนขายของควรมีความเป็นระเบียบมากกว่านี้ โดยการแยกโซนระหว่างร้านขายอาหาร ร้านขายของ และร้านดอกไม้ พร้อมทั้งดูแลรักษาเรื่องความสะอาด

3. ผลการวิเคราะห์การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม จากการสัมภาษณ์ “กลุ่มผู้นำชุมชน” สามารถสรุปได้ ดังนี้

1) ด้านการพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวพระธาตุพนม

ผู้นำชุมชนธาตุพนมให้สัมภาษณ์ว่า : แหล่งท่องเที่ยวพระธาตุพนมเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวอยู่แล้ว ซึ่งมีกิจกรรมทางศาสนาตลอดปีในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชม แต่ทั้งนี้ยังต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวพระธาตุพนมในหลายด้านเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยปัจจุบันกำลังปรับปรุงภูมิทัศน์หน้าวัดให้สวยงามเพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว และควรมีการดูแลรักษาสถานที่ และห้องน้ำให้สะอาดอยู่เสมอ ด้านสถานที่จอดรถควรมีการจัดระเบียบเพื่อให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น นอกจากนี้ควรมีการปรับปรุงด้านการคมนาคม โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนงบประมาณเพื่อการพัฒนาและขยายถนนที่เป็นเส้นทางในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวให้กว้างขึ้น เพื่อรองรับการเดินทางของนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาล

2) ความเหมาะสมของการตั้งราคาสินค้าและบริการ ณ สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนม

ราคาสินค้าโดยทั่วไปมีราคาไม่แพงและมีความเหมาะสมอยู่แล้ว ยกเว้นช่วงเทศกาลที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวจำนวนมาก ทำให้มีพ่อค้าแม่ค้าบางกลุ่มฉวยโอกาสตั้งราคาสินค้าแพงเกินกว่าปกติ นอกจากนี้กลุ่มพ่อค้าและแม่ค้าที่ขายดอกไม้อยู่หน้าวัดมีพฤติกรรมยึดเยื้อขายดอกไม้

ให้นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวพระธาตุพนมเป็นครั้งแรก ซึ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ไม่ทราบทางวัดพระธาตุพนมมีดอกไม้เพื่อบริการนักท่องเที่ยวฟรีอยู่แล้ว จึงควรมีการชี้แจงพ่อค้าแม่ค้าไม่ให้สร้างความรำคาญแก่นักท่องเที่ยว แต่ควรให้นักท่องเที่ยวเต็มใจซื้อสินค้าเอง

3) ความเหมาะสมของการให้บริการ ณ สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนม

นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวพระธาตุพนมด้วยความศรัทธาและการบริการของทางวัดมีความเหมาะสม อยู่แล้ว โดยมีดอกไม้เพื่อใช้ไหว้พระธาตุไว้บริการนักท่องเที่ยวตามแต่ศรัทธา มีบริการน้ำดื่มฟรี ประเด็นที่ควรปรับปรุงเพิ่มเติมคือ ควรมีสุนัขบริการข้อมูลให้นักท่องเที่ยว หรือมีมีคฤศก์ท้องถิ่นคอยให้บริการข้อมูลและตอบคำถามนักท่องเที่ยวในด้านสถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหาร ร้านของที่ระลึก และที่พักได้

4) ความเหมาะสมของการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนม

ไม่ได้เน้นด้านการประชาสัมพันธ์เท่าที่ควร แต่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะช่วงเทศกาลสำคัญทางศาสนา อันเนื่องมาจากความเชื่อและความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หากมีการประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรช่วยสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตและจัดทำแผ่นพับหรือใบปลิวประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารตามแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียงของจังหวัดนครพนมเพื่อแจกให้นักท่องเที่ยว

5) ความเหมาะสมของสิ่งอำนวยความสะดวก ณ สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนม

ส่วนใหญ่กลุ่มผู้มาชมชนเห็นว่าสิ่งอำนวยความสะดวกมีเพียงพอและเหมาะสมอยู่แล้ว ยกเว้นด้านห้องน้ำที่ควรปรับปรุงเรื่องความสะอาด และเรื่องการขายอาหารควรปรับปรุงให้ถูกสุขลักษณะมากกว่านี้ เนื่องจากปัจจุบันพ่อค้าแม่ค้าที่ขายอาหารตามซุ้ม รถเข็น หรือเต็นท์ ดูไม่ถูกสุขลักษณะเท่าที่ควร ไม่สะอาด และไม่เป็นระเบียบ ควรจะมีการสร้างโรงอาหารเพื่อให้การขายอาหารของพ่อค้าแม่ค้าดูเป็นระเบียบ และยังสามารถรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาในรูปแบบคณะทัวร์ได้อย่างเพียงพอ

6) ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลไหว้พระธาตุพนม

ในช่วงเทศกาลมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางมาท่องเที่ยว จึงควรมีการปรับปรุงเรื่องถนนโดยการขยายถนนจาก 2 เลน เป็น 4 เลน และควรมีการติดตั้งป้ายบอกทางทั้ง 2 ฝั่งถนนเพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวที่มาจากต่างจังหวัด สถานที่จอดรถมีไม่เพียงพอต้องขอความร่วมมือภาคเอกชน เช่น โรงเรียนที่ตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียง เปิดสถานที่เพื่อรองรับพื้นที่จอดรถให้นักท่องเที่ยว

7) การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวพระธาตุพนม

ควรมีการจัดตั้งศูนย์ขายสินค้า OTOP ที่วัดพระธาตุพนม โดยให้คนในชุมชนเป็นผู้ขายสินค้าเอง แต่สินค้าต้องมีคุณภาพ มีความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้นและราคาเหมาะสม นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง

เพื่อให้สินค้าเป็นที่รู้จักและเป็นโอกาสในการขยายช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าได้ไม่ใช้ทำการประชาสัมพันธ์เฉพาะช่วงเทศกาลเท่านั้น

4. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พระธาตุพนม

จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักท่องเที่ยว/ประชาชนในชุมชนพระธาตุพนม ที่ผ่านมามีพบว่า ในด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนมมีปัญหาและอุปสรรคดังนี้ ปัญหา/อุปสรรคด้านค่าเช่าแผงร้านขายของและค่าบริการที่จอดรถในงานนมัสการพระธาตุพนมแพงเกินกว่าเหตุ การอำนวยความสะดวกของเจ้าหน้าที่ในด้านข้อมูลข่าวสารและการแต่งกายของแต่งกายของเจ้าหน้าที่ และนักท่องเที่ยวควรแสดงถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เช่น ห้องสุขา สถานที่จอดรถ ร้านอาหารในช่วงเทศกาลไหว้พระธาตุพนมควรมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้การบริการสืบค้นข้อมูลเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับตำนานประวัติความเป็นมาของพระธาตุพนมหรือบริการฟรี WiFi ที่ยังไม่สามารถสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้ร้อยเปอร์เซ็นต์

ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม ยังพบอีกว่ามีอุปสรรคในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนมโดยทั้งคนในชุมชนและผู้นำชุมชนเห็นว่า ไม่ได้รับการผลักดันจากภาครัฐอย่างจริงจังในด้านงบประมาณการพัฒนาและปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยว อีกทั้งความร่วมมือระหว่างคนในชุมชน วัด ภาครัฐ และภาคเอกชน ยังไม่มีความชัดเจนเท่าที่ควร หน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยช่วยสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวพระธาตุพนมเป็นการส่งเสริมความศรัทธาของนักท่องเที่ยวให้อยากเดินทางมาท่องเที่ยวมากขึ้น ควรจัดเส้นทางเชื่อมโยง แหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ นักท่องเที่ยวมีจุดหมายในการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดนครพนม และแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดใกล้เคียงได้อย่างทั่วถึง และควรมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นมาให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของสถานที่ ความโบราณทางสถาปัตยกรรมและความเชื่อ เช่น พญานาค เป็นต้น เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และมีการเชิญชวนให้ชาวต่างชาติสนใจในวัฒนธรรมไทย เพื่อเป็นการสร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ และเกิดการประชาสัมพันธ์โดยการบอกต่อกันไป

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา : พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ในครั้งนี้ผู้วิจัยมองว่าหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนม ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุน โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนให้มากกว่าที่เป็นอยู่ โดยตั้งแต่เรื่องของนโยบายในการพัฒนา

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ตลอดจนขั้นตอนการดำเนินงาน โดยที่หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องนั้น ควรให้การติดตามดูแลทั้งเรื่องของงบประมาณสนับสนุน รวมทั้งการบริหารจัดการ เพื่อประเมินผลจากการดำเนินการพัฒนาด้านศักยภาพการท่องเที่ยวในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังกล่าวว่าประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้หรือไม่ รวมถึงควรมีการจัดอบรมให้แก่คนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนรอบพระธาตุพนมทั้ง 14 ชุมชน ได้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการพัฒนาและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนมอย่างยั่งยืน

ในการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของกลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มคนในชุมชนและกลุ่มผู้นำชุมชน โดยภาพรวมพบว่าผู้ให้การสัมภาษณ์ทุกกลุ่มมีความพึงพอใจแต่ก็มีส่วนควรมีการพัฒนาและปรับปรุงในด้านต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของพระธาตุพนมในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว ควรมีการปรับปรุงทัศนียภาพโดยรอบสถานที่ท่องเที่ยวให้มีความสวยงาม ร่มรื่น ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดและมีการวางระบบรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว ด้านการตั้งราคาสินค้า ควรมีการควบคุมราคาสินค้าให้มีความเหมาะสม และควรติดป้ายบอกราคาสินค้าทุกชิ้นให้ชัดเจน ด้านการให้บริการ ควรจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวและจัดระเบียบการขายสินค้าของพ่อค้าแม่ค้า ด้านการประชาสัมพันธ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในช่วง เทศกาลไหว้พระธาตุพนมควรมีการจัดพื้นที่จอดรถของนักท่องเที่ยว แยกออกจากพื้นที่ขายของของพ่อค้าแม่ค้า ให้มีความเป็นระเบียบ ดูแลความสะอาดของห้องน้ำและร้านอาหารให้ถูกสุขลักษณะ และควรเพิ่มสถานที่นั่งพักที่ร่มรื่น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ชัยวัช ทองอินทร์ (2549) เรื่องการวางแผนโลจิสติกส์สำหรับการท่องเที่ยวของประเทศ พบว่า สถานที่ท่องเที่ยวจะต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกไว้คอยบริการ นักท่องเที่ยว เพื่อสร้างความประทับใจ เพิ่มระยะเวลาในการท่องเที่ยว และสร้างรายได้ให้กับแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ด้านกระบวนการให้บริการ ควรมีการจัดทำป้ายแนะนำขั้นตอนในการกราบไหว้ และเยี่ยมชมสถานที่ เพิ่มป้ายแสดงประวัติความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยว และจัดไกด์ท้องถิ่นเพื่อให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ด้านการเดินทางควรปรับปรุงเรื่องสภาพถนนที่ใช้ในการเดินทาง รวมทั้งการจราจรในช่วงเทศกาล และเพิ่มป้ายบอกทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านข้อมูลการเดินทางควรจัดตั้งศูนย์ให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวมีป้ายบอกทางขนาดใหญ่ และหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมกันจัดทำแผนพับประชาสัมพันธ์เส้นทางการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว ใกล้เคียงด้านการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ควรมีการติดตั้งตู้เอทีเอ็ม บริเวณใกล้แหล่งท่องเที่ยวตามความเหมาะสม ด้านการรองรับนักท่องเที่ยวช่วงเทศกาล สถานที่จอดรถยังมีไม่เพียงพอ และการจราจรติดขัด ควรมีการจัดการเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีรายได้ โดยการสนับสนุนให้คนในชุมชนขายสินค้า OTOP ของฝากของที่ระลึก หรืออาหารพื้นเมือง เพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้

ด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมธาตุพนม ในปัจจุบัน พบว่า มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาอย่างต่อเนื่อง ยกเว้นหน้าฝนที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวน้อย ทั้งนี้ยังพบว่า มีอุปสรรคในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยทั้งคนในชุมชน และผู้นำชุมชนเห็นว่า ไม่ได้รับการผลักดันจากภาครัฐอย่างจริงจังในด้านงบประมาณการพัฒนา และปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยว อีกทั้งความร่วมมือระหว่างคนในชุมชน วัด ภาครัฐ และภาคเอกชนยังไม่มี ความชัดเจน และกิจกรรมต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยวไม่มีความดึงดูด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ทวีศักดิ์ เทพพิทักษ์ และ วรณวิษณีย์ ทองอินทรราช (2551) ในการนำหลักการจัดการโลจิสติกส์เข้ามา ประยุกต์ใช้กับการท่องเที่ยว พบว่า สถานที่ท่องเที่ยวเกาะล้านขาดกิจกรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางไปเข้าเย็นกลับ ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และเป็นการเพิ่มรายได้ ซึ่งควรให้ส่วนงานราชการอื่นมาช่วยกันหาหรือแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์พระธาตุพนมร่วมกัน แต่สิ่งที่สนับสนุนในการพัฒนาการท่องเที่ยว คือ ความเชื่อ ความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของนักท่องเที่ยวและความเป็นกันเองของคนในพื้นที่โดยสิ่งที่ ส่วนราชการควรปรับปรุงเพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว ก็คือมีนโยบายในการสนับสนุนคนในชุมชนให้เข้าใจ และร่วมมือร่วมใจในการสร้างเอกลักษณ์ของท้องถิ่น จัดสรรงบประมาณมาพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวให้มีความสวยงาม และเพิ่มการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ให้หลากหลายขึ้น ส่วนข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อใช้ในการปรับปรุงเพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว โดยการจัดเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวหรือ จัดแพ็คเกจการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ รวมทั้งเพิ่มการจัดกิจกรรมที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและมีหน่วยงานเพื่อมาให้ความรู้แก่คนในชุมชนในการพัฒนาสินค้าของฝากหรือของที่ระลึกของท้องถิ่นให้มีความเป็นเอกลักษณ์

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมองว่าหน่วยงานภาครัฐ/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนม ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุน โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนให้มากกว่าที่เป็นอยู่ โดยตั้งแต่เรื่องของ นโยบายในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ตลอดจนขั้นตอนการดำเนินงานโดยที่หน่วยงานภาครัฐ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนั้นควรให้การติดตามดูแลทั้งเรื่องของงบประมาณสนับสนุน รวมทั้งการบริหารจัดการ เพื่อประเมินผลจากการดำเนินการพัฒนาด้านศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ดังกล่าวว่าประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้หรือไม่ รวมถึงควรมีการจัดอบรมให้แก่คนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนรอบพระธาตุพนมทั้ง 14 ชุมชน ได้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการพัฒนา

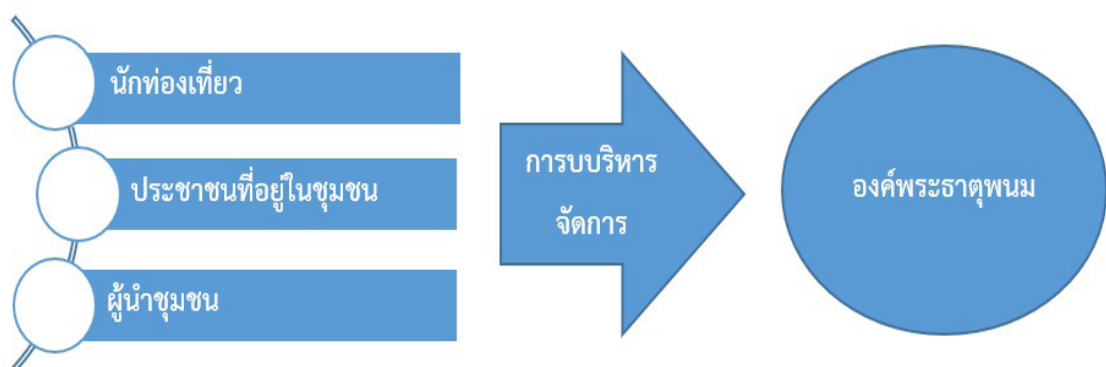
และการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนมอย่างยั่งยืน เนื่องจากปัจจุบันนั้นปัญหาหลักในเรื่องของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องของงบประมาณที่ใช้ในการซ่อมแซมพัฒนา หากงบประมาณมีจำกัดการพัฒนาอาจดำเนินไปอย่างไม่ต่อเนื่องและส่งผลให้เกิดปัญหาในด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามมา

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการขยายจากระดับชุมชนธาตุพนม 14 หมู่บ้าน มาเป็นระดับอำเภอ และระดับจังหวัด เพื่อเป็นการขยายฐานข้อมูลในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครพนม ให้เข้าสู่กลุ่มนักท่องเที่ยว “สายมู” อย่างทั่วถึงกัน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยเรื่องแนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา : พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยมองถึงหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับฐานรากที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพระธาตุพนม โดยหน่วยงานดังกล่าวควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนโดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ตั้งแต่เรื่องนโยบายในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตลอดจนขั้นตอนการดำเนินงาน โดยที่หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องนั้นควรให้การติดตามดูแลทั้งเรื่องของงบประมาณสนับสนุนรวมทั้งการบริหารจัดการ เพื่อประเมินผลจากการดำเนินการพัฒนาด้านศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมธาตุพนม ดังภาพ 6

ภาพที่ 6 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2554 – 2559. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม พ.ศ. 2566, จาก http://www.tica.or.th/images/plan_tourism2555-2559/2555-2559.pdf.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานนครพนม. (2566). “งานนมัสการองค์พระธาตุพนม” ประจำปี 2566 เทศบาลตำบลธาตุพนม. เอกสารเผยแพร่ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พระธาตุพนม. สืบค้นเมื่อ 19 มกราคม พ.ศ. 2566, จาก <http://www.research.html>.
- ชัยวัช ทองอินทร์. (2549). กระบวนทัศน์ของการจัดการโลจิสติกส์สำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย. สืบค้นเมื่อ 16 มกราคม พ.ศ. 2566, จาก http://www.siamzip.com/tlog/components/com_booklibrary/ebooks
- ทวีศักดิ์ เทพพิทักษ์ และ วรณวิษณีย์ ทองอินทราช. (2551). บทบาทของการจัดการโลจิสติกส์และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหมู่เกาะล้านอย่างยั่งยืน. สืบค้นเมื่อ 17 มกราคม พ.ศ. 2566, จาก <http://www.thailog.org/th/research.html?task=view&id=132&catid=117180>
- อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม. (2551). พระธาตุพนม. สืบค้นเมื่อ 18 มกราคม พ.ศ. 2566, จาก <http://www.thatpranom.com/phathatphanom.php>
- บัญชา พงษ์พานิช. (20 ตุลาคม 2555). เปิดกรุธาตุพนมบูชาพุทธชยันตี. ไทยรัฐฉบับพิมพ์. สักุ๊ปหน้า 1.
- บ้านมหา ดอทคอม. (2552). เชิญเที่ยวงานนมัสการพระธาตุพนม. สืบค้นเมื่อ 18 มกราคม พ.ศ. 2566, จาก <http://www.banmaha.com/community/thread9238.html>
- ปิยวรรณ คงประเสริฐ. (2551). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

Factors Affecting Natural Resources and Environment Development
Salaya Subdistrict, Phutthamonthon District Nakhon Pathom Province

สุวิน ศรีเมือง¹ และ เทวิช พฤกษ์ปิติ²

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์^{1,2}

Suwin Srimauang¹ and Tewit Pruekpiti²

Southeast Asia University^{1,2}

Corresponding Author, Email: suwins@sau.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และ 2. ศึกษาแนวทางการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม การวิจัยเชิงสำรวจ ใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 370 คน สถิติที่ใช้ ค่าร้อยละ, ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และสถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ศึกษาระดับปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนามากในเพศหญิง (52.26) สถานภาพสมรส (27.73) รายได้ต่อเดือนระหว่าง 9,001-12,000 บาท (22.13) ช่วงอายุ 18-30 ปี (21.33) อาชีพรับจ้าง (19.47) การศึกษามัธยม (18.67)

2. ศึกษาแนวทางการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ด้านการดูแลรักษาพื้นที่สาธารณะ ($\bar{x}$ =4.11) ด้านกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ($\bar{x}$ =4.07)

* ได้รับบทความ: 7 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 22 มิถุนายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 25 มิถุนายน 2566

Received: 7 March 2023; Revised: 22 June 2023; Accepted: 25 June 2023

ด้านการใช้ประโยชน์ที่สาธารณะ ($\bar{x} = 3.85$) ด้านมลภาวะสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 3.81$) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ($\bar{x} = 3.56$) สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน วิเคราะห์อธิบายเชิงพรรณนามีการเสนอแนวทางองค์กรท้องถิ่นควรกำหนดเป็นนโยบายการจัดงบประมาณและกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การพัฒนา; ทรัพยากรธรรมชาติ; จังหวัดนครปฐม

Abstract

The objectives of this research were: 1. To study the level of factors affecting the development of natural resources and environment in Salaya Subdistrict, Phutthamonthon District. Nakhon Pathom Province and 2. To study guidelines for natural resource and environmental development in Salaya Subdistrict, Phutthamonthon District Nakhon Pathom Province Survey research used a questionnaire with a sample of 370 people, statistics used percentage, mean, standard deviation, t-test and descriptive statistics.

The research findings were as follows:

1. Study the level of factors affecting the development of natural resources and the environment in Salaya Subdistrict, Phutthamonthon District. Nakhon Pathom Province Factors most affecting development in females (52.26) Marital status (27.73) Monthly income between 9,001-12,000 baht (22.13) Age range 18-30 years old (21.33) Self-employed (19.47) Secondary education (18.67).

2. Study the approaches for natural resource and environmental development in Salaya Sub-district, Phutthamonthon District. Nakhon Pathom Province preservation of public space ($\bar{x} = 4.011$), community development activities ($\bar{x} = 4.07$), public utilization ($\bar{x} = 3.85$), environmental pollution ($\bar{x} = 3.081$), participation of The people ($\bar{x} = 3.56$)) interviewed 10 community leaders. Descriptive analysis. Guidelines for local organizations should be formulated as budgeting policies and activities for continuous natural resource and environmental development.

Keywords: Development; Natural Resources; Nakhon Pathom Province

บทนำ

กรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) พลิกโฉมประเทศไทยสู่เศรษฐกิจสร้างคุณค่า สังคมเดินหน้าอย่างยั่งยืน (Transformation to HI-Value and Sustainable Thailand) ให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์และสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพ เหมาะสมเป็นพื้นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ที่ผ่านมาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติที่มากเกินไปในมิติของการผลิตและการบริโภคก่อให้เกิดของเสียและมลพิษในระบบนิเวศมีแนวโน้มเสื่อมโทรมลง โดยยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมุ่งเน้นดำเนินการอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อสืบทอดคนรุ่นใหม่ การฟื้นฟูและสร้างฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขึ้นใหม่การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสอดคล้องกับระบบนิเวศ และยกระดับกระบวนการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ผู้วิจัยเกิดความสนใจศึกษาพื้นที่ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมายถึงการรักษาสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัวเราให้ธรรมชาติคงสภาพมิให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การสูญเสียและการทำลาย ตำบลศาลายามีประวัติความเป็นมายาวนาน

ภาพที่ 1 คลองศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระยาทิพากรวงศ์ มหาโกษาธิบดี (ข้า บุนนาค) ขุดคลองมหาสวัสดิ์ขึ้นในปี พ.ศ. 2403 เป็นเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินไป พระปฐมเจดีย์และเป็นคลองเปิด พระเจ้าลูกยาเธอทรงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้างศาลาริมคลอง ทูกระยะ 4 กิโลเมตร ซึ่งต่อมาเรียกชื่อต่างออกไป อาทิ ศาลาธรรมสพน์ กล่าวกันว่าเป็นศาลาที่ตั้งศพ เพื่อทำพิธีฌาปนกิจ ปัจจุบันเป็นศาลาที่จารึกเอาไว้ให้จดจำ จึงเกิดเป็นตำบลศาลายา พื้นที่ส่วนใหญ่

เป็นที่ราบลุ่ม อากาศร้อนชื้น แหล่งน้ำธรรมชาติและลำคลอง 9 คลอง สภาพดินเป็นดินเหนียวอุ้มน้ำได้ดี เหมาะสมทำการเกษตร ทำไร่ ทำนา ทำสวนผลไม้ ไม้ดอก ไม้ประดับ เพาะกล้าพันธุ์ไม้ มี 5 หมู่บ้าน

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานตำบลศาลายา

ชื่อหมู่บ้าน	ชาย	หญิง	รวม/คน	ค่าแปรปรวน/คน
หมู่ 1 บ้านวัดสุวรรณ	1,394	1,713	3,107	103
หมู่ 2 บ้านคลองโยง	1,437	1,624	3,061	101
หมู่ 3 บ้านหนองแค	310	343	635	23
หมู่ 4 บ้านตาปิน	256	253	209	9
หมู่ 5 บ้านศาลวัน	1,816	2,221	4,037	134
ข้อมูลรวม	5,213	6,154	11,367	370

ผู้วิจัยเห็นความสำคัญและประโยชน์ในการใช้พื้นที่ในท้องถิ่นจึงต้องการทราบปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาระดับปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
2. ศึกษาแนวทางการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยลักษณะวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก (Deep Interview)
2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยประชาชนที่พักในพื้นที่ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จำนวน 370 คน มาจากประชาชนทั้งหมดมีจำนวน 11,367 คน ใช้ตาราง Krejcie & Morgan (Robert V. Krejcie and Earule W.Morgan. Educational and Psychological Measurement, 1970 : 607-610)

ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% กลุ่มตัวอย่าง เลือกประชาชนตำบลคลองโยง อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และสัมภาษณ์ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ตำบลศาลายา อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เลือกผู้นำชุมชนแบบเจาะจง จำนวน 10 คน

3. การสร้างและพัฒนาแบบสอบถาม (Questionnaires) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ตำรา เอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ นิยามศัพท์เฉพาะด้าน คำถามครอบคลุม แบบสอบถามมี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป ได้แก่ เพศ ช่วงอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ ในปัจจุบัน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลศาลายา อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เสนอแนวทางการพัฒนา กำหนด 5 ด้าน คือ ด้านการดูแลรักษาพื้นที่สาธารณะ ด้านกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ด้านการใช้ประโยชน์ที่สาธารณะ ด้านมลภาวะสิ่งแวดล้อม ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนใช้รูปแบบให้ตอบข้อมูลแบบตอบสองคู่ (Dual-Response Format) แบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ ระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับปานกลาง ระดับน้อย ระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อคำถามปลายเปิดเสนอแนะในเรื่องปัญหา อุปสรรค และข้อเสนออื่น ๆ แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

4. ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ใช้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จำนวน 3 คน ตรวจสอบความสอดคล้องครอบคลุมของเนื้อหาและความชัดเจนของค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence Index : IOC) เลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปพบว่าข้อคำถามมีค่าระหว่าง 0.66-1.00

5. การทดสอบแบบสอบถาม (Try-Out) กับหมู่บ้านใกล้เคียง จำนวน 30 ชุด เพื่อหาความเชื่อมั่น (reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ผลที่ได้เท่ากับ 0.73

6. การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ในเดือนมกราคม พ.ศ.2564 ถึงเดือนตุลาคม 2565 ผู้วิจัยลงพื้นที่แจกและเก็บแบบสอบถามด้วยตนเองได้ครบเต็มจำนวน

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

7.1 การวิเคราะห์ข้อมูลมีการตรวจสอบความสมบูรณ์ กำหนดรหัส กรอกข้อมูลรหัส ในโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ พร้อมวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ส่วนข้อมูลการสัมภาษณ์ใช้วิเคราะห์เชิงบรรยาย

ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล เป็นข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 ข้อคำถามปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลศาลายา อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จำนวน 5 ด้าน ใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และจัดลำดับความสำคัญ

ตอนที่ 3 ข้อคำถามปลายเปิดเสนอแนะในเรื่องปัญหา อุปสรรค และข้อเสนออื่น ๆ ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) แล้วจัดหมวดหมู่

7.2 การสัมภาษณ์วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา (Content analysis) นำเสนอด้วยวิธีพรรณนา ดังภาพที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์บางส่วน

ภาพที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์

ผลการวิจัย

1. พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ข้อมูลส่วนบุคคลมีจำนวนมากในเพศหญิง (52.26) สถานภาพสมรส (27.73) รายได้ต่อเดือนระหว่าง 9,001-12,000 บาท (22.13) ช่วงอายุ 18-30 ปี (21.33) อาชีพรับจ้าง (19.47) ระดับการศึกษามัธยม (18.67)

2. พบว่าเสนอแนวทางการทำนุบำรุงพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ดังนี้

ตารางที่ 2 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ปัจจัยการพัฒนา	$\bar{x}$	S.D.	จัดลำดับ
ด้านการดูแลรักษาพื้นที่สาธารณะ	4.11	0.56	1
ด้านกิจกรรมการพัฒนาชุมชน	4.07	0.58	2
ด้านการใช้ประโยชน์ที่สาธารณะ	3.85	0.55	3
ด้านมลภาวะสิ่งแวดล้อม	3.81	0.53	4
ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน	3.56	0.50	5
รวม	3.88	0.56	

สรุปจากตารางพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ภาพรวมปัจจัยการพัฒนาอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการดูแลรักษาพื้นที่สาธารณะ ด้านกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ด้านการใช้ประโยชน์ที่สาธารณะ ด้านมลภาวะสิ่งแวดล้อม และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม พบว่าอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับวัชรพงศ์ กิตติเจริญวิทย์ (2554 : 82) ได้ศึกษาจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของผู้ถือครองที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และมีความแตกต่างกันด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม พบว่าสอดคล้องกับ เสาวรส เนนิริมหนอง (2555 : 112) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในเขตเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์อำเภอลแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในเขตเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ อำเภอลแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์อยู่ในระดับมากรองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรม อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก และลำดับสุดท้ายคือด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม พบว่าสอดคล้องกับ กิตติพล แต่งผิว และ จินตนา อมรสงวนสิน (2558 : 1-15) ปัจจัยที่มีผลต่อจิตอาสาของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนตำบลมะขามอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ลักษณะจิตอาสาด้านจิตสำนึกสาธารณะเป็นลำดับ 1

4. การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวน 10 คน ให้ข้อเสนอแนะทางปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม พบว่าสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละท่านในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อม ไม่ช่วยกันดูแลเรื่องของผักตบชวาเป็นหลัก เสนอเรื่องการท่องเที่ยวชุมชน ตลาดน้ำชุมชน ผู้นำชุมชนยังคงเป็นผู้สูงวัยมากกว่าเยาวชนรุ่นใหม่ ๆ

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานท้องถิ่นควรคำนึงถึงของเสียและสิ่งปฏิกูลลงในลำคลองและตามถนน คัดแยกขยะ ก่อนทิ้งและการส่งเสริมร่วมกันการทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะในชุมชนควรลดใช้ถุงพลาสติก เปลี่ยนมาใช้ถุงผ้าแทน
2. การอบรมความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. หน่วยงานภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาทุกระดับการ รวมถึงการตรวจสอบโครงการ ฯ งบประมาณในการพัฒนาสถานที่ และสิ่งแวดล้อมให้ประชาชนและชุมชน

องค์ความรู้ใหม่

วิเคราะห์ ประชากรประเทศไทย ทั้งหมด ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2565 ประชากรในจังหวัดนครปฐม ทั้งหมดมีจำนวน 442,350 คน แยกเป็นเพศชาย 479,411 คน เพศหญิง 921,882 คน ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม พบว่าเพศหญิงมีจำนวนมากกว่าเพศชาย (ชาย 5,213 คน หญิง 6,154 คน)

มิติการปรับเปลี่ยนการเป็นผู้นำหรือผู้ตาม ในขณะที่ เพศหญิงมีความเข้มแข็งด้านศักยภาพความคิด การแสดงออก มีจำนวนมากในประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่เพศหญิงวัยรุ่นมีความคิดดูแลรักษาพื้นที่สาธารณะมาเป็นลำดับ 1 ส่งผลต่อองค์ความรู้ใหม่เรียนรู้จากการกระทำ (Learning by Doing) และการทำ Power Full Learning เพื่อให้เกิดการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพล แต่งผิวและคณะ. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อจิตอาสาของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี. *วารสารวิจัยร่วมไพพรรณี*, 9(3), 5-15.
- เสาวรส เนินริมหนอง. (2555). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในเขตเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ อำเภอลแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วัชพงศ์ กิตติเจริญวิทย์. (2554). จิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติของผู้ถือครองที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ดอยสุเทพ - ปุย. (การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Krejcie. R. V. & Morgan. D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของเกษตรวิถีพุทธ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน
Economic Development, Foundations of Buddhist Agriculture,
Santisuk District, Nan Province

พระชยานันทมุนี¹, สมคิด นันตะ²,

อรพินท์ อินวงศ์³ และ สิริชัย อุ่นสวน⁴

วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี^{1,2,3,4}

Phrachayanantamunee¹, Somkid Nunta²

Orapin inwong³ and Sittichai Ounsuan⁴

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Nan Buddhist College^{1,2,3,4}

Corresponding Author, Email: orapininwong@gmail.com

บทคัดย่อ

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของเกษตรวิถีพุทธ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากการเกษตรบนฐานธรรมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสู่ เกษตรปลอดภัย อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน 2) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรปลอดภัย อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน และ 3) เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน เก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method research) ทั้งการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสู่เกษตรปลอดภัย อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ที่มีบทบาทด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของเกษตรวิถีพุทธอำเภอสันติสุข เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรปลอดภัย อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน จำนวน 5 กลุ่ม ๆ ละ 10 คน รวมเป็น 50 คน ประกอบด้วย 1. ผู้นำชุมชน 2. ตัวแทนเกษตรกร 3. ตัวแทนคณะสงฆ์ 4.หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนร่วมในการส่งเสริมและขับเคลื่อนและพัฒนาเศรษฐกิจอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

* ได้รับบทความ: 30 พฤศจิกายน 2565; แก้ไขบทความ: 24 มีนาคม 2566; ตอปรับตีพิมพ์: 21 เมษายน 2566

ผลการวิจัยพบว่า ระบบเศรษฐกิจฐานรากอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ได้ร่วมเกษตรการที่ประกอบด้วย กลุ่มปลูกพืชผัก กลุ่มปลูกไม้ผล กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มชาวมุสลิม และกลุ่มถั่วเหลืองจากซึ่งข้าวโพด โดยการจัดตั้งกลุ่มและกองทุนเพื่อให้เกษตรกรพึ่งตนเองได้ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเตรียมสหกรณ์ และกลุ่มแปรรูป (วิสาหกิจชุมชน) การพัฒนาตลาดผลผลิตในชุมชน การพัฒนาหมู่บ้านสะอาดชุมชนเข้มแข็ง และสนับสนุนกิจกรรมเพื่อรักษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น กลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ยั่งยืนคือ การพัฒนาคนดังนั้นในกระบวนการพัฒนาจึงมีอยู่ 1 ปัจจัยที่สำคัญได้แก่ 1) ปัจจัยผู้กระทำ 2) ปัจจัยสนับสนุน ประกอบไปด้วย สังคม เทคโนโลยีและทรัพยากรธรรมชาติ เป็นองค์ประกอบพื้นฐาน ในการสนับสนุนให้ปัจจัยผู้กระทำสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวิจัย ทดสอบเทคโนโลยีการแปรรูปผลผลิตการเกษตร การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น ตลอดจนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่จากวัตถุดิบทางการเกษตร ให้การสนับสนุนการถ่ายทอดทักษะความรู้ในทุกด้านให้กับเกษตรกร

คำสำคัญ: เศรษฐกิจฐานราก; เกษตรวิถีพุทธ; การพัฒนา

Abstract

The economic development, and foundations of Buddhist agriculture, in Santisuk District, Nan Province, have Three objectives. The first is to study the models of foundation economic development based on morals in the safety agriculture enterprise group, Santisuk District, Nan Province. Second, to develop safe agricultural products, in Santisuk District, Nan Province. Third, to encourage participation in foundation economic development, Santisuk District, Nan Province. the data collecting of this research is mixed method research that has both documentary research and action research. A group of specific data providers is the safety agriculture enterprise group, Santisuk District, Nan Province, which plays role in the economic development, and foundations of Buddhist agriculture, Santisuk District, for enhancing agricultural product level, Santisuk District, Nan Province. They have 5 groups and have 10 members per group, a total of 50 people, including community leaders, agriculturist representatives, monk representatives, and government also private agencies that participate in encouraging, driving, and developing the economy of Santisuk District, Nan Province.

The result of this research found out, the foundation economic system, of Santisuk District, Nan Province, has created groups, consisting of a vegetable planting group, a fruit planting group, a handcraft group herbal tea group, and a group of charcoal briquettes from corn cob. By establishing groups and funds for agriculturists to be self-reliant, such as savings groups, cooperative preparation groups, and transformation groups (community enterprise), the market development of products in the community, the development of clean villages with strong communities, and supporting activities to preserve culture and local wisdom. An important mechanic in driving sustainable product development is human development. So, the process of development has 2 factors, the action factor, and the support factor. Which support factor consist of societies, technologies, and natural resources as a based component in supporting the action factor could work efficiently, by cooperating with specialized research agencies, agricultural product transformation technologies testing, the better quality of product development, until the development of new products from agricultural products. Finally, providing support in transferring skills and knowledge in all aspects to agriculturists.

Keywords: Foundation Economic; Buddhist Agriculture; Development

บทนำ

การเกษตรจะยั่งยืนได้เกิดจากการมีส่วนร่วม หรือการตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การรวมกลุ่มสินค้าเดียวกันเพื่อการต่อรองขายทุน ดัง Erwin, Williams (1976 : 138) กล่าวว่า กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญของประชาชนแก้ไขปัญหา ร่วมกับการใช้วิทยาการ หรือการที่ผู้ได้รับผลประโยชน์หรือมีส่วนได้เสียในการพัฒนาได้ใช้ความพยายามร่วมกันในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการพัฒนา ด้วยความรู้สึกร่วมกัน ความเป็นเจ้าของหรือหุ้นส่วน เพื่อทำให้งานหรือโครงการนั้นบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ทุกฝ่ายได้รับประโยชน์ร่วมกัน การทำเกษตรของชุมชนต้องพึ่งตนเองเป็นหลักถึงแม้จะมีปัญหาอุปสรรคอย่างไรก็ตามการพึ่งตนเอง หมายถึง การที่ชุมชนมีความสามารถที่จะดำเนินโครงการและลงทุนดำเนินกิจการได้ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่น และยังหมายถึงสมาชิกของชุมชน หรือชาวบ้านสามารถช่วยเหลือตนเองและมีขีดความสามารถที่จะแก้ปัญหา หรือสนองความต้องการของตนเองและชุมชน

ได้มากขึ้น รวมทั้งสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ได้อย่างเหมาะสม (2537 : 62)

จากการพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถในการทำการเกษตรปลอดภัยที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ให้เป็นเกษตรอัจฉริยะหรือเกษตรกร 4.0 ที่สามารถพึ่งตนเองได้ในระดับครัวเรือน และพัฒนาก้าวสู่ การเป็นต้นแบบของเกษตรแบบพุทธวิธีอีกทั้งยังมุ่งเน้นการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่ม ของสินค้าทางการเกษตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ของชุมชนวัดโป่งคำ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน หนึ่งในวัดได้เปิดวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้มีความกินดีอยู่ดีและสามารถมีความเป็นอยู่อย่างยั่งยืนได้โดยพระอาจารย์ สมคิด จรณธมโม ได้มองเห็นปัญหาของชุมชนที่เกิดขึ้นและพยายามให้คำแนะนำช่วยเหลือและแสวงหา ทางออกให้กับชุมชน จึงมีการจัดตั้ง “ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชนบ้านโป่งคำ” โดยเอาวัดโป่งคำแห่งนี้ เป็นเวทีที่แสดงออกและเวทีประชาคมของชุมชนโดยมีการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ เพื่อแสวงหาองค์ความรู้ และภูมิปัญญาของชุมชนเพื่อพัฒนาให้เห็นศักยภาพของชุมชน เช่น กลุ่มย้อมผ้าสีธรรมชาติ กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มผู้สูงอายุ รวมกลุ่มเป็นกลุ่มตีเหล็ก/กลุ่มจักสาน กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนโป่งคำ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการพัฒนา กลุ่มเครือข่าย แหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ในปัจจุบันจึงได้มีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เข้ามาศึกษาเรียนรู้ ถ่ายทอด องค์ความรู้ยกย่องให้วัดเป็นชุมชนต้นแบบการพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้มีความกินดีอยู่ดีและสามารถ มีความเป็นอยู่อย่างยั่งยืน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน การพัฒนาภาคการเกษตรในระยะต่อไปถือเป็นก้าวสำคัญของการพัฒนาประเทศในการปรับเปลี่ยนจาก วิธีการทำเกษตรแบบดั้งเดิมไปสู่การบริหารจัดการการเกษตรแบบสมัยใหม่ โดยอาศัยเทคโนโลยีและ นวัตกรรมมาสนับสนุนการผลิตระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ให้ความสำคัญในการเพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิต ได้แก่อัดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ พัฒนาคุณภาพมาตรฐานตรงตาม ความต้องการของตลาด และยึดถือการทำเกษตรบนฐานธรรมที่เน้นความปลอดภัยทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค เป็นสำคัญ

จากเหตุผลดังกล่าวคณะผู้วิจัยวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีฯ ได้เห็นว่าการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ฐานรากเพื่อสร้างธุรกิจชุมชนภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนเกษตรปลอดภัย อำเภอ สันติสุข จังหวัดน่าน มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ร่วมศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรปลอดภัย อำเภอสันติสุข จังหวัดน่านผลกระทบของการดำเนินโครงการวิจัยจะก่อให้เกิดการสร้างธุรกิจชุมชน ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ควบคู่กับการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นการ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตทางการเกษตรปลอดภัยทั้งในด้านการผลิต การซื้อ-ขาย ผลผลิตการแปรรูป

และการบริโภคของคนในชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โดยใช้ทรัพยากรของชุมชนมีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเกื้อกูลและเป็นธรรมจะส่งผลให้คนในชุมชนและภาคีเครือข่ายได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคมอันจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็งและการพัฒนาอาชีพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและคนในชุมชน มีรายได้ ควบคู่กับการร่วมดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิต ช่วยสร้างงาน สร้างรายได้ในชุมชน และสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบเศรษฐกิจในชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากการเกษตรบนฐานธรรมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสู่เกษตรปลอดภัย อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรปลอดภัย อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน
3. เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย 3 ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) กำหนดพื้นที่การศึกษาในอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และชุมชนเกษตรปลอดภัย ที่มีศักยภาพและความพร้อมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรปลอดภัย ดังนี้

1. พื้นที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสู่เกษตรปลอดภัย อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน โดยเน้นสถานที่ที่เป็นแหล่งพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของเกษตรวิถีพุทธ เพื่อให้เห็นแนวคิด หลักการ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของเกษตรวิถีพุทธ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ประกอบด้วย

1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลป่าแลวหลวง อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน
2. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลทุ่งพงษ์ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน
3. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลพงษ์ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน
4. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและเครือข่ายเกษตรอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

2. พื้นที่พัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรปลอดภัย 1 พื้นที่ ได้แก่ วัดโป่งคำ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

3. กลุ่มพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรปลอดภัย มีบทบาทด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของเกษตรวิถีพุทธอำเภอสันติสุข เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรปลอดภัย อำเภอสันติสุข

จังหวัดน่าน ประกอบด้วย 1. ผู้นำชุมชน 2. ตัวแทนเกษตรกร 3. ตัวแทนคณะสงฆ์ 4. ประชาชน รวมทั้งสิ้น 40 รูป/คน

4. กลุ่มเครือข่ายการส่งเสริมมีส่วนร่วมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ประกอบด้วย เครือข่ายที่บทบาทด้านการส่งเสริมและร่วมพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของเกษตรวิถีพุทธ อำเภอสันติสุข เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรปลอดภัย อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ประกอบด้วย มูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน (วัดโป่งคำ) เกษตรและสหกรณ์จังหวัดน่าน สมาพันธ์เกษตรกรกรมยั่งยืน จังหวัดน่าน เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์น่าน กลุ่มยุทธศาสตร์พัฒนาการเกษตร สำนักงาน เกษตรและสหกรณ์จังหวัดน่าน สำนักงานพัฒนาที่ดินน่าน สำนักงานเกษตรจังหวัดน่าน สำนักงานพัฒนา ฝีมือแรงงาน เทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (มจธ.) วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์น่าน จำนวน 18 แห่ง ในจังหวัดน่าน และวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัยเพื่อให้ได้ ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยออกเป็น 7 ระยะ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1) การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจและจัดสร้างการจัดสร้างเครื่องมือ ประกอบการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและเสียง และความพร้อมของอุปกรณ์ เครื่องมือการทำงานชุมชน

2) การตรวจเยี่ยมพื้นที่เบื้องต้น (Community Meeting) เป็นกระบวนการในขั้นตอน เริ่มต้นของการดำเนินงานวิจัย เป็นการบูรณาการวิจัย เข้าถึงพื้นที่ศึกษาของโครงการ โดยการให้นักวิจัย ได้เรียนรู้และสัมผัสกับสภาพแวดล้อมชุมชน อย่างใกล้ชิดเพื่อที่จะได้วางแผนการศึกษาวิจัยให้สอดคล้อง กับวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ของการวิจัยต่อไป

3) การลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการคัดเลือกชุมชนเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อรวบรวมข้อมูลในเชิงกายภาพของวัดโป่งคำ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน โดยการทำความเข้าใจและประสานงานติดต่อเพื่อขออนุญาตทำวิจัยกับกลุ่มประชากรเป้าหมาย โดยใช้ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ ของโครงการวิจัย

4) การสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group) ผู้นำและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นการเข้าพบพูดคุย โดยทั่วไปนักวิจัยจะให้มีผู้นำทางซึ่งเป็นบุคคลในชุมชน ซึ่งเป็นที่รู้จักของสมาชิกในชุมชนเป็นผู้ประสาน ให้เกิดการพบปะพูดคุย โดย ประเด็นของการพบปะพูดคุยประกอบด้วย

- การแนะนำตัวของคณะผู้วิจัย
- การชี้แจงวัตถุประสงค์/กระบวนการวิจัยและผลลัพธ์ที่พึงประสงค์
- การสอบถามประเด็นสำคัญของของภูมิปัญญาท้องถิ่น
- การเตรียมพร้อมในการศึกษา/สำรวจ/การสนทนากลุ่มเจาะจง

การเก็บข้อมูลทุกครั้ง ผู้วิจัยได้จดบันทึกไว้เป็นหลักฐานเพื่อสามารถจดจำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ หรือบางครั้งใช้วิธีการบันทึกเทปในการสัมภาษณ์ สำหรับบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยจะทำการจดบันทึกทันทีที่สังเกตเห็น โดยใช้เวลาในช่วงตอนกลางคืนในการเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการบันทึกเทป นอกจากนี้ได้ถ่ายรูปบุคคลและสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อการทำงาน เพื่อประกอบข้อมูลให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นอีกด้วย

5) การปฏิบัติการสร้างเสริมมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและภาคีเครือข่ายวัดโป่งคำ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ในการส่งเสริมและพัฒนาการยกระดับผลผลิตการเกษตรสู่เกษตรกรปลอดภัยที่กำหนดไว้ในพื้นที่การศึกษาวิจัย เพื่อให้ได้เครือข่ายความร่วมมือการพัฒนายกระดับผลผลิตการเกษตรสู่เกษตรกรปลอดภัยระหว่างภาครัฐ เอกชน ชุมชน สังคม

6) การจัดประชุมเสวนาทางวิชาการ และกิจกรรมเชิงปฏิบัติการยกระดับผลผลิตการเกษตรสู่เกษตรกรปลอดภัยจากการถอดองค์ความรู้รูปแบบพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากการเกษตรบนฐานธรรมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสู่ เกษตรปลอดภัย อำเภอสันติสุข จังหวัดน่านและสร้างเป็นต้นแบบในการพัฒนาแก่ชุมชนอื่น ๆ โดยการประเมินผลจากการสอบถามทัศนคติของคนในพื้นที่ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

7) การจัดพิมพ์เอกสารรายงานความก้าวหน้างานวิจัยเพื่อนำเสนอรายงานความก้าวหน้าแก่แหล่งทุนสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงรายงานความก้าวหน้างานวิจัยและนำเครื่องมือการวิจัยไปทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ในการจัดทำฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากการเกษตรบนฐานธรรมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสู่เกษตรกรปลอดภัย พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเน้นเรื่องผลผลิตทางการเกษตรเป็นหลัก เน้นเกษตรกรอินทรีย์วิถีชุมชน จากเดิมเกษตรกรมีการใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตที่มากเกินไปจนมีความจำเป็น มีการใช้อย่างไม่ถูกต้อง ทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภค ผลผลิตพืชผักปลอดภัยในตลาด

มีไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภคซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากเกษตรกรขาดแรงจูงใจและทัศนคติที่ดีในการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย เกษตรกรบางส่วนมีความต้องการที่จะผลิตสินค้าเกษตรที่ปลอดภัย แต่เกษตรกรยังขาดความรู้และทักษะในการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย เป็นผลทำให้กลุ่มเกษตรกรหันมารวมกลุ่มทำกิจกรรมในรูปแบบของการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน โดยมีรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากการเกษตรบนฐานธรรมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินการในอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน จำนวน 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบวิสาหกิจแปลงใหญ่ 2) รูปแบบวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร 3) รูปแบบวิสาหกิจชุมชนแปรรูปไข่

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าทางการเกษตรปลอดภัย อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน มีกระบวนการพัฒนาสินค้าของการเกษตรอำเภอสันติสุข จากการวิจัยพบว่าเกษตรกรมีการร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 56 กลุ่ม บางกลุ่มไม่พร้อมที่จะผลักดันสู่กลุ่มเกษตรการคุณภาพเพราะขาดคุณสมบัติสำคัญ คือ องค์ความรู้ทางเทคโนโลยีการเกษตร ขาดข้อมูลประกอบการในการตัดสินใจไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลของภาครัฐ และขาดกระบวนการต่อยอด ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย 3 กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ตำบลสันติสุขได้แก่วิสาหกิจไผ่รวก วิสาหกิจการแปรรูปกล้วย วิสาหกิจชุมชนป่าแลว ผักดีดี ตำบลพงษ์ ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจข้าวแต่น กลุ่มวิสาหกิจเกษตรอินทรีย์ วิสาหกิจชุมชนตำบลทุ่งพงษ์ ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจเกษตรอินทรีย์ กลุ่มวิสาหกิจเกษตรกรเลี้ยงวัวบ้านน่านมันคง

3. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. การศึกษาความต้องการรับความรู้และการวางแผนจัดทำโครงการส่งเสริมความรู้โดย “ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชนบ้านโป่งคำ” และ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ประสานงานกับ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ขับเคลื่อนการทำเกษตรปลอดภัยตามแนววิถีพุทธ คือ ชุมชนวัดโป่งคำ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน และเครือข่าย คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนวัดโป่งคำ ชุมชนวัดป่าแลวหลวง ชุมชนวัดน้ำโขง และชุมชนวัดป่าอ้อย เพื่อรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการรับความรู้ของเกษตรกรมาประกอบการจัดทำแผนงานเครือข่ายความร่วมมือของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชนบ้านโป่งคำ เพื่อจัดทำโครงการและงบประมาณ สนับสนุน การดำเนินการส่งเสริมความรู้จำแนกตามความต้องการของเกษตรกรแต่ละชุมชน

2. การดำเนินการส่งเสริมความรู้ การประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรทราบว่าจะมีการจัดกิจกรรม โดยมีศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชนบ้านโป่งคำและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน เป็นหน่วยงานหลัก ส่วนการจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในการส่งเสริมความรู้ ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลฯ ร่วมกับหน่วยงานที่เป็นเจ้าของโครงการเป็นผู้จัดเตรียมสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าว และมีศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชนบ้านโป่งคำให้การสนับสนุน

สิ่งที่หน่วยงานต่าง ๆ ต้องการเพิ่มเติม สำหรับวิทยากรผู้ทำหน้าที่ ถ่ายทอดความรู้ กรณีที่เป็นความรู้เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางการเกษตร ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชนบ้านโป่งคำ เป็นฝ่ายจัดหาวิทยากรหรือ ประชาชนชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ แต่ถ้าเป็นความรู้ทางวิชาการจะประสานงานกับหน่วยงาน ในชุมชนที่มีความเชี่ยวชาญ ได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ถ้าหน่วยงาน ดังกล่าวไม่มีวิทยากรจึงประสานงานกับ สถาบันอุดมศึกษา เพื่อขอความร่วมมือจัดผู้เชี่ยวชาญมาเป็นวิทยากร นอกเหนือจากนั้น ได้อาศัยความร่วมมือ จากหน่วยงาน ภาคเอกชน มาช่วยให้ความรู้และช่วยอำนวยความสะดวกเพิ่มเติม

3. การประเมินผลการจัดการส่งเสริมความรู้ หน่วยงานที่เป็นเจ้าของโครงการส่งเสริมความรู้ เป็นผู้ประเมิน ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชนบ้านโป่งคำร่วมกับสำนักงานเกษตรอำเภอ ทำหน้าที่ ในการประเมินผลในระยะสั้นซึ่งเป็นการประเมินโครงการและประเมินความรู้หลังจากการ เข้าร่วมโครงการ ทันที และการประเมินผลระยะยาวซึ่งเป็นการประเมินผลการนำความรู้ไปใช้หรือการประยุกต์ใช้ ความรู้ กับกิจกรรมการเกษตร รวมทั้งประเมินการคงอยู่ของความรู้และการนำความรู้ไปใช้หลังจากการจัดการ ส่งเสริมความรู้ไประยะหนึ่ง

4. การเผยแพร่ผลงานและกิจกรรมการส่งเสริมความรู้ เพื่อเป็นการให้ข้อมูล ย้อนกลับ แก่ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับผลการดำเนินงานส่งเสริมความรู้และเป็นการเผยแพร่ ความรู้ ในการจัดกิจกรรมดังกล่าว ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชนบ้านโป่งคำร่วมร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ที่ขับเคลื่อนการทำเกษตรปลอดภัยตามแนววิถีพุทธ ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวผ่านช่องทางที่สำคัญ ของหน่วยงาน คือ เอกสารประกอบการเรียนรู้ เสียงตามสาย เว็บไซต์ และบอร์ดประชาสัมพันธ์

อภิปรายผลการวิจัย

กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าทางการเกษตรปลอดภัย อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน พบว่า เกษตรกรมีการร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 56 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีการพัฒนาต่อเนื่อง และ ขาดกระบวนการต่อยอด กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ได้รับความรู้และทักษะฝีมือ ผลักดันให้เกิดความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ในการทำธุรกิจแนวใหม่ และประยุกต์ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี นวัตกรรมแปลกใหม่ และ พัฒนาปรับปรุงแบบการทำธุรกิจรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เพื่อสร้างความเข้มแข็งและมั่นคงให้แก่ เศรษฐกิจฐานรากในระดับชุมชนของประเทศ เกษตรกรจะอยู่ได้เกิดจากการรวมกลุ่มการค้าหรือวิสาหกิจ ชุมชน สอดคล้องกับ ดวงเดือน สมวัฒนศักดิ์ (2548 : 10) การแบ่งตามลักษณะการประกอบการเป็นหลัก สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท ดังนี้ 1) วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน เป็นการผลิตเพื่อการใช้ในท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งมีอยู่ 5 อย่าง คือ ข้าว อาหาร สมุนไพร ของใช้ปฏัก ซึ่งอยู่ในขีดความสามารถของชาวบ้านทั่วไปจะทำได้ เป็นของต้องกินต้องใช้ประจำวัน มีมูลค่ามากกว่าครึ่งของค่าใช้จ่ายทั้งปีของแต่ละครัวเรือน แต่ชาวบ้าน ทั่วไป ไม่ว่าจะอยู่ใกล้เมือง หรือไกลเมืองต่างก็ซื้อกินซื้อใช้

2) วิสาหกิจชุมชนก้าวน้ำ เป็นวิสาหกิจชุมชนที่สามารถนำออกสู่ตลาดใหญ่ได้ เพราะมีลักษณะเฉพาะตัว มีเอกลักษณ์ท้องถิ่น บางอย่างอาจมีสูตรเด็ดเคล็ดลับหรือคุณภาพดี ในระดับมาตรฐาน สามารถแข่งขันกับผลิตภัณฑ์หรือสินค้าทั่วไปได้ หนึ่งในตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ก็คือ หนึ่งในวิสาหกิจชุมชนก้าวน้ำ จากการศึกษาของชูเกียรติ กาญจนารามกุล และคณะ ได้กล่าวไว้ว่าผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ยังไม่มีความแตกต่างกันมากนัก มีการผลิตซ้ำกันในหลายพื้นที่ ขาดความโดดเด่น ผู้บริโภคส่วนใหญ่ซื้อตามความสะดวก ไม่เจาะจงยี่ห้อและพฤติกรรมของผู้บริโภคส่วนใหญ่มักจะซื้อเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนเองและซื้อเป็นของฝาก และ ชยานิษฐ์ บุญมา (2551) ได้ศึกษาเรื่อง “กลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน (OTOP) ในจังหวัดปทุมธานี” พบว่า ข้อมูลของวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 31 - 40 ปี ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย มีรายได้ 10,001 – 15,000 บาท ต่อเดือนสถานภาพสมรสประเภทสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) โดยส่วนใหญ่เป็นประเภทอาหาร จำนวนสมาชิกในกลุ่มมี 25 คนขึ้นไป ซึ่งมีสัดส่วนในการจัดจำหน่ายสินค้าในประเทศ 100 เปอร์เซ็นต์ ลักษณะเป็นแบบขายปลีกโดยผลิตสินค้าเองทั้งหมดระยะเวลาดำเนินธุรกิจจนถึงปัจจุบันรวม 3 ปี แต่ไม่เกิน 6 ปี ลักษณะเงินทุนโดยส่วนใหญ่เป็นงบของตนเองทั้งหมดไม่ได้กู้เงินจากหน่วยงาน/สถาบันการเงิน นอกจากนั้นขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้านองค์กรและพนักงานด้านการตลาดและลูกค้าด้านการผลิตและบริการด้านบัญชีและการเงินด้านปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน คือ ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนประเภทเครื่องดื่มมีขีดความสามารถในระดับปานกลาง โดยมีความต้องการฝึกอบรมด้านการบริหารการตลาดในระดับมาก ส่วนผู้ประกอบการประเภทอาหาร ผ้า เครื่องแต่งกาย ของใช้ และของประดับตกแต่ง ศิลปะประดิษฐ์ และของที่ระลึกและสมุนไพร ที่ไม่ใช่อาหาร มีขีดความสามารถใน 5 ด้าน อยู่ในระดับน้อยหรือน้อยที่สุด โดยมีความต้องการฝึกอบรมด้านการบริหารการตลาดในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ควรเปิดเวทีภาคประชาชนให้มากขึ้นและนำผลการเปิดเวทีภาคประชาชนดังกล่าวไปพัฒนา ปรับปรุงอย่างจริงจัง

1.2 พัฒนาคุณภาพชีวิตทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมให้แก่ท้องถิ่นชนบทบนพื้นฐานของความรู้คู่คุณธรรมด้วยการส่งเสริมระบบการจัดการความรู้ และการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

1.3 หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการส่งเสริมและพัฒนาระบบ

เศรษฐกิจฐานราก ควรนำไปเป็นเอกสารประกอบการพิจารณา การดำเนินการในการนำกระบวนการจัดการด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของการเกษตรได้อย่างตรงจุดเป็นประจําอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ผู้วิจัยควรเพิ่มรูปแบบของการจำหน่ายสินค้ารูปแบบออนไลน์ ขั้นตอนการทดสอบฉลากสินค้าและบรรจุภัณฑ์ของสินค้ากับกลุ่มตลาดว่า ฉลากสินค้าและบรรจุภัณฑ์ของสินค้ามีความเหมาะสมหรือไม่ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตามความต้องการของตลาด

2.2 ควรต่อยอดในประเด็นด้านการท่องเที่ยวด้านการพัฒนาด้านการตลาด รวมถึงการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวในเชิงกิจกรรมการตลาดกับภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งในจังหวัด และต่างจังหวัด

2.3 ผลการวิจัยนี้ สามารถนำไปต่อยอดงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของการเกษตร เพื่อพัฒนาการตัวสินค้าให้เกิดความมั่นคง ยั่งยืนต่อไป

2.4 สามารถนำผลการวิจัยมาต่อยอดทางการศึกษา ด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มตลอดจนนำไปศึกษาเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นที่ได้รับการพัฒนาแล้ว เพื่อเกิดกระบวนการและองค์ความรู้ใหม่ ๆ

องค์ความรู้ใหม่

การมีส่วนร่วมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมการจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เครือข่าย การพัฒนาสัมมาชีพตามวิถีพุทธ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มโดยมีกระบวนการหรือขั้นตอนต่าง ๆ 5 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

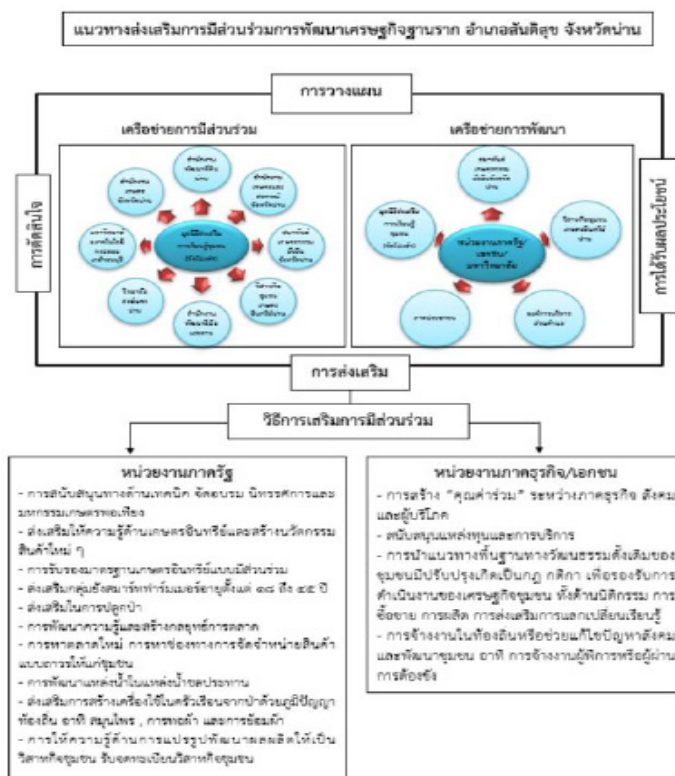
ขั้น 1 การวางแผน ชุมชนมีการขับเคลื่อนการบริหารจัดการตนเองอย่างเหมาะสมใช้วิถีชุมชนที่ชุมชนมีความต้องการสร้างคุณค่า มูลค่า ตัดสินใจลงมติที่จะดำเนินการตามแนวทางที่ชุมชนเห็นสมควร เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน การทำกิจกรรม ในการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ รวมถึงมีการกำหนดมีกฎเกณฑ์ ทำให้สามารถกำกับดูแลให้เป็นไปตามกติกาที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) โดยภาครัฐเริ่ม เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถนำเสนอแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสวัสดิการในระดับชุมชน เพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนาระบบประชาธิปไตยในบริบทสังคมไทย รวมถึงส่งเสริมสภาพแวดล้อมและกลไกที่เหมาะสมต่อการประกอบธุรกิจ

ขั้นที่ 3 การดำเนินงานส่งเสริม การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเองใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัตถุดิบในชุมชนโดยคนในชุมชนเพื่อคนในชุมชนโดยการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรของชุมชน การส่งเสริมการอบรมเพื่อเพิ่มองค์ความรู้เพื่อปรับแนวคิดให้เกิดการสร้างนวัตกรรมในการเพิ่มมูลค่า คุณค่า และลักษณะเด่นของผลิตภัณฑ์ในแต่ละพื้นที่ให้เกิดความแตกต่างยังคงเป็นสิ่งสำคัญต่อการเพิ่มยอดขาย และรายได้ ให้แก่ผู้ประกอบการเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนท้องถิ่น

ขั้นที่ 4 ขั้นตอนการได้รับผลประโยชน์ การได้รับประโยชน์ประชาชนต้องได้รับการแจกจ่าย ผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือในรูปวัตถุ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ต้องการขยายผลการพัฒนา การสร้างพื้นที่ ทางสังคมจึงเป็นการสร้างตัวตนกลุ่มเกษตรกรของเครือข่าย

ขั้นที่ 5 ขั้นตอนการประเมินผลการดำเนินงาน โดยต้องส่งเสริมให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ด้วย กระบวนการวางแผนการบริหารการพัฒนาและการวัดผลการพัฒนาด้วยตัวชี้วัดที่คนในชุมชนท้องถิ่น เป็นผู้จัดการ เป็นผู้คิด เป็นผู้ทำ และเป็นผู้ใช้ประโยชน์ ดังแผนภูมิภาพ ดังต่อไป

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของเกษตรกรบนฐานธรรม
กลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอสันติสุขจังหวัดน่าน

จะเห็นได้ว่าการสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้มานั้น มีมุมมอง การมีส่วนร่วม นโยบายและความสัมพันธ์เกี่ยวกับเสนอแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ในส่วนของแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ในแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม การจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เครือข่าย การพัฒนาสมาชิกตามวิถีพุทธ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มแล้วนั้น มีหลายภาคส่วนที่มีบทบาทสำคัญทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน รวมถึงพระสงฆ์และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องของการมีส่วนร่วมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้ความรู้และความแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาในด้านมิติต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงเกี่ยวกับ รูปแบบการมีส่วนร่วมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และส่งเสริมการมีส่วนร่วมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ในด้านต่าง ๆ ของกิจกรรม ซึ่งวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้แก่ชุมชนได้รับการส่งเสริมทางด้านอาชีพและวิถีการเกษตรอย่างมีความรู้และทักษะในการดำเนินชีวิตที่ดีมากขึ้น โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการประกอบการพัฒนา เป็นการสังเคราะห์ที่ได้มาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

เอกสารอ้างอิง

- กิตติศักดิ์ ทองมีทิพย์. (2564). พัฒนาการเกษตรกรรมของประเทศไทยในด้านมิติการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต. *วารสารพัฒนศาสตร์*, 4(1), 132-162.
- ดวงเดือน สมวัฒน์ศักดิ์. (2548). วิสาหกิจชุมชน. ชัยนาท: กรมส่งเสริมการเกษตร.
- ชญาณิษฐ์ บุญมา. (2551). กลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน (OTOP) ในจังหวัดปทุมธานี. (การค้นคว้าแบบอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2534). การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: บางกอกบล็อก.
- Erwin, Willias, (1976). *Participation Management: Concept, Theory and Implementation*, (At lanta, Ga : Georgia State University Press, (p.138)

A Study of Learning Achievement Using Micro - Learning Grammar Lessons Through Facebook Classroom for Grade 8 Students of Bansuankwan School, Uthai Thani

Suchada Wongsirisrisakul¹ and Henry Yuh Anchunda²

Naresuan University^{1,2}

Corresponding Author, E-mail: suchadawo64@nu.ac.th

Abstract

The primary objectives of this study were 1) to develop and assess the effectiveness of grammar micro-learning lessons delivered through a Facebook classroom, 2) to implement the lessons and to compare learning achievements between before and after studying the lessons, and 3) to investigate students' satisfaction toward the grammar micro-learning lessons through the Facebook classroom. The study was conducted with a group of 15 students from grade 8, selected through purposive sampling. Data was analyzed using descriptive statistics, a developmental testing (E_1/E_2) and a T-test dependent.

The findings revealed that:

1) the grammar micro-learning lessons, which consisted of 5 short videos and handouts, were efficient ($E_1/E_2 = 70.10/72.22$), 2) students' learning achievements after studying the lessons through the Facebook classroom were significantly higher than before at the 0.05 level and 3) students' satisfaction of the use of grammar micro-learning lessons through the Facebook classroom was at the highest level ($\bar{x} = 4.73$).

Keywords: Micro-Learning; Grammar Lesson; Facebook Classroom

* ได้รับบทความ: 17 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 10 พฤษภาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 25 มิถุนายน 2566

Received: 17 March 2023; Revised: 10 May 2023; Accepted: 25 June 2023

Introduction

The significance of English as a medium of communication in global society is widely recognized. According to Statista.com (2022), a staggering 1.5 billion people worldwide use English as their language. Given this, it is essential for individuals to attain proficiency in English as a second language in order to communicate effectively on the global level. English plays a particularly important role in communication with international organizations such as the United Nations (UN), Council of Europe (COE) and Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), as well as other regional and international specialized agencies, all of which use English as their medium of communication. Furthermore, grammar and vocabulary are fundamental elements of learning English, as Oxford University Press (2022) states that grammar constitutes a crucial component of the language learning process, as it aids in improving vocabulary, pronunciation, and communication skills. Learning grammar is critical for ensuring effective communication that is both clear and precise. Failure to employ grammar in communication may lead to inconsistencies and inaccuracies in conveying meaning. Nevertheless, there exists a captivating tool for instructing complex topics, particularly grammar, namely micro-learning. According to Chai (2020), micro-learning refers to an educational approach that involves breaking down complex processes into shorter learning units that can be accessed from any location and at any time. Micro-learning lessons typically last around 5 minutes and are designed to focus on specific topics or skills that learners wish to develop, allowing them to revisit the material as often as needed to achieve their learning objectives. At present, there is a dearth of research on the application of micro-learning in teaching English to Grade 8 students. However, existing studies suggest that micro-learning may be effectively applied to other academic subjects, as demonstrated by Marinskaya (2020) in the study on the implementation of micro-learning in foreign language teaching among university students found that micro-learning has been found to effectively enhance the acquisition and retention of content, as well as develop aspect skills such as vocabulary and grammar. Furthermore, Phontakorn et al., (2022) conducted a study on the use of micro-learning in social studies for Grade 8 students and found that all participants achieved excellent competency assessment results.

Given the importance of the English language and grammar at both global and national levels, it is observed that Thai students continue to struggle with understanding grammar rules and applying them correctly in sentences. According to the results of the Ordinary National Educational Test (ONET) from 2017-2021, the scores for the English subject of grade 9 students nationwide were 30.45, 29.45, 33.25, 34.38, and 31.11 percent lower than the criteria. Patiyasevee (2018) attributes this to the fact that many learners "think" in their first language, Thai, before translating into English, leading to inconsistencies in communication due to differences in grammatical structure between the two languages. This is further supported by the observation that 15 students in Grade 8 at Bansuankwan School, a school that offers a moderate level of opportunity extension, also encounters comparable obstacles in understanding English grammar. These students continue to struggle in applying grammar rules accurately. They lack sufficient knowledge and understanding of grammatical elements such as Present Perfect Tense, Past Simple Tense, Past Continuous Tense, Comparison of Adjectives, and Future Simple Tense which are grammatical contents that students must learn according to the subject matter and learning standards. The root cause of this challenge appears to stem from the teacher's use of a conventional teaching approach that relies heavily on lecture-based methods, particularly for grammar-heavy material. The teacher prioritizes delivering the curriculum's content in its entirety, irrespective of the students' grasp of the grammatical criteria, resulting in students feeling bored and disinterested in learning grammar.

To enhance students' achievements and satisfaction in learning grammar, a method will be employed to develop micro-learning lessons containing grammar content. These brief lessons, lasting no more than five minutes, will be available to students through a Facebook classroom. The content will be divided into short video clips and instructional materials, allowing students to learn at their own pace and review lessons as often as needed and enabling students to learn freely and independently. Moreover, the Facebook classroom will enable students to access lessons anytime and anywhere, encouraging continuous learning beyond the classroom.

Research Objectives

- 1) To develop and assess the effectiveness of the grammar micro-learning lessons delivered through the Facebook classroom,
- 2) To implement the grammar micro-learning lessons and compare the learning achievements of students between before and after studying the lessons through the Facebook classroom.
- 3) To investigate students' satisfaction with the use of grammar Micro-learning lessons through the Facebook classroom.

Research Methods

Participants

The group sample was a group of 15 students from grade 8 at Bansuankwan School, Uthai Thani, Thailand. The group was selected using purposive sampling. The students were from the second semester of 2022 academic year.

Research Instruments

The research instruments included: 1) grammar micro-learning lessons consisted of 5 short videos and 5 handouts, 2) lesson plans, 3) grammar pre-test and post-test, 4) satisfaction questionnaire

Methodology

The research was carried out through the utilization of 3 main developmental stages, namely:

Stage 1: Creating and assessing the quality of research tools consisted of 3 steps as follows:

1. Examined the basic education core curriculum, researches, handbook, documents related to the study of learning achievement in grammar and micro-learning.
2. Designed and developed research instruments using ADDIE model including
 - 1) grammar micro-learning of 5 lessons, 2) lesson plans designed with ESA method and used for 12 class periods, 3) a grammar knowledge proficiency test, consisting of two different sets administered as a pretest and a posttest. and, 4) a satisfaction questionnaire.

3. Verified the effectiveness and reliability of the micro-learning by three experts using a 5-level rating scale and Index of Item-Objective Congruence

4. Implemented an updated lessons among a pilot group. The results of the developmental testing were efficient ($E_1/E_2 = 70.10/72.22$), suggested that the lessons can be applied to the sample group.

Stage 2: The implementation of the grammar micro-learning lessons consisted of 5 steps as follows:

1. Clarified the research purpose to students.
2. Had students administer a pre-test to collect data.

3. Implemented the grammar micro-learning lessons to the sample group through the Facebook classroom along with the regular classroom for 5 lessons consisting of 12 periods of teaching.

4. During the class sessions, students were given learning activities such as sentence-forming, story writing, composing a story from pictures, and grammar exercises practice were undertaken by the students and were carried out for four weeks in conjunction with the 5 grammar micro-learning lessons.

Stage 3: The assessment after using the grammar micro-learning lessons.

Had the sample group took the post-test and the satisfaction questionnaire to checked, analyzed and interpret the data after using the lessons. The questionnaire comprising of 12 items was utilized to investigate students' satisfaction toward the grammar micro-learning lessons through the Facebook classroom. The sample group was requested to rate their level of personal satisfaction regarding the lessons using Likert rating scale comprising of 5 levels, ranging from strongly agree to strongly disagree.

Data analysis

Rating scale of 1-5 was used to assess the effectiveness of grammar micro-learning lessons and to assess the satisfaction of students after studying with the grammar micro-learning lessons. The developmental testing (E_1/E_2) was utilized to calculate the effectiveness of the grammar micro-learning lessons. The t-test dependent was used to

compare the learning achievements between pre-test and post-test. The Index of Item-objective Congruence (IOC) was used to assess the accuracy and suitability of the tests and the questionnaire included descriptive statistics (mean ($\bar{x}$), standard deviation (S.D.)).

Research Results

1. Results of Grammar Micro-learning Development

Grammar micro-learning lessons developed, namely; Present Perfect Tense, Past Simple Tense, Past Continuous Tense, Comparison of Adjectives, and Future Simple Tense. Each lesson comprises of five short videos, no longer than 5 minutes in duration, as well as five handouts. These handouts provided detailed grammatical content, including explanations of the tenses' definition, usage, example of sentence structure, sentences and translations, verb and adjective forms, and exceptions that align with the basic education core curriculum B.E. 2551 (2008) and were relevant to the learning objectives.

1.1 The results of the effectiveness assessment of grammar micro-learning lessons

Table 1 The results of the effectiveness assessment of grammar micro-learning lessons for students grade 8, Bansuankwan School

No.	Category	Results of experts data analysis		Interpretation
		Mean	S.D.	
1-19	Overall	4.51	0.45	Highest

From a table 1, revealed that the grammar micro-learning lessons, which consisted of 5 short videos and handouts, were efficient with the highest level of effectiveness ($\bar{x}$ = 4.51, S.D. = 0.45)

Table 2 The results of the developmental testing (E_1/E_2) of grammar micro-learning lessons implemented by the sample group from students of grade 8 at Bansuankwan School

List	During-test score					Total	Post-test
	1	2	3	4	5		
Full score (specify)	10	5	10	5	5	35	30
Number of the samples	15	15	15	15	15		
Class total score	85	57	98	63	65	368	325
$\bar{x}$	5.67	3.80	6.53	4.20	4.33	24.53	21.67
Percentage	56.67	76.00	65.33	84.00	86.67	70.10	72.22
E_1/E_2	70.10						72.22

As depicted in Table 2, the results indicate that the efficiency value during the lessons (E_1) was 70.10. Additionally and the efficiency value after the utilized the lessons (E_2) was found to be 72.22. These outcomes suggest that the grammar micro-learning lessons were effective

2. The result of the learning achievements between pre-test and post-test.

Table 3 Comparison the learning achievement of students grade 8, Bansuankwan School between before and after studying the grammar micro-learning lessons through the Facebook classroom

Testing	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{D}$	S.D. _D	t	Sig.(1-tailed)
Pre-test	5.73	2.34	15.93	2.94	21.00*	0.0000
Post-test	21.67	4.29				

According to a table 3, revealed that students' learning achievements after studying the lessons through the Facebook classroom were significantly higher than before at the 0.05 level

3. The result of students' satisfaction toward the grammar micro-learning lessons

Table 4 The result of grade 8 students' satisfaction toward the grammar micro-learning lessons

No.	Category	Results of students data analysis		Interpretation
		Mean	S.D.	
1-10	Total	4.73	0.36	Very satisfy

From table 4 showed that students' satisfaction toward the grammar micro-learning lessons through a Facebook classroom was at the highest level ($\bar{x} = 4.73$, S.D. = 0.36) with positive feedbacks.

Discussion of Research Findings

1.1 The results of the effectiveness assessment of grammar micro-learning lessons

The result revealed that the grammar micro-learning lessons were studied by grade 8 students of Bansuanknwan school were efficient ($E_1/E_2 = 70.10/72.22$). In addition, the outcomes obtained from the pilot group indicated that the grammar micro-learning was effective. The results were consistent with the subject of “The development of micro-learning lessons on social networks based on the constructivist approach to promote the analytical thinking of Matthayom Sueksa 6 students” by Boonmapan et al. (2021) and the study revealed that the lesson exhibited a criterion efficiency of 80/80 (81.87/80.89). And also consistent with Kachensuwan (2020) which the efficiency value of the lesson was 85.87/84.67 and higher than the set criteria at 80/80. The success of grammar micro-learning can be attributed to several factors, such as the lessons containing the alignment between the contents and learning objectives, the lessons development was carried out by following the steps of ADDIE model with helpful guidance from an adviser and experts who are specialized in different fields such as teaching grammar, developing instructional media, and learning assessment. In addition, the learning activities were structured to focus on sentence formation, story writing, composing stories from pictures,

and practicing grammar exercises. These activities aided students in improving their grammatical accuracy.

2. The result of the learning achievements between pre-test and post-test.

The research results indicated that the implementation of grammar micro-learning lessons through Facebook classroom led to a significant increase in the learning achievement of grade 8 students at Bansuankwan School, as evidenced by the T-test dependent with score of 21.00* and a comparison of pre- and post-test scores were found to be significantly higher than the pre-test scores at .05 level, which supports the hypothesis of this research. The finding in the subject of “Micro-learning efficiency for foreign language teaching” (Marinskaya, 2020) was consistent with the study result, claimed that teaching foreign languages using micro-learning techniques can improve the learning outcomes by enhancing language acquisition, boosting retention, and increasing student engagement. The factor that contribute higher learning achievement after the implementation of the grammar micro-learning as such, concisely summarizing the lesson contents within 5 minutes with handouts for further study, enhanced learners’ motivation by allowing them to revisit the lessons through Facebook at any time. Likewise, the study in the topic “Flipping micro-learning-based EFL classroom to enhance learners’ self-regulation” (Hosseini et al., 2020) was consistent with the results stated that learners who studied with micro-learning lessons were more motivated compared to those who underwent conventional learning.

3. The result of students' satisfaction toward the grammar micro-learning lessons

The result of the sample group satisfaction toward the grammar micro-learning lessons was satisfied at the highest level (Mean = 4.73, S.D. = 0.36). The students utilized their mobile phones to access the grammar lessons through the Facebook classroom, enabling them to study the material beforehand and review the grammar lessons at their convenience. The viewpoints that received the greatest level of agreement from students were: the lessons were comprehensive and aligned with learning objectives, the learning procedures are structured sequentially, and the lessons are conveniently accessible for

studying and reviewing knowledge. The results of the satisfaction toward the grammar micro-learning lessons was consistent to the finding of the topic “Development of Micro-learning for High Vocational Certificate Private Vocational College in Bangkok” (Kongsomboon, 2019) stated that micro-learning facilitated students in independently acquiring knowledge and accessing lessons with ease, thereby empowering them to learn without constraints of time or place.

Suggestions

1. Recommendations for application

1.1 To implement the grammar micro-learning lessons should not be limited to only video clips, but rather should include supplementary assessments or exercises as a secondary component to ensure that students have a proper understanding of the lessons even when they have proficient access to electronic devices or the internet and to create an alternative to select how to access the lessons according to their needs and convenience.

2. Recommendations for Future Research

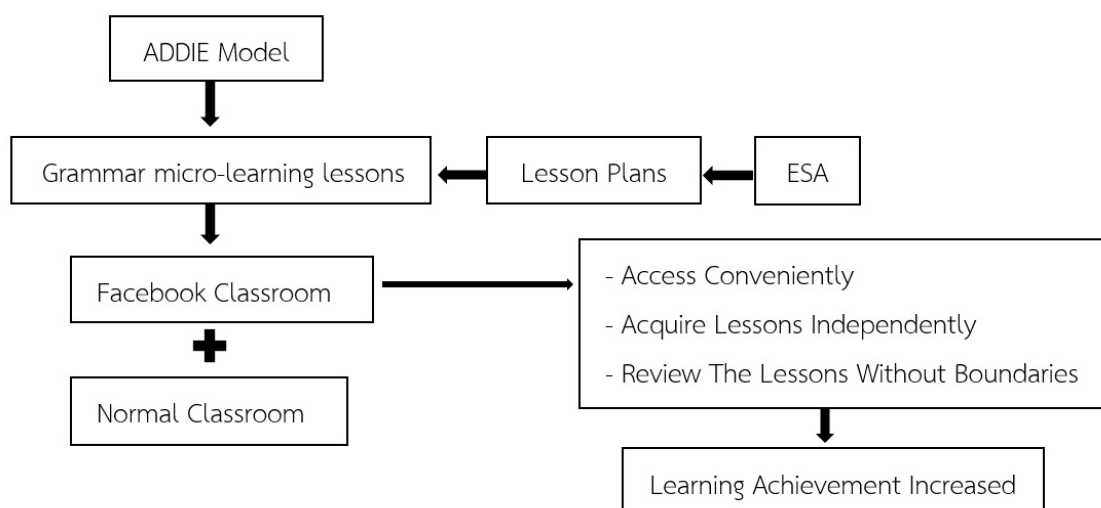
2.1 The utilization of micro-learning lessons through Facebook classroom should be applied to instruct on a diverse range of subjects.

2.2 An examination of the retention of grammatical knowledge acquired through micro-learning lessons should be conducted to further understand the effectiveness of this method.

Originality and Body of Knowledge

The research conducted in the study of learning achievement using micro-learning grammar lessons through Facebook classroom for grade 8 students of Bansuankwan school, Uthai Thani, yielded significant findings on the originality and body of knowledge. The grammar micro-learning lessons were developed using five procedures of the ADDIE model, while the lesson plans implemented with micro-learning lessons applied three

steps of ESA along with grammar practice, including sentence formation, story writing, composing a story from a picture, and grammar exercise practice. Both the normal classroom and Facebook classroom were used for delivering the lessons, which enabled students to study independently and review the material at any time, resulting in improved learning achievement which summarizes the findings as presented below.

References

- Alexandra P. Marinskaya. (2020). Micro-Learning Efficiency for Foreign Language Teaching. European Proceedings of Social and Behavioural Sciences. 643-649. Retrieved 17 March 2022, from https://www.researchgate.net/publication/347417699_Micro-Learning_Efficiency_For_Foreign_Language_Teaching
- Chaiyasad Kachensuwan. (2020). The Learning Achievement Development on Genetic Using Microlearning for Grade 9 Students. Research and Development Journal SuanSunandha Rajabhat University. 12(2), 137-147.
- Hamed Mohammad Hosseini et al. (2020). Flipping Microlearning-based EFL Classroom to Enhance Learners' Self-Regulation. Language Teaching Research Quarterly, 20(2020), 43-59.
- Kwanchanok Puttchan. (2020). Micro – Learning. Retrieved 17 March 2022, from <https://www.lib.ku.ac.th/2019/index.php/covid-19/1041-microlearning>.

- National Institute of Educational Testing Service (Public Organization). Reporting System of O-NET with Map. Retrieved 17 March 2022, from <https://www.niets.or.th/th/catalog/view/3121>
- Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education. (2015) Policy of the Minister of Education (General Daaphong Ratanasuwan). Retrieved 17 March 2022, from <http://www.plan.cmru.ac.th/documents/nation/01002.pdf>
- Phontakorn et all. (2022). Development of Learning Activities Based on Micro Learning In the Civics. *Culture and Social Life Course for Mathayomsuksa 2 Students at Taweethapisek School*, 28(1), 63-77.
- Sirilak Boonmapan et all. (2564). The Development of Microlearning Lessons on Social Networks Based on the Constructivist Approach to Promote The Analytical Thinking of Matthayom Sueksa 6 Students, 16(21), 65-78. Retrieved 17 March 2022, from <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/ectstou/article/download/249675/168470/910108>
- Statista 2022. (2022). The most spoken languages worldwide in 2022. Retrieved 17 March 2022, from <https://www.statista.com/statistics/266808/the-most-spoken-languagesworldwide/#:~:text=In%202022%2C%20there%20were%20around,at%20the%20time%20of%20survey.>
- Wesley Chai. (2020). microlearning (microtraining). <https://www.techtarget.com/whatis/definition/microlearning>.

A Development of English Listening and Speaking Skills Through Natural Approach for Grade 9 Students at Watsidok School, Phrae

Pornsawan Kaewthammanukul¹ and Henry Yuh Anchunda²

Naresuan University^{1,2}

Corresponding Author, E-mail: Pornsawanka64@nu.ac.th

Abstract

The objectives of this research were 1) to compare the English listening and speaking skills of grade 9 students after using Natural Approach with the A2 level of the CEFR. 2) to study the satisfaction of grade 9 students on using the Natural Approach.

This research was an experimental research with the one-shot case study design. The samples were purposively selected class of 13 ninth grade students at Watsidok School, Phare Province during the second semester of the academic year 2022. The research instruments were: 1) 6 lesson plans using the Natural Approach. 2) 4 sections of the English listening and speaking assessment test and 3) the students' satisfaction questionnaire on the Natural Approach. The data were analyzed using descriptive statistics, including mean, standard deviation, and percentage.

The research results showed that 1) students' English listening and speaking skills after using the Natural Approach are at the A2 level (39.48%) of the CEFR. 2) the satisfaction of grade 9 students on the Natural Approach was at the highest level ($\bar{x} = 4.51$, S.D.= 0.63).

Keywords: Natural Approach; English Listening Skill

* ได้รับบทความ: 6 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 28 เมษายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 22 มิถุนายน 2566

Received: 6 March 2023; Revised: 28 April 2023; Accepted: 22 June 2023

Introduction

English has become an international language because it is the lingua franca of global communication. Rao (2019) explains that English is the first language for the majority of the population in several countries, over 375 million people use English as their first language and the over 750 million people worldwide use English as a second language. In addition, English is the official language of nearly 70 countries and the main language in many states around the world. Moreover, Dusadee Rangseechatchawan (2019) claims that it is the 21st century era in nowadays, the world has developed rapidly in terms of economy, society and technology, especially in communication due to the use of technology Allow people to communicate without borders. For this reason, it is necessary to learn English. Not only to be used in communication, but also in education. Learning English can promote understanding of a variety of languages, cultures and world views, which allows learners to access various knowledge more easily and more widely, and have a vision of living in today's society very well (Chayapon Chomchaiya et al., 2022).

However, a study of the English skills of Thai students in different areas has revealed that most Thai students have very low English skills. Education First has released the results of the English Proficiency Index for 2021, which shows that Thailand ranks 100th out of 112 countries that do not use English as a formal language. (EF English Proficiency Index, 2021). Most of the problems that affect the use of English can occur because the language learning process does not follow the language learning principles that start with listening and speaking. Mintra Puripunyanich (Cited in BBC News Thailand, 2018) explains that most Thai teachers use a language teaching curriculum that mainly focuses on grammatical structures instead of focusing on learners using English to communicate. By teaching English in this way, students often do not realize the importance of using English to communicate and lack motivation to learn English. As a result, students are unable to improve their English listening and speaking skills as they should. For these reasons, these are all problems and obstacles that affect students' learning of English in various skills, whether reading or writing.

From observing and researching behavior while teaching English courses at Watsridok School, it was discovered that grade 9 students could not communicate effectively in English and had communication skills below the A2 level of the CEFR. In the 2021 school year, grade 9 students have an average score of 29.12 points in language for communication, which is lower than the national average of 30.74 (National Educational Testing Service, 2022). As an English teacher, the researcher tries to investigate and explore acceptable ways and methods to develop learners' English language skills, especially listening and speaking skills, that would enable learners to have communication skills at the A2 level or above and follow the CEFR criteria for Thai students in grade 9.

The researcher has studied approaches and found that the "Natural Approach" is a teaching approach that was developed based on the theory of perception from Stephen D. Krashen's Second Language Method and Terrell's Natural Method. The Natural Approach is one of the concepts that emphasizes the development of communication skills by emphasizing listening skills first. The learners may not be able to speak or write in the early stages. It is a gradual approach to teaching when listening to information in a language or comprehensible input that can be understood. When the learner is ready, they will be able to speak and communicate on their own. It is a teaching approach that focuses on teaching the meaning of words and phrases rather than grammar rules. It is also a teaching approach that focuses on providing a friendly, relaxed, and stress-free classroom atmosphere. To encourage learners to develop a good attitude, confidence and reduce anxiety in the use of the language for learners (Krashen & Terrell, 1983). Therefore, this Natural Approach is suitable for language teaching for learners who want to improve their listening and speaking skills for communication. For these reasons, the researcher is interested in a Natural Approach to encourage grade 9 students at Watsidok School, to have effective listening and speaking skills for communicating with a positive attitude toward learning English.

Research Objectives

1. To compare English listening and speaking skills of grade 9 students after using Natural Approach with the A2 level of the CEFR.
2. To study satisfaction of grade 9 students on using the Natural Approach.

Research Methods

This study was an experimental research. The study was conducted and developed using the following research methodology steps.

Participants

The participants of this study are 13 students who are a purposive sampling selected from ninth grade students who are studying in the second semester of 2022 from Watsridok School, Phrae Province.

Research instruments

The research instruments consist of 1) 6 lesson plans using the Natural Approach. 2) 4 sections of the English listening and speaking assessment test and 3) the students' satisfaction questionnaire on the Natural Approach. And these research instruments were designed and developed as follows:

1. The lesson plans by using Natural Approach.

The researcher analyzed related approaches, authentic and learning principles, learning steps, and learning curriculum to design and develop the Natural Approach lesson plans. Then, the lesson plans were validated by experts using a 5 point rating scale. Each item of the lesson plan that failed to elicit its objective was revised.

2. The English listening and speaking assessment test.

The researcher studied and analyzed the related English listening and speaking assessment tests that have been conducted by Anchunda and Kaewurai (2021) in order to design and develop the Natural Approach English listening and speaking assessment test. The Natural Approach English listening and speaking assessment test consists of 4 sections.

There is a section for picture description, conversation, interview, and role play. Next, the researcher also studied and analyzed a scoring rubric that conducted by Anchunda and Kaewurai (2021), which was used to evaluate the English listening and speaking skills. Both the English listening and speaking test and a scoring rubric were validated by experts using IOC. Any item that failed to elicit its objective was revised.

3. Students' satisfaction questionnaire on Natural Approach.

The researcher studied and analyzed related to design and development of the students' satisfaction questionnaire on Natural Approach. The students' satisfaction questionnaire consists of 10 items in which the respondents indicate their level of agreement to a statement usually in five points: (1) strongly disagree, (2) disagree, (3) neither agree nor disagree, (4) agree, (5) strongly agree. The student satisfaction questionnaire was validated by experts using IOC. Any statement in the questionnaire that failed to elicit its objective was revised.

Data collection

1. The researcher introduced the implementation of the Natural Approach to the students.

2. During the Natural Approach implementation process, students were given three stages of Natural Approach lessons. A pre-production stage is the first stage, which is the stage of developing students' listening skills. The following stage is early production, which is the stage of developing students' listening and speaking skills. And the last stage, Speech-emergent phase stage, the stage of developing students' full listening and speaking skills.

3. After the Natural Approach implementation process, the students rated their personal satisfaction level on the students' satisfaction questionnaire. Then, the English listening and speaking skills Test was assessed and evaluated by three English experts from Watsridok school

4. The researcher collected and analyzed the data.

Data analysis

For different sections of the English listening and speaking assessment test, a scoring rubric with a rating scale of 1-5 was employed. which were analyzed using descriptive statistics, including mean, standard deviation (S.D.), and percentage. The percentage of listening and speaking scores is used to compare English listening and speaking skills with the CEFR level, whereas the students' satisfaction questionnaire was analyzed using descriptive statistics, including mean and standard deviation (S.D.).

Research Results

1. The result of studying and comparing English listening and speaking skills of grade 9 students after using Natural Approach with the A2 level of the CEFR.

Table1 Comparison of students' listening and speaking skills after using Natural Approach with the CEFR level.

Test sections	n	scores	$\bar{x}$	S.D.	percentage	CEFR level
Picture description	13	20	8.48	2.36	42.44	B1
Conversation	13	20	8.05	2.51	40.25	B1
Interview	13	20	7.74	2.62	38.70	A2
Role-play	13	20	7.30	2.56	36.53	A2
total	13	20	7.89	2.60	39.48	A2

The results show that grade 9 students had an average listening and speaking test score of 7.89 (S.D=2.50) which is 39.45% after using the Natural Approach. When the listening and speaking scores were compared with the level of the CEFR, it was found that the grade 9 students had average English listening and speaking skills after using the Natural Approach at the level of A2

2. The results of the satisfaction of grade 9 students on using the Natural

Table 2 The average level of students' satisfaction on using Natural Approach

Students' satisfaction	n	$\bar{x}$	S.D	level
total	13	4.51	0.63	highest

The results revealed that the satisfaction of grade 9 students on using the Natural Approach were at highest level ($\bar{x}$ = 4.51, S.D = 0.63).

Discussion of Research Findings

1. The result of studying and comparing English listening and speaking skills of grade 9 students after using Natural Approach with the A2 level of the CEFR.

The result of using Natural Approach to develop English listening and speaking skills showed that all students in the experimental group were at the A2 level of CEFR, which is the level of grade 9 students. This is a reflection that using Natural Approach was effective enough to develop students' English listening and speaking skills. Due to the teaching method, the steps of the Natural Approach are followed. That is, 1. The pre-production stage, which is the stage of developing listening comprehension skills. 2. The early production stage is the stage of developing speaking skills. Students have to produce some language in the form of single words and short phrases. 3. The speech emergence stage is one of extending production into longer stretches of discourse and encourages students have to give the singular words and short phrases will transform into longer ones a speech (STEVIE, 2022). The findings also consisted of the study conducted by Amiruddin (2020) whose study on "The Effectiveness of Natural Approach on Language Learning in Higher Education" found out that the students in higher education with a Natural Approach have better English proficiency levels than those who are not. It is more effective than conventional approaches, methods, etc. in improving the English language proficiency level in higher education. It is also consistent with a study on " The Effectiveness of Using Natural Approach to Improve Students' Interaction Ability at The Second Grade of Sman 4 Pinrang" conducted by Lestary and Sani (2018), where the results showed that using Natural Approach, students could participate in

performing instructions and conveying responses during teaching and learning process. These descriptions can show the effectiveness of using Natural Approach to improve students' interaction ability.

2. The results of the satisfaction of grade 9 students on using Natural Approach.

The students' satisfaction on using the Natural Approach in the experimental group was at the highest level ($\bar{x} = 4.51$), which means that the students expressed responded positively to the use of the Natural Approach to develop their English listening and speaking skills. The reasons for this high satisfaction and positive feedback were that the students directly grasped the Natural Approach and enjoyed it because they were taught in an interesting and appropriate way. The teaching materials used included a variety of activities such as games, quizzes, etc. Natural Approach also provided a classroom environment that was familiar to the learners and appropriate to their conditions. Anchunda and Kaewurai (2021) states that doing language activities that students are comfortable with can enhance their language learning. By reducing anxiety and stress, students will feel more at ease in the classroom. These findings are consistent with a study conducted by Phimthip Duangjit (2018) on the topic of "The Development of Listening and Speaking of Performance and Satisfaction Grade Five Students Taught Through a Computer Assisted Program Based on the Natural Approach," which claimed that the students who were taught through this approach had a high level of overall satisfaction. Furthermore, it is also consistent with a study on "Development of English Listening-Speaking Skills through Natural Approach for Prathomsuksa 2 Students Sahakornnikomklua School" conducted by Wichet Suapoommee (2020), where the results showed that students satisfied with the use of Natural Approach at high levels.

Based on the results and explanation of the research, it can be concluded that the use of the Natural Approach was effective in developing the English listening and speaking skills of students at the A2 level of the CEFR. This Natural Approach supports and provides opportunities for students to express their listening and speaking skills without hesitation in communication. In addition, the Natural Approach increases students' satisfaction with English language learning because it provides students with interesting

and appropriate activities and the results of satisfaction questionnaires were at the highest level. Therefore, using the Natural Approach is one of the approaches that effectively improves students' English listening and speaking skills in a different way than usual.

Suggestions

1. Recommendations for Application

1.1 The Natural Approach includes a variety of activities to improve listening and speaking skills in English. Before starting the activities, the learner should be given an explanation and demonstration so that all learners understand the rules and the process of the activities. In order to carry out the learning activities successfully in accordance with the learning objectives.

1.2 There are several activities in a Natural Approach class. The planning of activities for each activity must consider its appropriateness and practicality in relation to the duration.

2. Recommendations for Further Research

2.1 To make the evaluation of English listening and speaking skills more efficient, one of the English experts should be an English native speaker.

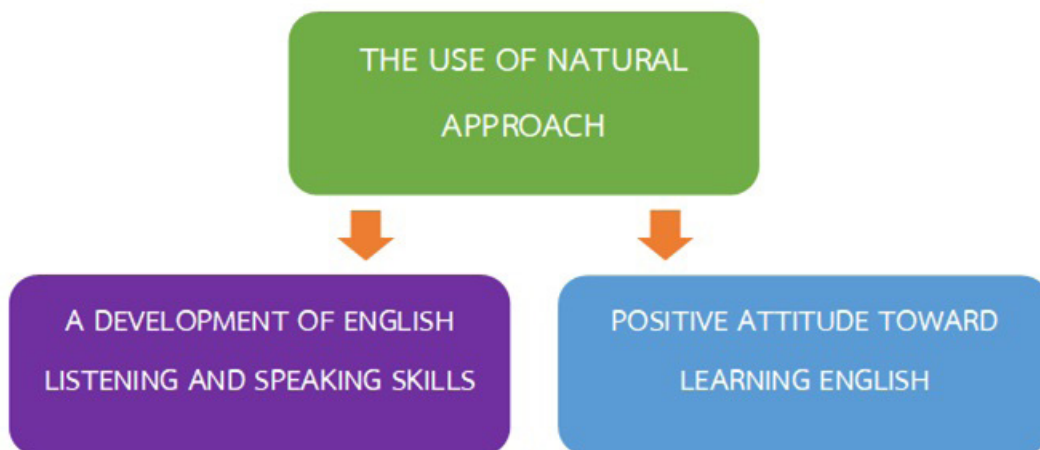
2.2 The further research should be conducted on the development of English listening and speaking skills through Natural Approach in other grade participants.

2.3 The further research should be conducted to compare the development of English listening and speaking skills through Natural Approach with the development of English listening and speaking skills through other approaches.

Originality and Body of Knowledge

From the study of the development of English listening and speaking skills through Natural Approach for grade 9 students at Watsidok School, Phrae. The findings can be summarized as the students' English listening and speaking skills were successfully improved through the use of Natural Approach. This approach is beneficial and effective in encouraging and facilitating students to express their English listening and speaking

skills through communication with a positive attitude towards learning English. the diagram is as follows:

Picture 1 Originality and Body of Knowledge

References

- Amiruddin, M. (2020). The Effectiveness of Natural Approach on Language Learning in Higher Education. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 619, 120-129. Doi: 10.2991/assehr.k.211219.023
- Anchunda, H. Y., & Kaewurai, W. (2021). Instructional model development based on collaborative and communicative approaches to enhance lower secondary students' English-speaking skills in Thailand. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 42(2), 287-292.
- BBC News Thailand. (2018, November 5). Why have Thai people's English scores been so low for 8 years?. Retrieved August 12, 2022, from <https://www.bbc.com/thai/thailand-46093794>
- Chayapon Chomchaiya, Sirinya Pipatsrisawat, and Nutthaporn Owatnupat. (2022). English Communication Development by Using Self-Directed Learning. *Panyapiwat Journal*, 14(1), 347-361.

- Dusadee Rangseechatchawan. (2019). Developing English Instructional Model by Integrating Instructional Innovation to Promote 21st Century Skills (Research reports). Chiang Mai: Chiang Mai Rajabhat University.
- EF English Proficiency Index. (2021). The world's largest ranking of countries and regions by English skills. Retrieved August 12, 2022, from <https://www.ef.com/ca/epi/>
- Krashen, S. D., & Terrell, T. D. (1983). *The Natural Approach: Language Acquisition in the Classroom*. Oxford: Pergamon
- Lestary, D. and Sani, A. (2018). The Effectiveness of Using Natural Approach to Improve Students' Interaction Ability at The Second Grade of Sman 4 Pinrang. *Inspiring: English Education Journal*, 1(2), 87-102. Doi: 10.35905/inspiring.v1i2.842
- National Educational Testing Service. (2022). O-NET Test Results of Grade 9 in the Academic Year 2021. Retrieved August 14, 2022, from <http://www.newonetestresult.niets.or.th/AnnouncementWeb/Login.aspx>
- Phimthip Duangjit. (2017). The Development of Listening and Speaking of Performance and Satisfaction Grade Five Students Taught Through a Computer Assisted Program Based on the Natural Approach. *Prae-wa Kalasin Journal of Kalasin University*, 5(2), 277-294.
- Wichet Suapoommee (2020). Development of English Listening-Speaking Skills through Natural Approach for Prathomsuksa 2 Students Sahakornnikomklua School. *Journal of graduate studies Bansomdejchaopraya Rajabhat University*, 5(2), 51-62 .
- Rao, P. S. (2019). The Role of English as a Global Language. *Research Journal of English (RJOE)*, 4(1), 65-79.
- STEVIE, D. (2022). Natural Approach to Language Learning. Retrieved January 17, 2022, from <https://www.fluentu.com/blog/natural-approach-to-language-learning/>

การพัฒนาความสามารถในการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษ
โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
โรงเรียนบ้านหนองพระ จังหวัดพิจิตร
The Development on the Reading Ability of English Words Using Phonics
Reading Skill Exercises for Students In Grade 4,
Bannongpra School, Phichit

จินต์จุฑา สนปี¹ และ ทำรงลักษณ์ เอื่อนครินทร์²

มหาวิทยาลัยนเรศวร^{1,2}

Chinchutha Sonpee¹ and Tamrongluk Unakarin²

Naresuan University^{1,2}

Corresponding Author, E-mail: BB.cnct@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษ 2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการออกเสียงด้วยการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหนองพระ จังหวัดพิจิตร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวนทั้งหมด 20 คน เป็นการศึกษาเชิงทดลอง (Experimental Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ และแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้สถิติพื้นฐาน หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่า t (t-dependent) และประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ โดยใช้สูตรคำนวณหาประสิทธิภาพ E_1/E_2

* ได้รับบทความ: 30 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 11 พฤษภาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 22 มิถุนายน 2566

ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลการหาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหนองพระ พบว่า มีประสิทธิภาพโดยรวม (E_1/E_2) เท่ากับ 83.26/80.25 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้

2) ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการออกเสียงด้วยการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหนองพระ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษ; การอ่านออกเสียงโฟนิกส์; แบบฝึกทักษะ

Abstract

This research aimed to: 1) construct and determine the efficiency of phonics reading skill exercises 2) compare the achievement of the reading ability of English with pretest and posttest after using the developed exercises. The participants of the present study were 20 students in grade 4 at Bannongpra School, Phichit Province, academic year 2022. The research instruments were 1) lesson plans, 2) phonics reading skill exercises, and 3) pretest and posttest for students in grade 4. The data was analyzed by means of descriptive statistics, including percentage, mean ($\bar{x}$), the standard deviation (S.D.), T-Test, and the efficiency of learning (E_1/E_2)

The results showed that:

1. The phonics reading skill exercises for students in grade 4 have efficiency equal 83.26/80.25 were higher than standard gain 80/80

2. The learning achievement of the reading ability of English after using the exercises was at .05 level of significant.

Keywords: Reading English Words; Phonics Reading; Exercise Workbook

บทนำ

ในปัจจุบันภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ช่วยให้มนุษย์สื่อสารกับมนุษย์ในส่วนอื่น ๆ ของโลกได้ง่ายขึ้น และในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาของโลกเกิดขึ้นกับทุกประเทศในโลก ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศง่ายขึ้น และเปิดโอกาสให้มีความร่วมมือระหว่างหลายประเทศ ซึ่งแน่นอนว่าภาษาของประเทศต่าง ๆ แตกต่างกัน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีภาษาที่ผู้คนจากประเทศต่าง ๆ ในโลกสามารถเข้าใจได้ และภาษาที่กล่าวถึงก็คือภาษาอังกฤษ ดังนั้นความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษเป็นหนึ่งในสิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะมีในศตวรรษที่ 21 (กาญจนาพร รุจิโณม, 2561 : 199-210) การศึกษาไทยมีความเชื่อมโยงกับแนวทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 กล่าวคือ ทรัพยากรบุคคลควรมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภาษาแม่และภาษาสำคัญของโลก ดังนั้นผู้สอนจึงต้องมีการเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีทักษะในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นตัวของตัวเอง มีทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม มีความรู้ด้านนวัตกรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการร่วมมือ โดยมุ่งจัดการเรียนรู้ในลักษณะที่ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วยตนเองมากที่สุด โดยผ่านการศึกษา ค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ ลงมือปฏิบัติ ทดลอง คิด แก้ปัญหา ทำงานเป็นกลุ่ม สรุปเป็นความรู้และสามารถนำเสนอได้อย่างเหมาะสม (ดิเรก วรรณเศียร, 2560) กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดให้ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) เป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐาน โดยผู้เรียนทุกคนต้องได้เรียนรู้ เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในทักษะ 4 ด้าน อันประกอบไปด้วย ทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน เพื่อให้มีความสามารถในการสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลกับบุคคลอื่นได้อย่างถูกต้อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561 : 221) ในทักษะทั้ง 4 ด้านนี้ การอ่านนับว่าเป็นทักษะทางภาษาที่สำคัญ เนื่องจากการอ่านเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถด้านภาษาอังกฤษมากยิ่งขึ้น ช่วยให้ผู้เรียนสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารเพื่อประกอบการตัดสินใจในชีวิตประจำวัน ช่วยยกระดับสติปัญญาให้สูงขึ้น ทำให้ทันต่อเหตุการณ์และสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ (อรรชนิดา หวานคง, 2559 : 303-314)

ในทักษะทั้ง 4 ด้าน อันประกอบไปด้วย ทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน การอ่านเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการเรียนรู้และการพัฒนาสติปัญญา เป็นสื่อกลางของการเรียนรู้ สามารถนำความรู้ที่ได้จากการอ่านไปใช้ในการพูดสื่อสารและการเขียนได้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2549) การเรียนรู้การอ่านจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นในการเรียนรู้ภาษาโดยเฉพาะในเรื่องของการอ่านออกเสียง เนื่องจากทำให้ผู้เรียนเข้าใจระบบในการออกเสียงภาษาอังกฤษได้ดีและถูกต้องยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถอ่านออกเสียงศัพท์ได้อย่างถูกต้อง โดยการที่ผู้เรียนจะออกเสียงคำศัพท์ได้ถูกต้องนั้นจะต้องอาศัยการฝึกซ้ำ ๆ และมีความสม่ำเสมอในการฝึกฝน ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยต่าง ๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการอ่านคำศัพท์แบบโฟนิกส์

เช่น จารุวรรณ ไฉ่เลี้ยง (2562 : 105-119) กล่าวว่า การสอนแบบโฟนิกส์จะสามารถพัฒนาผู้เรียนในด้านการออกเสียง ตลอดจนความสามารถในการจดจำคำศัพท์ได้ยิ่งขึ้นได้อย่างรวดเร็ว เพียงใจ ทาวะรัมย์ (2558) กล่าวว่า วิธีการสอนอ่านแบบโฟนิกส์ โดยการอ่านคำพยางค์เดียวของนักเรียน สามารถช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะการอ่าน ภาษาอังกฤษได้ดีขึ้น และเพิ่มพูนทักษะการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษได้ง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ อีราภรณ์ พลายเล็ก (2565 : 124-136) ที่กล่าวว่า ชุดแบบฝึกทักษะการออกเสียงแบบโฟนิกส์ สามารถช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษได้ดีขึ้น สำหรับปัญหาการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ผู้วิจัยพบ คือ ผู้เรียนขาดแรงจูงใจในการเรียน ผู้เรียนไม่สามารถอ่านคำศัพท์หรือประโยคภาษาอังกฤษเมื่อเรียนในระดับที่สูงขึ้นได้เนื่องจากขาดความเข้าใจในเรื่องการเชื่อมโดยตัวอักษรและเสียง ทำให้ไม่สามารถเข้าใจเสียงที่ไม่คุ้นเคยหรืออ่านออกเสียงผิด ไม่เข้าใจความหมายของคำศัพท์ ส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถอ่านคำและออกเสียงคำใหม่ได้ ปัญหาเหล่านี้ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายกับเนื้อหาของวิชา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงหาแนวทางในการแก้ปัญหาเพื่อสร้างแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ ซึ่งจะพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเสียงคำศัพท์ภาษาอังกฤษ และพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหนองพระ จังหวัดพิจิตร ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษ
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการออกเสียงคำศัพท์ภาษาอังกฤษด้วยการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนเรียนและหลังเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหนองพระ จังหวัดพิจิตร เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยใช้แบบศึกษากลุ่มเดียววัดสองครั้ง (One Group Pre-test Post-test Design) โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 2. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 3. การเก็บรวบรวมข้อมูล 4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหนองพระ จังหวัดพิจิตร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวนทั้งหมด 20 คน โดยวิธีการคัดเลือกแบบสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) เนื่องจากมีเพียงห้องเดียว

2. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติการ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติการ

2.1.1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหาเพื่อนำมาดำเนินการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์จำนวน 7 แผน แต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ใช้เวลา 2 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 14 ชั่วโมง โดยมีขั้นตอนการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ 1) ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านหนองพระ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 2) ศึกษารายละเอียดและวิธีการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง 3) กำหนดเนื้อหาและคำศัพท์ที่สอดคล้องกับหนังสือ Smile 4 ที่นักเรียนได้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และคำศัพท์ภาษาอังกฤษจากสถาบันภาษาอังกฤษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ 4) นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา 5) ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้ความถูกต้องของเนื้อหาและความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2.1 แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์

ผู้วิจัยได้สร้างแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ โดยมีขั้นตอนในการสร้างแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ ดังนี้ 1) ศึกษาตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 2) ศึกษาหนังสือเรียน วิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียง 3) คัดเลือกคำศัพท์ที่นักเรียนได้เรียนจากในหนังสือเรียน Smile 4 และบัญชีคำศัพท์พื้นฐานจากสถาบันภาษาอังกฤษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 4) สร้างแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ ซึ่งแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 บทเรียน ประกอบไปด้วย Vowel Sounds of “A, E, I, O, U” จำนวน 15 แบบฝึกทักษะแบบฝึกทักษะละ 10 ข้อ และเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและนำไปปรับปรุงแก้ไข และพัฒนา 5) นำแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ไปใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

โรงเรียนบ้านหนองพระ อำเภอวังทรายพูน จังหวัดพิจิตร จำนวน 20 คน 6) นำผลการทดลองมาวิเคราะห์หาประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน E_1/E_2 ได้ผลการวิเคราะห์ E_1/E_2 เท่ากับ 83.26/80.25

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล

2.3.1 แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านออกเสียงโฟนิกส์

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวน 20 ข้อ เป็นแบบทดสอบการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 20 ข้อ โดยนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สร้างขึ้น จำนวน 20 ข้อ เสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ความสอดคล้องด้านเนื้อหาสาระและนำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ชี้แจงจุดประสงค์และทำความเข้าใจกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับการใช้แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำศัพท์ภาษาอังกฤษแบบโฟนิกส์ เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษ

3.2 ทำการทดสอบก่อนเรียนกับกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำศัพท์ภาษาอังกฤษแบบโฟนิกส์ และตรวจให้คะแนน

3.3 ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยผู้วิจัยจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 7 แผน ๆ ละ 2 ชั่วโมง รวมเป็น 14 ชั่วโมง เป็นระยะเวลา 7 สัปดาห์

3.4 ทำการทดสอบหลังเรียนกับกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านออกเสียงคำศัพท์ภาษาอังกฤษแบบโฟนิกส์ ซึ่งเป็นฉบับเดียวกันกับที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน

3.5 ตรวจและบันทึกผลคะแนนไว้เพื่อทำการวิเคราะห์ผลทางสถิติ และแปลผลจากการวิเคราะห์ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์หาค่าประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ (E_1/E_2) โดย E_1 คือ ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการที่ได้จากค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนจากการทำแบบฝึกทักษะระหว่างเรียนทั้งหมด และ E_2 คือ ค่าประสิทธิภาพของผลโดยรวมซึ่งอยู่ในรูปของค่าเฉลี่ยร้อยละที่ได้จากการทำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนทั้งหมด (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2556 : 7-20)

4.2 วิเคราะห์ความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการนำคะแนนของนักเรียนทั้งหมดมาหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4.3 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้ T-Test Dependent

ผลการวิจัย

1. ผลการหาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหนองพระ จังหวัดพิจิตร พบว่า มีประสิทธิภาพโดยรวม (E_1/E_2) เท่ากับ 83.26/80.25 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหนองพระ จังหวัดพิจิตร

จำนวนนักเรียน	ผลคะแนน ระหว่างเรียน (E_1)	ผลคะแนน หลังเรียน (E_2)	ประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะ การอ่านออกเสียงโฟนิกส์ (E_1/E_2)
20	$\Sigma x = 3000$ 2498 (83.26%)	$\Sigma x = 400$ 321 (80.25%)	83.26/80.25

จากตาราง 1 พบว่า ร้อยละของคะแนนการทํากิจกรรมตามแบบฝึกกิจกรรมระหว่างเรียนในแบบฝึกทักษะมีค่าเท่ากับ 83.26 และร้อยละของคะแนนการทําแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนมีค่าเท่ากับ 80.25 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด (80/80)

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการออกเสียงด้วยการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหนองพระ จังหวัดพิจิตร ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการออกเสียงคำศัพท์ภาษาอังกฤษด้วยการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหนองพระ จังหวัดพิจิตร

Pretest		Posttest		$\bar{D}$	S.D. $\bar{D}$	t_{cal}	Sig
$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.				
4.95	2.06	16.05	3.15	19	2.51	19.76	.000

จากตาราง 2 แสดงการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการเรียนออกเสียงคำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ พบว่านักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยหลังจากการเรียนมากกว่าก่อนเรียน โดยค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียนมีค่าเท่ากับ 4.95 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าเท่ากับ 2.06

และเมื่อใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์แล้ว ค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังเรียนมีค่าเท่ากับ 16.05 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าเท่ากับ 3.15 เมื่อนำไปทดสอบค่าความแตกต่าง (T-dependent) พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษ และเพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการออกเสียงคำศัพท์ภาษาอังกฤษด้วยการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนเรียนและหลังเรียนเสนอเป็นความเรียงและให้เชื่อมโยงกับผลการวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน

1. จากวัตถุประสงค์วิจัยข้อที่ 1 พบว่า ผลการหาค่าประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหนองพระ จังหวัดพิจิตร แสดงให้เห็นคะแนนเฉลี่ยของคะแนนจากการทำแบบฝึกทักษะระหว่างเรียนมีค่าเท่ากับ 83.26 และร้อยละของคะแนนการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนมีค่าเท่ากับ 80.25 ($83.26/80.25$) ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด (80/80)

จากผลการวิจัยพบว่าแบบฝึกทักษะมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะขั้นตอนในการสร้างแบบฝึกทักษะ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการสร้างแบบฝึกทักษะ รวมไปถึงสำรวจความเหมาะสมของภาษาและเนื้อหา โดยแบบฝึกทักษะจะต้องเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ไม่ยากไม่ง่ายจนเกินไป และคำนึงถึงความสามารถของผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยอื่นๆที่พัฒนาผู้เรียนในลักษณะเดียวกันคืองานวิจัยของ อีราภรณ์ พลายเล็ก (2565 : 124-136) ที่ศึกษาเรื่องการสร้างชุดนวัตกรรมการออกเสียงแบบโฟนิกส์เพื่อพัฒนาทักษะการออกเสียงภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลปรากฏว่า ผู้เรียนมีทักษะการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษหลังเรียนโดยใช้ชุดนวัตกรรมการออกเสียงแบบโฟนิกส์ (Phonics) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน แสดงให้เห็นว่าชุดฝึกทักษะมีขั้นตอนการดำเนินการเป็นระบบและมีการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียดครบถ้วนก่อนดำเนินการสร้างชุดการสอน และงานวิจัยของ กักก่อ พิสุทธิ และ กัลยรัตน์ ขาวนิต (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาทักษะการออกเสียงภาษาอังกฤษ โดยใช้ชุดฝึกทักษะโฟนิกส์ออนไลน์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเต่างอยพัฒนศึกษา ได้กำหนดเกณฑ์การผ่านผลการประเมินไว้ร้อยละ 80 ผลการทดลองพบว่า ผู้เรียนมีผลคะแนนการทดสอบหลังเรียนร้อยละ 84.19 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แสดงให้เห็นว่าชุดฝึกทักษะมีขั้นตอนการดำเนินการเป็นระบบและมีการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียดครบถ้วนก่อนดำเนินการสร้างชุดการสอน

2. จากวัตถุประสงค์วิจัยข้อที่ 2 พบว่า ความสามารถในการออกเสียงคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง Long and Short Vowels สูงขึ้น โดยคะแนนเฉลี่ยหลังจากการเรียนรู้มากกว่าก่อนเรียน โดยค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียนมีค่าเท่ากับ 4.95 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าเท่ากับ 2.06 และเมื่อใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์แล้ว ค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังเรียนมีค่าเท่ากับ 16.05 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าเท่ากับ 3.15 เมื่อนำไปทดสอบค่าความแตกต่าง (T-dependent) พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการใช้แบบฝึกทักษะในการสอนช่วยพัฒนาให้นักเรียนมีความสามารถในการออกเสียงคำศัพท์ภาษาอังกฤษมากยิ่งขึ้น ในส่วนของทักษะการสะกดคำศัพท์นักเรียนส่วนมากทำได้ดีขึ้นกว่าก่อนเรียน แต่ยังคงมีค่าที่สะกดไม่ถูกต้อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเรียนบางส่วนขาดเรียนบ่อย ทำให้ผลต่อเวลาในการเรียนและความต่อเนื่องในการเรียนเนื้อหา อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ ช่วยพัฒนาความสามารถในการออกเสียงคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้ในระดับดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีสุทธิ์ บุชบา และ แสงสุรีย์ ดวงคำน้อย (2565 : 95-112) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีคะแนนความสามารถในการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนทั้งมีทักษะการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษดีขึ้น สอดคล้องกับ ปุณยวิจน์ วรรณคาม (2564) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผลการใช้วิธีสอนโฟนิกส์ในการพัฒนาความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลปรากฏว่าผลสัมฤทธิ์ทางความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้เรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและงานวิจัยของ จารุวรรณ ไม้เลี้ยง (2562 : 105-119) ที่ได้ทำการศึกษา เรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีโฟนิกส์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเสียงและจำความหมายของคำศัพท์ภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดสี่ขั้วศรีเจริญธรรม จังหวัดลพบุรี ผลปรากฏว่าความสามารถในการออกเสียงภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการสอนสูงกว่าก่อนการสอน ตามที่เพ็ญใจ ทาเวอร์มย์ (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้การสอนอ่านแบบโฟนิกส์พัฒนาการอ่านคำพยางค์เดียวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอาเวมารีอา พบว่า ความสามารถในการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษพยางค์เดียวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังการจัดการเรียนการสอนแบบโฟนิกส์สูงกว่าก่อนเรียน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ครูผู้สอนควรสังเกตผู้เรียนและคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลก่อนที่จะนำแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ไปใช้ เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีทักษะพื้นฐานภาษาอังกฤษที่แตกต่างกัน ผู้สอนควรศึกษาให้เข้าใจเนื้อหาอย่างชัดเจนและปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียนก่อนให้ผู้เรียนทำแบบฝึกทักษะ

1.2 ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ในบางชั่วโมงใช้เวลานาน ครูผู้สอนควรปรับเปลี่ยนแผนการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเวลาที่กำหนด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรง ละเอียด แม่นยำ และครบถ้วน

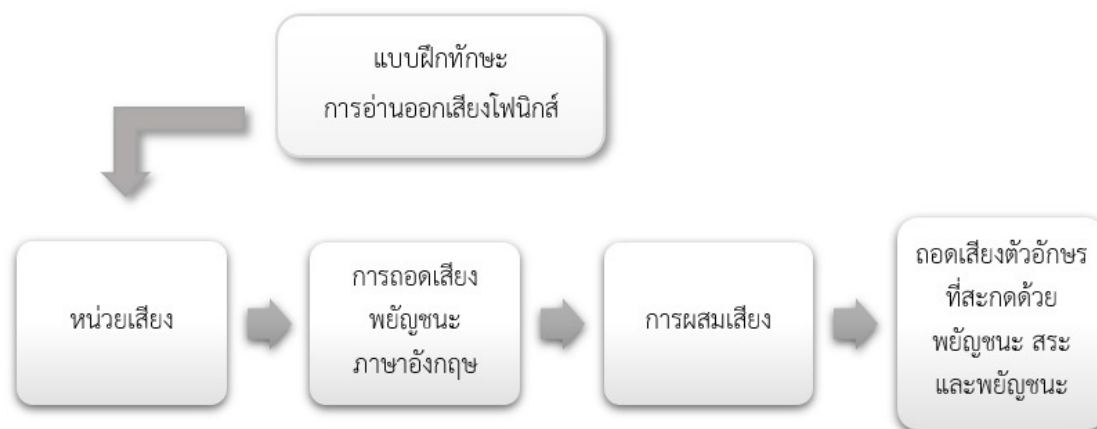
2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ไปใช้กับนักเรียนระดับชั้นอื่นๆ ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการออกเสียงภาษาอังกฤษต่ำ

2.2 ควรศึกษาระยะเวลาในการทดลองอย่างเหมาะสม ตลอดจนความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาและแบบฝึกทักษะ รวมไปถึงการเลือกคำศัพท์ควรคำนึงถึงความยากง่ายของคำศัพท์ให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

2.3 แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์ ช่วยพัฒนาผู้เรียนในด้านการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษได้จริง แต่ผู้เรียนจะได้ความรู้อยู่ในวงจำกัด และผู้เรียนยังขาดปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างหรือการพัฒนาในเรื่องของการสื่อสารระหว่างบุคคล ดังนั้น ควรมีการวิจัยสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบโฟนิกส์ร่วมกับวิธีการสอนแบบอื่นๆ เพื่อพัฒนาความสามารถในการสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดกับบุคคลอื่นเพื่อไม่ให้นักเรียนขาดปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการสอนโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงโฟนิกส์สามารถพัฒนาการอ่านและการสะกดคำ และช่วยส่งเสริมการออกเสียงคำศัพท์ภาษาอังกฤษของผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง โดยเริ่มจากการสอนหน่วยเสียง ซึ่งผู้เรียนจะฟังหน่วยเสียงของตัวอักษรหรือกลุ่มตัวอักษร และออกเสียงหน่วยเสียงตามที่ได้ยิน จากนั้นผู้เรียนจะถอดเสียงพยัญชนะภาษาอังกฤษ โดยออกเสียงพร้อมกับตัวอักษรหรือกลุ่มตัวอักษรนั้น จากนั้นผู้เรียนฝึกการผสมเสียงที่ได้ฟังให้เป็นคำ และผู้เรียนจะได้ฝึกสะกดคำโดยการถอดเสียงตัวอักษรที่สะกดด้วย 3 ตัวอักษร ประกอบด้วย พยัญชนะ สระ และตามด้วยพยัญชนะ รวมกันทำให้เกิดเป็นคำ ซึ่งขั้นตอนการเรียนการสอนอ่านออกเสียงคำศัพท์นี้ทำให้ผู้เรียนสามารถอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษใหม่ ๆ หรือคำที่ไม่คุ้นเคยได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยการท่องจำ

เอกสารอ้างอิง

- ก๊กอ พิสุทธิ และ กัลยรัตน์ชาวันดี. (2561). การพัฒนาทักษะการออกเสียงภาษาอังกฤษ โดยใช้ชุดฝึกทักษะโฟนิกส์สอนไลน์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนต่างอยพัฒนศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- กาญจนาพร รุจิโณม. (2561). การสื่อสารภาษาอังกฤษของคนไทยกับการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21. *วารสารศิลปการจัดการ*, 2(3), 199-210.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560). กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

- จารุวรรณ ไหมเลี้ยง. (2562). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีโฟนิกส์เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเสียงและจำความหมายของคำศัพท์ภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. *วารสารลวาศรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี*, 3(1), 105-119.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2556). การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 5(1), 7-20.
- ดิเรก วรรณเศียร. (2560). MACRO model : รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 21. สืบค้นเมื่อ 7 มกราคม 2566, จาก <https://anyflip.com/iuaa/elyg>
- ธีราภรณ์ พลายเล็ก. (2565). การสร้างชุดนวัตกรรมการออกเสียงแบบโฟนิกส์เพื่อพัฒนาทักษะการออกเสียงภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับประถมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 16(2), 124-136.
- ปรีสุทธิ บุชบา และ แสงสุรีย์ ดวงคำน้อย. (2565). การพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. *วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม*, 9(2), 95-112.
- บุญยวัจน์ วรรณคาม. (2564). ผลการใช้วิธีสอนโฟนิกส์ในการพัฒนาความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เพียงใจ ทาธรรมย์. (2558). การใช้การสอนอ่านแบบโฟนิกส์พัฒนาการอ่านคำพยางค์เดียวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอาเวมาเรีย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- อรรชนิดา หวานคง. (2559). การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในศตวรรษที่ 21. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 7(2), 303-314.

การพัฒนาสุขภาพจิตตามหลักพุทธจริยศาสตร์

The Mental Health Development According to Buddhist Ethics

พระณัฐพนธ์ กิตติปญโญ (ใจดี)¹,

จรัส ลีกา² และ อุทัย กมลศิลป์³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2}

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด³

PhraNatthaphon Kittipanyo (Chaidee)¹,

Jaras leeka² and Uthai Kamolsil³

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus^{1,2}

Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus³

Corresponding Author, E mail: nattaphone.dee@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการพัฒนาสุขภาพจิต 2) ศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาสุขภาพจิต และ 3) วิเคราะห์การพัฒนาสุขภาพจิตตามหลักพุทธจริยศาสตร์ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ศึกษาเอกสารปฐมภูมิจากพระไตรปิฎก เอกสารทุติยภูมิจากเอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาสุขภาพจิต เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพปัญหาในสังคมปัจจุบันที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิต เป็นปัญหาสำคัญ และมีแนวโน้มจะรุนแรงมากขึ้น การพัฒนาสุขภาพจิตจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตเพื่อให้มนุษย์ได้ยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น และนำไปสู่ความเป็นผู้มีสุขภาพจิตดีที่สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข

* ได้รับบทความ: 25 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 23 มิถุนายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 25 มิถุนายน 2566

Received: 25 April 2023; Revised: 23 June 2023; Accepted: 25 June 2023

2. หลักพุทธจริยศาสตร์ที่ใช้ในการพัฒนาสุขภาพจิต ได้แก่ หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นหลักการที่จะนำมาพัฒนา กาย จิต ปัญญา ได้อย่างสมดุล และหลักสติปัฏฐาน 4 คือ กาย เวทนา จิต ธรรม เป็นการรู้เท่าทันกระบวนการทำงานของจิต มีความตั้งมั่น แน่วแน่ มีสติ ระลึกรู้ เป็นจิตที่ตื่นาม เป็นข้อปฏิบัติเพื่อการรู้แจ้ง และเข้าใจตามเป็นจริงของสิ่งทั้งปวงโดยไม่ถูกกิเลสครอบงำ

3. การพัฒนาสุขภาพจิตตามหลักพุทธจริยศาสตร์ เป็นการนำหลักไตรสิกขามาพัฒนาให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีงามทั้ง ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ การพัฒนาต้องอาศัยหลักสัมมาทิฐิเป็นแกนนำให้การพัฒนาภายในตัวบุคคลที่ยังไม่รู้ให้เกิดการเรียนรู้ และการปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 ถือว่าเป็นการพัฒนา กาย เวทนา จิต ธรรม และสติปัญญาขั้นสูง แจ่มแจ้งด้วยปัญญา ต้องปฏิบัติควบคู่ไปกับหลักไตรสิกขา โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพาน

คำสำคัญ: การพัฒนา; สุขภาพจิต; คุณภาพชีวิต; พุทธจริยศาสตร์

Abstract

The objectives of this research were 1) to study mental health development, 2) to study Buddhist ethics in mental health development, and 3) to analyze mental health development according to Buddhist ethics. It is a documentary research. Study primary documents from Tripitaka Secondary papers from academic papers and related research Descriptive data were analyzed according to the inductive principle.

The research results were as follows:

1. Improving Mental Health It is a change in the current social problem. that affects a person's mental health It is a serious problem and tends to become more serious. The development of mental health is therefore very important in life. So that human beings can raise their mental level to a higher level and lead them to be mentally healthy. who can live happily in today's society

2. The principles of Buddhist ethics used in mental health development include the threefold principle, namely precepts, concentration, and wisdom, which are the principles that can be used to develop the body, mind, and wisdom in a balanced way. and the four foundations of mindfulness, namely body, feeling, mind, and dharma, is knowing the working process of the mind. Confidence, determination, mindfulness,

awareness, a good mind Always helping to think about things that are useful and bring happiness. It is the principle of prayer according to the Maha Satipatthana Sutra. It is a practice for enlightenment. is to understand as it really is without being overwhelmed by desires

3. Mental health development according to Buddhist ethics This includes applying the threefold principle to develop a good quality of life in terms of precepts, concentration, and wisdom for a perfect human being. Development must rely on the principle of right view as the mainstay. Provide development within the person who does not yet know to learn. And the practice of the four foundations of mindfulness is considered to be the development of the body, feeling, mind, dharma and intellect. enlightened with wisdom must be practiced in conjunction with the threefold principle with the ultimate goal becoming to Nirvana.

Keywords: Development; Mental Health; Quality Of Life; Buddhist Ethics

บทนำ

ในยุคปัจจุบันผู้คนส่วนใหญ่นั้นขาดหลักการดูแลรักษาพัฒนาสุขภาพจิตและหลักในการดำเนินชีวิต ที่ถูกต้องตามหลักของพุทธจริยศาสตร์ เมื่อผู้คนขาดหลักยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ ขาดการดูแลรักษาสุขภาพจิต ขาดหลักการดำเนินชีวิต ขาดหลักในการแก้ไขปัญหาชีวิต และขาดหลักในการพัฒนาสุขภาพจิต เพื่อการพัฒนาชีวิตที่ถูกต้องแล้ว จึงทำให้คนเรานั้นเป็นทุกข์ ก่อเกิดเป็นปัญหาความเครียด กังวล หวาดกลัว จิตตก คิดมาก ทำให้จิตใจเศร้าหมอง อีกทั้งจิตใจของมนุษย์มีความสลับซับซ้อนเข้าใจได้ยากและมีการเปลี่ยนแปลงตามวัยตลอดเวลา นอกจากนี้ยังมีสภาพแวดล้อมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมในยุคปัจจุบัน และอนาคต ได้ก่อให้เกิดความกดดันเป็นความเครียดต่อสุขภาพจิตของผู้คนมากยิ่งขึ้น (พัชร ลิ้มปะพันธุ์, 2551 : 62) ประเด็นสำคัญที่เป็นรากเหง้าของปัญหาทางสุขภาพจิตของคนในโลกยุคปัจจุบัน มีปัจจัยและสาเหตุมาจากสิ่งต่าง ๆ ดังนี้ ปัจจัยจากสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ก่อให้เกิดปัญหาทางสุขภาพจิต เช่น สภาพสิ่งแวดล้อมทางครอบครัว สภาพฐานะทางด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมทางสถานศึกษา ทางด้านสังคม และความบกพร่องทางร่างกาย เช่น มีสติปัญญาต่ำหรือสูงจนเกินไป “บุคคลที่โง่และฉลาดจนเกินไปนั้นย่อมมีปัญหาในเรื่องของการปรับตัว” จึงก่อให้เกิดเป็นปัญหาสุขภาพจิตขึ้น (กฤษณา ศักดิ์ศรี, 2530 : 431) ยิ่งในยุคของสังคมปัจจุบันนี้ได้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นมากมายไม่ว่าจะเป็นปัญหาของการตกงาน ปัญหาของโรคระบาดจากโควิด 19 หรือปัญหาในเรื่องของความรักไม่สมหวัง สิ้นหวัง ผิดหวัง

หมดหวัง ในเรื่องที่หวังไว้แต่ไม่ได้สมดังหวังก็ทำให้เกิดหวังเกิดเป็นปัญหาสุขภาพจิตที่ไม่ดีตามมา ทำให้ชีวิต
ครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม นั้นเกิดความวุ่นวายสืบสนตามไปด้วย ผู้คนก็มีชีวิตและจิตใจที่วุ่นวายสืบสน
ยิ่งขึ้น ทำให้คนในสังคมนั้นไม่คำนึงถึงจริยธรรมคุณค่าของคุณธรรมอันดีงาม จึงก่อให้เกิดเป็นปัญหาต่าง ๆ
ขึ้นในสังคม รวมถึงสภาพแวดล้อมในการดำเนินชีวิตทำให้ได้รับผลกระทบในด้านสุขภาพจิตเป็นอย่างมาก

มนุษย์นั้นเป็นสัตว์สังคมประเภทหนึ่งซึ่งมีความเป็นมาที่คล้ายคลึงกันกับสัตว์ประเภทอื่น ๆ
แต่มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์อื่นตรงที่มีสติปัญญา ฉลาดในการรักษาชีวิตของตนให้พ้นจากภัยอันตราย
ต่าง ๆ ได้ ส่วนจิตใจหรือสุขภาพจิตของมนุษย์ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ดังนั้นจึงต้องมีการรักษาและพัฒนา
คือ การทำสมรรถภาพของจิตใจมนุษย์ที่ถือเป็นสัตว์สังคมต้องปรับเปลี่ยนตัวเองอยู่ตลอดเวลา แต่ว่าในโลก
ปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี การเมืองการปกครองและ
วัฒนธรรม จึงส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมเป็นอย่างมาก เพราะทุกสิ่งในโลกของยุคปัจจุบันนั้น
พัฒนาไปไกลและรวดเร็วมาก แต่จิตใจของผู้คนไม่ได้พัฒนาตามไปด้วยนั้นจึงเกิดเป็นปัญหาของสังคม และ
ทำให้ผู้คนมีปัญหาทางสุขภาพจิตมากยิ่งขึ้น (สุพัตรา สุภาพ, 2531 : 31) พระพุทธองค์นั้นได้ปฏิบัติหน้าที่
ในฐานะที่ทรงเป็นนักจิตวิทยาและสอนเรื่องจิตโดยส่วนเดียวเนื่องจากตลอดพระชนม์ชีพนั้น พระองค์
ทรงสั่งสอนธรรมเพื่อรักษาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ อันเนื่องมาจากการประสบปัญหาทางจิต
เพราะถูกกิเลสครอบงำทำให้เกิดโรคประเภทหนึ่งเรียกว่าโรคจิต ดังนั้น หลักธรรมของพระพุทธศาสนา
จึงเป็นเรื่องราวของจิตวิทยาแทบทั้งสิ้น เพราะพระพุทธองค์นั้นทรงสอนหลักธรรมเพื่อรักษาโรคจิต
เพื่อให้เหล่าสาวกสามารถฝึกฝนจิตเพื่อให้บรรลุธรรมได้นั่นเอง ความที่พระพุทธศาสนานับว่าในเรื่องจิตนั้น
ก็มีปรากฏในพระพุทธรูปที่ว่า “โลกถูกจิตนำไป ถูกจิตผลักดันไป จิตเป็นธรรมอย่างหนึ่งที่สัตว์โลกทั้งหมด
ตกอยู่ในอำนาจของกิเลส (ส.ส. (ไทย) 15/62/73) นอกจากนี้ยังพบว่า “ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า
มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะถูกชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วยเหมือนล้อที่หมุนไปตามรอยเท้าโค
ที่ลากเกวียน” (ข.ธ. (ไทย) 25/1/23) ดังนั้น จิตที่ได้รับการพัฒนาอย่างดีและถูกต้องแล้วจะนำความสุข
มาใช้ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์

ซึ่งพบว่า การดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มีความสำเร็จทั้งหน้าที่และการงาน การครองเรือน
การสร้างสรรค์สังคม อย่างมีเกียรติมีศักดิ์ศรีอยู่ในท่ามกลางปัญหาสังคมในยุคปัจจุบันหลาย ๆ ด้านนั้น
คนเหล่านี้ส่วนใหญ่เขาจะยึดหลักในการพัฒนาชีวิต และแก้ไขปัญหสุขภาพทางจิตด้วยหลักของ
พุทธจริยศาสตร์ ต้องนำเอา “หลักไตรสิกขา” ประกอบไปด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
เถรวาท มาใช้ในการแก้ไขปัญา พัฒนาชีวิตและพัฒนาสุขภาพจิต ยึดเป็นหลักในการดำเนินชีวิต นำมาเป็นหลัก
ในการศึกษาปฏิบัติแบบบูรณาการเพื่อฝึกกาย วาจา ยกระดับของจิตและสติ ปัญญา ให้สูงขึ้นจนส่งผลให้เกิด
คุณภาพชีวิตและจิตใจที่ดี ทั้งในระดับปัจเจก ระดับสังคม เป็นที่ยอมรับกันมานานาอารยะประเทศว่า
การศึกษาประพฤติปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา นั้นเป็นหัวใจในการแก้ไขปัญาและพัฒนาสุขภาพจิต

สามารถช่วยพัฒนาในทุก ๆ ด้านของชีวิตได้เป็นอย่างดี มนุษย์ในสังคมไทยที่พึงปรารถนาในอนาคต คือ สังคมที่มีความสงบ สังคมที่มีความสุข เป็นสังคมที่มีสมรรถภาพ มีความยุติธรรม มีความเมตตา กรุณา เคารพในสิทธิมนุษยชน มีครอบครัวที่อบอุ่น มีชุมชนที่เข้มแข็ง และมีพุทธจริยศาสตร์เป็นหลักธรรมของ พุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสุขภาพจิต (สมจินตนา ภักดิ์ศรีวงศ์, 2538 : 12) และทั้งนี้ยังรวมไปถึงการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของคนในสังคมยุคปัจจุบัน

จากปัญหาดังกล่าวมานี้ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่ต้องการทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสุขภาพจิต ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ เพื่อต้องการทำความเข้าใจในเรื่องปัญหาของสุขภาพจิต หลักสำคัญของการแก้ไข ปัญหา หลักการปฏิบัติในการพัฒนาสุขภาพจิตตามหลักของพุทธจริยศาสตร์ และพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้น จะได้นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างเข้าใจกระจ่างชัดเจเนลซึ่งมากยิ่งขึ้นอย่างมีความสุข เป็นประโยชน์ต่อ สังคมและผู้คนในยุคปัจจุบันเป็นอย่างมาก ที่ผ่านมามีปัญหาสุขภาพจิตของคนในสังคมปัจจุบันนั้น เพิ่มขึ้น ทำให้จิตใจเศร้าหมอง วิกลจริต เกิดความวิตกกังวล จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษา หาคำตอบ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาสุขภาพจิต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาสุขภาพจิต
- 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาสุขภาพจิต
- 3) เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาสุขภาพจิตตามหลักพุทธจริยศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ที่มุ่งศึกษาถึงการพัฒนาสุขภาพจิตตามหลักพุทธจริยศาสตร์ โดยกำหนดวิธีการดำเนินวิจัยไว้ ดังนี้

- 1) รวบรวมข้อมูลเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539.
- 2) รวบรวมข้อมูลเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ ตำรา เอกสารวิชาการ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ คุชณินพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสุขภาพจิตตามหลักพุทธจริยศาสตร์
- 3) การวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้ คือ การจัดหมวดหมู่ข้อมูลจากเอกสารที่ได้มาทั้งหมด แล้วตรวจสอบข้อมูลว่ามีความเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร แล้ววิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย แล้วจึงสรุปเนื้อหาที่ได้จากการวิเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ จากนั้นจึงสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

จากการทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสุขภาพจิตตามหลักพุทธจริยศาสตร์” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเป็นการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้ สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การพัฒนาสุขภาพจิต สรุปได้ว่า สุขภาพจิตเป็นสภาวะทางจิตใจของมนุษย์ที่เป็นสุข สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้ มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีความมั่นคงทางจิตใจ โดยธรรมชาติภาวะทางจิตใจมีการปรับเปลี่ยนเปลี่ยนแปลงตามสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ในยุคปัจจุบันผู้คนส่วนมากขาดหลักการดูแลรักษาพัฒนาสุขภาพจิต และหลักในการดำเนินชีวิต ที่ถูกต้องตามหลักของพุทธจริยศาสตร์ จึงทำให้คนเรานั้นเป็นทุกข์ เกิดเป็นปัญหาความเครียด กังวล หวาดกลัว จิตตก คิดมาก ทำให้จิตใจเศร้าหมอง อีกทั้งจิตใจของมนุษย์มีความสลับซับซ้อนเข้าใจได้ยากและมีการเปลี่ยนแปลงตามวัยตลอดเวลา ยังมีสภาพแวดล้อมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมในยุคปัจจุบันและอนาคต ทำให้เกิดความกดดันเป็นความเครียดต่อสุขภาพจิตของผู้คนเป็นอย่างมาก การพัฒนาสุขภาพจิต จึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการดำเนินชีวิตกับการเป็นอยู่ ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาท่านก็เน้น การพัฒนาจิตซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดของชีวิตมนุษย์ และยังถือเป็นหน้าที่ของพุทธบริษัทที่จะต้องให้ความสนใจและหมั่นฝึกฝน พัฒนาสุขภาพจิต เพ่งดูจิตของตนอยู่เป็นประจำนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง มีคุณค่าต่อชีวิตเป็นอย่างมากและยังส่งผลให้ตนเป็นผู้ประเสริฐขึ้น “แต่ถ้าหากขาดการพัฒนาสุขภาพจิตแล้ว จะพัฒนาอะไรก็ติดขัดไม่ดีขึ้นแน่ ถ้าหากจิตเราไม่พัฒนา”

2. หลักพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาสุขภาพจิต สรุปได้ว่า การพัฒนาสุขภาพจิตด้วยหลักพุทธจริยศาสตร์ เป็นการพัฒนาดวงตาภายในของมนุษย์ที่ต้องผ่านกระบวนการฝึกฝนอบรมและลงมือปฏิบัติ ดังนี้

1) หลักไตรสิกขา เป็นวิธีประพฤติปฏิบัติเพื่อฝึกฝนอบรมในการพัฒนาสุขภาพจิต และสติ ปัญญา อย่างสมดุล โดยแบ่งออกเป็นองค์รวม 3 หมวด คือ (1) หมวดแห่งศีล คือ การพัฒนาด้านพฤติกรรม ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ (2) หมวดแห่งสมาธิ คือการพัฒนาด้านสุขภาพจิต ได้แก่ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ (3) หมวดแห่งปัญญา คือการพัฒนาด้านปัญญา ได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ (ในหนังสือตามรอยพระอรหันต์ ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้จัดอริยมรรคมีองค์แปด สงเคราะห์ลงเป็นหลักไตรสิกขา ได้แก่ พวกที่เป็น สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ เป็นส่วน ศีลสิกขา พวกที่เป็น สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ เป็นส่วน จิตสิกขา ส่วนพวกที่เป็น สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ เป็นส่วน ปัญญาสิกขา

2) หลักสติปัฏฐาน 4 คือการพิจารณา กาย เวทนา จิต ธรรม เพื่อให้เกิดการพัฒนาสุขภาพจิตและสติปัญญาขั้นสูง คือ จิต และสติปัญญาที่รู้แจ้งเห็นความเป็นจริงของชีวิต ความเป็นจริงของโลก ความเป็นจริง

ของกฎธรรมชาติดีมีจิตใจที่แน่วแน่มั่นคง มีสติไม่ประมาท ทำให้จิตว่าง ปล่อยวาง จิตและสติปัญญาระดับนี้สามารถตัดบ่วงอุปกิเลสทั้งปวงได้ การพิจารณาแบ่งออกเป็น 4 กระบวนการ ดังนี้ (1) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ การตั้งสติกำหนดพิจารณากายให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงกาย ไม่ใช่สัตว์บุคคลเรา-เขา (2) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนาให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงเวทนาไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเรา-เขา มีสติรู้ชัดเวทนา (3) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิตให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงจิตไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเรา-เขา มีสติรู้ชัดจิตของตน (4) ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรมให้รู้เห็นตามความเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงธรรม ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเรา-เขา มีสติรู้ชัดธรรมทั้งหลาย

3. การพัฒนาสุขภาพจิตตามหลักพุทธจริยศาสตร์ สรุปได้ว่า เป็นการพัฒนาให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีงามทั้ง กาย วาจา และจิตใจ เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบตามแนวทางของพุทธจริยศาสตร์ ดังนี้

1) การพัฒนาสุขภาพจิตด้วยหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นการพัฒนาเพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีงามทั้ง กาย วาจา และจิตใจ เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบตามแนวทางของพุทธจริยศาสตร์ ในการพัฒนาต้องอาศัยหลักสัมมาทิฐิเป็นแกนนำ และเป็นฐานการพัฒนาภายในตัวบุคคลที่ยังไม่รู้ให้เกิดการเรียนรู้ ประโยชน์ในการพัฒนาสุขภาพจิตด้วยหลักไตรสิกขา และพิจารณากำหนดรู้จิตในจิตนั้น นอกจากจะทำให้เกิดมีสติปัญญาหรือวิปัสสนาญาณขึ้นแล้ว ยังเป็นประโยชน์ในการช่วยควบคุมความคิด อารมณ์ ความรู้สึก รวมถึงมุมมองและหลักในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันให้ชีวิตนั้นดีขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถรู้จักเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ดี มีสติรู้เท่าทันจิตของตน คือสามารถกำหนดรู้จิตใจของตนเองได้ตลอดเวลาทำให้มี จิตใจที่ผ่องใส ไม่เศร้าหมอง ไม่วิตกกังวล และไม่หวาดกลัวต่อเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น มีสติ ปัญญา และสุขภาพจิตที่ดี เข้มแข็ง ที่จะสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง เมื่อจิตเกิดความคิดจะทำการที่ไม่ดี ไม่งาม ไม่ถูก ไม่ต้อง ไม่ควร สติก็สามารถรับรู้เท่าทันจิตของตน สามารถหักห้ามความคิดและหยุดการกระทำที่ไม่ดีนั้นได้

2) การพัฒนาสุขภาพจิตด้วยหลักสติปัฏฐาน 4 เป็นการพิจารณา กาย เวทนา จิต ธรรม โดยใช้คำภาวนาเป็นตัวกำหนด เช่น ยุบหนอ-พองหนอ เป็นต้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาสุขภาพจิต และสติ ปัญญาขั้นสูง คือ จิต สติ สมาธิ ปัญญา ที่รู้แจ้งเห็นตามความเป็นจริงของชีวิต มีจิตใจที่แน่วแน่มั่นคง มีสติ ไม่ประมาท ทำจิตให้ว่าง ปล่อยวาง จิตและสติปัญญาระดับนี้สามารถตัดบ่วงอุปกิเลสทั้งปวงได้ ทำให้ผู้ปฏิบัติได้เห็นผลโดยสามารถรอบรู้สภาวะของจิตและสภาวะธรรมตามความเป็นจริง ทำให้รู้เท่าทันเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้ดี คือไม่ยึดติดกับอดีต ไม่กังวลกับอนาคต ให้จดจ่ออยู่กับปัจจุบัน การปฏิบัติตามหลักของสติปัฏฐาน 4 ถือว่าเป็นการพัฒนาสุขภาพจิตและสติปัญญาขั้นสูงนั่นคือ เป็นการฝึกอบรมพัฒนาตนให้เกิดสติปัญญาให้แจ่มแจ้งด้วยปัญญา เป็นการศึกษาหรือพัฒนาให้เห็นความเป็นจริงของสรรพสิ่ง ความเป็นจริงของกฎธรรมชาติดี เพื่อพัฒนาสุขภาพจิตให้รู้เท่าทันจิตของตน ไม่ให้จิตถูกครอบงำด้วยความยินดียินร้าย

ที่ทำให้การมองเห็นเพื่อนไปตามอำนาจของกิเลส และจะต้องเป็นการปฏิบัติให้ควบคู่ไปกับหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา หลักสติปัฏฐาน 4 นี้ เป็นหลักธรรมที่เป็นต้นแบบหรือยอดของหลักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในพระพุทธศาสนา

อภิปรายผลการวิจัย

การทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสุขภาพจิตตามหลักพุทธจริยศาสตร์” ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็น จึงได้นำเอาประเด็นที่น่าสนใจเหล่านั้นมาเพื่อการอภิปรายผล เพื่อหาความสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การพัฒนาสุขภาพจิต เป็นการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตที่ถูกต้องตามหลักของพุทธจริยศาสตร์ ที่ทำให้คนเรานั้นมีชีวิตที่ดีงามยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่าในยุคปัจจุบันผู้คนส่วนมากมีปัญหาเรื่องสุขภาพจิต ขาดหลักในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง จึงทำให้เป็นทุกข์ ก่อเกิดเป็นปัญหาความเครียด จิตตก วิตกกังวล ทำให้จิตใจเศร้าหมอง อีกทั้งจิตใจของมนุษย์มีความสลับซับซ้อนเข้าใจได้ยาก มีการเปลี่ยนแปลงตามวัยตลอดเวลา และมีปัญหาสุขภาพแวดล้อมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมในปัจจุบันและอนาคต จึงก่อเกิดเป็นปัญหาสุขภาพจิตขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต, 2551 : 46) ที่ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร” สรุปความได้ว่า หลักสำคัญของการพัฒนาสุขภาพจิตและชีวิต ต้องได้รับการฝึกปฏิบัติอย่างถูกต้อง เพื่อพัฒนาสติปัญญาของมนุษย์ตามขั้นตอนของ “หลักไตรสิกขา” คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ถือว่าเป็นหลักของการปฏิบัติที่ทำให้มนุษย์สามารถแก้ไขปัญหาพัฒนาชีวิตและสุขภาพจิตได้อย่างมีบูรณาการ ศีลเป็นเรื่องของการฝึกตนในด้านพฤติกรรม เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกศีลก็คือวินัย สมาธิเป็นเรื่องของการฝึกในด้านจิตหรือระดับของจิตใจในด้านคุณธรรม ส่วนปัญญาเป็นเรื่องของการฝึกฝน แก้ไขปัญหา และพัฒนาในเรื่องของการรู้ความเป็นจริง รู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง สร้างสรรค์เฉพาะสิ่งดีงาม ตลอดจนรู้แจ้งความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง ซึ่งสอดคล้องกับ (พระธรรมโกศาจารย์ ปัญญานันท์ภิกขุ, 2549 : 59) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ปัญญาธรรมเพื่อความก้าวหน้า” สรุปความได้ว่า ในทางพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าสอนให้เราดูแลรักษาและพัฒนาสุขภาพจิตเป็นสิ่งสำคัญ สอนให้เราอยู่ด้วยสติ มีความระลึกละเอียดและให้อยู่ด้วยปัญญา พิจารณาสารพัดสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัว เพื่อให้รู้จักสิ่งนั้น ๆ กับความรอบรู้เหตุการณ์เป็นจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ไม่มองส่วนใดส่วนหนึ่งเพียงด้านเดียว แต่เรามองสิ่งนั้นตามความเป็นจริงด้วยสติปัญญา ตั้งแต่ต้นเหตุปัจจัยและผลรับที่เกิดขึ้น ยอมรับว่าเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นในชีวิตตามความเป็นจริงตั้งแต่ต้นตลอดโคจรได้ต้องอาศัยการฝึกอบรมปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา

2. หลักพุทธจริยศาสตร์ที่จะนำมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสุขภาพจิต พัฒนาชีวิต และสามารถพัฒนาในทุก ๆ ด้านของชีวิตได้โดยต้องผ่านกระบวนการในการฝึกปฏิบัติตน ฝึกฝนด้วยตนเอง ประเมินผลสำเร็จด้วยตนเอง แต่ไม่ได้ปิดกั้นคำแนะนำจากกัลยาณมิตรและต้องฝึกปฏิบัติไปตามขั้นตอนอย่างสืบเนื่อง

เริ่มจากรูปรธรรมไปสู่นามธรรมเป็นการพัฒนาสุขภาพจิตของชีวิตมนุษย์ได้ทั้งกาย วาจา ความคิด จิตใจ สติและปัญญา การพัฒนาสุขภาพจิตด้วยหลักไตรสิกขา เป็นวิธีฝึกปฏิบัติในการพัฒนาสุขภาพจิต ซึ่งสอดคล้องกับ (สุนัน อมรวิวัฒน์, 2544 : 63) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “หลักบูรณาการทางการศึกษา ตามนัยแห่งพุทธธรรม” สรุปความได้ว่า การศึกษาตามหลักไตรสิกขานั้นต้องเป็นการอบรมฝึกปฏิบัติใช้สติ ปัญญา แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตและพัฒนาสุขภาพจิต ยกระดับจิตของตนด้วยตนเอง สามารถประเมิณผลสำเร็จด้วยตนเอง แต่มีได้ปิดกั้นคำแนะนำจากกัลยาณมิตร หลักไตรสิกขาเป็นการฝึกพัฒนาระดับจิตของตนให้สูงขึ้นเป็นขั้นตอนสืบเนื่อง เริ่มจากรูปรธรรมไปสู่นามธรรมเป็นการพัฒนาสุขภาพจิตพัฒนาชีวิต และสติ ปัญญา

3. การพัฒนาสุขภาพจิตตามหลักพุทธจริยศาสตร์มีเป้าหมายเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน และให้ดำเนินชีวิตอยู่กับสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข พัฒนาจิตใจ สามารถยกระดับจิตของตนให้สูงขึ้น รู้เท่าทันสภาวะของสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงและเพื่อเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดคือการดับทุกข์ทั้งปวง ซึ่งสอดคล้องกับ (พระอุดมศักดิ์ ปิยวณฺโณ, 2548 : 62) ได้ทำงานวิจัยเรื่อง “การดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม อย่างมีความสุขตามแนวทางพุทธจริยศาสตร์” พบว่า หลักจริยธรรมตามแนวทางของพุทธจริยศาสตร์ สามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา พัฒนาสุขภาพจิตและสติปัญญาเพื่อการดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคม ได้อย่างมีความสุข ทำให้เกิดผลดีต่อตนเองและผู้อื่นในระดับปัจเจกชนและระดับสังคม สามารถรู้เท่าทัน สภาวะของสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง เพื่อเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดคือการดับทุกข์ทั้งปวง จะนำมาซึ่ง ความเจริญก้าวหน้าในชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับ (บุญเรือน เตียรทอง, 2547 : 28) ได้ทำงานวิจัยเรื่อง ทศนคติ และความเข้าใจต่อคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับอริยมรรค มืองค์ 8 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลาย : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนโพธิสารพิทยากร เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร พบว่า คำสอนทาง พระพุทธศาสนาเป็นความจริงตามธรรมชาติ มนุษย์เป็นผู้สามารถฝึกปฏิบัติและพัฒนาสุขภาพจิต ได้ด้วยการเรียนรู้ ปฏิบัติ ฝึกพัฒนาทั้งทางด้านพฤติกรรม จิตใจ สติ ปัญญา โดยปฏิบัติตามหลักอริยมรรค มืองค์แปดหรือหลักของไตรสิกขา ประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาสุขภาพจิต ให้ดีขึ้นมีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงามตามหลักของพุทธจริยศาสตร์

ข้อเสนอแนะ

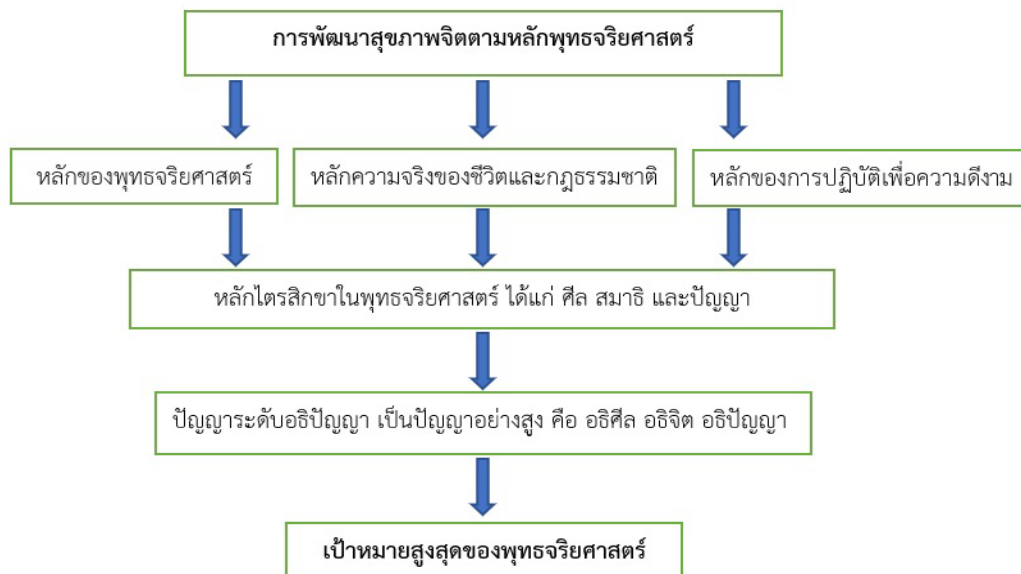
ในการทำวิจัยเกี่ยวกับ “การพัฒนาสุขภาพจิตตามหลักพุทธจริยศาสตร์” เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ในการทำวิจัยครั้งนี้ยังมีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการวิจัยถึงการพัฒนาสุขภาพจิตตามหลักพุทธจริยศาสตร์ เพราะการทำวิจัยครั้งนี้มีเงื่อนไขด้านขอบเขตการวิจัย และขอบเขตด้านเวลา จึงทำให้มีประเด็นที่น่าสนใจที่จะนำไปสู่การทำวิจัยต่อ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำประเด็นเหล่านั้นมาเป็นข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

- 1) ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกายกับจิตตามหลักพุทธจริยศาสตร์
- 2) ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวมตามหลักพุทธจริยศาสตร์
- 3) ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาจิตมนุษย์สู่ความเป็นอริยบุคคลตามองค์รวมของพระพุทธศาสนา

องค์ความรู้ใหม่

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลในการทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสุขภาพจิตตามหลักพุทธจริยศาสตร์” ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบของการวิจัยทำให้ได้องค์ความรู้ ดังนี้

จิตที่ถูกฝึกฝนและพัฒนาตามหลักของพุทธจริยศาสตร์นั้น จะทำให้เราเข้าถึงหลักความเป็นจริงของชีวิตและกฎธรรมชาติ กล่าวคือ จิตที่ถูกฝึกให้มีสติจะทำให้เรารู้จักคิดไตร่ตรองว่าสิ่งไหนควร ไม่ควร สิ่งไหนดี ไม่ดี ทำให้เรามีศีลอย่างแท้จริงเป็นไปด้วยความมีสติ รู้สิ่งที่ควรหรือไม่ควร ระวางการระบายออกทางทวารทั้งสาม คอยบังคับกาย วาจา ใจ ให้เป็นไปในขอบเขตของศีลที่เป็นสภาพปกติ มีสมาธิ สามารถอธิบายได้ทั้งในเชิงลักษณะผลของสมาธิที่เกิดขึ้น และอธิบายในลักษณะในเชิงการปฏิบัติ เช่น สมาธิ คือ ความสงบสบาย และความรู้สึกเป็นสุขอย่างยิ่งที่มนุษย์สามารถสร้างขึ้นได้ด้วยตนเอง มีปัญญารู้ทั่วถึงเหตุถึงผล รู้อย่างชัดเจน รู้เรื่องบาปบุญคุณโทษ รู้สิ่งที่ควรทำควรเว้น เป็นธรรมที่คอยกำกับศรัทธา เพื่อให้เชื่อประกอบด้วยเหตุผลไม่ให้หลงเชื่ออย่างมกมาย ปัญญาที่เป็นระดับอริปัญญา คือ ปัญญาอย่างสูง จัดเป็นสิกขาข้อหนึ่งในสิกขา 3 หรือไตรสิกขา คือ อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา ซึ่งสรุปเป็นแผนภูมิองค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

กฤษณา ศักดิ์ศรี. (2530). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: นิยมวิทยา.

บุญเรือน เทียรทอง. (2547). ทศนคติและความเข้าใจต่อคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับอริยมรรค
มีองค์ 8 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนโพธิสารพิทยากร
เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.

พัชรี ลิ้มปะพันธุ์. (2551). ภาวะสุขภาพจิตของทหารผ่านศึกจังหวัดสุโขทัย. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). (2549). ปัญญาธรรมเพื่อความก้าวหน้า. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

พระอุดมศักดิ์ ปิยวณโณ (จันทบุตร). (2548). การดำเนินชีวิตอยู่สังคมอย่างมีความสุขตามแนวพุทธ
จริยศาสตร์. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สุพัตรา สุภาพ. (2531). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สมจินตนา ภัคดีศรีวงศ์. (2538). หัวใจของการศึกษาศาสนาต้องเป็นรากฐาน. กรุงเทพฯ: กรมสามัญศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ.

สุนน อมรวิวัฒน์. (2544). หลักบูรณาการทางการศึกษาตามนัยแห่งพุทธธรรม. โครงการกิตติเมธีสาขาวิชา
ศึกษาศาสตร์. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

รูปแบบการจัดการศาสนพิธีและความเชื่อเรื่องพิธีกรรมงานอวมงคลในองค์กร
ตามแนวพุทธศาสตร์ของสังคมไทย จังหวัดนครราชสีมา

The Management Model of Religious Ceremonies and Beliefs About the
Bad Luck Rituals in the Organization According to the Buddhist Philosophy
of Thai Society in Nakhon Ratchasima Province

พระครูสุวรรณสารานุกุล¹,

วานิช พาลาด², วรนิษฐา จันทร์เอี่ยม³ และ อุดม ไตยเวียง⁴

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา^{1,2,3,4}

PhrakhrusuwansaranuKun (Pichqyaphol Nguanthaiosng)¹

Wanit Phalard², Warranittha Chan-iam³ and Udom Taivisng⁴

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Ratchasima Campus^{1,2,3,4}

Corresponding Author, E-mail: piyapol7219@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการศาสนพิธีกรรมและความเชื่องานอวมงคลในสังคมไทย 2) ศึกษาการจัดการศาสนพิธีกรรมและความเชื่องานอวมงคลในจังหวัดนครราชสีมา และ 3) นำเสนอรูปแบบการจัดการศาสนพิธีและความเชื่อพิธีกรรมในงานอวมงคลของจังหวัดนครราชสีมา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า

1. การจัดการศาสนพิธีเกี่ยวกับงานอวมงคลเป็นสิ่งที่ถือปฏิบัติต่อกันมาแต่ครั้งโบราณและมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมและบริบทสังคม ศาสนพิธีเป็นรูปแบบเพื่อการดำเนินงานให้เป็นไปตามกรอบเวลาที่มาซึ่งความสำเร็จของงาน แม้ว่าศาสนพิธีจะถูกมองว่าเป็นเพียงกะพ้อไม่ใช่อะไรที่แท้จริง แต่ศาสนพิธีก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทุกศาสนาที่น่าประยชน์สุขมาให้ผู้เข้าร่วมพิธี

* ได้รับบทความ: 20 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 22 มิถุนายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 25 มิถุนายน 2566

2. พิธีการจัดงานอวมงคลมี 3 ขั้นตอน คือ 1) ศาสนพิธีกรรมก่อนตาย 2) ศาสนพิธีกรรมตอนตาย 3) ศาสนพิธีกรรมหลังการตาย และในการจัดงานอวมงคลนี้ยังแฝงไปด้วยคติความเชื่อในการจัดงานศพ คือ 1) การเก็บศพ 2) การปฏิบัติต่อคนที่ตายผิดปกติ ที่เป็นไปตามคติความเชื่อของวิถัวัฒนธรรมอีสาน

3. รูปแบบการจัดการศาสนาพิธีงานอวมงคลของจังหวัดนครราชสีมา มี 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการจัดงานฌาปนกิจศพ เป็นรูปแบบการจัดพิธีศพแก่ผู้ตายที่เป็นชาวบ้านทั่วไป 2) รูปแบบการพระราชทานเพลิงศพ เป็นรูปแบบการจัดศาสนาพิธีแก่บุคคลผู้ทำคุณประโยชน์แก่สังคมในด้านต่าง ๆ ซึ่งทั้งสองรูปแบบนี้ถือว่าการระลึกถึงคุณความดี และการให้เกียรติแก่ผู้ตายในวาระสุดท้ายของชีวิต

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการ; ศาสนพิธี; ความเชื่อ; พิธีกรรม; งานอวมงคล; พุทธศาสตร์

Abstract

The objectives of this research were : 1) to study the management of religious ceremonies and bad luck in Thai society, 2) to study the management of religious ceremonies and bad luck in Nakhon Ratchasima Province, and 3) to present the management model of religious ceremonies and bad luck. It's believed in the rituals of the unlucky event of Nakhon Ratchasima Province in its qualitative research. Studying information from Tripitaka, documents, and related research. There were 25 key informants. The obtained data were interpreted by descriptive analysis.

The research results were as follows:

1. Organizing religious ceremonies related to the bad luck event is something that has been practiced since ancient times. And has been modified to conform to cultural ways and social contexts an ordinance is a model for the execution of the time frame that the event achieves. Although the ordinance is seen as merely coconut milk, not its true essence. But ordinances are important elements of every religion that bring benefits and happiness to the participants.

2. There are 3 stages in the ceremony of the bad luck ceremony: 1) the rituals before death, 2) the rituals during death, and 3) the rituals after death. And in organizing this bad luck, there is also a hidden belief in funeral arrangements, namely 1) the collection of the body and 2) the unusual treatment of the dead. That is in accordance with the beliefs of the Isan culture.

3. There are 2 forms of religious ceremonies management in Nakhon Ratchasima Province: 1) the form of funeral arrangements. It is a form of funeral ceremony for the deceased who is a general villager. 2) The form of cremation. It is a form of organizing religious ceremonies for individuals who have made good contributions to society in various ways, both of which are considered commemorations of good deeds. and honoring the deceased at the end of their lives.

Keywords: Management Model; Religious Ceremonies; Belief; Rite; Bad Fortune; Buddhist Philosophy

บทนำ

ศาสนาพิธีเป็นวิถีปฏิบัติที่เป็นแบบแผนที่ถูกยึดเป็นแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้อง และเป็นสื่อกลางในการทำมาตามคตินิยมเชื่อในพระพุทธศาสนา เป็นการทำกิจกรรมเพื่อเข้าถึงคุณความดีอื่น ๆ มีพระรัตนตรัยเป็นต้น ดังนั้นศาสนาพิธีจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งย่อนไปกว่าองค์ประกอบอื่นของพุทธศาสนา และในการจัดการศาสนาพิธีจึงถือเป็นวิธีการ หรือข้อเสนอแนะในด้านพิธีกรรมพิธีการที่เกี่ยวกับกับศาสนา เพื่อให้ทำงานเหล่านั้นจะได้ดำเนินไปด้วยราบรื่นเรียบร้อย รวดเร็วถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งแต่ละชุมชนอาจจะแตกต่างกันไปตามวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ยังพบว่า การมีศาสนาพิธียังเป็นต้นเหตุหรือเป็นสื่อกลางที่จะนำคนให้เข้าถึงหลักคำสอนที่เป็นแก่นแท้พระพุทธศาสนาด้วยการเกิดศรัทธาเป็นเบื้องต้นแล้วนำไปสู่การบำเพ็ญตนตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 มี ทาน ศีล ภาวนา เป็นต้น (โสภณ เปรมจิตต์, 2564 : 1) และนำไปสู่การเข้าถึงหลักการปฏิบัติที่สำคัญของพระพุทธศาสนา คือ การละบาป การทำความดี และการทำจิตให้บริสุทธิ์ จนนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดคือการบรรลุพระนิพพาน

จากความสำคัญของพิธีกรรมที่กล่าวมานี้ยังพบว่ามีประเภทย่อยของพิธีกรรมออกหมวด ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้องดังนี้ 1) หมวดกุศลพิธี เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเพื่อให้เกิดความดีงามทางพระพุทธศาสนาในระดับปัจเจกบุคคล เช่น การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือการทำความดีในวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาตนเองให้มีความรู้และเข้าใจในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามากขึ้น 2) หมวดบุญพิธี เป็นพิธีกรรมที่ทำขึ้นตามประเพณีที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในครอบครัวและชุมชน โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดความสงบสุขแก่ครอบครัวและชุมชน 3) หมวดทานพิธี เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้ทานในโอกาสต่าง ๆ หรือในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น การถวายสังฆทาน ถวายผ้าป่า เป็นต้น โดยมีจุดประสงค์คือการทำลายความตระหนี่ที่มีอยู่ในใจตนนั่นเอง 4) หมวดปณิณพิธี เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีปฏิบัติศาสนาพิธีหรือมารยาทในการปฏิบัติที่ถูกต้องในการปฏิบัติตามศาสนาพิธีเช่น การจัดโต๊ะหมู่ การประเคน การอาราธนาศีล การอาราธนาธรรม เป็นต้น

(โสภณ เปรมจิตต์, 2564 : 2) หมวดศาสนพิธีทั้ง 4 ประเภทดังกล่าวนี้ จะเห็นว่าทุกหมวดมีจุดประสงค์เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจในการประกอบศาสนพิธีที่จะนำไปสู่ความสงบเรียบร้อยของงานต่าง ๆ ทั้งที่เป็นงานมงคล และอวมงคล

ความสำคัญของศาสนพิธีที่ได้นำเสนอมาข้างนั้นถือว่าเป็นหลักปฏิบัติที่ถูกต้องและเมื่อได้ถือปฏิบัติและดำเนินไปตามนั้นก็จะนำมาซึ่งความราบรื่นของงานแต่สิ่งเหล่านั้นเป็นเพียงหลักการที่ถูกวางไว้เป็นแบบแผนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ แต่ในการนำหลักการต่างๆ เหล่านั้นไปสู่ภาคปฏิบัติจริงจะต้องมีการปรับให้เข้ากับวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยึดถือกันมานานซึ่งมีข้อปลีกย่อยมากมายที่เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อต่าง ๆ เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการตายที่ถือว่าเป็นเพณีที่มีสำคัญต่อมนุษย์อย่างยิ่งเพราะความตายเป็นสิ่งที่ติดตามมนุษย์มาพร้อมการมีชีวิตของมนุษย์ และทุกชีวิตที่มีการเกิดจะต้องจบชีวิตลงด้วยความตายซึ่งเป็นไปตามกฎธรรมชาติหรือกฎในไตรลักษณ์ 3 คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา (ส.สพ. (ไทย) 18/1/1.ข.ธ. (ไทย) 25/30/51) ไม่มีมนุษย์ใดจะถูกเว้นได้ นอกจากยังมีการกล่าวว่า สรรพสิ่งในสากลจักรวาล ทั้งมีชีวิต และไม่มีชีวิต มีวิญญาณ และไม่มีวิญญาณ จะต้องตกอยู่ในกฎไตรลักษณ์นี้ทั้งสิ้น ที่มีกระบวนการของการเกิดขึ้นในเบื้องต้น เปลี่ยนแปลงในท่ามกลาง และแตกสลายไปในที่สุด ดังพุทธพจน์ว่า “ร่างกายนี้แก่ห่อหมแล้วเป็นรังของโรค มีแต่จะทรุดโทรมลงไป ร่างกายที่เฒ่าเปื่อยนี้ก็จะแตกดับไป เพราะชีวิตมีความตายเป็นที่สุด” (ข.ธ. (ไทย), 25/148/78) และความตายเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่ปรารถนาจะพบเพราะความตายเป็นเหตุที่นำมาซึ่งความเศร้าโศก เป็นต้น แม้ว่าความตายจะเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่ปรารถนาจะพบเห็นก็ตามแต่ควรทำความเข้าใจว่าความตายเป็นเหตุที่มีต่อเนื่องมาจากการเกิดซึ่งเป็นลักษณะของอริยปัจจัยเจ็ดประการนั้นเอง (ส.นิ. (ไทย) 16/1/2) และเมื่อมีการตายเกิดขึ้นมนุษย์ในฐานะเป็นสัตว์ประเสริฐก็จะมีวิธีการที่จะจัดการเกี่ยวกับความตายให้เป็นไปตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ถูกต้องตามคติความเชื่อที่ถือปฏิบัติกันมาแต่ครั้งโบราณ นอกจากนี้ยังพบว่า พิธีกรรมเกี่ยวกับการตาย มีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงวิถีวัฒนธรรมของสังคมในแต่ละท้องถิ่น เช่น เมื่อคนตายลงญาติพี่น้องที่ยังมีชีวิตอยู่มีวิธีปฏิบัติต่อศพด้วยการเผาหรือฝังตามคติความเชื่อโดยมีวัตถุประสงค์คือไม่ร่างศพนั้นเน่าเหม็น และเป็นเหยื่อของสัตว์อื่น ๆ กัดกิน จึงมีการทำพิธีศพตามหลักความเชื่อของลัทธิศาสนาที่ตนนับถือ เช่น ชาวพุทธก็ทำพิธีศพโดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำที่มีส่วนสำคัญในการประกอบพิธี (สุเมธ เมธาวิทยกุล, 2532 : 144)

จากพิธีเกี่ยวกับการจัดการกับศพดังกล่าวมานี้ เป็นการดำเนินการหรือจัดขึ้นและสืบทอดวิธีการดังกล่าวกันมาตามคติความเชื่อของชุมชนและสังคมที่ยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนมากนัก แต่ในภายหลังจากนั้นมีการจัดการที่เป็นระเบียบแบบแผนอย่างเป็นรูปธรรมที่สังคมยอมรับ และใช้เป็นแนวในการปฏิบัติเกี่ยวกับการตาย และการได้เข้าไปมีส่วนร่วมในพิธีศพนี้ถือว่าได้เข้าประเพณีเกี่ยวกับงานบุญชนิดหนึ่งเพราะสังคมไทยเชื่อว่าการทำบุญในงานศพนี้เป็นงานบุญประเภทอวมงคลเพราะได้จัดการทำศพที่เป็นวาระสุดท้ายของผู้ตาย (दनัย ไชยโยธา, 2546 : 122)

นอกจากรูปแบบการจัดการศัพทมีประเพณีที่ยึดถือ และปฏิบัติแตกต่างกันไปตามขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อของแต่ละเชื้อชาติ ศาสนา หรือตามวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งถือปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่ บรรพบุรุษ มนุษย์ทุกหมู่เหล่าต่างก็มีการจัดการกับร่างผู้เสียชีวิต นอกจากจะแสดงถึงมโนกรรมสำนึก ในความมีน้ำใจคือการให้ความรักอาลัยต่อผู้ที่จากไปแล้ว (บุญมี แทนแก้ว, 2547 : 48-50) ยังแสดงออกถึง คุณธรรม กล่าวคือ กตัญญูตเวทิตาธรรม และสามัคคีธรรมตามหลักพุทธศาสนาอีกด้วย

ดังนั้น จากความเป็นมาและสภาพปัญหาที่ได้นำเสนอมานี้ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการศาสนพิธีและความเชื่อเรื่องพิธีกรรมงานอวมงคลในองค์กรตามแนวพุทธศาสตร์ ของสังคมไทย จังหวัดนครราชสีมา เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับศาสนพิธี และคติความเชื่อเกี่ยวกับงานอวมงคล หรืองานศพว่า คนในจังหวัดนครราชสีมา มีคติความเชื่อในเรื่องนี้อย่างไร และคติความเชื่อดังกล่าวนี้อาจมีความ สอดคล้องกับคติความเชื่อของคนอีสานโดยทั่วไปหรือไม่ หรือว่าเป็นเรื่องของคติความเชื่อเฉพาะท้องถิ่น เท่านั้น งานวิจัยนี้จะให้คำตอบกับข้อสงสัยเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี และงานวิจัยนี้เมื่อเสร็จสมบูรณ์แล้ว จะได้เป็นรูปแบบของการจัดการงานอวมงคลของจังหวัดนครราชสีมา และเป็นสารสนเทศแก่ผู้สนใจต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการศาสนพิธีกรรมและความเชื่องานอวมงคลในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาการจัดการศาสนพิธีกรรมและความเชื่องานอวมงคลในจังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการศาสนพิธีและความเชื่อพิธีกรรมในงานอวมงคลของจังหวัด นครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศาสนพิธีและความเชื่อเรื่องพิธีกรรมงานอวมงคลในองค์กร ตามแนวพุทธศาสตร์ของสังคมไทย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธี ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้รวบรวมข้อมูล : การรวบรวมข้อมูลเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539 และคำสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยมุ่งศึกษาข้อมูล เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศาสนพิธีและความเชื่อพิธีกรรมในงานอวมงคลที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและ อรรถกถา

2. การรวบรวมข้อมูลเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร ตำรา บทความวิชาการ และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับจัดการศาสนพิธีกรรม และความเชื่องานอวมงคลในสังคมไทย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล มีการวิเคราะห์และจัดหมวดหมู่ข้อมูลจากเอกสารที่ได้มาทั้งหมด แยกแยะ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลในด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ สรุปเนื้อหาที่ได้จากการวิเคราะห์ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

การทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศาสนพิธีและความเชื่อเรื่องพิธีกรรมงานอวมงคลในองค์กร ตามแนวพุทธศาสตร์ของสังคมไทย จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และการสัมภาษณ์เชิงลึก จึงสรุปผลได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาการจัดการศาสนพิธีและความเชื่องานอวมงคลในสังคมไทย พบว่า คติความเชื่อเรื่องความตายในสังคมไทยมีวิธีการปฏิบัติตามหลักศาสนพิธีที่มีความสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น และคติความเชื่อเรื่องความตายนี้เป็นสิ่งที่มีอยู่ในทุกศาสนาที่มีความเชื่อว่า ชีวิตมนุษย์มีส่วนประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน คือ กายและจิต ความตายเป็นการแตกสลายหรือสิ้นสุดลงของกระบวนการมีชีวิต ด้วยการแตกสลายของธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ที่รวมกันเป็นรูปร่างมนุษย์แล้วแตกสลาย กลับกลายเป็นธาตุเดิมแท้ของธาตุนั้น ๆ อีกครั้ง ส่วนจิตหรือวิญญาณถือว่าเป็น สิ่งที่ไม่แตกสลายเหมือนกาย เพราะเมื่อร่างกายแตกสลายจิตที่เคยอาศัยกายอยู่นั้นก็จะออกจากร่างเพื่อแสวงหาร่างเพื่อการเกิดใหม่ และทุกศาสนาได้ให้ทัศนะว่า ความตายเป็นเพียงปรากฏการณ์หนึ่งของชีวิตที่มนุษย์จะต้องเข้าถึงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ตราบเท่าที่มนุษย์ยังมีการเกิดอยู่ ความตายก็จะเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับมนุษย์ตลอดไป และยังพบว่า มีความเชื่อหลังความตายที่ทุกศาสนาได้ให้คำอธิบายเชิงเหตุผลไว้ ดังนี้

1) กลุ่มศาสนาเทวนิยม (Theism) เป็นศาสนาที่เคารพในพระเจ้า ซึ่งมีคติความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับความตายที่แตกต่างกันสรุปได้ ดังนี้ 1) คนตายแล้วต้องเกิดใหม่แต่ก่อนจะเกิดใหม่ ต้องได้รับผลดีผลชั่วที่ทำไว้เมื่อเป็นคนให้หมดก่อนโดยถูกส่งขึ้นสวรรค์บ้างลงนรกบ้าง ตามความดีความชั่ว 2) วิญญาณเป็นอมตะจึงไม่ตายตามร่างกายทันทีที่คนตายวิญญาณจะไปถือเอาร่างใหม่ส่วนจะดีหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับกรรมที่เคยตนได้กระทำไว้เช่น คนที่มีบาปมากก็ตกนรก ส่วนผู้มีบุญมากก็จะขึ้นสวรรค์ 3) คนตายแล้ววิญญาณจะไม่ตาย เพราะวิญญาณเป็นอมตะ วิญญาณจะไปอยู่ในโลกวิญญาณคอยดูแลสุขทุกข์ของลูกหลานญาติพี่น้อง ส่วนวิญญาณใดที่มีความดีมากก็จะได้เลื่อนไปอยู่ในสวรรค์เป็นเทพเจ้าชั้นวันรันดร์ ส่วนวิธีปฏิบัติเพื่อเข้าถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิตก็โดยการปฏิบัติคุณธรรมตามที่บรรพบุรุษสั่งสอนไว้ 4) วิญญาณเป็นอมตะในโลกหน้าและนรกสวรรค์ตลอดทั้งเชื่อกันพิพากษาโลกและการกลับฟื้นคืนชีพ เมื่อคนตายแล้ววิญญาณยังคงมีอยู่รอคอยวันพิพากษาโลก เมื่อถึงวันพิพากษาโลก อวัยวะของร่างผู้ที่ตายแล้วจะถูกนำมาประกอบติดต่อกันครบทุกส่วนไม่สูญหาย เป็นร่างปกติดังเดิม เป็นต้น

2) กลุ่มศาสนาอเทวนิยม (Atheism) คือ ศาสนาที่ปฏิเสธอำนาจของพระเจ้าหรืออำนาจความศักดิ์สิทธิ์ มีศาสนาพุทธ เป็นต้น ที่ให้ทัศนะเกี่ยวกับความตายไว้ว่า เมื่อคนตายแล้วเพียงแต่ร่างกายตายเท่านั้น ส่วนวิญญาณยังต้องเวียนว่ายตายเกิดต่อไป คนอาจเกิดเป็นสัตว์หรือสัตว์อาจเกิดเป็นคนก็ได้ทั้งนี้ก็เป็นไปตามอำนาจกรรมที่ได้กระทำไว้ และวิบากกรรมนี้จะเป็นตัวจำแนกชีวิตหลังความตายว่าสัตว์ประเภทต่าง ๆ จะไปเกิดในภพภูมิอะไร จะขึ้นอยู่กับผลกรรมที่ตนทำไว้ทั้งสิ้น ถ้าทำกรรมชั่วหรือบาป ผลกรรมชั่วจะนำไปสู่อบายภูมิหรือทุคติภูมิ มีนรกภูมิ เป็นต้น แต่ถ้าในขณะที่มีชีวิตอยู่หมั่นประกอบกุศลธรรม มีการให้ทาน รักษาศีล เป็นต้น ผลแห่งกรรมดีนี้จะส่งไปสู่สุคติภูมิ มีเทวโลก เป็นต้น ทุกชีวิตล้วนเป็นไปตามกรรมของตนทั้งสิ้น และพบว่า ความเชื่อในพิธีกรรมงานอวมงคลหรือที่เข้าใจกันโดยทั่วไปคือ งานศพ เป็นความเชื่อที่มีความเชื่อมโยงหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาและความเชื่อในวิถีดวงธรรมท้องถิ่นเข้าด้วยกัน ซึ่งพระพุทธศาสนาถือว่า ความตายเป็นเรื่องธรรมดาของชีวิตที่มีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ที่มนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่นไม่พ้น และมีคติความเชื่อที่ต้องปฏิบัติต่อผู้ตายเพื่อเป็นการไว้อาลัยและให้เกียรติเป็นครั้งสุดท้าย มีคติความเชื่อที่ถือเป็นแนวปฏิบัติมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล เช่น การจัดการศาสนพิธีพระบรมศพของพระพุทธเจ้าและพระสาวก เป็นต้น ที่มีการจัดพิธีกรรมศพที่มีความเรียบง่ายด้วยการนำศพห่อผ้าที่อบด้วยน้ำมันหอมไปวางไว้บนกองฟอนที่เตรียมไว้ด้วยแล้วโรยด้วยดอกไม้ในการประกอบพิธีกรรม ไม่มีความซับซ้อนเหมือนพิธีกรรมในปัจจุบันหรือถ้าเป็นศพของคนทั่วไปก็จะปฏิบัติคติความเชื่อตามหลักศาสนาเช่นการนำศพไปทิ้งตามป่าช้า หรือการเผ่าที่ริมฝั่งแม่น้ำคงคา

2. การจัดการศาสนพิธีกรรมและความเชื่องานอวมงคลในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า จังหวัดนครราชสีมามีรูปแบบการจัดการศาสนพิธี และความเชื่อในเรื่องพิธีกรรมงานอวมงคลโดยมีการเชื่อมโยงกับแนวคิดและวิถีปฏิบัติที่สืบทอดกันมาแต่ครั้งโบราณซึ่งสรุปได้ ดังนี้

1) การจัดการศาสนพิธีกรรมเกี่ยวกับงานอวมงคล พบว่า การจัดพิธีทางศาสนาเกี่ยวกับงานศพที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่ครั้งโบราณ และมีการปรับเปลี่ยนวิธีการให้สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมและบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งโดยสรุปแล้วพิธีการจัดงานศพของชาวจังหวัดนครราชสีมา มี 3 ขั้นตอนคือ

1.1) ศาสนพิธีกรรมก่อนตาย มีวิถีปฏิบัติที่สืบทอดกันมา คือ การบอกทางแก่คนใกล้ตายการนิมนต์ให้พระสงฆ์มาเป็นผู้บอกทางหรือแสดงธรรมเพื่อให้ผู้ใกล้ตายได้สติจะไม่หลงตาย เพราะตามความเชื่อทางพุทธศาสนาถือว่าจิตที่ไม่เศร้าหมองจะนำไปสู่สุคติภพ หรืออาจมีการกล่าวนำให้ผู้ใกล้ตายว่าตามเช่น พุทโธ...สัมมา อรหัง เป็นต้น เป็นการให้สติ หลังจากมีการตายเกิดขึ้นก็จะมีพิธีให้สัญญาณด้วยการยิงปืน 3 นัด หรือ ตีฆ้อง/ระฆัง 3 ลา แต่ในปัจจุบันจะมีการประกาศเสียงตามสายแทนเพื่อเป็นการให้สัญญาณคนในชุมชนได้รับรู้

1.2) ศาสนพิธีกรรมตอนตาย เมื่อมีการตายเกิดขึ้นผู้เป็นญาติพี่น้องจะทำการอาบน้ำให้ผู้ตายแล้วทาด้วยแป้งและเครื่องหอมต่างๆ มีการแต่งตัวศพด้วยการเปลี่ยนเสื้อผ้าให้ใหม่ และนอกจากนี้จะมีผู้ทำหน้าที่ในการเอาเงินใส่ปากศพ และการปิดปากปิดตาศพ เป็นต้น และก็จะมีการนิมนต์พระสงฆ์มาสวดมาติกาบังสุกุล และการตั้งศพไว้ 3-7 วัน แล้วแต่ฐานะของผู้ตาย และเป็นการรออนุญาตที่อยู่ต่างถิ่นที่จะมาร่วมงานศพ และมีการสวดพระอภิธรรมเพื่อเป็นการบำเพ็ญแก่ผู้ตายทุกคนจนกว่าทำการฌาปนกิจ

1.3) ศาสนพิธีกรรมหลังการตาย มีการปฏิบัติต่อผู้ตายหลังเผา เช่น การเก็บอัฐิ การแปรธาตุ และทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตาย ญาติและลูกหลานก็จะมีการเก็บอัฐิของผู้ตายเพื่อนำไปตั้งบำเพ็ญกุศลตามประเพณี ซึ่งอัฐินี้เปรียบเหมือนมรดกชิ้นสุดท้ายที่ผู้ตายทิ้งเอาไว้ให้ลูกหลานได้ดูต่างหน้า และนำไปบรรจุเอาไว้ในที่ที่เหมาะสมเพื่อเป็นที่สักการะเคารพต่อไป

2) ด้านความเชื่อเกี่ยวกับการจัดงานศพ พบว่า จังหวัดนครราชสีมา มีความเชื่อเกี่ยวกับการจัดงานอวมงคลหรืองานศพที่มีความสอดคล้องกับคติความเชื่อต่าง ๆ ตามวิถีวัฒนธรรมอีสาน ซึ่งในการจัดงานอวมงคลดังกล่าวนี้ได้มีการสอดแทรกปรีชาธรรมไว้ในพิธีกรรมที่ให้แก่คิดเกี่ยวกับความจริงของชีวิตคือการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นเรื่องธรรมดาของชีวิตซึ่งทำให้ผู้มาร่วมงานจะได้นำไปเป็นหลักในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องดีงาม และดำเนินชีวิตอย่างไม่ประมาท โดยมีความเชื่อเกี่ยวกับการจัดงานศพดังนี้

2.1) การเก็บศพ พบว่า ตามความเชื่อของคนจังหวัดนครราชสีมาในครั้งโบราณมีความเชื่อสอดคล้องกับความเชื่อในเรื่องเดียวกันนี้ของประเพณีและคติความเชื่อของวิถีวัฒนธรรมอีสานโดยทั่วไปที่ไม่นิยมเก็บศพไว้เพื่อบำเพ็ญกุศลแก่ผู้ตายเกิน 3 วัน เพราะจะทำให้ศพเน่าส่งกลิ่นเหม็นเนื่องจากไม่มียาฉีดยา และน้ำแข็งก็หายาก ชาวบ้านจะนิยมป้อนยาพื้นบ้านที่สืบทอดกันเพื่อการรักษาศพ เช่น การใช้ปูนขาว และยาสูบเพื่อปูพื้นรองศพเพื่อดับกลิ่น

2.2) การปฏิบัติต่อคนที่ตายผิดปกติ พบว่า ชาวจังหวัดนครราชสีมา มีวิธีปฏิบัติต่อคนที่ตายผิดปกติ เช่น คนตายโหง หญิงตายท้องกลม และเด็กทารกที่ตาย จะไม่นิยมการเผา โดยมีวิธีปฏิบัติดังนี้ คือ ผีทารกจะนิยมใส่ลงหม้อแล้วนำไปฝังไว้ในป่าช้าไม่ต้องขุดขึ้นมาเผาอีก ส่วนผีตายโหงและผีตายทั้งกลมจะนำฝังดินไว้ก่อนอาจใช้เวลาเป็นสัปดาห์จึงจะขุดขึ้นมาเผา แต่ตามวิธีปฏิบัติแบบโบราณจะไม่นิยมเผา เพราะมีความเชื่อว่าการเผาส่งผลให้เครือญาติหรือลูกหลานต้องมอดเป็นไปเหมือนกับผู้เป็นญาติผู้พี่ที่ตายไปแล้วนั้น เชื่อว่าถ้าเผาแล้ว ลูกหลานอาจตายด้วยเหตุเดียวกัน

3. รูปแบบการจัดการศาสนาพิธีและความเชื่อพิธีกรรมในงานอวมงคลของจังหวัดนครราชสีมาสรุปได้ว่ามี 2 รูปแบบ ดังนี้

3.1) รูปแบบการจัดงานฌาปนกิจศพ พบว่า เป็นรูปแบบการจัดพิธีศพแก่ผู้ตายที่เป็นชาวบ้านทั่วไปที่จัดขึ้นที่เมรุของวัด หรือเมรุของฌาปนสถานประจำหมู่บ้าน โดยมีรูปแบบและขั้นตอนการจัดการ

ศาสนพิธีที่สอดคล้องกับความเชื่อในวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ไม่นิยมเผาศพในวันพระ และวันอังคาร เพราะมีความเชื่อว่าเป็นวันแข็งจะเกิดสิ่งอัปมงคลแก่ญาติและผู้มาร่วมงาน ซึ่งมีขั้นตอนการประกอบพิธีตามหลักศาสนพิธีที่ถือปฏิบัติกันมา ดังนี้ 1) ดำเนินการเจ้ตายและขอใบมรณะบัตร 2) ทำการติดต่อวัดเพื่อนำศพมาบำเพ็ญกุศลตามความเชื่อทางศาสนา 3) พิธีรดน้ำศพ และจัดร่างที่ไว้วิญญาณใส่โลงศพ 4) พิธีสวดอภิธรรมศพ 5) พิธีฌาปนกิจศพ 6) พิธีเก็บอัฐิ 7) พิธีลอยอังคาร เป็นต้น และถือว่ารูปแบบการจัดการงานศพดังกล่าวนี้เป็นพิธีกรรมที่ชาวจังหวัดนครราชสีมาได้ถือปฏิบัติกันมาอยู่แล้ว และยังมีความสอดคล้องกับคติความเชื่อตามวิถีวัฒนธรรมอีสานโบราณ นอกจากนี้ยังมีข้อยกเว้นการไม่ทำฌาปนกิจศพแก่ผู้ที่ตายด้วยสาเหตุดังนี้คือ ตายโหง่ ตายท้องกลม และศพเด็กทารก

3.2) รูปแบบการพระราชทานเพลิงศพ พบว่า มีหลักเกณฑ์ในการขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพแก่บุคคลที่เข้าเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ ดังนี้ 1) พระสมณศักดิ์ ตั้งแต่ชั้น “พระครูสัญญาบัตร” ขึ้นไป และพระภิกษุสามเณรเปรียญธรรม 9 ประโยค 2) พระราชวงศ์ตั้งแต่ชั้น “หม่อมเจ้า” ขึ้นไป 3) ผู้ที่ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ 4) ข้าราชการตั้งแต่ระดับ 3 ขึ้นไป 5) ข้าราชการฝ่ายทหาร ตำรวจ ยศชั้นร้อยตรี เรือตรี เรืออากาศตรี ร้อยตำรวจตรี ขึ้นไป 6) ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตั้งแต่ “เบญจมาภรณ์” (บ.ภ.) และ “เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย” (บ.ม.) ขึ้นไป 7) ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ “จุลจอมเกล้า” 8) ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เหรียญ “รัตนภรณ์” รัชกาลปัจจุบัน 9) ประธานองค์กรต่าง ๆ ที่กำหนดในรัฐธรรมนูญและรัฐมนตรียกเว้นที่ถึงแก่กรรมในขณะดำรงตำแหน่ง 10) บิดาและมารดาของผู้ดำรงตำแหน่งองคมนตรีและประธานรัฐสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา ประธานองค์กรต่าง ๆ ที่กำหนดในรัฐธรรมนูญและรัฐมนตรียกเว้นที่ถึงแก่กรรมในขณะดำรงตำแหน่ง 11) สภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ที่ถึงแก่กรรมในขณะดำรงตำแหน่ง และ 12) ผู้ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เป็นกรณีพิเศษ และยังพบว่า มีข้อยกเว้นไว้สำหรับ บุคคลผู้ทำลายชีพตนเอง (ฆ่าตัวตาย) และผู้ต้องอาญาแผ่นดิน ทั้ง 2 ประเภนี้ จะไม่ได้รับพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ และเครื่องเกียรติยศประกอบพิธี และในการขอพระราชทานเพลิงศพนั้นมีรูปแบบเพื่อการจัดการ ดังนี้ 1) การขอพระราชทานเพลิงศพพระสมณศักดิ์ เป็นภารกิจหน้าที่ของกรมการศาสนาในการประสานกับสำนักพระราชวังและจังหวัด โดยวัดที่มีความประสงค์จะดำเนินการขอพระราชทานเพลิงศพพระสมณศักดิ์ต้องทำหนังสือผ่านเจ้าคณะจังหวัด หรือสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด จะทำหนังสือในนามผู้ว่าราชการจังหวัดส่งไปยังกรมการศาสนาเพื่อดำเนินการตามขั้นตอนผ่านเลขาธิการพระราชวัง เมื่อทางสำนักพระราชวังดำเนินการเรียบร้อยแล้ว กรมการศาสนาจะรับหีบเพลิงจากกองพระราชพิธีสำนักพระราชวัง แล้วนำส่งให้จังหวัดในนามผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อบอกให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดดำเนินการตามหน้าที่ 2) การขอพระราชทานเพลิงศพให้แก่บุคคลต่าง ๆ ที่เป็นฆราวาสหน่วยราชการต่าง ๆ ที่สังกัด

เจ้าภาพหรือทายาทผู้ประสงค์ขอพระราชทานเพลิงศพ จะต้องทำหนังสือแจ้งไปยังกระทรวงเจ้าสังกัดของผู้ถึงแก่กรรม เพื่อให้เจ้าสังกัดทำเรื่องเสนอเลขาธิการพระราชวัง โดยระบุ (1) ชื่อ ตำแหน่ง ชั้น ยศของผู้ถึงแก่กรรม (2) ถึงแก่กรรมด้วยโรคอะไร ที่ไหน เมื่อใด (3) ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อะไรบ้าง (4) มีความประสงค์จะขอรับพระราชทานเครื่องเกียรติยศประกอบศพ อย่างใดบ้าง (5) ประกอบการฌาปนกิจศพที่วัดไหน จังหวัดไหน วัน เวลาใด และในการประกอบพิธีพระราชทานน้ำหลวงอาบศพและพิธีพระราชทานเพลิงศพนี้เป็นรูปแบบพิเศษที่เป็นการให้เกียรติแก่ผู้ตายในฐานะบุคคลผู้ทำคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยตรง หรือผู้เป็นบิดามารดาของบุคคลดังกล่าวนั้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศาสนพิธีและความเชื่อเรื่องพิธีกรรมงานอวมงคลในองค์กรตามแนวพุทธศาสตร์ของสังคมไทย จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็น จึงขอนำประเด็นที่น่าสนใจเหล่านั้นมาเพื่อทำการอภิปรายผล ดังนี้

1. ศาสนพิธีถือว่าเป็นรูปแบบที่ทำให้การประกอบพิธีกรรมในงานต่าง ๆ ทั้งงานมงคล และงานอวมงคลดำเนินไปตามกรอบเวลาที่กำหนดไว้ และนำมาซึ่งความสำเร็จของงาน แม้ว่าพิธีกรรมจะถูกมองว่าเป็นเพียงเปลือกนอกที่ไม่ใช่สาระแก่นสารแท้จริงก็ตาม แต่ศาสนพิธีก็เป็นส่วนหนึ่งในองค์ประกอบของทุกศาสนาที่นำมาซึ่งความศรัทธาและเป็นประโยชน์แก่ผู้ได้เข้าร่วมพิธี ซึ่งสอดคล้องกับ (โสภณ เปรมจิตต์, 2564 : 6) ที่กล่าวถึงประโยชน์ของศาสนพิธีไว้ในหนังสือ “ศาสนพิธีเบื้องต้น” สรุปความได้ว่า การประกอบศาสนพิธีอย่างถูกต้องแล้วจะทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติ ดังนี้ 1) ทำให้เกิดความสงบสุขและความเรียบร้อยแก่ผู้ปฏิบัติ 2) ทำให้เกิดรูปแบบวิธีการที่งดงามสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมแก่อนุชนรุ่นหลังต่อไป 3) เป็นกุศโลบายในการดึงคนให้เข้าถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาด้วยการทำความดีละความชั่วและทำจิตให้บริสุทธิ์ 4) เป็นกระบวนการสร้างความรักสามัคคีให้แก่กันในชุมชน 5) เป็นการสะท้อนความเจริญทางด้านจิตใจของคนในสังคมชุมชนนั้น ๆ 6) เป็นการสืบทอดอายุของพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป

2. ชาวพุทธในจังหวัดนครราชสีมา มีรูปแบบการจัดการศาสนพิธี และความเชื่อในเรื่องพิธีกรรมงานอวมงคลหรืองานศพโดยมีการเชื่อมโยงกับแนวคิด และวิธีปฏิบัติตามฮีต - คอง ที่สืบทอดกันมาแต่ครั้งโบราณเพื่อให้เกิดความสบายใจแก่ผู้ได้เข้าร่วมพิธีโดยมีรูปแบบการปฏิบัติผู้ใกล้ชิดตายแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ก่อนตาย ขณะที่ยังมีชีวิต และหลังการตาย ล้วนมีรูปแบบเฉพาะ และยังมีความเชื่อเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อศพที่ตายผิดปกติหรือตายโหง ตายท้องกลม และศพทารก ว่าไม่ควรเผาเป็นสิ่งชะล่า เพราะจะนำผลไม่ดีเกิดแก่ญาติพี่น้องในภายหลังได้ซึ่งสอดคล้องกับ (จรัส ลีกา และคณะ, 2563 : 141) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ทัศนคติความเชื่อในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของคนอีสาน”

พบว่า วิถีชีวิตของคนอีสานได้ถือหลักปฏิบัติที่มีการสืบทอดมาแต่ครั้งบรรพกาลที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคน ตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งมีการบันทึกไว้เป็นแนวปฏิบัติเรียกว่า อิต 12 คอง 14 และมีข้อที่ควรยกเว้นไม่ให้เป็น เพราะเป็นสิ่งที่ไม่ควรหรือเรียกว่า “ชะล่า” เป็นต้น และซึ่งสอดคล้องกับ (พระอธิการสมบัติ ธมมานนโท) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเชื่อประเพณีการฝังศพของชาวบ้านเชียงเหียน อำเภอมะนัง จังหวัด มหาสารคาม” พบว่า ชาวบ้านเชียงเหียนมีความเชื่อที่เป็นเอกลักษณ์เป็นของตนเอง และไม่ให้เกิดการตี ประเพณีที่เคยกระทำมา เช่น การไม่เผาศพแบบไม่ปกติ จะต้องฝังอย่างเดียวเพราะจะเกิดการตี (ชะล่า) จะทำให้ญาติผู้ตายและชาวบ้านเดือดร้อน และถ้าคนที่ตายนอกบ้านห้ามนำศพเข้ามาในบ้าน ห้ามเก็บศพ ไว้ค้างคืน และไม่มีพระสงฆ์นำหน้าจูงศพไปป่าช้าการตายโหงต้องฝังเท่านั้น

3. รูปแบบการจัดการศาสนพิธีและความเชื่อพิธีกรรมในงานอวมงคลของจังหวัดนครราชสีมา มี 2 รูปแบบ คือ 1) พิธีฌาปนกิจศพของคนทั่วไปทำไปตามหลักศาสนพิธีที่กำหนดไว้เป็นหลักปฏิบัติเบื้องต้น และมีความสอดคล้องกับคติความเชื่อของวัฒนธรรมท้องถิ่น 2) พิธีพระราชทานเพลิงศพ เป็นรูปแบบของการจัดการพิธีบุคคลที่ทำคุณประโยชน์ในด้านต่าง ๆ แก่สังคม มีพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ และข้าราชการ ขึ้นผู้ใหญ่ เป็นต้น ทั้งสองพิธีกรรมดังกล่าวมานี้ถือเป็นการให้เกียรติแก่ผู้ตายที่ผู้เป็นญาติพี่น้องพึงแสดงออก ต่อผู้ตายเป็นครั้งสุดท้ายซึ่งสอดคล้องกับพระพุทธรูป อธิปญโญ (ศิลาศิลป์) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษา หลักความเชื่อในพิธีศพของชาวพุทธตำบลคูคำที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม” พบว่า ในการประกอบพิธีศพ เป็นการระลึกถึงคุณงามความดีของผู้ตายเพราะในขณะที่ผู้ตายยังมีชีวิตอยู่ ได้ทำความดีไว้มากมายจึงต้อง ทำพิธีศพให้แก่ผู้ตายอย่างสมเกียรติ นอกจากนี้เพื่อเป็นการขออโหสิกรรมแก่ผู้ตายเพราะตอนมีชีวิตอยู่ อาจได้กระทำความผิดต่อผู้ตายด้วยกาย วาจา ใจ ทั้งต่อหน้า และลับหลัง ถือเป็นโอกาสสุดท้ายที่จะได้เคารพ ความอาลัยแก่ผู้ตาย ผู้มาร่วมงานได้แสดงความเห็นใจแก่ญาติของผู้ตายที่ประสบกับความสูญเสีย และ เป็นการให้เกียรติแก่เจ้าภาพผู้มีชีวิตอยู่ และยังพบว่า งานศพยังทำให้ญาติพี่น้องได้มาพบปะกันทำให้เกิด ความรักสามัคคีในเครือญาติเป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

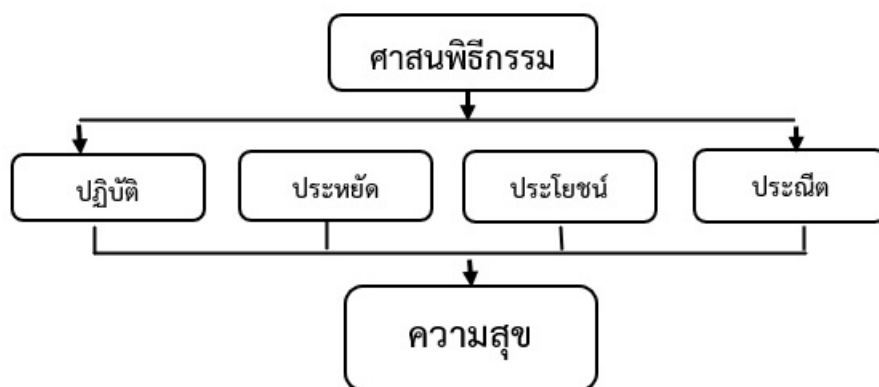
จากการทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศาสนพิธีและความเชื่อเรื่องพิธีกรรมงานอวมงคลในองค์กร ตามแนวพุทธศาสนาของสังคมไทยจังหวัดนครราชสีมา ยังมีประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็นที่การทำวิจัย ครั้งนี้ครอบคลุมไม่ถึงเพราะเงื่อนไขเรื่องขอบเขตของระยะเวลาของการทำวิจัย จึงขอเสนอเป็นข้อเสนอแนะ ในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรทำวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์คติความเชื่อในการบริหารจัดการศาสนาพิธีเกี่ยวกับงานอวมงคล ที่มีอิทธิพลต่อวิถีวัฒนธรรมชุมชน”

2. ควรทำวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์เรื่อง บุญ-บาป ที่มีผลต่อวารจิตสุดท้ายก่อนการเข้าถึงความตาย”
3. ควรทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดงานอวมงคลหรืองานศพให้เกิดความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของวิถีวัฒนธรรมชุมชน”

องค์ความรู้ใหม่

การทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศาสนพิธีและความเชื่อเรื่องพิธีกรรมงานอวมงคลในองค์กรตามแนวพุทธศาสตร์ของสังคมไทยจังหวัดนครราชสีมา” ทำให้ได้ใหม่องค์ความรู้ว่า การจัดพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาทุกครั้งควรคำนึงถึงหลัก 4 ป. คือ 1) ปฏิบัติ มีความถูกต้องตามขนบธรรมเนียมของวิถีวัฒนธรรมชุมชนที่ได้ถือปฏิบัติมาและตัดพิธีกรรมที่เป็นส่วนเกินออก 2) ประหยัด มีการใช้จ่ายทรัพย์สินเฉพาะส่วนที่จำเป็นและเป็นไปเพื่อการเกิดขึ้นของบุญกุศลเท่านั้น 3) ประโยชน์ ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาต้องตระหนักถึงความคุ้มค่าที่จะเกิดแก่ตนและสังคม 4) ประณีต ในการจัดงานต้องเป็นไปเพื่อความเรียบร้อย เรียบง่าย สวยงามสมฐานะ และนำไปสู่ความสุขในการประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนพิธี ดังแผนภูมิภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จรัส ลีกา และคณะ. (2563). การวิเคราะห์ทัศนคติความเชื่อในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของคนอีสาน. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 7(2), 133-149.
- दनัย ไชยโยธา. (2546). สังคมวัฒนธรรมและประเพณีไทย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- บุญมี แท่นแก้ว. (2547). ประเพณีและพิธีกรรมพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พระอธิการสมบัติ ธมมานน. (2555). การศึกษาความเชื่อประเพณีการฝังศพของชาวบ้านเชียงเหียน อำเภอมือทอง จังหวัดมหาสารคาม. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูธรรม อธิปัญญา (ศิลาศิลป์). (2555). การศึกษาหลักความเชื่อในพิธีศพของชาวพุทธ ตำบลคูคำ ที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โสภณ เปรมจิตต์. (2564). ศาสนาพิธีเบื้องต้น. เชียงใหม่: สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สุเมธ เมธาวิทยกุล. (2532). สังกัปปพิธีกรรม. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.รินติ้ง เฮ้าส์.

**การเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังอิทธิบาท 4
ของนักเรียนโรงเรียนเขาหลวงวิทยา อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย**
**Teaching for Cultivating Power Four of Students at Khao Luang Wittaya
School Wang Saphung District Loei Province**

พระมหาจมี วิชยธมโม (ทับปילה)¹
พระราชปรีชามณี² และ จารุกิตต์ พริยสุวัฒน์³
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย^{1,2,3}
Phra Maha Jongmee Wichayatammo (Tubphila)¹,
Phrarachapreecharmune² and Jarrukit Pariyasuwat³
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Loei Buddhist College^{1,2,3}
Corresponding Author, E-Mail: happyphone56572@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 2) ศึกษาผลการเรียนการสอนในการปลูกฝังอิทธิบาท 4 และ 3) เสนอแนวทางการเรียนการสอนในการปลูกฝังอิทธิบาท 4 ของนักเรียนโรงเรียนเขาหลวงวิทยา อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียน ใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น ขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane จำนวน 102 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้การสุ่มแบบเจาะจง ได้แก่ คณะกรรมการสถานักเรียน คณะผู้บริหารและครูผู้สอน จำนวน 24 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ เชิงลึกชนิดมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 มีการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี ตามความต้องการของชุมชน

* ได้รับบทความ: 21 พฤศจิกายน 2566; แก้ไขบทความ: 16 มิถุนายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 20 มิถุนายน 2566
Received: 21 November 2023; Revised: 16 June 2023; Accepted: 20 June 2023

จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาทุกกลุ่มสาระ ส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ใช้สื่อเทคโนโลยี และนวัตกรรมทั้งการเรียน On-Site Online

2) ผลการเรียนรู้การสอนในการปลูกฝังอิทธิบาท โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 4.38 อยู่ในระดับมาก และ 3) แนวทางการเรียนการสอนในการปลูกฝังอิทธิบาท 4 ได้แก่ (1) ทุกกลุ่มต้องร่วมมือกันทำตามบทบาทหน้าที่ของตนอย่างเต็มศักยภาพ (2) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนานามธรรมสู่รูปธรรม กำหนดอัตลักษณ์ “มีใจรัก พากเพียรทำ นำจิตฝึกฝน ใช้ปัญญาทวนสอบ”(3) ครูทุกคนต้องจัดทำแผนการเรียนรู้อิทธิบาท 4 ทุกกลุ่มสาระ ทุกภาคเรียนและทุกปี มีการนิเทศ ติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ (4) นักเรียนต้องให้ความร่วมมือกับทุกกลุ่ม และ (5) ต้องใช้เครื่องมือประเมินที่มีมาตรฐาน มีรายงานผลผ่านหลายช่องทาง นำผลที่ได้ไปวางแผนพัฒนาในปีต่อไปเพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดี (The Best practice)

คำสำคัญ: การเรียนการสอน; การปลูกฝัง; อิทธิบาท 4

Abstract

This research aimed to study the teaching based on the four Iddhipada principles, examine the teaching results to cultivate the four Iddhipada, and propose the teaching and learning guidelines for developing Iddhipada four in students at Khao Luang Wittaya School, Wang Saphung District, Loei province. The sample group was 102 students selected by using the stratified sampling method. The size of the sample group referred to Taro Yamane. The key informants comprised 24 student council members, administrators, and teachers, whom were selected with purposive sampling. Data collection was processed using a questionnaire and structured in-depth interviews. The collected data were used to analyze percentage, mean, Standard Deviation (S.D.), and content analysis.

Results demonstrated that: the teaching based on four Iddhipada consisted of goal, vision and mission determination, education quality development plan, and annual operational plan setting founded on the community requirements, curriculum set up for all departments, promotion of continuing teacher development, the use of technology and innovations for on-site and on-line learning, results illustrated that the overall teaching for cultivating four Iddhipada was 4.38, and teaching guidelines to cultivate the four

Iddhipada were proposed. All stakeholders should cooperate by playing their roles to their full potential. In addition, the administrators should lead the changes from the abstract to substantial development, and determine the identity, “Will Power, Effort, Stay Focus, Examination”. Moreover, teachers of all departments should set the lesson plan to cultivate the four Iddhipada for every semester of all academic years and have a systematic evaluation. At the same time, students must cooperate with every group. A standard evaluation tool should be utilized, and results must be summarized via communication systems. Moreover, results should be applied to the further development plan for the best practice.

Keywords: Teaching; Cultivation; Four Iddhipada

บทนำ

ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโควิด 19 และสถานการณ์ของโลกในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (Mega Train) ทำให้เกิดนวัตกรรมหรือการแก้ปัญหาที่มีลักษณะต่าง ๆ กันขึ้น ในหลากหลายรูปแบบ มีผลกระทบต่อองค์การและพลเมืองโลก เช่น ความผันผวนทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรม ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ย่อมส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของมนุษย์จำนวน โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะชีวิต อยู่ร่วมกับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมั่นคงนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูอาจารย์ ต้องพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้มีสมรรถนะสำคัญตามหลักสูตรและมีทักษะชีวิตที่เหมาะสมตามอัตภาพ ทั้งนี้ควรตระหนักฐานรากวิถีไทยที่มีขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม เชื่อมสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา

ด้วยสังคมไทยมีวิถีชีวิตผูกพันกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดจนตาย ในขณะที่พระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่มุ่งเน้นอบรม สั่งสอน ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม สร้างทัศนคติ และค่านิยมที่ดีให้กับชุมชนไทยมากมายซึ่งเกิดจากหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานอย่างมหาศาล อันสามารถที่จะให้งานนั้นบังเกิดผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ที่เรียกว่า อิทธิบาทธรรม (ที.ปา.(ไทย) 11/231/233) และพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้ขยายความว่า อิทธิบาทธรรม ประกอบด้วย ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะ ความเพียรพยายามทำในสิ่งนั้น จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ วิมังสา หมั่นพิจารณาสอบสวนหาเหตุผลในสิ่งนั้นให้กระจ่างชัด อิทธิบาทธรรมทั้ง 4 ประการนี้เป็นคุณเครื่อง หรือเครื่องมือให้เกิดการบรรลุถึงผลของการจัดการเรียนการสอน หากปลูกฝังหลักอิทธิบาทธรรม 4 กำหนดให้เป็นอัตลักษณ์ของนักเรียนย่อมทำให้ผลการเรียนของนักเรียนมีคุณภาพได้มาตรฐานมากขึ้น

ตามความในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2545 ในมาตรา 24 (4) ได้กำหนดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดกระบวนการสอนผสมผสานความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วน สมดุลกันรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกรายวิชา (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 119 ตอนที่ 123 ก. หน้า 14) ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาเยาวชน ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ สถานศึกษาที่ดีต้องสามารถพัฒนาผู้เรียนทั้งทางร่างกายและจิตใจให้เป็น ผู้มีทักษะความรู้ควบคู่คุณธรรมจริยธรรม บุคลากรที่มีความสำคัญที่สุดในสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร สถานศึกษาซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบาย กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ โดยร่วมกับบุคลากรทางการศึกษาขับเคลื่อน เพื่อให้เกิดผลต่อคุณภาพนักเรียน

จากการศึกษารายงานการประเมินตนเอง (โรงเรียนเขาสลวงวิทยา ในปีการศึกษา, 2564 : 57-65) กล่าวเฉพาะในส่วนรายงานผลการทดสอบ O-NET ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2564 พบว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย มีคะแนนเฉลี่ยของโรงเรียนเท่ากับ 32.62 ซึ่งต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับ ขนาดโรงเรียน และกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีคะแนนเฉลี่ยของโรงเรียนเท่ากับ 28.44 ซึ่งต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับขนาดโรงเรียน เป็นต้น และผลการวิจัยของ สมพร อินทรพาเพียร (2560) เรื่อง การปรับใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การปรับใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในภาพรวม ทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 และผลการวิจัยของพระมหาบรรจง ตีสรโณ (ศรีสุข) (2560) เรื่อง ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม 4 ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปริยัติ ศุภรสิริวิทยา อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า อิทธิบาทธรรม 4 เป็นหลักธรรมที่สามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในด้านต่าง ๆ ได้มากมาย เช่น การปฏิบัติธรรม การทำงาน การจัดการเรียนการสอนหนังสือ หรือในการดำเนินชีวิต ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่นำหลักอิทธิบาท 4 มาบูรณาการกับการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังอิทธิบาท 4 ให้กับนักเรียนโรงเรียนเขาสลวงวิทยา ให้มีจริยธรรมเจริญไพบูลย์ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนโรงเรียนเขาสลวงวิทยา อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาผลการเรียนการสอนในการปลูกฝังอิทธิบาท 4 ของนักเรียนโรงเรียนเขาสลวงวิทยา อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย
3. เพื่อเสนอแนวทางการเรียนการสอนในการปลูกฝังอิทธิบาท 4 ของนักเรียนโรงเรียนเขาสลวงวิทยา อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) มีลำดับการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย

1. กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการโรงเรียนเขาหลวงวิทยา ครู-อาจารย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา เขต 19 จำนวน 16 คน คณะกรรมการสถานักเรียน จำนวน 21 คน รวมจำนวน 37 คน กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง รวมทั้งสิ้น 24 คน

2. กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย นักเรียนโรงเรียนเขาหลวงวิทยา จำนวน 137 คน (โรงเรียนเขาหลวงวิทยา, 2564 : 5) กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น ขนาดกลุ่มตัวอย่างกำหนดตามสูตรของ Taro Yamane จำนวน 102 คน

การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยยึดหลักการจากกรอบแนวคิดในการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลัก ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง กำหนดเป็นประเด็นหลักและแจกแจงประเด็นหลักออกเป็นประเด็นย่อย ๆ นำมาวิเคราะห์และกำหนดกรอบในการสร้างแบบสอบถาม เพื่อให้ข้อคำถามสอดคล้องกับเนื้อหาและขอบข่ายของประเด็นที่จะศึกษา

การหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำร่างแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปปรึกษาและขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง วิเคราะห์ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความตรงด้านเนื้อหา (content validity) ดำเนินการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of item objective congruence) ได้ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 1.00 ซึ่งบ่งชี้ให้เห็นว่าคำถามแต่ละข้อมีความตรงเชิงเนื้อหา และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ได้ค่า 0.871

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งตามรูปแบบการวิจัย ได้แก่

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้รูปแบบมีโครงสร้างกับกลุ่มตัวอย่าง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการจัดเก็บ

การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกตามลักษณะแหล่งที่มาของข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย จัดกลุ่มข้อความที่เป็นแนวทางเดียวกัน ตัดข้อความที่ไม่สัมพันธ์กับคำถามออกไป แล้วนำมาสรุปเนื้อหาให้กระชับ ทำการสังเคราะห์และเรียบเรียงข้อมูล แล้วนำเสนอข้อมูลในภาพรวมด้วยวิธีการพรรณนา

2. ข้อมูลเชิงปริมาณ นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้องแล้วนำมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัย แบ่งการนำเสนอผลการวิจัย เป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่

1.1 ประเด็นสถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 56.86 มีอายุ 13-15 ปี จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 68.93 มีการศึกษาในระดับช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 68.63

1.2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อผลการเรียนการสอนในการปลูกฝัง

และนวัตกรรมอย่างหลากหลายทั้งการเรียนในรูปแบบ On-Site ในโรงเรียนและรูปแบบ Online ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) และมีการประเมินผลการเรียนด้วยวิธีการที่อิงสภาพจริง มีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ นิเทศ ทบทวนและประเมินผลการบริหารและจัดการศึกษา ให้มีความเหมาะสม ชัดเจน มีผลการประเมินตนเอง มีคุณภาพในระดับดี

2.2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับ“แนวทางการเรียนการสอน ในการปลูกฝังอิทธิบาท 4” สรุปได้ ดังนี้ (1) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มต้องร่วมมือกันตามบทบาทหน้าที่ของตน อย่างเต็มศักยภาพ (2) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนานามธรรมสู่ วัฒนธรรม ต้องกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และอัตลักษณ์ “มีใจรัก พากเพียรทำ นำจิตฝึกฝน ใช้ปัญญา ทวนสอบ” (อิทธิบาท 4) (3) กำหนดให้ครูทุกคนจัดทำแผนการเรียนรู้บูรณาการอิทธิบาท 4 ทุกกลุ่มสาระ ทุกภาคการเรียนและทำทุกปีให้ต่อเนื่อง (4) มีระบบนิเทศ ติดตามประเมินผล รายงานผลต่อผู้ปกครอง หรือผ่านระบบการสื่อสารอื่นๆ จัดทำสถิติเปรียบเทียบพฤติกรรมนักเรียน บันทึก สังเกตการณ์พฤติกรรม นักเรียนโดยใช้เครื่องมือที่มีมาตรฐาน (5) สรุปรายงานผลการประเมินเพื่อปรับปรุงหรือวางแผนพัฒนา ต่อไปให้เป็นอัตลักษณ์ของโรงเรียนมุ่งเป็นแบบอย่างที่ดี (The best practice) ติดต่อกันอย่างน้อยให้ได้ 3 ปีการศึกษา หรืออาจก้าวล้ำสู่นวัตกรรม ต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจแล้วนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อผลการเรียนการสอนในการปลูกฝัง อิทธิบาท 4 โดยภาพรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษา ได้นำหลักการและกระบวนการบริหารคุณภาพมาปฏิบัติภารกิจอย่างเป็นระบบ สามารถพัฒนาการบริหาร จัดการศึกษาให้มีคุณภาพในการดำเนินงานตามโครงสร้างทั้ง 4 ด้าน มุ่งพัฒนางานให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ ไกรสร เจียมทอง (2561 : 31) ระบุว่า การบริหารงาน ในสถานศึกษา คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหาร งานทั่วไป เป็นกลยุทธ์เพื่อการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ โดยเฉพาะการบริหารงาน วิชาการที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีมาตรฐานตามหลักสูตรกำหนดโดยบุคลากรที่ได้รับการพัฒนาให้มีทักษะ ในการจัดการการศึกษา จัดสรรงบประมาณให้มีความเหมาะสมเกิดประโยชน์ ประสานชุมชน และองค์กร ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหาวิฑูรน์ วิฑูรณเมธี (2561) เรื่อง การบริหารตามหลักอิทธิบาท 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่า โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

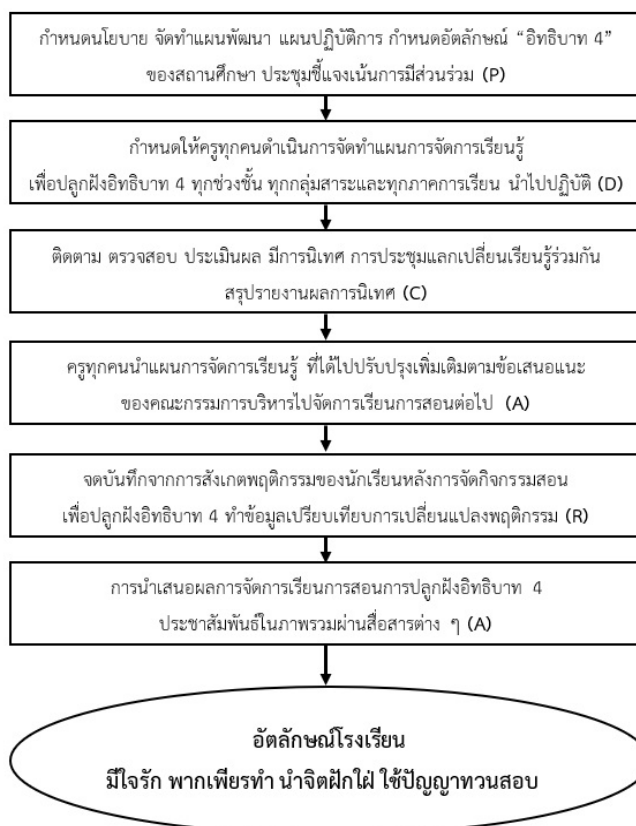
ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ คือด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ รองลงมาคือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา และด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิธีะตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ เมื่อแยกออกเป็นรายด้านเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อปลูกฝังอิทธิบาท 4 สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาชินกฤต จิรวโส (รูปสะอาด) (2561) เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านตูม ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี” พบว่า จิตตะ เอาจิต ฝักใฝ่ ฝ่ายใจรัก ด้วยความพยายาม ด้วยเอาจิตพยายามอาชีพนั่นๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ
 - 2.1 ควรกำหนดให้เป็นอัตลักษณ์โรงเรียน
3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 3.1 ควรมีการจัดทำวิจัยชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีวีดิทัศน์ การคิดวิเคราะห์ หรือแบบอริยสัจ 4 เปรียบเทียบผลการใช้ชุดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 เป็นต้น
 - 3.2 การเพาะบ่มพฤติกรรมตามหลักอริยสัจ 4 ไม่เน้นการเกิดปฏิกิริยาลูกโซ่ (ความสัมพันธ์ในแนวนอน) ขึ้นตอนใดจะเกิดขึ้นก่อนก็ได้ เช่น การใช้ปัญหาทวนสอบ (วิมิงสา) อาจเกิดขึ้นก่อน มีใจรัก (ฉันทะ) เป็นต้น ประเด็นดังกล่าวนี้ควรจะได้ทำวิจัยเชิงทดลองเพื่อหาความสัมพันธ์ในแนวตั้งหรือสับสนในพระไตรปิฎก ต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 แสดง Six Steps to power 4 Learning Model (PDCARA)

เอกสารอ้างอิง

- ไกรสร เจียมทอง. (2561). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2545). ธรรมานุชิต, (พิมพ์ครั้งที่ 46). กรุงเทพฯ: กรมศาสนา.
- _____. (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 12) กรุงเทพฯ: เอส.อาร์. พรินต์แมสโปรดักส์.
- พระมหาบรรจง ตีสโร (ศรีสุข). (2560). ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม 4 ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปริยัติคุณรสวิทยา อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาชินกฤต จีรวโส (รูปสะอาด). (2561). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านตูม ตำบลบ้านจันทน์ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิวัฒน์ วิฑูตเมธี. (2561). การบริหารตามหลักอิทธิบาท 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2). (2545, 19 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 119 ตอนที่ 123 ก. หน้า 14.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โรงเรียนเขาลงวิทยา. (2564). รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) โรงเรียนเขาลงวิทยา. (อัดสำเนา).
- สมพร อินทรพาเพียร. (2560). การปรับใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แนวทางการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพหุวัฒนธรรม :
กรณีศึกษาโรงเรียนแก่น้อยศึกษา จังหวัดเชียงใหม่
Academic Administration Guidelines for Multicultural School :
Case Study of Kaenoisuksa School Chiangmai

ณัฐพร ขวัญทอง¹

ปาริชาติ บัวเจริญ² และ ประภัสสร สมสถาน³

มหาวิทยาลัยพายัพ^{1,2,3}

Nattaporn Kwanthong¹

Parichat Buacharoen² and Parichat Buacharoen³

Payap University^{1,2,3}

Corresponding Author, E-mail: kwanthongnattaporn@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาโรงเรียนแก่น้อยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาโรงเรียนแก่น้อยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 2) ศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษาโรงเรียนแก่น้อยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 121 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ครู ศึกษานิเทศก์ นักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญด้านพหุวัฒนธรรม คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

* ได้รับบทความ: 2 พฤษภาคม 2566; แก้ไขบทความ: 22 มิถุนายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 25 มิถุนายน 2566

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาโรงเรียนแก่นน้อยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.38$, $\sigma = 0.73$) และเมื่อพิจารณารายด้านสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากน้อยไปหามาก ดังนี้ 1) ด้านการนิเทศการศึกษา ($\mu = 3.17$, $\sigma = 0.68$) 2) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ($\mu = 3.37$, $\sigma = 0.71$) 3) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ($\mu = 3.39$, $\sigma = 0.62$) และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาโรงเรียนแก่นน้อยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.52$, $\sigma = 0.47$) และเมื่อพิจารณารายด้านสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ($\mu = 4.63$, $\sigma = 0.51$) 2) ด้านการวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน ($\mu = 4.62$, $\sigma = 0.50$) และ 3) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ($\mu = 4.61$, $\sigma = 0.46$)

2. แนวทางการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาโรงเรียนแก่นน้อยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ประกอบด้วย 1) สถานศึกษาควรมีการวางแผนการจัดการเรียนการสอนโดยยึดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของสังคม ชุมชน ท้องถิ่น 2) สถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นหลักสำคัญตามสภาพบริบทของผู้เรียนเชื่อมั่นว่าผู้เรียนทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้ 3) การวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียนควรยึดตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ 4) ควรมีการกำหนดแผนการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในให้ชัดเจนมีความสอดคล้องกับระเบียบและหลักเกณฑ์ 5) สถานศึกษาควรมีแผนและกระบวนการนิเทศอย่างหลากหลายและชัดเจน ทั้งจากภายในและภายนอก 6) สถานศึกษาควรส่งเสริมสนับสนุน และให้ความช่วยเหลือครู บุคลากรในการทำวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการศึกษา

คำสำคัญ: แนวทาง; บริหารงานวิชาการ; โรงเรียนพหุวัฒนธรรม

Abstract

Subject research Guidelines for Academic Administration in Multicultural Schools: A Case Study of Kaenoisuksa School, Under The Chiangmai Primary Education Services Area Office 3, intended for 1) Study the current and desirable state of academic administration in multicultural schools: a case study of Kaenoisuksa School, Under The Chiangmai Primary Education Services Area Office 3. 2) A study of academic management

guidelines in multicultural schools : a case study of Kaenoisuksa School, Under The Chiangmai Primary Education Services Area Office 3 Population: 121 people. It consists of school administrators, teachers, supervisors from the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 3, academics, or specialists in multiculturalism. Basic Education Board Mathayomsuksa 6 students and parents of Mathayomsuksa 6 students. The research tools were questionnaires, the current and desirable conditions of academic administration in multicultural schools: a case study of Kaenoisuksa School. Statistics used in data analysis were percentage, mean, and standard deviation. Interview qualitative data analysis and structured focus group discussions. The data were analyzed through content analysis.

The results showed that

1. The current state of academic administration in multicultural schools : a case study of Kaenoisuksa School Under Chiangmai Primary Education Service Area Office 3, the overall level was at a moderate level ($\mu = 3.38$, $\sigma = 0.73$), and when considering each aspect, the averages could be ordered from least to greatest as follows: 1) Educational supervision ($\mu = 3.17$, $\sigma = 0.68$) 2) Educational curriculum development ($\mu = 3.37$, $\sigma = 0.71$).3) Learning process development ($\mu = 3.39$, $\sigma = 0.62$) and desirable conditions of academic administration in multicultural schools: a case study of Kaenoisuksa School. Under Chiangmai Primary Education Service Area Office 3 overall was at the highest level ($\mu = 4.52$, $\sigma = 0.47$), and when considering each aspect, the averages could be ordered from descending as follows: 1) Insurance system development and internal quality in educational institutions ($\mu = 4.63$, $\sigma = 0.51$) 2) Evaluation, evaluation, and transfer of learning results ($\mu = 4.62$, $\sigma = 0.50$) and 3) research to develop educational quality ($\mu = 4.61$, $\sigma = 0.46$)

2. Academic Administration Guidelines in Multicultural Schools : A Case Study of Kaenoisuksa School, Under The Chiangmai Primary Education Services Area Office 3 consists of 1) Educational institutions should have a teaching and learning management plan based on the basic education core curriculum and the needs of society, communities, and local communities. 2) Educational institutions should provide teaching and learning based on learners as the main principle according to the context of learners, believing

that all learners can develop themselves. 3) Assessment, evaluation, and transfer of learning results should be in accordance with the regulations of the Ministry of Education. 4) There should be a clear internal quality assurance system development plan that is consistent with regulations and criteria. 5) Educational institutions should have various and clear supervision plans and processes. both from inside and outside. 6) Educational institutions should promote, support, and assist teachers. Personnel in research and innovation for education

Keywords: Guidelines; Academic Management; Multicultural School

บทนำ

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว รุนแรง และกว้างขวาง ปัญหาที่เกิดขึ้นในภูมิภาคใดในโลกย่อมส่งผลกระทบไปได้ทั่ว ปัญหาต่าง ๆ ยุ่งยากสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น และยากที่จะแก้ไข จึงต้องเตรียมบุคลากรให้มีความสามารถรับมือได้กับปัญหาที่ยุ่งยากมากมายเหล่านั้น ประเทศไทยจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ 20 ปี (พ.ศ.2561–2580) เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งจะต้องนำไปปฏิบัติเพื่อให้ตรงกับวิสัยทัศน์ที่ว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อความสุขของคนไทยทุกคน สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติในด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ให้คนไทยเป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ พร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 สนองต่อนโยบายการศึกษา โดยสังคมไทยมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อและสนับสนุนต่อการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต ได้มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ เพื่อการพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีคุณภาพ พร้อมทั้งกายใจ และสติปัญญา มีการพัฒนาการที่รอบด้าน และมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่ 3 พร้อมทั้งอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) เนื่องจากประเทศไทยเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา วิถีชีวิตความคิดและวิถี ปฏิบัติของกลุ่มชนในสังคมนั้น ๆ แสวงหาชีวิตที่ดีอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขสามัคคีและเป็นการเปิดรับการไหลมาทางวัฒนธรรม (พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร, 2562 : 315-324) จึงต้องมีการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมการเมือง เศรษฐกิจการศึกษาภาษาวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของกลุ่มชน ที่มีความหลากหลายในมิติของภาษา เชื้อชาติศาสนา วัฒนธรรมประเพณี (สิทธิโชค ปาณะศรี และคณะ, 2561 : 31-45)

จากการศึกษาแนวคิดและกฎหมายที่เกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา ข้อมูลเอกสารบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีหลายเรื่องที่ยังเป็นปัญหายู่จนถึงปัจจุบันโดยปัญหาหลักที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาครูการผลิตและการพัฒนาครู การขาดแคลนครู คุณภาพครูและหนี้สินครู ปัญหาการเรียนรู้ คุณภาพการจัดการศึกษาและคุณภาพของผู้เรียนตกต่ำโดยเฉพาะเด็กอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ปัญหาหลักสูตรการเรียนการสอน กระบวนการจัดการเรียนรู้และการวัดและประเมินผล โดยเฉพาะปัญหาด้านระบบบริหารจัดการ (คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา, 2564)

โรงเรียนแกน้อยศึกษา มีลักษณะเป็นถิ่นทุรกันดารห่างไกลจากตัวเมืองมีการอพยพของชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง จึงมีความต้องการได้รับความช่วยเหลือและดูแลเป็นพิเศษ สภาพปัญหาของโรงเรียนแกน้อยศึกษา มีผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินำขึ้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนแกน้อยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ย้อนหลังต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานระดับประเทศ (กุลธรดอนแก้ว และ จักรปรุฬห์ วิชาอัครวิทย์, 2562 : 21-22) จากการเข้ารับการทดสอบดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนแกน้อยศึกษาต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วนเพื่อให้ให้นักเรียนได้รับการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ (ชลิดา เจริญชัย, 2561) ซึ่งการบริหารงานวิชาการนับว่าเป็นงานสำคัญของโรงเรียนเป็นหน้าที่หลักของโรงเรียนที่จะต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก เพราะเป็นหัวใจของการบริหารโรงเรียนผู้บริหารต้องสนใจและเข้าใจเป็นอย่างดีที่จะสร้างผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม และคุณสมบัติตามหลักสูตรที่กำหนด เพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมต่อไปได้เป็นอย่างดี (แสงเดือนเงินสร้อย, 2559) เช่นเดียวกับงานวิจัยของกุลธร ดอนแก้ว และ จักรปรุฬห์ วิชาอัครวิทย์ (2562 : 21-22) ได้ศึกษาการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการโรงเรียนบนพื้นที่สูงสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหางานวิชาการ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ส่วนความความต้องการการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) โรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารงานวิชาการ มีการจัดการเรียนการสอนโดยยึดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ วัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียนตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสอดคล้องกับระเบียบและหลักเกณฑ์อย่างเคร่งครัด มีแผนการนิเทศอย่างชัดเจนและมีกระบวนการนิเทศที่หลากหลาย ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนเป็นประจำทุกภาคเรียน และ 3) แนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนบนพื้นที่สูงได้ข้อเสนอแนะว่าสถานศึกษาควรสร้างหลักสูตรโดยทีมวิชาการบนพื้นที่สูง ควรจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการใช้แหล่งเรียนรู้ตามสภาพจริงและแหล่งเรียนรู้ทางเทคโนโลยียุคดิจิทัล ควรมีการวัดและประเมินผลตามบริบทของผู้เรียนบนพื้นที่สูง ควรสร้างเกณฑ์การประเมินเป้าหมายความสำเร็จตามมาตรฐานบริบทของผู้เรียนบนพื้นที่สูงและตัวชี้วัดของ สพฐ. และ สมศ. ควรมีการนิเทศงานวิชาการ

และการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอสอดคล้องผู้เรียนบนพื้นที่สูง และควรมีการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนตามบริบทของผู้เรียนบนพื้นที่สูง

ดังนั้น การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนถือเป็นงานที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง มีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียน เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษา และเป็นตัวกำหนดปริมาณงานของสถานศึกษา ในการจัดสรรทรัพยากรให้แก่สถานศึกษา คุณภาพของสถานศึกษา และเครื่องชี้วัดความสำเร็จความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำการศึกษา เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดหมายของหลักสูตรได้ ซึ่งมีกระบวนการบริหารการพัฒนาและการปรับปรุงวิธีการบริหารงานด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียนประกอบด้วยงานต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การใช้สื่อ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ โดยการบริหารสถานศึกษาที่มีการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงการพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาโรงเรียนแก่นน้อยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาโรงเรียนแก่นน้อยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
 - 1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษาโรงเรียนแก่นน้อยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 จำนวน 107 คน โดยใช้ประชากรเป็นกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ครู จำนวน 40 คน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 25 คน ผู้ปกครองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 25 คน
 - 1.2 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพหุวัฒนธรรมที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศในโรงเรียนบ้านม่อนปิ่น เชียงใหม่ จำนวน 14 คน โดยใช้ประชากรเป็นกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ผู้บริหาร 1 คน ครูและบุคลากรฝ่ายบริหารงานวิชาการ จำนวน 5 คน และกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม จำนวน 8 คน ประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม

ศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนพหุวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 2 คน หัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการโรงเรียนพหุวัฒนธรรม จำนวน 2 คน และครูผู้สอนโรงเรียนบ้านม่อนปิ่น จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 คน นักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญด้านพหุวัฒนธรรมจำนวน 1 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ขั้นตอนศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาโรงเรียนแก่น้อยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ประกอบด้วย การบริหารงานวิชาการ 6 ด้านดังนี้ 1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2.การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3. การวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน 4.การพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 5. การนิเทศการศึกษา และ 6. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษานำแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารงานวิชาการนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มที่ศึกษาจำนวน 30 คน เพื่อวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92 จากนั้นนำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานโดยใช้ ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสรุปเนื้อหาเชิงบรรยาย

2.2 ขั้นตอนหาแนวทางการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาโรงเรียนแก่น้อยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 แบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ในการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหาร 1 คน ครู และบุคลากร ฝ่ายบริหารงานวิชาการ จำนวน 5 คน รวม 6 คน เกี่ยวกับโรงเรียนพหุวัฒนธรรมที่มีการบริหารงานวิชาการที่เป็นเลิศของโรงเรียนบ้านม่อนปิ่น จังหวัดเชียงใหม่ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ระยะที่2 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำเสนอร่างแนวทางการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษาโรงเรียนแก่น้อยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ของการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาโรงเรียนแก่น้อยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ของการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาโรงเรียนแก่น้อยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

ที่	สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ การบริหารงานวิชาการ	ระดับสภาพปัจจุบัน			ระดับสภาพที่พึงประสงค์		
		μ	σ	แปลผล	μ	σ	แปลผล
1.	การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	3.37	0.71	ปานกลาง	4.40	0.39	มาก
2.	ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	3.39	0.62	ปานกลาง	4.30	0.36	มาก
3.	ด้านการวัดผลประเมินผลและ การเทียบโอนผลการเรียน	3.46	0.77	ปานกลาง	4.62	0.50	มากที่สุด
4.	ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษา	3.40	0.75	ปานกลาง	4.63	0.51	มากที่สุด
5.	ด้านการนิเทศการศึกษา	3.17	0.68	ปานกลาง	4.54	0.57	มากที่สุด
6.	ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษา	3.47	0.83	ปานกลาง	4.61	0.46	มากที่สุด
		3.38	0.73	ปานกลาง	4.52	0.47	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนสภาพปัจจุบัน ของการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาโรงเรียนแก่น้อยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu=3.38$, $\sigma = 0.73$) และเมื่อพิจารณารายด้านสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากน้อยไปหามาก ดังนี้ 1) ด้านการนิเทศการศึกษา ($\mu=3.17$, $\sigma = 0.68$) 2) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ($\mu=3.37$, $\sigma = 0.71$) และ 3) ด้านการพัฒนาระบบกระบวนการเรียนรู้ ($\mu=3.39$, $\sigma = 0.62$)

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนสภาพที่พึงประสงค์ การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาโรงเรียนแก่น้อยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.52$, $\sigma = 0.47$) และเมื่อพิจารณารายด้านสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ($\mu=4.63$, $\sigma = 0.51$) 2) ด้านการวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน ($\mu=4.62$, $\sigma = 0.50$) 3) และ 3) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ($\mu=4.61$, $\sigma = 0.46$)

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาโรงเรียนแก่น้อยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 โดยสนทนากลุ่ม (Focus Group) เชิญศึกษานิเทศก์ จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนพหุวัฒนธรรม จำนวน 2 คน หัวหน้าฝ่ายวิชาการโรงเรียนพหุวัฒนธรรม จำนวน 2 คน และครูผู้สอนโรงเรียนพหุวัฒนธรรม จำนวน 1 คน และนักวิชาพหุวัฒนธรรม 1 คน ร่วมวิพากษ์ร่างแนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพหุวัฒนธรรม:กรณีศึกษาโรงเรียนแก่น้อยศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

แนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาโรงเรียนแก่น้อยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 สรุปได้ ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ควรศึกษาและวิเคราะห์สภาพแวดล้อมโรงเรียน สร้างหลักสูตรสถานศึกษาที่มีความหลากหลายของชาติพันธุ์ โดยการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนโดยยึดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของสังคม ชุมชน ท้องถิ่น ให้ได้ตามมาตรฐานตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ วัดผลประเมินผลจาก สมรรถนะของผู้เรียน (Competencies of Learners) มีการนิเทศติดตามหลักสูตรหลักสูตรเพื่อให้มีการปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นหลักสำคัญตามสภาพบริบทของผู้เรียน ชุมชน ท้องถิ่น จัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุก (Active Learning) โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะที่พึงประสงค์ ควรมีการส่งเสริมให้มีการพัฒนาครู เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้สร้างและพัฒนานวัตกรรมและกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้และสนุกสนานกับการเรียนรู้เชื่อมั่นว่าผู้เรียนทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้

3. การวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียนควรยึดตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ มีการวิเคราะห์หลักสูตร วิเคราะห์ผู้เรียน มีการกำหนดการสอนและการวัดผลประเมินผลให้ครูจัดทำแผนการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับมาตรฐานสาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนและกิจกรรมการเรียนรู้ ควรมีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบการวัดผลและการประเมินผลให้ตรงกับระเบียบการวัดและการประเมินผลการเรียน การวัดและประเมินผลเพื่อศึกษาตามบริบทของผู้เรียนโรงเรียนพหุวัฒนธรรม

4. ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มีการกำหนดแผนการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในให้มีความสอดคล้องกับระเบียบและหลักเกณฑ์ มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร ได้มาซึ่งวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกลยุทธ์การดำเนินงาน สร้างเกณฑ์การประเมินเป้าหมายความสำเร็จตามมาตรฐานของระบบประกันคุณภาพการศึกษา มีการแต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จัดทำรายงานทุกปี มีนำผลการประเมินระบบประกันคุณภาพการศึกษา มาปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพต่อไป

5. ด้านการนิเทศการศึกษา สถานศึกษาศึกษาควรมีแผนการนิเทศและกระบวนการนิเทศอย่างหลากหลาย ควรแต่งตั้งคณะกรรมการการนิเทศ จัดระบบการนิเทศงานวิชาการ การเรียนการสอนภายในเป็นระยะ มีการสร้างเครือข่ายทางวิชาการจากชุมชนและหน่วยงานภายนอกให้มีส่วนร่วมในการนิเทศแบบกัลยาณมิตร และดำเนินการนิเทศงานอย่างสม่ำเสมอ มีการกำกับติดตามผลการ นำผลการนิเทศไปพัฒนาปรับปรุงการนิเทศการศึกษา

6. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาศึกษาควรส่งเสริม ครูให้มีความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ใช้เป็นแนวทางการแก้ปัญหาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนจากปัญหาของผู้เรียน สถานศึกษา สนับสนุน ให้ความช่วยเหลือครู บุคลากรในการทำวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการศึกษา มีการแลกเปลี่ยนกับสถานศึกษาในเครือข่าย นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการพัฒนาสรุปการแก้ไขปัญหา ประเมินผลการพัฒนามาวางแผนเพื่อการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในปีต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษา เรื่องแนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพหุวัฒนธรรม:กรณีศึกษาโรงเรียนแก่น้อยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

1. สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาโรงเรียนแก่น้อยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านแล้ว ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา รองลงมา คือ ด้านการวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการนิเทศการศึกษา ทั้งนี้อาจเพราะสถานศึกษากำหนดให้ครูนำผลการวิจัยในชั้นเรียนมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีการส่งเสริมให้ครู ทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ และจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียนให้กับครูและบุคลากรทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชา พุ่มพวง (2559 : 210-219) ได้ศึกษาการวิจัยเรื่อง ศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการสังกัดสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัญหาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุลธร ดอนแก้ว และ จักรปรุพท์ วิชาอัครวิทย์ (2562) ได้ศึกษาการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการโรงเรียนบนพื้นที่สูงสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงใหม่ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาและความต้องการการบริหารงานวิชาการ พบว่า สภาพปัญหา งานวิชาการ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาโรงเรียนแก่น้อย ศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านแล้วด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา รองลงมา คือ ด้านการวัดผลประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษาจัดระบบบริหารและสารสนเทศโดยจัดโครงสร้างการบริหารที่เอื้อต่อการพัฒนางานและการสร้างระบบประกันคุณภาพภายในจัดระบบสารสนเทศให้เป็นหมวดหมู่ เรียกใช้ได้ง่าย สะดวกรวดเร็ว ปรับให้ข้อมูลให้เป็นปัจจุบันเสมอ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ทบทวน ปรับปรุงและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และสถานศึกษามีการกำกับ ติดตามตรวจสอบ การประเมินผลการประกันคุณภาพสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชญ์พิชา จันทา (2563) ได้ศึกษาการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารงาน วิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายกโดยรวม อยู่ในระดับมากและสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เรืองฤทธิ์ อรรคชัย (2565 : 166-177) ได้ศึกษาการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการ ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการโดยรวมแต่ละองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ พบว่า โดยรวมและแต่ละองค์ประกอบอยู่ในระดับมากที่สุด

2. แนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาโรงเรียนแก่น้อยศึกษา จังหวัดเชียงใหม่

2.1 ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ควรแต่งตั้งคณะดำเนินงานศึกษาและวิเคราะห์ สภาพแวดล้อมโรงเรียน ให้ครูมีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา สร้างหลักสูตรสถานศึกษา แบบการมีส่วนร่วมคำนึงถึงความหลากหลายของชาติพันธุ์ จัดการเรียนการสอนโดยยึดหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของสังคม ชุมชน ท้องถิ่น ให้ได้ตามมาตรฐานตัวชี้วัดและสาระ การเรียนรู้ วัดผลประเมินผลจาก สมรรถนะของผู้เรียน (Competencies of Learners) มีการนิเทศติดตาม

หลักสูตรหลักสูตรเพื่อให้มีการปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ พระชนม พินทุสมิต (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานด้านการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ในจังหวัดปทุมธานี พบว่า การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก สถานศึกษามีการนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

2.2 ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นหลักสำคัญตามสภาพบริบทของผู้เรียน ชุมชน ท้องถิ่น จัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุก (Active Learning) โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะที่พึงประสงค์ ควรมีการส่งเสริมให้มีการพัฒนาครู เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้สร้างและพัฒนานวัตกรรมและกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้และสนุกสนานกับการเรียนรู้เชื่อมั่นว่าผู้เรียนทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระชนม พินทุสมิต (2560) ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานด้านการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี พบว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นความสำคัญของผู้เรียนเป็นหลัก มีกระบวนการการเรียนรู้ที่หลากหลายมีการฝึกฝนและพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี และมีการส่งเสริมการสอนซ่อมเสริมผู้เรียนเพื่อพัฒนาการที่ดีขึ้นอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เกตกนก สวยคำข้าว (2561 : 539-553) ทำการศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนราชินีบูรณะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 พบว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดทำแผนการเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้และหน่วยการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.3 ด้านการวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน ควรยึดตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ มีการวิเคราะห์หลักสูตร วิเคราะห์ผู้เรียน มีการกำหนดการสอนและการวัดผลประเมินผลให้ครูจัดทำแผนการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับมาตรฐานสาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้แผนและกิจกรรมการเรียนรู้ ควรมีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบการวัดผลและการประเมินผลให้ตรงกับระเบียบการวัดและการประเมินผลการเรียน การวัดและประเมินผลเพื่อศึกษาตามบริบทของผู้เรียนโรงเรียน พหุวัฒนธรรม สอดคล้องกับอัคร อูระงาม (2560) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน พบว่า ด้านการวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน วางแผน จัดทำแผนงานโครงการเพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือในการวัดและประเมินผลนักเรียนต่อไป

2.4 ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มีการกำหนดแผนการพัฒนา ระบบประกันคุณภาพภายในให้มีความสอดคล้องกับระเบียบและหลักเกณฑ์ มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร ได้มาซึ่งวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกลยุทธ์การดำเนินงาน สร้างเกณฑ์การประเมินเป้าหมายความสำเร็จตามมาตรฐานของระบบประกันคุณภาพการศึกษา

มีการแต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาจัดทำรายงานทุกปี มีการนำผลการประเมินระบบประกันคุณภาพการศึกษา มาปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับวิระยุทธ ชาตะกาญจน์ (2560 : 1-13) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาสถานศึกษาให้สามารถเป็นแบบอย่างที่มีคุณภาพงานบรรลุตามวัตถุประสงค์เป้าหมายการจัดการศึกษาตามแนวปฏิรูปการศึกษาและมาตรฐานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสามารถก้าวสู่ความเป็นเลิศได้นั้นสถานศึกษาทุกแห่งจำเป็นต้องเรียนรู้ถึงเทคนิคการบริหารจัดการคุณภาพสมัยใหม่โดยเฉพาะเกณฑ์คุณภาพการศึกษา เพื่อดำเนินการที่เป็นเลิศ การบริหารการเปลี่ยนแปลงและแนวคิดการบริหารจัดการในสถานศึกษาแบบร่วมคิดร่วมทางจะเป็นนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาที่ควรได้รับการประยุกต์ใช้เพื่อช่วยทำให้คุณภาพของสถานศึกษาได้มาตรฐานมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีประสิทธิผลอันจะทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกิดความมั่นใจต่อคุณภาพของสถานศึกษาสูงขึ้น

2.5 ด้านการนิเทศการศึกษา สถานศึกษาควรมีแผนการนิเทศและกระบวนการนิเทศอย่างหลากหลาย ควรแต่งตั้งคณะกรรมการการนิเทศ จัดระบบการนิเทศงานวิชาการ การเรียนการสอนภายในเป็นระยะเพื่อทราบสภาพปัญหาและความต้องการในการนิเทศ มีการสร้างเครือข่ายทางวิชาการจากชุมชนและหน่วยงานภายนอกให้มีส่วนร่วมในการนิเทศแบบกัลยาณมิตรและดำเนินการนิเทศงานอย่างสม่ำเสมอ มีการกำกับติดตามผลการนำผลการนิเทศไปพัฒนาปรับปรุงการนิเทศการศึกษา ด้านการนิเทศการศึกษา ควรศึกษาและวิเคราะห์ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปาริชาติ สุนทร (2560) ทำการศึกษาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 พบว่า การนิเทศการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารและครูมีส่วนร่วมในการวางแผนการนิเทศการเรียนการสอนกระบวนการนิเทศการเรียนตามแผนการนิเทศสอน ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการปรับปรุงการเรียนการสอนของครู และร่วมให้กำลังใจในการปฏิบัติงานของครู และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของเกตกนก สวยคำข้าว (2561 : 539-553) ได้วิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนราชินีบูรณะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 พบว่า การนิเทศการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากสถานศึกษาดำเนินการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนในรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับสถานศึกษา ติดตาม ประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อพัฒนาระบบกระบวนการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนของสถานศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์การจัดระบบ การนิเทศการศึกษากับสถานศึกษาอื่น

2.6 ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาควรส่งเสริม ครูให้มีความรู้ความเข้าใจและความตระหนักในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนจากปัญหาของผู้เรียนและปรับปรุงการสอนของครู แก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ สถานศึกษา สนับสนุน ให้ความช่วยเหลือครู บุคลากรในการทำวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการศึกษา มีการแลกเปลี่ยนกับสถานศึกษาในเครือข่าย นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการพัฒนา สรุป

การแก้ไขปัญหา ประเมินผลการพัฒนางานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในปีถัดไป สอดคล้องกับงานวิจัยของปาริชาติ สุนทร (2560) ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 พบว่า การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก สถานศึกษาร่วมกำหนดนโยบายให้บุคลากรในสถานศึกษาทำการวิจัย ร่วมนำผลการวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานวิชาการหรือการจัดการเรียนการสอน ร่วมจัดทำแผนงานวิจัยในชั้นเรียนตามนโยบายของสถานศึกษา ร่วมเรียนรู้และจัดทำงานวิจัยในชั้นเรียน และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการวิจัยทางการศึกษากับองค์กรภายนอก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาโรงเรียนแก่น้อยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านที่ต่ำที่สุด คือ ด้านการนิเทศการศึกษา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรให้การสนับสนุนส่งเสริมให้ตระหนักและเห็นความสำคัญของบริหารงานวิชาการทุกด้าน โดยเฉพาะ ด้านการนิเทศการศึกษาเพราะการนิเทศคือกระบวนการพัฒนาครู เพื่อให้ครูปรับปรุงและพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ เป็นกระบวนการในการแนะนำช่วยเหลือครู ให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

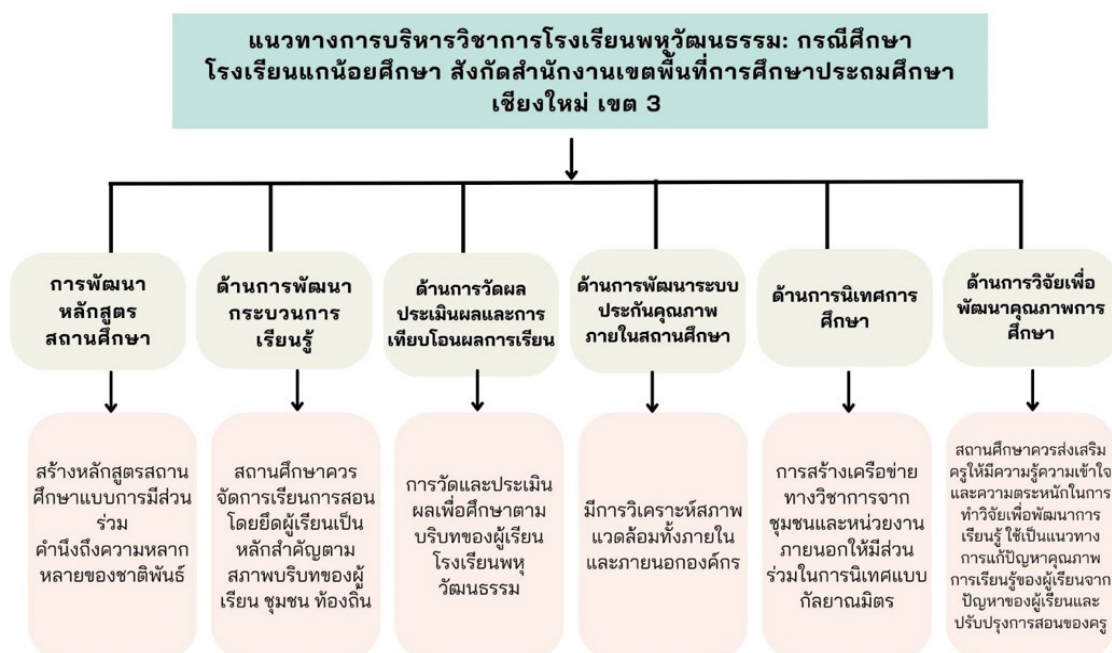
2. สภาพพึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาโรงเรียนแก่น้อยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และรายด้านพบว่า ด้านที่มีระดับมากที่สุด คือ ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรศึกษาและมีความรู้ความเข้าใจในระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เนื่องจากการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการวางแผนและกระบวนการจัดการของผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษาที่จะรับประกันให้สังคมเชื่อมั่นว่าจะพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ครบถ้วนตามมาตรฐานคุณภาพที่ระบุไว้ในหลักสูตร และตรงตามความมุ่งหวังของสังคม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาแนวทางการบริหารงานด้านอื่น ๆ เพื่อนำแนวทางไปพัฒนาและยกระดับคุณภาพของสถานศึกษา
2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ได้ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ซึ่งเป็นแนวทางการบริหารวิชาการโรงเรียนพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาโรงเรียนแก่น้อยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ประกอบไปด้วย 6 ด้าน ดังนี้

ภาพที่ 1 แนวทางการบริหารวิชาการโรงเรียนพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาโรงเรียนแก่น้อยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

เอกสารอ้างอิง

- กุลธร ดอนแก้ว, จักรปรุฬห์ วิชาอัครวิทย์. (2562). การบริหารงานวิชาการโรงเรียนบนพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่. (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- เกตกนก สวยคำขาว. (2561). การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนราชินีบูรณะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9. วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 10(1), 539-553.
- คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา. (2564). แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา (ฉบับปรับปรุง). สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2565, จาก http://nscr.nesdc.go.th/nescd_uat/แผนการปฏิรูปประเทศ/
- ชลิดา เจริญชัย. (2561). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนกลุ่มนิคมพัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปาริชาติ สุนทร. (2560). การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พระมหามงคลกานต์ จิระมโน. (2562). การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 5(3), 315-324.
- พัชญ์พิชา จันทา. (2563). แนวทางการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ธัญบุรี.
- พรชมน พินทุสมิต. (2560). การปฏิบัติงานด้านการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ในจังหวัดปทุมธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ธัญบุรี.
- เรืองฤทธิ์ อรรถชัย. (2565). การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 3. วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 5(13), 166-177.

- วีระยุทธ ชาศะกาญจน์. (2560). การพัฒนารูปแบบการนำผลการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กในภาคใต้. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 9(2), 1-13.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561-2580). สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2565, จาก <http://nscr.nesdc.go.th/ns/>
- สิทธิโชค ปาณะศรี และคณะ. (2561). พัฒนธรรมในมุมมองของปรัชญาหลังนวยุค. *วารสารเซนต์จอห์น*, 21(28), 31-45.
- แสงเดือน เงินสร้อย. (2559). กลยุทธ์การยกระดับการจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล โรงเรียนรังษีวิทยา จังหวัดเชียงใหม่. (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- อภิชา พุ่มพวง. (2559). ศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6. *วารสารรัชต์ภาคย์ (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 11(21), 210-219.
- อัคร อูระงาม. (2560). การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น
ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ของเทศบาลตำบลจอมพระ
อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์

People's Participation in the Preparation of Local Development Plans
According to the Principle of Dittthamikatthaban 4 of Chom Phra
Subdistrict Municipality, Chom Phra District, Surin Province

พระสุด อนาลโย (สุขประเสริฐ)¹ และ เวชสุวรรณ อาจิวชัย²

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด^{1,2}

PhraSud Analayo (Sukpraset)¹ and Wetsuwan Ardwichai²

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus^{1,2}

Corresponding Author, Email: sudusaqwe@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ของเทศบาลตำบลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ตามความคิดเห็นของประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพแตกต่างกัน และ 3) ศึกษาข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป จำนวน 367 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เท่ากับ 0.80-1.00 และมีความเชื่อมั่นเท่ากับ .98

* ได้รับบทความ: 1 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 23 มิถุนายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 25 มิถุนายน 2566

Received: 1 March 2023; Revised: 23 June 2023; Accepted: 25 June 2023

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจตามหลักสมมติฐานการเลี้ยงชีพพอสมควร รองลงมา ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ตามอารักขสัมปทาฐจักรรักษาทรัพย์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการร่วมในการประเมินผลคณบดีเป็นบัณฑิต

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ โดยรวมไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พบว่า ควรการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชน เห็นความสำคัญในประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้ เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน; การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น; หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4

Abstract

The purposes of this study were to 1. study the level of people's participation in the preparation of a local development plan according to the principle of Ditthamikatta Benefit 4 of Chom Phra Subdistrict Municipality, Chom Phra District, Surin Province. 2. the participation of the people in the preparation of the local development plan according to the principle of Ditthamikatta Benefit 4 of Chom Phra Subdistrict Municipality, Chom Phra District, Surin Province. According to public opinion, classified by gender, age, education level and occupation, 3. to propose guidelines for people's participation in the preparation of a local development plan according to the principle of Ditthamikatta Benefit 4 of Chom Phra Subdistrict Municipality, Chom Phra District, Surin Province. The sample group consisted of the population used in this study, including 367 people aged 18 years and over. The instrument used for data collection was a 5- level estimation scale questionnaire with content accuracy of 0.80 – 1.00, and confidence of .98.

The results showed that:

1. The level of people's participation in the preparation of the local development plan according to the principle of Ditthamikatta Benefit 4 overall and in each aspect at

a high level When considering each aspect in order from the highest to the lowest average, i.e. participation in decision making. by adhering to the principles of dharma, sufficiency, and reasonable livelihood. Followed by participation in benefits By adhering to the principles of dharma, protection, knowledge of wealth and the side with the lowest mean is In terms of participation in the evaluation, adhere to the Dharma principle, Kalayanamittata, associate with good people as graduates.

2. The results of the comparison of opinion levels towards the level of people's participation in the preparation of local development plans according to the principle of Ditthammikattaban 4 classified by gender, age, level of education Education, occupation as a whole is no different and 3. The guideline for people's participation in the preparation of local development plans according to the principle of Ditthamikkata Benefit 4 found that Participate in the preparation of local development plans or local development in many areas, There should be activities that motivate people. have joined more.

Keywords: People's Participation; Preparation Of Local Development Plans; The Principle Of Ditthammikattaban 4

บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) คือ หน่วยงานของรัฐที่มีการดำเนินงานเป็นอิสระจากส่วนกลาง ทำหน้าที่บริหารจัดการกิจการต่าง ๆ ในท้องถิ่นของตนโดยผู้บริหาร อปท. ก็เป็นคนในท้องถิ่นที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งการที่รัฐยอมให้ อปท. ดำเนินงานได้อย่างมีอิสระ หมายความว่ารัฐกระจายอำนาจลงมาสู่ระดับท้องถิ่นจะช่วยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจรัฐดูแลตนเองมากขึ้น และ ถือเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้จ่ายของรัฐ (ปริยดา สุทธิสศิริ, 2556)

นับแต่ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นต้นมาบทบาทอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมาก รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดกรอบความเป็นอิสระในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนและความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครอง การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเอง โดยเฉพาะ (สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560) นอกจากนี้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติให้มีองค์กรรับผิดชอบ

ในการจัดทำแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกำหนดหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการให้บริการสาธารณะที่จำเป็นแก่ท้องถิ่นตลอดจนรายได้ของท้องถิ่นที่เพิ่มขึ้น และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้กำหนดรูปแบบการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นอิสระมากขึ้น

นอกจากกฎหมายทั้งสองฉบับแล้วยังมีกฎหมายอื่นอีก หลายฉบับที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ.2542 พระราชบัญญัติ ว่าด้วยการลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอนสมาชิกสภา ท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2542 พระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 ทำให้เห็นได้ว่า มีการกำหนดตัวบทกฎหมายและกลไกทางกฎหมาย เพื่อให้การกระจายอำนาจเป็นไปอย่างโปร่งใสและสามารถ ถูกตรวจสอบจากประชาชนและองค์กรต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยุคหลังรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันประกาศใช้จึงมีบทบาท อำนาจหน้าที่อย่างกว้างขวาง โดยมีเพียงจะมีหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะพื้นฐานแก่ประชาชนในท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังขยายบทบาทหน้าที่ออกไปรวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นด้วยและเป็นองค์กรที่เปิดให้ประชาคมท้องถิ่นส่วนร่วมในการบริหารและการตรวจสอบการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น

แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติกำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 มาตรา 30 (4) (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2543) และแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ข้อ 5.2 (สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2543) กำหนดให้รัฐต้องจัดสรรงบประมาณ ให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในสัดส่วนไม่น้อยกว่า ร้อยละ 20 ของรายได้ของรัฐทั้งหมดภายในปี 2544 และ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 ของรายได้ของรัฐทั้งหมดภายในปี 2549 จึงมีความจำเป็นในการใช้ทรัพยากรรายได้ ทั้งที่ท้องถิ่นจัดเก็บเองและรายได้ที่รัฐบาลจัดสรรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมีความโปร่งใสมากที่สุด การวางแผนถือเป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าวโดยใช้ยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นจำเป็นต้องวางแผนที่ต้องวางแผนการใช้ทรัพยากร เหล่านั้นให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาคม ทั้งในปัจจุบันและอนาคตมีการปฏิบัติตามแผนงานโครงการที่กำหนดให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในช่วงเวลาที่กำหนด มีการควบคุมติดตามวัดและประเมินผลโดยการบริหารจัดการตามแผนงานของโครงการนั้น จะต้องเป็นการบริหารจัดการที่ดีมีความโปร่งใสและพร้อมที่จะให้มีการตรวจสอบทั้งโดยหน่วยงานของรัฐและประชาคม จะเห็นได้ว่าเทศบาลมีอำนาจหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะ และต้องดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดการที่เทศบาลตำบลจะดำเนินการพัฒนาให้เกิดประโยชน์กับประชาชนมากที่สุด และมีความยั่งยืนมากที่สุดจำเป็นต้องที่เทศบาลตำบลต้องสร้าง

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา และประชาชนควรได้ทราบถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลและปัญหาและข้อเสนอแนะของประชาชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ มีเรื่องใดบ้าง

เทศบาลตำบลจอมพระ ได้มีการสำรวจข้อมูลทั่วไปด้านศิลปวัฒนธรรม ของชุมชนในเขตเทศบาลจอมพระ ตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ (เทศบาลตำบลจอมพระ, 2557) พบว่า ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ การนำหลักธรรมเพื่อใช้แก้ไขปัญหาในท้องถิ่น และยังขาดความรู้ความเข้าใจในหลัก “ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4” ที่สามารถแก้ไขปัญหาลในท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน (เทศบาลตำบลจอมพระ, 2563) ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 เพื่อฟื้นฟูในท้องถิ่นชุมชนในเขตเทศบาลจอมพระ จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและเหมาะสมต่อการดำรงชีวิตและยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันก็จะทำให้ชีวิตและปัญหาในท้องถิ่นชุมชนมีความสุขเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของชุมชน เมื่อการพัฒนาชุมชนในเขตจอมพระ ซึ่งเป็นหน่วยงานองค์กรเทศบาลตำบล ย่อยของประเทศ ได้รับการฟื้นฟูจนมีความเข้มแข็งและมั่นคงและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

จากเหตุผลที่กล่าวมา ผู้วิจัยในฐานะที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลจอมพระ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ของเทศบาลตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ เพื่อนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและฟื้นฟูพัฒนาชุมชน ใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนและการปฏิบัติงานของผู้นำชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการฟื้นฟูพัฒนาท้องถิ่นในเขตเทศบาลชุมชนตำบลจอมพระ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไป ทั้งยังเป็นการพัฒนาต่อยอด เพื่อนำไปวางแผนพัฒนาท้องถิ่น ชุมชนอื่น ๆ ด้วย และผลการวิจัยนี้ยังเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลที่มีอยู่อย่างกว้างขวางและไม่อาจตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึงและการปกครอง และเป็นแหล่งสร้างหรือผลิตผู้นำทางการเมืองการบริหารของประเทศในอนาคตอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ของเทศบาลตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ของเทศบาลตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ตามความคิดเห็นของประชาชน จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นตามหลักทฤษฎีธรรมาภิบาลประโยชน์ 4 ของเทศบาลตำบลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนและสามารถนำผลการวิจัยที่ได้ใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นตามหลักทฤษฎีธรรมาภิบาลประโยชน์ 4 ของเทศบาลตำบลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลจอมพระ อายุ 18 ปี ขึ้นไป ทั้งหมด จำนวน 4,144 คน (งานทะเบียนราษฎรเทศบาลตำบลจอมพระ, 2564) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลจอมพระ อายุ 18 ปี ขึ้นไป จำนวน 4,144 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Finite Population, 1973) โดยใช้สูตรของทาร์โยมานันต์ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 367 คน ซึ่งได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับฉลาก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามลิเคิร์ต (Likert) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) มีค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา ระหว่าง 0.67-1.00 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) และค่าการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (F-test)

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนและสามารถนำผลการวิจัยที่ได้ใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นตามหลักทฤษฎีธรรมาภิบาลประโยชน์ 4 ของเทศบาลตำบลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนและสามารถนำผลการวิจัยที่ได้ใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นตามหลักทฤษฎีธรรมาภิบาลประโยชน์ 4 ของเทศบาลตำบลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ โดยรวมและรายด้าน

การมีส่วนร่วมของประชาชน	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยยึดหลักธรรมข้อ สมชีวิตา (การเลี้ยงชีพพอสมควร)	4.04	0.38	มาก	1
2) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ โดยยึดหลักธรรมข้อ อุฏฐานสัมปทา (ถึงพร้อมความหมั่นเพียร)	4.01	0.41	มาก	3
3) ด้านการร่วมในผลประโยชน์ โดยยึดหลักธรรมข้อ อารักขสัมปทา (รู้จักรักษาทรัพย์)	4.02	0.47	มาก	2
4) ด้านการร่วมในการประเมิณผล ยึดหลักธรรมข้อ กัลยาณมิตตตา (คบคนดีเป็นบัณฑิต)	3.99	0.50	มาก	4
รวม	4.01	0.33	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นตามหลัก
ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ของเทศบาลตำบลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ โดยรวมและรายด้าน
อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.01$, S.D. = 0.33) เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ
ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยยึดหลักธรรม ข้อ สมชีวิตา การเลี้ยงชีพพอสมควร ($\bar{x} = 4.04$,
S.D.= 0.38) รองลงมา ด้านการร่วมในผลประโยชน์ โดยยึดหลักธรรม ข้อ อารักขสัมปทา รู้จักรักษาทรัพย์
($\bar{x} = 4.02$, S.D. = 0.47) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการร่วมในการประเมิณผล ยึดหลักธรรม
ข้อ กัลยาณมิตตตา คบคนดีเป็นบัณฑิต ($\bar{x} = 3.99$, S.D. = 0.50)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏดังนี้

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยยึดหลักธรรม ข้อ สมชีวิตา การเลี้ยงชีพพอสมควร
โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ได้แก่ ท่านมีแนวคิดตั้งใจ
ในการปฏิบัติงานให้บริการอย่างรวดเร็วทันเวลา รองลงมา ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย
การพัฒนาด้วยแนวคิดมีชีวิที่ดีพอสมควร และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านมีส่วนร่วมในการจัดลำดับ
ความสำคัญของโครงการ/กิจกรรม ตามความจำเป็น

2. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ โดยยึดหลักธรรม ข้อ อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมความหมั่นเพียร
โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ได้แก่ ท่านมีส่วนร่วม

เป็นคณะทำงานปฏิบัติตามแผนด้วยความหมั่นเพียร โดยสุจริต ร่องลงมา ท่านมีส่วนร่วมปฏิบัติตามโครงการ/กิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ในแผนชุมชน โดยไม่เกียจคร้าน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านมีส่วนร่วมเป็นกรรมการในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน โดยความถึงพร้อม ด้วยความขยัน

3. ด้านการร่วมในผลประโยชน์ โดยยึดหลักธรรม ข้อ อารักขสัมปทา รู้จักรักษาทรัพย์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ได้แก่ ท่านปฏิบัติต่อหน้าที่ด้วยการให้ความเคารพนับถือต่อผู้เป็นใหญ่พร้อมรับฟังคำสั่งสอนในสิ่งที่ดีมีประโยชน์ ร่องลงมา ท่านปฏิบัติงานต่อหน้าที่ด้วยความมีระเบียบวินัยประพฤติปฏิบัติตามตัวบทกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งตลอดจนจรรยาบรรณอย่างเคร่งครัด และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านปฏิบัติต่อหน้าที่ด้วยจิตสำนึกแห่งการรักษาความปลอดภัย และปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับและคำสั่ง

4. ด้านการร่วมในการประเมิณผล ยึดหลักธรรม ข้อ กัลยาณมิตตตา คบคนดีเป็นบัณฑิต โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ท่านมีส่วนร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหาจากผลการติดตามประเมินงาน เพื่อชุมชน คือ รักษาเงินและรักษางานตามมาตรฐานที่กำหนด ร่องลงมา ท่านมีส่วนร่วมเป็นกรรมการในการประเมินผลแผนชุมชนและติดตาม เพื่อไม่ให้สิ้นเปลืองหมดไปด้วยสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านมีส่วนร่วมตรวจสอบการใช้งบประมาณในการดำเนินโครงการ/กิจกรรม นั้นไม่ให้เสื่อมเสีย และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นอยู่เสมอ

4.1 ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ของเทศบาลตำบลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามเพศ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ โดยยึดหลักธรรม ข้อ อุดมฐานสัมปทา ถึงพร้อมความหมั่นเพียร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน จำแนกตามอาชีพ ด้านการร่วมในผลประโยชน์ โดยยึดหลักธรรม ข้อ อารักขสัมปทา รู้จักรักษาทรัพย์ และด้านการร่วมในการประเมิณผล ยึดหลักธรรม ข้อ กัลยาณมิตตตา คบคนดีเป็นบัณฑิต ไม่แตกต่างกัน นอกนั้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามระดับอายุ ด้านการร่วมในผลประโยชน์ โดยยึดหลักธรรม ข้อ อารักขสัมปทา รู้จักรักษาทรัพย์ ไม่แตกต่างกัน ส่วนนอกนั้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านการร่วมในผลประโยชน์ โดยยึดหลักธรรม ข้อ อารักขสัมปทา รู้จักรักษาทรัพย์ ส่วนนอกนั้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.2 ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ของเทศบาลตำบลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นหรือการพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ให้มากขึ้น การสร้างจิตสำนึกให้ประชาชน เห็นความสำคัญในประโยชน์

ต่อการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน การสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การเข้าร่วมประชุมประชาคมท้องถิ่น ควรมีกิจกรรมที่สร้างแรงจูงใจเพื่อให้ประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสนใจเพื่อนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ของเทศบาลตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะองค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระได้มีแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ในส่วนของการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน โดยการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แก่ประชาชนทางช่องทางต่าง ๆ ที่หลากหลาย ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างสะดวก เช่น มีการประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าว มีการประชุมประชาคมท้องถิ่น ทั้งในระดับหมู่บ้านและในระดับตำบล ซึ่งมีการปรึกษาหารือหรือการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เสนอปัญหาความต้องการเพื่อเป็นข้อมูลไปเป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น การเขียนคำร้อง การแจ้งข้อมูลผ่านทางเว็บไซต์ของการบริหารส่วนตำบลจอมพระ ในเมนูสายตรงนายกฯ สายตรงปลัด หรือเมนูร้องเรียน ร้องทุกข์ การแจ้งทางศูนย์ข้อมูลข่าวสารขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ การรับฟังความคิดเห็นจากการประชุมหารือข้อราชการจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของ ทรงวุฒิ เรืองวาทศิลป์ (2550) ได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ใช้หลักการที่อิงไปในแนวทางของนโยบาย และได้พบว่าแท้จริงแล้วกระบวนการมีส่วนร่วมมีลักษณะที่คล้ายกับการกำหนดนโยบาย เพราะท้ายที่สุดของการกำหนดนโยบาย คือ การตัดสินใจและการตัดสินใจนี้เอง จึงเป็นเหตุเบื้องต้นของการกำหนดนโยบาย และเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามาแสดงความคิดเห็นเสมือนหนึ่งเป็นการขัดเกลานโยบายให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของประชาชนและไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ อาดิษฐ์ อินทจักร์ (2552) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ โดยผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ของเทศบาลตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามเพศ อาชีพ อายุ ระดับการศึกษา โดยรวมไม่แตกต่างกัน

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนของเทศบาลตำบลจอมพระ ที่มีเพศ อาชีพ อายุ ระดับการศึกษา ที่แตกต่างกัน แคะไหน มากหรือน้อยต่างก็ใช้บริการองค์การบริหารส่วนตำบลเหมือนกัน และมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาไม่แตกต่างกัน ประชาชนต้องการมีส่วนร่วมในการวางแผนงานพัฒนาท้องถิ่น เพราะจะทำให้ประชาชนมีส่วนในการกำหนดทิศทางในการพัฒนาชุมชนของตนเอง และบางประเด็นมีความเห็นถึงปัจจัยที่มีผลแตกต่างกันในเรื่องประชาชนให้มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานงานพัฒนาท้องถิ่น โดยหามาตรการ สร้างแรงจูงใจ ปลุกฝังค่านิยมที่ดีเพื่อเชิญชวนประชาชนให้มีส่วนร่วม สอดคล้องกับงานวิจัยของศุภาวดี กรมทอง (2557) เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษา : องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก้ว อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร พบว่า เปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษา : องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก้ว อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีเพศ ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) เทศบาลตำบลจอมพระควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยยึดหลักธรรมข้อ สมชีวิตา การเลี้ยงชีพพอสมควร
- 2) เทศบาลตำบลจอมพระควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของโครงการ/กิจกรรม ตามความจำเป็น
- 3) เทศบาลตำบลจอมพระควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงผ่านเสียงตามสายในหมู่บ้าน และใช้รถประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ได้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

- 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ โดยยึดหลักธรรม ข้อ อุภูฐานสัมปทา ถึงพร้อมความหมั่นเพียร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้น ประชาชนควรมีส่วนร่วมเป็นคณะทำงานปฏิบัติตามแผนด้วยความหมั่นเพียรโดยสุจริต
- 2) ด้านการร่วมในการประเมินผล ยึดหลักธรรม ข้อ กัลยาณมิตตตา คบคนดีเป็นบัณฑิต โดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้น ประชาชนควรมีส่วนร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหากจากผลการติดตามประเมินงานเพื่อชุมชน คือ รักษาเงินและรักษางานตามมาตรฐานที่กำหนด

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

- 1) ควรศึกษาความพึงพอใจต่อของประชาชนต่อการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์
- 2) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์
- 3) ควรศึกษาผลสัมฤทธิ์ต่อการดำเนินงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์

เอกสารอ้างอิง

- ทรงวุฒิ เรืองวาทศิลป์. (2550). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในพื้นที่บริการของโรงเรียน ล้อมแตรวิทยา อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง. (วิทยานิพนธ์การบริหารการศึกษามหาบัณฑิต สาขา วิชาการบริหารการศึกษา). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เทศบาลตำบลจอมพระ. (2557). การสำรวจข้อมูลทั่วไปด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในเขตเทศบาล จอมพระ ตำบลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์. สุรินทร์: สำนักงานเทศบาลตำบล จอมพระ.
- เทศบาลตำบลจอมพระ. (2563). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลจอมพระ พ.ศ.2559 - 2563. สุรินทร์: สำนักงานเทศบาลตำบลจอมพระ.
- งานทะเบียนราษฎรเทศบาลตำบลจอมพระ. (2564). สถิติจำนวนประชากรเดือนพฤศจิกายน 2564. สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2566, จาก https://www.chomphra.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=395:inw056&catid=77&Itemid=241
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปริยดา สุทธิสริ. (2556). รู้จักองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย. สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <http://www.bangkokbiznews.com/home/detail/politics/>
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2543). พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 มาตรา 30(4)
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์.

- สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2543). แผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. สืบค้นเมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://odloc.go.th/plan/>
- อาดิษฐ์ อินทจักร. (2552). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลเวียงพร้าว. อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่. (การค้นคว้าแบบอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

การบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามหลักไตรสิกขา
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด
Participatory Local Administration Based on the Buddhist Partway
(The Threefold Learning) of Local Administrative Organizations
at Pho Chaidistrict, Roi-Et Province

พระครูโพธิชัยคุณ ปสนโน (วรกมลวัฒน์ศิริ)¹ และ พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า²
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด^{1,2}
PhrakruPhothichaikhun Pasanno (Worakamonwattanasiri)¹
and Pornpimol Pochailar²
Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus^{1,2}
Corresponding Author, Email: pakupotichai1966kun@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามหลักไตรสิกขาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด 2) เปรียบเทียบระดับการบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามหลักไตรสิกขาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง และ 3) ศึกษาข้อเสนอแนะการบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามหลักไตรสิกขาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ดกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ดจำนวน 191 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เท่ากับ 0.67-1.00 และมีความเชื่อมั่นเท่ากับ .95

* ได้รับบทความ: 1 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 23 มิถุนายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 25 มิถุนายน 2566
Received: 1 March 2023; Revised: 23 June 2023; Accepted: 25 June 2023

ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับการบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามหลักไตรสิกขาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านความโปร่งใส รองลงมา ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านการติดตามและการประเมินผลการทำงาน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านนโยบายการบริหารงาน

2) ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามหลักไตรสิกขาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ อายุระดับการศึกษาและตำแหน่งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนจำแนกตามตำแหน่งโดยรวมและด้านความโปร่งใส ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ข้อเสนอแนะการบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามหลักไตรสิกขาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ที่สำคัญได้แก่ ควรให้โอกาสกับประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสำรวจปัญหาต่าง ๆ ขององค์กรเพื่อกำหนดเป็นนโยบายในการแก้ไขปัญหาพร้อมกันหาแนวทางในความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหา นำธรรมาภิบาลเข้ามามีใช้ในการบริหารองค์กร

คำสำคัญ: การบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม; หลักไตรสิกขา; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The objectives of this thesis are: 1) to study the level of participatory local administration according to the trisikkha principles of local administrative organizations in Phochai District. Roi Et Province 2) to compare the level of local administration with participation according to the tri-sikkha principles of local government organizations in Phochai District Roi Et Province classified by gender, age, education level and position 3) to study the recommendations for participatory local administration according to the tri-sikkha principles of local administrative organizations in Phochai District. Roi Et Province The sample group consisted of personnel performing duties in local government organizations in Phochai District. The data collection tool was a 5-level estimation scale questionnaire with content accuracy of 0.67-1.00 and confidence of .95.

The research results were as follows:

1) The level of participatory local administration according to the trisikkha principles of local administrative organizations Overall and each aspect is at a high level. The aspect with the highest average was transparency, followed by the promotion of public participation. Follow-up and performance evaluation and the side with the lowest mean is management policy.

2) The results of the comparison of opinion levels towards the participation of local administration according to the trisikkha principles of local administrative organizations by gender, age, education level and overall and individual positions not different.

3) Suggestions for participatory local administration according to the trisikkha principles of important local government organizations should provide opportunities for people to participate in the survey of the organization's problems in order to formulate a policy for solving common problems. Apply the principles of good governance in the management of the organization.

Keywords: Participatory Local Administration; Trisikkha Principles; Local Government Organizations

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีการบริหารราชการแผ่นดินโดยใช้หลักการรวมอำนาจ แบ่งอำนาจ และกระจายอำนาจ โดยเฉพาะหลักการกระจายอำนาจไปยังท้องถิ่น ซึ่งก็คือการปกครองที่รัฐบาลมอบอำนาจหรือกระจายอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นจัดการปกครองและดำเนินกิจการบางอย่างเพื่อผลประโยชน์ของรัฐและผลประโยชน์ของท้องถิ่น โดยวัตถุประสงค์ในการกระจายอำนาจคือเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นและชุมชนโดยองค์กร ผู้รับผิดชอบ มีอิสระในการใช้ดุลยพินิจ มีเจ้าหน้าที่และงบประมาณในการดำเนินงานแยกออกจากราชการส่วนภูมิภาคแต่ทั้งนี้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ยังต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลกลาง เพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพตอบสนองความต้องการของประชาชน (ชลทิพย์ ชัยโคตร, 2560 : 1)

องค์การบริหารส่วนตำบลมีชื่ออย่างเป็นทางการว่า องค์การบริหารส่วนตำบล มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติม จนถึงฉบับที่ 7 พ.ศ. 2566 ยกฐานะจากสภาตำบลที่มีรายได้

ที่ไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกันสามปีเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท กฎหมายกำหนดให้มีคณะกรรมการบริหาร องค์การบริหารส่วนตำบล (ม.58) ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 2 คน มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลหรือผู้บริหารท้องถิ่นเรียกว่านายกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยมาจากการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น โดยตรงพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น พ.ศ.2542 กำหนดให้ องค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ตามมาตรา 16 การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาแผนพัฒนาท้องถิ่น 5 ปี และแผนประจำปีเตรียมความพร้อม สำหรับสนองความต้องการของบุคคลที่อยู่ในวัยแรงงานในอนาคต จะต้องมีการเตรียมพร้อมในการลงทุนเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความต้องการด้านอาหาร การรักษา สภาพสมดุลของสิ่งแวดล้อมที่ขึ้นอยู่กับกลุ่มของอายุ และเพศของประชากรทั้งหมดของจังหวัดและประเทศ ภายใต้สภาพการพัฒนา (กระทรวงมหาดไทย, 2546)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัย บริหารจัดการให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นพื้นฐานตามหลักการกระจายอำนาจ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารองค์กร ให้มีความเจริญเติบโตทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัยเป็นถิ่นที่อยู่ดั้งเดิมของชนชาวอีสาน มีความโดดเด่นด้านเกษตรกรรม ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัย ก็เป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนกิจกรรม อาชีพของชาวบ้าน และชาวบ้านก็มีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กร ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้รวดเร็ว แต่ปัญหาที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัยประสบอยู่คือ ขาดความโปร่งใส ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน การบริหารงานไม่ตอบสนองสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชน กระแสการต่อต้านการบริหารก็จะเกิดขึ้นรวดเร็วและรุนแรง ในทางตรงกันข้ามหากการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัยยึดหลักการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของประชาชนมีความโปร่งใส การบริหารงานตอบสนองสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนจะก่อให้เกิดพลังอำนาจในการบริหารงานองค์กรได้รวดเร็ว การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานท้องถิ่นและกระจายอำนาจเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยระดับประเทศ ซึ่งการนำหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านนโยบายการบริหารงาน 2. ด้านความโปร่งใส 3. ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน 4. ด้านการติดตามและการประเมินผลการทำงาน โดยนำหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย 1) อธิศีลสิกขา 2) อธิจิตตสิกขา และ 3) อธิปัญญาสิกขา เป็นรูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่มีการนำหลักการสมัยใหม่ประยุกต์ร่วมกับหลักการพุทธบริหารเพื่อเกิดการเรียนรู้เชิงประจักษ์ของการบูรณาการทั้งสองศาสตร์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากที่สภาพปัญหากล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนาเพื่อการบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้ใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามหลักไตรสิกขาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามหลักไตรสิกขาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด
- 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับการบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามหลักไตรสิกขาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง
- 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามหลักไตรสิกขาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามหลักไตรสิกขาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970) จึงได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็น บุคลากรที่ปฏิบัติงานที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 191 คน ซึ่งได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับฉลาก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามลิเคิร์ต (Likert) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) มีความเที่ยงตรงของเนื้อหา ระหว่าง 0.67-1.00 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) และค่าการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (F-test)

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามหลักไตรสิกขาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับการบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามหลักไตรสิกขาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน

การบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม ตามหลักไตรสิกขา	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ด้านนโยบายการบริหารงาน (อธิปญญาสิกขา)	4.15	0.70	มาก	4
2. ด้านความโปร่งใส (อธิศีลสิกขา)	4.28	0.63	มาก	1
3. ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (อธิจิตตสิกขา)	4.26	0.63	มาก	2
4. ด้านการติดตามและการประเมินผลการทำงาน (อธิปัญญาสิกขา)	4.26	0.63	มาก	3
รวม	4.24	0.51	มาก	-

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามหลักไตรสิกขาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.24, S.D. = 0.51) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านความโปร่งใส (อธิศีลสิกขา) ($\bar{x}$ = 4.28, S.D.= 0.63) รองลงมา ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (อธิจิตตสิกขา) ($\bar{x}$ = 4.26, S.D. = 0.63) ด้านการติดตามและการประเมินผลการทำงาน (อธิปัญญาสิกขา) ($\bar{x}$ = 4.26, S.D. = 0.63) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านนโยบายการบริหารงาน (อธิปญญาสิกขา) ($\bar{x}$ = 4.15, S.D. = 0.70) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏ ดังนี้

1. ด้านนโยบายการบริหารงาน (อธิปญญาสิกขา) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ มีการกำหนดนโยบายเพื่อการบริหารงานที่มีเป้าหมายของการดำเนินงานได้อย่างชัดเจน เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพอย่างสูงสุด รองลงมา มีการกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับความเป็นจริงขององค์กรและสังคมและข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ องค์กรมีการศึกษาแนวทางความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ขององค์กรและการดำเนินการตามความต้องการของสมาชิก

2. ด้านความโปร่งใส (อธิศีลสิกขา)โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ องค์กรมีการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างรายโครงการทั้งหมดได้ประกาศเผยแพร่ให้สาธารณชนทราบบนเว็บไซต์หรือสื่ออื่น ๆ รองลงมา องค์กรมีการใช้เทคโนโลยีเพื่อให้บริการตามภารกิจหลักเป็นมาตรฐานเดียวกัน โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ องค์กรมีการบริหารจัดการ เพื่อให้บริการอย่างเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ

3. ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (อธิจิตตสิกขา) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ บุคลากรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานในองค์กร เช่น มีการประชุมประชาคม ฯลฯ รองลงมา ประชาชนสามารถเข้าถึงและรับข้อมูลข่าวสารการบริหารงานและนโยบายการพัฒนาของผู้บริหารและเป็นไปตามความต้องการของประชาชน เช่นการประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวเสียงตามสาย การสืบค้นจากเว็บไซต์ อปท. การโต้ตอบในกระดานอิเล็กทรอนิกส์ของ อปท. ฯลฯ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา เช่น การประชุมประชาคม การแสดงความคิดเห็นของประชาชนในเว็บไซต์หรือระบบอิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีการอื่น ๆ

4. ด้านการติดตามและการประเมินผลการทำงาน (อธิปัญญาสิกขา) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ มีการติดตามผลอย่างเป็นระบบประเมินมีความน่าเชื่อถือและตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ได้แก่ การประเมินผลโดยองค์กรภายนอกหรือหน่วยงานภาครัฐ รองลงมา ประชาชนสามารถติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการบริหารงานในองค์กรได้ไม่น้อยกว่า 2 ช่องทาง เช่น เว็บไซต์ ทางสื่อสิ่งพิมพ์ ทางวิทยุกระจายเสียง เป็นต้น และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการตรวจสอบหรือสอบทานที่เป็นอิสระเกี่ยวกับการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ได้แก่ การตรวจสอบ/ทบทวนทุกวัน ทุกสัปดาห์ ทุกเดือน ทุกไตรมาส หรือทุกหกเดือน หรือโดยการจ้างองค์กรภายนอกตรวจทาน

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามหลักไตรสิกขาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ อายุ และระดับการศึกษา โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ส่วนจำแนกตามตำแหน่งโดยรวม และด้านความโปร่งใส ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ข้อเสนอแนะการบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามหลักไตรสิกขาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ควรให้โอกาสกับประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสำรวจปัญหาต่าง ๆ ขององค์กรเพื่อกำหนดเป็นนโยบายในการแก้ไขปัญหาพร้อมกันหาแนวทางในความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหา นำธรรมาภิบาลเข้ามาใช้ในการบริหารองค์กรมืองค์ประกอบหลักที่สำคัญ 6 ประการ

ได้แก่ 1. หลักนิติธรรม 2. หลักคุณธรรม 3. หลักความโปร่งใส 4. หลักความรับผิดชอบ 5. หลักการมีส่วนร่วม 6. หลักความคุ้มค่า เป็นเครื่องมือที่จะทำให้เป้าหมายอื่นๆ บรรลุความสำเร็จ มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการเข้าถึงนโยบายสาธารณะทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ และการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนางองค์กร เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาร่วมประเมินผลงานกิจกรรมพัฒนางองค์กร

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสนใจเพื่อนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. **ระดับการบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามหลักไตรสิกขาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด** โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การบริหารราชการที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปแบบต่าง ๆ โดยรัฐบาลในส่วนกลางจะกระจายอำนาจบางส่วนให้แก่ประชาชนหรือหน่วยการ ปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีอำนาจในการบริหารและตัดสินใจเกี่ยวกับกิจการสาธารณะต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายมอบให้ ซึ่งการบริหารราชการในส่วนท้องถิ่นนี้เป็นไปตามหลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) โดยการเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ตัดสินใจในการปฏิบัติงานและการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ โดยการนำหลักการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านนโยบายการบริหารงาน 2. ด้านความโปร่งใส 3. ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน 4. ด้านการติดตามและการประเมินผลการทำงาน นำหลักไตรสิกขาตามแนวทางของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2540 : 121) ประกอบด้วย 1) สीलสิกขา ในด้านของสीलสิกขา คือ ต้องศึกษาในเรื่องสीलอันได้แก่ เจตนาที่จะงดเว้นไม่ละเมิดข้อห้ามด้านกาย ด้านวาจา ให้รักษาความเป็นปกติของความเป็นมนุษย์ ผู้ซึ่งมีใจสูงหรืออาจกล่าวได้ว่าในด้านนี้เป็นการพัฒนาในเรื่องของพฤติกรรม 2) จิตสิกขา ในด้านของจิตสิกขา คือ ศึกษาในเรื่องจิต เรียนรู้เรื่องจิต ให้เข้าใจธรรมชาติของจิต การทำงานของจิต รู้วิธีการพัฒนาจิตเพื่อให้สงบตั้งมั่นเป็นสมาธิพร้อมที่จะทำกิจหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพในด้านการพัฒนาจิต หรือที่เรียกว่าสมาธิ 3) ปัญญาสิกขา ในด้านปัญญาสิกขา คือ ศึกษาในเรื่องปัญญา พัฒนาด้านปัญญา ในการพัฒนาด้านปัญญานี้จะมีการพัฒนาอยู่หลายระดับ ซึ่งการมีส่วนร่วมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพองค์กรเพราะเมื่อบุคคลได้เข้ามามีส่วนร่วมแล้วจะไม่ค่อยเกิดการต่อต้านเกี่ยวกับแนวคิดและการดำเนินงาน รวมทั้งช่วยลดความขัดแย้งและความเครียดจากการทำงาน ทำให้บุคคลได้ร่วมกันพิจารณาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงาน เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายและการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เกิดความมุ่งมั่นในการสร้างความสำเร็จให้กับองค์กร

ซึ่งบุคลากรจะรู้สึกพึงพอใจในผลงานที่เกิดขึ้นและเกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ความรู้สึกเป็นเจ้าของ และผูกพันกับองค์กร ผลลัพธ์สุดท้ายคือ องค์กรมีคุณภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ ธนสาร บัลลังก์ปัทมา (2560) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วน ได้ส่วนเสีย เข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรม ตั้งแต่การศึกษาปัญหาการวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา และการประเมินร่วมกัน เพื่อขับเคลื่อนให้กิจกรรมนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม คือ หลักร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับผิดชอบ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วสันต์ จันทร และ สิทธิชัย ต้นศรีสกุล (2560 : 88-100) ได้ทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองจิกอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงาน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล 2) ด้านการมีส่วนร่วมในการเสนอ ปัญหา และ 3) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ

จากผลการวิจัยผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยรายด้านที่มีความสำคัญและค่าเฉลี่ยสูงมาอภิปราย ดังนี้

1.1 ด้านความโปร่งใส (อริสศีลสิกขา) เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ องค์กรมีการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างรายโครงการทั้งหมดได้ประกาศเผยแพร่ให้สาธารณชน ทราบบนเว็บไซต์หรือสื่ออื่น ๆ มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อให้บริการตามภารกิจหลักเป็นมาตรฐานเดียวกัน โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายข้อกฎหมาย ข้อบังคับ ที่กำหนดไว้เป็นอย่างดี องค์กรมีการประกาศเผยแพร่แผนจัดหาพัสดุหรือการจัดซื้อจัดจ้างประจำปีงบประมาณมีการเผยแพร่ ตามระเบียบกำหนดทุกโครงการ/กิจกรรม ปฏิบัติหน้าที่ให้บริการต่าง ๆ ตามกฎหมายข้อกฎหมาย ข้อบังคับ เป็นอย่างดี เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ ความโปร่งใสเป็นทั้งแนวคิดและกระบวนการที่นำไปสู่การเปิดเผย การตรวจสอบได้และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล เพราะในแต่ละองค์กร และแต่ละสังคมล้วนมีวัฒนธรรมองค์กร ธรรมเนียมปฏิบัติและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคม ที่แตกต่างกัน แต่ในมุมมองร่วมย่อมจะมีธรรมเนียมการปฏิบัติที่สามารถเปิดเผย ตรวจสอบและ ให้ความโปร่งใสได้ เช่น ความโปร่งใสในหน่วยงานภาครัฐ เป็นผลจากนโยบายและวิธีปฏิบัติที่จัดช่องทาง ของการให้ข้อมูลด้วยวิธี ที่เสริมความเข้าใจนโยบายสาธารณะและระเบียบปฏิบัติ เป็นต้น ซึ่งเป็นกระบวนการ ตัดสินใจของหน่วยงานที่เป็นไปอย่างเปิดเผย นอกจากนี้การน้อมนำหลักไตรสิกขามาใช้ในการบริหาร องค์กรเป็นการเรียนรู้ฝึกฝนหรืออบรม ซึ่งแบ่งได้เป็นสองคือการศึกษาศาภาพแวดล้อมภายในเพื่อสิ้นสุด แห่งกองกิเลสและการศึกษาศาภาพแวดล้อมภายนอกหรือความรู้ทั่วไปอยู่รอบตัว

1.2 ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (อริจิตตสิกขา) เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ามีการกำหนดนโยบายเพื่อการบริหารงานที่มีเป้าหมายของการดำเนินงานได้อย่างชัดเจน

เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพอย่างสูงสุด กำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับความเป็นจริงขององค์กร และสังคม ผู้บริหารมีการกำหนดเป้าหมายเพื่อให้องค์กรดำเนินงานอย่างมีทิศทาง ผู้ร่วมดำเนินงานสามารถปฏิบัติงานได้ตามแนวทางที่กำหนด ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ร่วมกันกำหนดนโยบายที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง บุคลากรมีการร่วมกันประชุมทุกเดือน เพื่อสำรวจปัญหาต่าง ๆ ขององค์กร เพื่อกำหนดเป็นนโยบายในการแก้ไขปัญหา ผู้บริหารองค์กรมีการกำหนดความต้องการในการพัฒนาองค์กรและจัดลำดับความสำคัญ ความต้องการดังกล่าว เพื่อเลือกไปเป็นนโยบายขององค์กร ผู้บริหารมีการสำรวจความต้องการของสมาชิกในองค์กรเพื่อจัดทำนโยบายการบริหาร องค์กรมีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของสมาชิก องค์กรมีการศึกษาแนวทางความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ขององค์กร และการดำเนินการตามความต้องการของสมาชิก สอดคล้องกับงานวิจัยของ วสันต์ จันทอร และ สิทธิชัย ตันศรีสกุล (2560 : 88-100) ได้ทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามหลักไตรสิกขาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตาม เพศ อายุ และระดับการศึกษา โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมมีความสำคัญและจำเป็นต่อองค์กรอย่างยิ่ง ดังนั้น บุคลากรไม่ว่าจะมีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ที่ต่างกันแต่ต่างคนก็มีความคิดเห็นเหมือนกันว่าควรนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานท้องถิ่นโดยเฉพาะควรนำทฤษฎีการมีส่วนร่วมเข้ามาประยุกต์ใช้ร่วมกันจะทำให้การบริหารงานของท้องถิ่นประสบผลสำเร็จบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิพร รัตนธรรตธา (2562) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์กรมสรรพากร พบว่า รูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาใช้วิธีบูรณาการผ่านการจัดกิจกรรม การทำบุญ โดยจัดกิจกรรม 4 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมถวายภัตตาหารเช้าและตักบาตรพระสงฆ์ 2) กิจกรรมรับบริจาคช่วยเหลือพระสงฆ์ชายแดนภาคใต้ 3) กิจกรรมสวดมนต์ นั่งสมาธิ เติมน้ำมัน ถวายเทียนพรรษา อาหารกลางวันของทุกวัน และ 4) กิจกรรมทำบุญเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา นำหลักไตรสิกขามาบูรณาการร่วมกับกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เข้าร่วม 3 ด้าน คือ ด้านร่างกาย (อภิสัสสิกขา) ด้านจิตใจ (อภิจิตตสิกขา) และด้านสติปัญญา (อภิปญญาสิกขา)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมพัฒนาศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารและการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ ประชาชนเข้าถึงการรับรู้ข่าวสารของทางราชการอยู่เสมอ
- 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้นำชุมชน ผู้นำบริหารและประชาชนทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ระเบียบ กฎหมาย ที่เกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเข้ามามีบทบาทของการพัฒนาชุมชน
- 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดทำขึ้นรวมทั้งโครงการที่ชุมชนขอรับการสนับสนุนงบประมาณ

2. ข้อเสนอแนะนำไปใช้

- 1) ด้านนโยบายการบริหารงาน ควรสนับสนุนการศึกษาแนวทางความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ขององค์กรและการดำเนินการตามความต้องการของสมาชิก เพื่อปรับกระบวนการทำงานให้บรรลุสู่เป้าหมายขององค์กร
- 2) ด้านความโปร่งใส ควรส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อให้บริการเกิดความเป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติบุคลากรควรปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่สังคมกลุ่มหรือองค์กรกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด
- 3) ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา เช่น การประชุมประชาคม การแสดงความคิดเห็นของประชาชนในเว็บไซต์หรือระบบอิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีการอื่น ๆ บุคลากรมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติตามธรรมเนียม จารีตประเพณี สีลธรรม วัฒนธรรมอันดีงาม ซึ่งวิญญูชนพึงปฏิบัติหรือโดยสามัญสำนึก

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

- 1) ควรจะมีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อหารูปแบบการบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ประชาชนมีโอกาสรู้กระบวนการมีส่วนร่วมไปด้วย
- 2) ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพการศึกษาแนวทางในการปรับปรุงการบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมในบริบทที่แตกต่างกันโดยใช้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามแนวพุทธ

3) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบในการบริหารงานท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลกับองค์การบริหารส่วนตำบลอื่น ๆ ในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย. (2546). องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล ประจำปี 2546. กรุงเทพฯ: มปพ.
- ชลาทิพย์ ชัยโคตร. (2560). การบริหารราชการไทย (Thai Public Administration). (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). อุตรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2540). พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม. กรุงเทพฯ: กรมการปกครอง.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธนสาร บัลลังก์ปัทมา. (2560). บทบาทประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา. สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/200818>
- วสันต์ จันทร และ สิทธิชัย ตันศรีสกุล. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 7(1), 88-100.
- สุทธิพร รัตนธรร ตรีธา. (2562). ศึกษาการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธในทัศนะของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (ปริญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determination sample size for research activities. *Education and Psychology Measurement*, 30(3), 607-610.

การปฏิบัติงานตามหลักการบริหารนิยธรรมของบุคลากร
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด
Performances of Aparihaniyadhamma of Local Administrative
Organization Personnel in Si Somdet District, Roi-Et

พระไพบุลย์ ปสนโน (ธานีวรรณ)¹ และ พระครูกิตติวรารท²

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด^{1,2}

Pra Paiboon Pasanno (Thaneewan)¹ and Phrakru Kittiwathorn²

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus^{1,2}

Corresponding Author, Email: phibuyly30@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารนิยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด 2) เปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารนิยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษาและตำแหน่ง และ 3) เสนอแนะแนวทางการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารนิยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ประชากร ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 250 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 152 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เท่ากับ 0.67-1.00 และมีความเชื่อมั่นเท่ากับ .94

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารนิยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ได้แก่ ด้านการปฏิบัติต่อหน้าที่ รองลงมา ด้านการปฏิบัติต่อความรับผิดชอบ ด้านการปฏิบัติต่อตน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการปฏิบัติต่อบทบาท

* ได้รับบทความ: 1 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 23 มิถุนายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 25 มิถุนายน 2566

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติงานตามหลักอปริหานิยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน จำแนกตามตำแหน่ง ด้านการปฏิบัติต่อตน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะการปฏิบัติงานตามหลักอปริหานิยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ดที่สำคัญ ได้แก่ บุคลากรควรรักษาเวลา ข้าราชการต้องอุทิศเวลาในการปฏิบัติงาน ปฏิบัติต่อหน้าที่ด้วยความเอาใจใส่ รักษาความลับของทางราชการตามระเบียบ/ข้อบังคับ และคำสั่ง ตลอดจนจรรยาบรรณอย่างเคร่งครัด

คำสำคัญ: การปฏิบัติงาน; หลักอปริหานิยธรรม; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The objectives of this thesis were to: 1) study the level of Performances of Aparihaniyadhamma of Local Administrative Organization personnel in Si Somdet District, Roi-Et 2) compare the Performances of Aparihaniyadhamma of Local Administrative Organization Personnel in Si Somdet District, Roi-Et, classified by gender, age, education level, and position and 3) suggest guideline for operating based on the moral principles of performances of Aparihaniyadhamma of local administrative Organization Personnel in Si Somdet District, Roi-Et. Population includes personnel performing duties in the local government organization. Si Somdet District Roi Et Province, 250 people. The sample group were 152 personnel of local Administrative Organization personnel in Si Somdet District, Roi-Et. The instrument used for data collection was a 5-level estimation scale questionnaire with content accuracy of 0.67 – 1.00, and confidence of .94.

The result showed that

1. The level of Performances of Aparihaniyadhamma of Local Administrative Organization personnel in Si Somdet District, Roi-Et Overall, it's at a high level. When considering each aspect, in order from the aspect with the highest average to the lowest, was the performance of duties, followed by the performance of responsibility in terms of treating oneself and the side with the lowest mean was the role of treatment.

2. The results of the comparison of the level of opinion towards Performances of Aparihaniyadhamma of Local Administrative Organization personnel in Si Somdet District, Roi-Et, classified by gender, age, education level Overall and in each aspect were no different classified by location in terms of treating oneself. The difference was statistically significant at the .05 level, while the other aspects were not different.

3. Recommendations for the Performances of Aparihaniyadhamma of Local Administrative Organization Personnel in Si Somdet District, Roi-Et were personnel should be punctual, government officials must devote time to work, perform duty with care, maintain government secrets in accordance with rules/regulations and orders as well as strictly ethical.

Keywords: Performances; Aparihaniyadhamma; Local Administrative Organization

บทนำ

ปัจจุบันการปฏิบัติงานกับองค์กร ได้คำนึงเฉพาะความรู้ ความสามารถของบุคคลเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ไม่ได้ยึดเอาคุณธรรมในการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ แม้ว่าคนจะมีความรู้ความสามารถเพียงใด แต่ถ้าหากขาดคุณธรรมในการปฏิบัติงานนั้นแล้ว ผลงานก็คงไม่อาจสำเร็จอย่างมีคุณภาพได้ ดังนั้น คุณธรรมของบุคคลต่อการปฏิบัติงาน จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องตระหนักและคำนึงอยู่เสมอ เพราะคุณธรรมของบุคลากรในการปฏิบัติงานต่อองค์กร มีผลต่อความสำเร็จของงานและองค์กร หากบุคลากรในองค์กร ไม่มีคุณธรรมต่อการปฏิบัติงาน ก็จะทำให้ผลการปฏิบัติงานต่ำ คุณภาพของงานอาจลดลง และเป็นปัญหาทางวินัยตามมา แต่ในทางตรงข้าม หากบุคลากรมีคุณธรรมในการปฏิบัติงาน เป็นเครื่องหมายให้เห็นถึงการบริหารที่ดีและผลของการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพได้อีกด้วย ดังนั้น การปฏิบัติงานบุคคลถือว่าเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้หน่วยงานมีความเจริญรุ่งเรือง เกิดประสิทธิภาพ (Kubheka, and Naidoo, 2021) และประสบความสำเร็จได้ หากหน่วยงานใดมีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถและประกอบด้วยคุณธรรมย่อมทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2546 : 18) อย่างไรก็ตามความรู้และความสามารถของบุคลากรเพียงอย่างเดียวก็ไม่อาจทำให้หน่วยงานประสบความสำเร็จได้ หากบุคลากรของหน่วยงานนั้นปราศจากหลักธรรมในการปฏิบัติงาน เพราะการที่บุคคลจะปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถดังกล่าวจนเกิดผลการปฏิบัติงานที่ดีได้นั้น สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งขึ้นอยู่กับบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบของผู้ปฏิบัติงานที่มีต่องานในองค์กร (สงวน สุทธิเลิศอรุณ, 2536 : 58)

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญแก่ชีวิตทุกชีวิตที่อุบัติขึ้นในโลกนี้ชีวิตทุกชีวิตมีธรรมชาติที่เหมือนกันคือมีความรักสุขเกลียดทุกข์มีการดิ้นรนเพื่อต่อสู้ตามสัญชาตญาณแห่งความรักชีวิตในยุคที่ประเทศชาติประสบกับปัญหาทางสังคมการเมืองและเศรษฐกิจซึ่งส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนภายในประเทศโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทบต่อภาวะทางร่างกายและจิตใจจนถึงกับตัดสินใจฆ่าตัวตายด้วยภาวะการณ์เช่นนี้จึงทำให้บางคนเอาเปรียบผู้อื่นเห็นแก่ตัวโดยไม่คำนึงถึงสัจจะธรรมกลับแสวงหาความสุขบนความทุกข์ของผู้อื่นการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในสังคมอดีตไม่ว่าจะเป็นคนเมืองหรือชนบทได้ชื่อว่ามีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเต็มไปด้วยการแบ่งปันน้ำใจให้แกกันและกันมีความเข้าใจเห็นใจในเพื่อนมนุษย์ด้วยกันละคำนึงถึงส่วนรวมมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามที่แต่ละคนพึงกระทำได้ทำให้คนในสังคมอยู่กันอย่างถ้อยที่ยออาศัยซึ่งกันและกัน

อปินิยธรรม 7 แปลว่า ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม ธรรมที่ทำให้เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนรวมหรือหลักปฏิบัติที่นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะเป็นหลักธรรมที่เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความสามัคคีของหมู่คณะ และการเคารพนับถือซึ่งกันและกัน ซึ่งคุณธรรมในแต่ละข้อเป็นเหตุให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ส่งเสริมคุณภาพในการบริหารการปกครอง และทำให้เกิดความสุขความเจริญในหลาย ๆ ด้าน ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า "ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะทำให้เกิดความสุข" (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559)

อปินิยธรรม ถือว่าเป็นหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันความเสื่อม นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองโดยส่วนเดียวมี 7 ประการ คือ 1) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ พบปะปรึกษาหารือกิจการงาน (ที่พึงรับผิดชอบตามระดับของตน) โดนสม่ำเสมอ 2) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลายที่พึงทำร่วมกัน 3) ไม่ถือตามอำเภอใจต่อความสะดวก บัญญัติวางข้อกำหนด กฎเกณฑ์ต่าง ๆ อันมิได้ตกลงบัญญัติวางไว้และไม่เหยียบย่ำลบล้างสิ่งที่ตกลงวางบัญญัติกันไว้แล้วถือปฏิบัติอยู่ในบทบัญญัติใหญ่ที่วางไว้เป็นธรรมเนียม 4) ท่านผู้ใดเป็นผู้ใหญ่มีประสบการณ์ยาวนาน ให้เกียรติเคารพนับถือท่านเหล่านั้นมองเห็นความสำคัญแห่งถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันพึงรับฟัง 5) ให้เกียรติและคุ้มครองกุลสตรี มิให้มีการข่มเหงรังแก 6) เคารพบูชาสักการเจดีย์ ปูนียสถาน อนุสาวรีย์ประจำชาติ อันเป็นเครื่องเตือนความทรงจำ เราให้ทำดี และเป็นที่รวมใจของหมู่ชน ไม่ละเลย พิธีเคารพบูชาอันพึงทำต่ออนุสรณ์สถานเหล่านั้นตามประเพณี และ 7) จัดการให้ความอารักขา บำรุง คุ้มครอง อันชอบธรรม แก่บรรพชิต ผู้ทรงศีลธรรมบริสุทธิ ซึ่งเป็นหลักใจและเป็นตัวอย่างทางศีลธรรมของประชาชน เต็มใจต้อนรับและหวังให้ท่านอยู่โดยผาสุก

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด แบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 8 ตำบล 82 หมู่บ้าน ซึ่งเทศบาลตำบลศรีสมเด็จครอบคลุมพื้นที่ตำบลศรีสมเด็จทั้งตำบล ได้แก่ เทศบาลตำบลโพธิ์ทอง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลโพธิ์ทองทั้งตำบล เทศบาลตำบลศรีสมเด็จ

ครอบคลุมพื้นที่ตำบลศรีสมเด็จทั้งตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองเปลือย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเมืองเปลือยทั้งตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลหนองใหญ่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองใหญ่ทั้งตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลสวนจิก ครอบคลุมพื้นที่ตำบลสวนจิกทั้งตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์สัย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลโพธิ์สัยทั้งตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแวงควง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองแวงควงทั้งตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านบาก ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านบากทั้งตำบล (สำนักงานการปกครองท้องถิ่น อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด, 2563) เพราะนอกจากบุคลากรจะมีความรู้ความสามารถแล้ว ก็จำเป็นต้องประกอบด้วยคุณธรรม เพื่อให้การปฏิบัติงานต่อตนเอง บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ ให้มีประสิทธิภาพอย่างสูงสุด (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2546 : 18) ผู้วิจัยเห็นว่าหลักการบริหารนิยธรรม ถือว่าเป็นหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันความเสื่อม นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองโดยส่วนเดียว แต่ก็ไม่อาจทราบได้ว่าการประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด มากน้อยเพียงใด เพราะยังไม่มีการศึกษาวิจัยในเขตพื้นที่นี้

ดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่องการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารนิยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำผลการวิจัยใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศและเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารนิยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารนิยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษาและตำแหน่ง
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารนิยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานตามหลักการบริหารนิยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970 : 607-610)

จึงได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด มี 8 ตำบล จำนวน 152 คน ซึ่งได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับฉลาก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามลิเคิร์ท (Likert) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) มีค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหาระหว่าง 0.67-1.00 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) และค่าการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (F-test)

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามหลักอภินิหารธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับการปฏิบัติงานตามหลักอภินิหารธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน

การปฏิบัติงานตามหลักอภินิหารธรรม	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1) ด้านการปฏิบัติต่อตน	4.36	0.56	มาก	3
2) ด้านการปฏิบัติต่อบทบาท	4.33	0.60	มาก	4
3) ด้านการปฏิบัติต่อหน้าที่	4.40	0.58	มาก	1
4) ด้านการปฏิบัติต่อความรับผิดชอบ	4.39	0.58	มาก	2
รวม	4.36	0.54	มาก	-

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการปฏิบัติงานตามหลักอภินิหารธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.36$, S.D. = 0.54) เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ได้แก่ ด้านการปฏิบัติต่อหน้าที่ ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = 0.58) รองลงมา ด้านการปฏิบัติต่อความรับผิดชอบ ($\bar{x} = 4.39$, S.D. = 0.58) ด้านการปฏิบัติต่อตนเอง ($\bar{x} = 4.36$, S.D. = 0.56) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการปฏิบัติต่อบทบาท ($\bar{x} = 4.33$, S.D. = 0.60)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏดังนี้

1. ด้านการปฏิบัติต่อตนเอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ บุคลากรมีมารยาทในการให้บริการกับผู้มาติดต่องาน รองลงมา บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในระบบงานและโครงสร้างการทำงานของหน่วยงาน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ บุคลากรแต่งกายที่ดี เหมาะสม เป็นการเสริมสร้างบุคลิกภาพและเป็นที่ประทับใจแก่ผู้พบเห็นและผู้มาติดต่อราชการ

2. ด้านการปฏิบัติต่อบทบาท โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ บุคลากรมีการปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่งของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ รองลงมา บุคลากรมีการปฏิบัติงานตามตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่เชื่อว่าเป็นการสร้างงานให้มีประสิทธิภาพ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ บุคลากรมีการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่สังคม กลุ่ม หรือองค์กรกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด

3. ด้านการปฏิบัติต่อหน้าที่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมีระเบียบวินัยประพฤติปฏิบัติตามตัวบทกฎหมาย ระเบียบ/ข้อบังคับ และคำสั่งตลอดจนจรรยาบรรณอย่างเคร่งครัด รองลงมา บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ด้วยการให้ความเคารพนับถือต่อผู้เป็นใหญ่พร้อมรับฟังคำสั่งสอนในสิ่งที่ดีมีประโยชน์และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ด้วยการมีศีลธรรมจรรยาในการประพฤติตนและยึดมั่น สร้างสรรค์ความรักสามัคคีทั้งภายในและภายนอกสำนักงาน

4. ด้านการปฏิบัติต่อความรับผิดชอบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ บุคลากรมีความรับผิดชอบในการรักษาความลับของทางราชการอย่างเคร่งครัด รองลงมา บุคลากรปฏิบัติตามคำแนะนำ หรือคำสั่งโดยชอบธรรมของผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งในหน้าที่การงาน และให้ความนับถือต่อผู้บังคับบัญชาและพนักงานอื่นของหน่วยงานที่มีอาวุโส และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ บุคลากรมีความรับผิดชอบช่วยรักษาคุ้มครองป้องกันภัยอาชญา ขยก่อง ชูเกียรติในผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบอยู่เสมอ

4.1 ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติงานตามหลักจริยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน จำแนกตามตำแหน่ง ด้านการปฏิบัติต่อตน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

4.2 ข้อเสนอแนะการปฏิบัติงานตามหลักจริยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า บุคลากรควรรักษาเวลา ข้าราชการต้องอุทิศเวลาในการปฏิบัติงาน เช่น เวลามาและกลับตามเวลาราชการ หลีกเลี่ยงการใช้อารมณ์การโต้แย้ง การแสดงความฉุนเฉียวกับผู้มาติดต่อราชการ ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่สังคม กลุ่ม หรือองค์กรกำหนดไว้

อย่างเคร่งครัด และตรงตามความรู้ความสามารถของตนเอง ปฏิบัติต่อหน้าที่ด้วยความเอาใจใส่ในงาน ในหน้าที่เตรียมความพร้อมตลอดเวลา ตามตัวบทกฎหมาย ระเบียบ /ข้อบังคับ และคำสั่ง ตลอดจนจรรยาบรรณ อย่างเคร่งครัด ควรรับผิดชอบในการรักษาความลับของทางราชการอย่างเคร่งครัด ปฏิบัติตามข้อกำหนด ระเบียบ คำสั่ง หนังสือเวียนที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสนใจเพื่อนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ระดับการปฏิบัติงานตามหลักอปริหานิยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอาชีพการงานประเภทใด หน้าที่หรืออาชีพเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งในการที่จะเข้าถึงธรรม อันเป็นผลที่เกิดจากความรู้สึกรู้สึกคิดเห็นที่มีต่องานที่เขาปฏิบัติว่ามีมากน้อยเพียงใดและถ้าพบว่าดี ก็จะเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน แต่ถ้าหากพบว่าไม่ดี ก็จะเกิดความไม่พึงพอใจในการปฏิบัติงาน และเป็นไปตามบทบาท อำนาจ หน้าที่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และต้องทำงานให้เป็นไปตามเป้าหมาย อย่างมีคุณภาพและที่สำคัญคือเป็นไปตามหลักอปริหานิยธรรม 7 หมายถึง เป็นธรรมอันไม่เป็นที่ติแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง” คือ การถือธรรมเป็นใหญ่ ธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว ไม่มีเสื่อมเลย ได้แก่ 1) ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิิตย์ 2) ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม 3) ด้านปฏิบัติตามกฎระเบียบ 4) ด้านเคารพนับถือผู้บังคับบัญชา 5) ด้านไม่ลุแก่อำนาจความอยาก ความเห็นแก่ตัว 6) ด้านเคารพสักการะสิ่งที่ชุมชนนั้นนับถือ รักสันติขัดเกลาจิตใจอยู่เสมอ 7) ด้านเคารพในพระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงศีล สอดคล้องกับแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ (2543 : 253) กล่าวว่า การปฏิบัติ หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอาชีพ การงานประเภทใด หน้าที่หรืออาชีพเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งในการที่จะเข้าถึงธรรม การที่จะรู้จักโลกหรือสิ่งทั้งหลายทั้งปวงดีว่าอะไรเป็นอะไร จะต้องมีการทำหน้าที่ของตนโดยเฉพาะ เช่นอาชีพให้ลุ่ล่งไปได้ด้วยดีเสียก่อน การที่คนหนึ่งทำหน้าที่โดยตรงของตนโดยไม่มีมลทินต่างพร้อย ย่อมเป็นการเพียงพอที่จะทำให้รู้จักว่าอะไรเป็นอะไรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ก็จักรู้จักชีวิตจิตใจตนเองว่าหมายความว่าอย่างไร เป็นสิ่งที่ควรยึดถือหลงใหลเพียงไรเป็นต้น ถ้าหากว่าไม่ได้ทำอะไรจริงจึงให้ดีที่สุด ให้ถูกต้องตามอุดมคติของอาชีพหรือของหน้าที่นั้น ๆ แล้ว มันยังน้อยเกินไปสำหรับที่จะรู้จักตัวเอง รู้จักโลก รู้จักกิเลส รู้จักทุกข์ และรู้จักความดับทุกข์เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า การปฏิบัติงาน คือ การปฏิบัติต่อตนเอง การปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงาน และการปฏิบัติต่อประชาชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธีรเดช ธีรเตโช (2561 : 109-116) ได้ทำวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานตามหลักอปริหานิยธรรม ของบุคลากรเทศบาลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรในเขตเทศบาลเมืองในเขตอำเภอเมืองจังหวัดสงขลาได้ปฏิบัติตามหลักการ Aparihaniyadhamma โดย ภาพรวมในเจ็ดด้านภาพรวมอยู่ในระดับมาก

จากผลการวิจัยด้านการปฏิบัติต่อหน้าที่เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ปฏิบัติต่อหน้าที่ด้วยความมีระเบียบวินัยประพฤติปฏิบัติตามตัวบทกฎหมาย ระเบียบ / ข้อบังคับ และคำสั่ง ตลอดจนจรรยาบรรณอย่างเคร่งครัด และปฏิบัติต่อหน้าที่ด้วยการให้ความเคารพนับถือต่อผู้เป็นใหญ่พร้อมรับฟังคำสั่งสอนในสิ่งที่ดีมีประโยชน์ ปฏิบัติต่อหน้าที่ด้วยจิตสำนึกแห่งการรักษาความปลอดภัย และปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับและคำสั่ง ปฏิบัติต่อหน้าที่ด้วยความเอาใจใส่งานในหน้าที่เตรียมความพร้อมตลอดเวลา เพื่อให้มีความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ปฏิบัติต่อหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตทำงานอย่างมีศักดิ์ศรี ไม่เห็นแก่ประโยชน์อันมิชอบและส่งผลเสียต่อหน่วยงาน ปฏิบัติต่อหน้าที่ด้วยการให้เกียรติ ยกย่องปกป้องภัยแก่สตรีไม่ล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพ ไม่ข่มเหงล่วงเกินแม้แต่ในสตรีด้วยกันเอง ขยันหมั่นเพียรอุทิศตนและเวลาให้กับการทำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี มีศีลธรรมจรรยาในการประพฤติตน และยึดมั่น สร้างสรรค์ความรักสามัคคีทั้งภายในและภายนอกสำนักงาน และเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการปฏิบัติงานบุคลากรต้องสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง คนที่เชื่อมั่นในตนเองก็เท่ากับเขารู้จักใช้พลังงานที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวของเขาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลักษณะของความเชื่อมั่นในตนเองมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการทำงานของบุคคลทั่วไปเพราะเป็นคุณสมบัติที่ทำให้บุคคลที่มีสติปัญญา มีความรู้ ความฉลาดความสามารถ และคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงาม สอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2541 : 18) ได้กล่าวไว้ว่า คุณธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหาร และบุคลากรทั่วไปได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุวัฒน์ ศรีชะเกษ (2563 : 67-84) การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 เพื่อการทำงาน กรณีศึกษาอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น ผลวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 ในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลกุดธาตุ อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติงานตามหลักอปริหานิยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง โดยรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง มีความคิดเห็นว่าควรนำหลักอปริหานิยธรรมมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน มีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการปฏิบัติต่อตน 2) ด้านการปฏิบัติต่อบทบาท 3) ด้านการปฏิบัติต่อหน้าที่ 4) ด้านการปฏิบัติต่อความรับผิดชอบในความสำเร็จต่อการปฏิบัติงานที่จะนำไปสู่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานนั้น มีผลมาจากผู้ปฏิบัติงานได้ปฏิบัติงานในระดับสูง จึงอาจกล่าวได้ว่าการปฏิบัติงานนำมาซึ่งศักยภาพในการปฏิบัติงาน ดังนั้นในการปฏิบัติงานนั้น จะต้องเกี่ยวข้องกับความรู้สึกความต้องการของบุคคลในการทำงานผู้ปฏิบัติงานจะมีศักยภาพน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับสิ่งจูงใจ

ดังนั้นหากหน่วยงานใดมีสิ่งจูงใจให้บุคลากรได้มากก็จะเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมาก มีความกระตือรือร้นในการทำงานและปฏิบัติงานเต็มกำลังความสามารถอันจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานที่ดี สอดคล้องกับ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541) กล่าวว่า ปัจจัยจูงใจเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้บุคลากรมีความกระตือรือร้น และพยายามทำงานให้ มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น ดังนั้น ผู้บริหารจึงควรมอบหมายงานที่ท้าทายให้ ผู้ปฏิบัติงานรับผิดชอบตลอดจนการสนับสนุนให้มีความเจริญก้าวหน้า ส่วนปัจจัยบำรุงรักษาไม่ใช่เป็นสิ่งจูงใจที่จะให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น แต่เป็นข้อกำหนดเบื้องต้นที่จะป้องกันไม่ให้ผู้ปฏิบัติงานรู้สึกไม่พึงพอใจในงานที่ทำอยู่ สอดคล้องกับพระธีรเดช ธีรเดช (2561 : 109-116) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานตามหลักอปริหานิยธรรมของบุคลากรเทศบาลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่า 1) บุคลากรในเขตเทศบาลเมืองในเขตอำเภอเมืองจังหวัดสงขลาได้ปฏิบัติตามหลักการ Aparihaniyadhamma โดยภาพรวมในเจ็ดด้านภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามหลักคุณธรรมของเจ้าหน้าที่ในเขตเทศบาลเมืองอำเภอเมืองจังหวัดสงขลาในด้านเพศอายุระดับการศึกษาประสบการณ์ในการทำงาน สถานะและการฟื้นฟูสมรรถภาพพบว่าไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุนให้บุคลากรมีการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่สังคมกลุ่มหรือองค์กรกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด
- 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเปิดโอกาสให้บุคลากรใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้เกิดผลงานตามที่ได้รับมอบหมายเป็นที่น่าสนใจ
- 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุนบุคลากรปฏิบัติงานให้เป็นไปตามระเบียบของราชการ

2) ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

- 1) ควรหลักอปริหานิยธรรมสำหรับบุคลากรเพื่อปรับกระบวนการทำงานให้บรรลุสู่เป้าหมายขององค์กร
- 2) บุคลากรควรปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่สังคม กลุ่ม หรือองค์กรกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด
- 3) บุคลากรมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติตามธรรมเนียม จารีตประเพณี ศีลธรรม วัฒนธรรม อันดีงาม ซึ่งวิญญูชนพึงปฏิบัติหรือโดยสามัญสำนึก

3) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 2) ควรวิจัยเกี่ยวกับแนวการปฏิบัติงานตามหลักอภิธานิธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พระธีรเดช ชีรเตโช. (2561). การปฏิบัติงานตามหลักอภิธานิธรรมของบุคลากรเทศบาลในเขตอำเภอเมืองจังหวัดสงขลา. วารสารปรัชญาปริทรรศน์, 23(2), 109-116.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2541). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ (ฉบับประมวลธรรม). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระ-เพิ่มเติม ช่วงที่ 1). (พิมพ์ครั้งที่ 27). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2543). ค่ายธรรมบุตร. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ธรรมทานมูลนิธิ.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2541). การจัดการทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2536). จิตวิทยาสังคมศึกษา 122. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.
- อนุวัฒน์ ศรีชะเกษ. (2563). การประยุกต์ใช้หลักอภิธานิธรรม 7 เพื่อการทำงานกรณีศึกษาอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น. วารสารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน, 1(2), 67-84.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- Kubheka, S., & Naidoo D. (2021). BizTrends2 021: 4 trends in employee skills development and training you need to know for 2021. Retrieved from: <https://www.bizcommunity.com/Article/196/722/212233.html>

แนวทางในการบริหารการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน
ของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
Administrative Guidelines for Blended Teaching and Learning
in Sankamphaeng School, Sankamphaeng District,
Chiang Mai Province

พงษ์ตะวัน แสงทอง¹,
ประภัสสร สมสถาน² และ ปาริชาติ บัวเจริญ³
มหาวิทยาลัยพายัพ^{1,2,3}

Pongtawan Sangtong¹,
Prapatsorn Somsathan² and Parichat Buacharoen³
Payap University^{1,2,3}

Corresponding Author, E-mail: arseball@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาสภาพในการบริหารการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ 2) หาแนวทางในการบริหารการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยรองผู้อำนวยการและครูหัวหน้าระดับชั้น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สภานักเรียน สมาคมผู้ปกครอง และ ครู จำนวน 89 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถามสภาพการบริหารแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น 0.963 2) แบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก และ 3) แบบประเมินความเหมาะสมแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

* ได้รับบทความ: 4 พฤษภาคม 2566; แก้ไขบทความ: 22 มิถุนายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 25 มิถุนายน 2566

Received: 4 May 2023; Revised: 22 June 2023; Accepted: 25 June 2023

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพในการบริหารจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.37$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกรายการโดยเรียงจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์สัดส่วน 50 : 50 ($\bar{x} = 4.16$) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์สัดส่วน 70 : 30 ($\bar{x} = 3.53$) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์สัดส่วน 80 : 20 ($\bar{x} = 3.49$)

2. แนวทางการบริหารจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานของโรงเรียนสันกำแพง มีดังนี้ มีการปฐมนิเทศนักเรียนโดยแจ้งรายละเอียดที่สำคัญให้ครบถ้วน เช่น วัตถุประสงค์ เกณฑ์การให้คะแนน การใช้เครื่องมือต่าง ๆ สร้างความสนใจในเนื้อหาสาระที่จะเรียนเพื่อเกิดประกายความคิดของนักเรียน การวัดและประเมินผลด้วยระบบออนไลน์ผนวกกับการวัดและประเมินผลแบบปกติ การพัฒนาครูให้มีเทคนิคสำหรับการสอนออนไลน์ จัดทำคู่มือในการเรียนรู้และมีการนิเทศการจัดการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ

คำสำคัญ: แนวทางการบริหาร; การจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน; การบริหารงานวิชาการ

Abstract

Objectives of the research were 1) to study the conditions of teaching and learning management through the online system of San Kamphaeng School, San Kamphaeng District, Chiang Mai Province, 2) to find guidelines for the management of integrated learning management of San Kamphaeng School, San Kamphaeng District, Chiang Mai Province, 3) to assess the suitability of the approaches for the management of integrated learning management of San Kamphaeng School, San Kamphaeng District, Chiang Mai Province. Research participants were the school administrators, the teachers performing duties as assistant deputy principals and head teachers at the grade level, the basic education committees, the student council, and the parent-teacher association; there were 100 participants in total. Research tools were 1) a 5-level estimation scale questionnaire with a reliability of 0.963 2) an in-depth interview record, and 3) a 5-point estimation scale suitability assessment form. Data analysis was assessed utilizing a packaged program to analyze the frequency, percentage, mean, and standard deviation and Content Analysis.

The findings of the study revealed the following:

1. The study investigated the extent to which teaching and learning management was facilitated by the online system of San Kamphaeng School, San Kamphaeng District, Chiang Mai Province. The findings indicate that the overall conditions of teaching and learning management were moderate ($\bar{x} = 3.37$). However, when examining each aspect, it was discovered that all items were at a high level. Specifically, the 50 : 50 ratio of online teaching and learning was rated the highest ($\bar{x} = 4.16$), followed by the 70 : 30 ratio of online teaching and learning ($\bar{x} = 3.53$) and the 80:20 ratio of online teaching and learning ($\bar{x} = 3.49$)

2. The guidelines for managing the integrated teaching and learning management of San Kamphaeng School entailed several key elements. Firstly, students should be oriented to all important details, including learning objectives and scoring criteria. Secondly, various tools should be utilized to draw attention to the subject matter and promote critical thinking. Thirdly, students should be assessed through both online systems and regular measurement and evaluation practices. Fourthly, teachers should be trained in online teaching techniques. Fifthly, a learning guide should be prepared to assist both teachers and students. Lastly, the teaching and learning management process should be regularly supervised.

Keywords: Administrative Guidelines; Blended Teaching and Learning; Academic Affairs Administration

บทนำ

การศึกษาเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์และเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ให้มีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น การศึกษาจึงถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญมาอย่างหนึ่งของมนุษย์ในทุกยุคสมัย เนื่องจากมนุษย์ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือหรือเปรียบเสมือนอาวุธหลักทางปัญญาในการเพิ่มพูนสติปัญญา ความรู้ ทักษะ เจตคติ ความสามารถในด้านต่าง ๆ ตลอดจนเสริมสร้างและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อให้มนุษย์สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตในสังคมที่มีความผันผวนได้อย่างมีความสุข ดังนั้น การศึกษาจึงมีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ โดยเฉพาะโลกในยุคปัจจุบันที่ความเจริญก้าวหน้าต่าง ๆ

มีความเปลี่ยนแปลงเป็นรายวันและมีความเจริญรุดหน้าไปอย่างไร้ขีดจำกัด คนที่มีความพร้อมรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีความสามารถปรับตัวและสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ ย่อมพัฒนาตัวเองได้ดีกว่าและสามารถใช้ชีวิตอย่างมีความสุขภายใต้ความผันผวนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในยุคปัจจุบันด้วยเหตุนี้เอง จึงทำให้นานาอารยประเทศตระหนักถึงคุณค่าและคุณประโยชน์ตลอดจนความสำคัญของการศึกษา ซึ่งในโลกยุคปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็วและไร้ขีดจำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกแห่งการสื่อสารที่ข้อมูลต่าง ๆ เป็นไปอย่างรวดเร็วส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของประเทศ ซึ่งสวนทางกับคุณภาพของการศึกษาที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมายเท่าที่ควร เนื่องจากขาดการพัฒนาทางเทคโนโลยีและการนำนวัตกรรมมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ ส่งผลกระทบต่อการพัฒนากำลังคนและการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับนานาประเทศ ดังนั้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจึงยึด “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” และยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม เน้นการมีส่วนร่วมจากทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชน และภาคการศึกษาในทุกพื้นที่ของประเทศ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ได้มุ่งเน้นการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาทั้งในด้านการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน โดยยึดหลักที่ว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และสามารถพัฒนาตนเองได้ ตลอดจนยึดหลักที่ว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาจึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ตลอดจนมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีโอกาสนในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามความถนัด ความสนใจ และได้รับการบริการทางด้านการจากรัฐอย่างมีคุณภาพ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล อีกทั้งยังมุ่งเน้นในการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริง เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีความสามารถในการแก้ปัญหา รักการอ่าน และเกิดการใฝ่เรียนใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุก ๆ รายวิชา เพื่อมุ่งเน้นคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

การมุ่งเน้นในการพัฒนาให้ผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และมีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เป็นประเด็นที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งรีบดำเนินการ โดยอาจจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะแห่งการเรียนรู้ ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนับเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ

อันพึงประสงค์ รู้จักคิดและแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ส่งผลทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองและเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีและมีคุณภาพ นอกจากนี้แล้ว การศึกษายังเป็นหัวใจหลักสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาคนซึ่งถือได้ว่าเป็นทรัพยากรอันทรงคุณค่าของประเทศชาติให้มีคุณภาพ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ท้นต่อการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยของโลกปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา คนที่มีคุณภาพจะสามารถปรับเปลี่ยนตนเองได้ตลอดเวลาแม้ว่าจะพบเจอสถานการณ์ที่เลวร้ายมากเพียงใดก็ตาม

นับตั้งแต่เดือนธันวาคม ปี พ.ศ. 2562 เป็นต้นมา ประเทศไทยและนานาประเทศทั่วโลกต่างก็ต้องเผชิญกับสถานการณ์วิกฤตจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) ซึ่งส่งผลกระทบเป็นวงกว้างและสร้างความเสียหายทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับผู้คนทั่วโลกเป็นอย่างมาก นอกจากนี้แล้วยังส่งผลกระทบอย่างมากต่อระบบการศึกษาทั่วโลก (Dhawan, 2020; Mukhtar, Javee, Arooj, & Sethi, 2020; Podaphon, 2020; Duangchurn, 2020; Pandam, 2020) สถาบันการศึกษาอันเป็นแหล่งให้ความรู้และฝึกอบรมแก่เด็กนักเรียนและนักศึกษาเกือบทุกแห่งทั่วโลก ถูกสั่งปิดชั่วคราวเพื่อยับยั้งการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) ทำให้สถาบันการศึกษาหลายแห่งต้องปรับตัวโดยนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ เพื่อให้การเรียนรู้ของนักเรียนไม่หยุดชะงักและดำเนินต่อไปได้ (Achanpanya, 2020) ในขณะที่สถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) ของประเทศไทยที่ได้มีการระบาดในวงกว้างอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวโน้มที่จะเกิดการแพร่ระบาดในสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้มีความตระหนักถึงสถานการณ์ดังกล่าว และคำนึงถึงความปลอดภัยและสุขภาพของนักเรียน นักศึกษา ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษา โดยตระหนักอยู่เสมอ ไม่ว่าสถานการณ์แวดล้อมจะเลวร้ายและรุนแรงแค่ไหน การเรียนรู้ที่เข้าถึงและมีคุณภาพสำหรับเด็กไทยทุกคนเป็นเป้าหมายสูงสุดตามแนวคิด “การเรียนรู้ นำการศึกษา โรงเรียนอาจหยุดได้ แต่การเรียนรู้หยุดไม่ได้” ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบการศึกษา ทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง และบุคลากรของสถานศึกษา ก็จะต้องปรับตัวกับการใช้ชีวิตวิถีใหม่ “New Normal” เน้นการปฏิบัติภายใต้มาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) อย่างเคร่งครัด เพื่อให้สถานศึกษาเป็นสถานที่ปลอดภัยจากโรคร้ายดังกล่าว ส่งผลให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพและปลอดภัยจากโรค (กองส่งเสริมความรอบรู้และสื่อสารสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2563)

หลังจากการแพร่ระบาดในช่วงที่ผ่านมาทำให้เกิดคำถามเกี่ยวกับระบบการศึกษาหลากหลายด้าน อาทิ เช่น ระบบการศึกษาของประเทศจะมีการออกแบบการเรียนรู้ในยุค โควิด-19 ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร ทักษะและหลักสูตรการศึกษารูปแบบใหม่ควรจะเป็นไปในทิศทางใด เทคโนโลยีจะเข้ามามีบทบาทด้านการเรียนรู้หรือจะก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาว่าที่เป็นอยู่หรือไม่

ทำให้สถานศึกษาต้องมีการปรับตัว เพราะวิกฤตของในครั้งนี้อย่างโควิด-19 ถือเป็นบททดสอบครั้งใหญ่ในการบริหารจัดการการศึกษาที่ต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ให้สอดคล้องกับความปกติใหม่ที่เกิดขึ้น (พัชรภรณ์ ดวงชื่น, 2563 : 783-795)

โรงเรียนสันกำแพงเป็นโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) ทำให้โรงเรียนต้องปรับกลยุทธ์การจัดการเรียนการสอนฉบับพลันโดยใช้การจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ (Online) และ ออนแฮนด์ (On hand) จากการศึกษารายงานการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของโรงเรียนสันกำแพงในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) พบว่าในการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมาในด้านบุคลากรยังขาดความรู้ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) ซึ่งจะต้องเน้นให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ด้วยตนเองจากการปฏิบัติและด้านผู้เรียนขาดแรงจูงใจในการเรียนผ่านระบบออนไลน์ส่งผลให้เกิดการขาดเรียนเป็นจำนวนมากและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และเพื่อเป็นการที่โรงเรียนจะต้องมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการจัดการเรียนการสอนภายใต้การใช้ชีวิตวิถีใหม่ “New Normal” ที่ไม่สามารถคาดเดาเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอนาคตได้ โรงเรียนจึงต้องมีการสร้างภูมิคุ้มกันที่แข็งแกร่งไว้ให้พร้อมรับกับสถานการณ์ต่าง ๆ อยู่เสมอ

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning) ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นหลักความยืดหยุ่น มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการสร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการผสมผสานยุทธวิธีในการเรียนการสอนที่หลากหลายเข้าด้วยกัน ทั้งวิธีการสอนของผู้สอน รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน ช่องทางการสื่อสาร ทั้งการเรียนการสอนแบบออนไลน์และการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้า เพื่อตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนทุกคน สามารถบรรลุเป้าหมายของการจัดการเรียนการสอนในยุคที่เป็นยุคของชีวิตวิถีใหม่ “New Normal” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อนำผลวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นการบริหารการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพในการบริหารการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อหาแนวทางในการบริหารการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาสภาพในการบริหารจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 84 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 6 คน ครูปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยรองผู้อำนวยการและครูหัวหน้าระดับชั้น จำนวน 22 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 คน สภานักเรียน 41 คน

1.2 ประชากรที่ใช้ในการหาแนวทางในการบริหารจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์มีความชำนาญด้านการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานเป็นเวลา 5 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์มีความชำนาญด้านการบริหารจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานเป็นเวลา 5 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน ศึกษาพิเศษที่มีประสบการณ์มีความชำนาญด้านการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานเป็นเวลา 5 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน ครูที่มีประสบการณ์มีความชำนาญด้านการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานเป็นเวลา 5 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ขั้นตอนศึกษาสภาพในการบริหารจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ประกอบด้วย สภาพการบริหารจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งได้แก่ การผสมผสานแบบ 50 : 50 การผสมผสานแบบ 70 : 30 การผสมผสานแบบ 80 : 20 นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00 และนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มที่ศึกษาจำนวน 30 คน เพื่อวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามแบบของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.963 จากนั้นนำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานโดยใช้ ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการสรุปเนื้อหาเชิงบรรยาย

2.2 ขั้นตอนหาแนวทางในการบริหารจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ นำข้อมูลจาก ขั้นตอนที่ 1 มาใช้เป็นแนวทางในการหาแนวทางการบริหารจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

โดยการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า (Face-to-face) หรือแบบออนไลน์ (Online) ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ โดยผู้วิจัยทำการบันทึกเสียงระหว่างสัมภาษณ์ จากนั้นนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสร้างเป็นร่างแนวทางการบริหารจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ขั้นตอนที่ 2 นำร่างแนวทางการบริหารจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อจะได้แนวทางการบริหารจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ฉบับสมบูรณ์สำหรับนำมาประเมินความเหมาะสมต่อไป

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพในการบริหารจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลผลเทียบเกณฑ์และอันดับเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่สรุปโดยรวมทั้ง 3 รูปแบบ (N=84)

สภาพการบริหารจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ของโรงเรียนสันกำแพง	ระดับสภาพการบริหารจัดการเรียนการสอน			
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล	อันดับ
1. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ สัดส่วน 50 : 50	4.16	0.30	มาก	1
2. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ สัดส่วน 70 : 30	3.53	0.32	มาก	2
3. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ สัดส่วน 80 : 20	3.49	0.29	ปานกลาง	3
รวม	3.73	0.30	ปานกลาง	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการบริหารจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับปานกลาง พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์สัดส่วน 50 : 50 มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับที่ 1 รองลงมาคือ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์สัดส่วน 70 : 30 มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับที่ 2

และรองถัดมาคือ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์สัดส่วน 80 : 20 มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับที่ 3 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ผลการหาแนวทางในการบริหารการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

แนวทางในการบริหารการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานผ่านระบบออนไลน์สัดส่วน 50 : 50 การปฐมนิเทศนักเรียนครูจะต้องชี้แจงรายละเอียดต่าง ๆ ให้กับนักเรียนเนื่องจากการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้ากับนักเรียนครั้งแรก ต้องสร้างความเข้าใจวิธีในการเรียน เกณฑ์การให้คะแนนที่ชัดเจน อธิบายการใช้เครื่องมือต่าง ๆ แจ้งกำหนดการเรียนตลอดทั้งภาคเรียนรวมถึงการสร้างความสนใจ (Engagement) ในเนื้อหาสาระที่จะทำการสอนเพื่อให้นักเรียนเกิดประกายความคิดในสิ่งที่จะเรียนรู้ในขั้นตอนของการจัดการเรียนการสอนต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของเนื้อหาที่จะใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้าและแบบออนไลน์ จัดเตรียมสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีความน่าเชื่อถือ น่าสนใจ ครูต้องจัดทำคู่มือในการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนออนไลน์ควรเน้นสร้างเสริมทักษะกระบวนการการสืบค้นข้อมูลของนักเรียน มีการบูรณาการข้ามรายวิชาเพื่อให้นักเรียนได้บูรณาการเรื่องที่เรียนรู้เข้าด้วยกัน และเป็นการลดปริมาณงานของนักเรียนลง การส่งงานต้องเลือกใช้ระบบการส่งงานที่สะดวกต่อการส่งงานของนักเรียน มีระบบการจัดเก็บที่ดี และมีช่องทางสำหรับสนทนาแลกเปลี่ยนหรือสอบถามข้อสงสัยระหว่างครูกับนักเรียน และสามารถใช้เครื่องมือออนไลน์ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนร่วมกับการทำแบบทดสอบที่สอบแบบปกติที่โรงเรียน หรือเลือกใช้กระบวนการสะท้อนความคิด หรือการส่งงานในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเขียนสรุป การบันทึกเสียง การทำเป็นคลิป วิดีทัศน์ เพื่อสรุปสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้

2. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานผ่านระบบออนไลน์สัดส่วน 70 : 30 ในการปฐมนิเทศ การเตรียมสื่อและแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียนและการส่งงาน มีแนวทางคล้ายคลึงกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานผ่านระบบออนไลน์สัดส่วน 50 : 50 แต่จะมีความต่างในขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนเนื่องจากจะมีเวลาสำหรับการทดสอบกลางภาคและการสอบเก็บคะแนน ดังนั้นการวัดและประเมินผลระหว่างเรียนสามารถใช้การประเมินผลจากชิ้นงานหรือจากการสรุปบทเรียนของนักเรียนที่นอกเหนือจากการทำข้อสอบร่วมด้วยได้

3. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานผ่านระบบออนไลน์สัดส่วน 80 : 20 ในการปฐมนิเทศ การเตรียมสื่อและแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียน การส่งงาน และการวัดและประเมินผลมีแนวทาง

คล้ายคลึงกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์สัดส่วน 50 : 50 แต่มีความแตกต่างในชั้นจัดการเรียนการสอนเนื่องจากเป็นรูปแบบการสอนที่ใช้เวลากับการเรียนรู้ด้วยตนเองค่อนข้างมาก ครูควรมีเทคนิคในการตรวจสอบความคืบหน้าในการเรียนของนักเรียนอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

4. ความคิดเห็นประเด็นอื่น ๆ เพิ่มเติม มีดังนี้ โรงเรียนควรมีการสำรวจจำนวนนักเรียนที่จะสามารถเข้าถึงระบบออนไลน์ได้ว่ามีทั้งหมดเท่าไรเพื่อเป็นข้อมูลให้กับครูผู้สอนต้องกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบตามลักษณะของงานของแต่ละฝ่าย เช่น การนิเทศการจัดการเรียนการสอน การจัดตารางสอน และตารางนิเทศ การเยี่ยมบ้านนักเรียน การโฮมรูมนักเรียนเพื่อติดตามการเข้าเรียนของนักเรียน พัฒนาความสามารถของครูในการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ มีการนิเทศการจัดการเรียนการสอนอยู่เสมอ

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพในการบริหารการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานผ่านระบบออนไลน์ของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ผลที่ได้จากการพิจารณาลำดับสภาพปัจจุบันโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่าเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานผ่านระบบออนไลน์สัดส่วน 50 : 50 เป็นอันดับที่ 1 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 รองลงมาคือ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานผ่านระบบออนไลน์สัดส่วน 70 : 30 เป็นอันดับที่ 2 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53 และรองถัดมาคือรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานผ่านระบบออนไลน์สัดส่วน 80 : 20 เป็นอันดับที่ 3 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49 จากการวิจัยพบว่าสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ทรงคุณวุฒิในรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานผ่านระบบออนไลน์สัดส่วน 50 : 50 และสอดคล้องกับแนวคิดของปรัชญนันท์ นิลสุข และ ปณิตา วรณพิรุณ (2556 : 31-36) เรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน : สัดส่วนการผสมผสาน ได้กล่าวไว้ว่าการผสมผสานแบบ 50 : 50 เป็นการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ร้อยละ 50 และแบบปกติร้อยละ 50 เป็นการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย การเรียนปกติกับการเรียนแบบออนไลน์ ที่จัดในเวลาเดียวกันแต่จัดการเรียนรู้ผสมกันทั้งสองแบบ ผู้สอนจะเจอนักศึกษาก่อนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบเผชิญหน้า เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ บรรยายทำความเข้าใจในการเรียน หลังจากนั้นให้นักศึกษาเรียนด้วยตนเองบนเว็บอีก ให้นักศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ทำแบบฝึกหัด ส่งงาน และเรียนรู้เพิ่มเติมจากเว็บไซต์ที่ผู้สอนจัดให้

2. แนวทางการบริหารการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ มีทั้งหมด 3 แนวทาง คือ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน

ผ่านระบบออนไลน์สัดส่วน 50 : 50 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานผ่านระบบออนไลน์ สัดส่วน 70 : 30 และรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานผ่านระบบออนไลน์สัดส่วน 80 : 20 เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ผสมผสาน ระหว่างการเรียนแบบออนไลน์กับการเรียนแบบปกติเน้นผู้เรียน เป็นศูนย์กลาง เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ อินทรา รอบรู้ (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการแสวงหา ความรู้ด้วยตนเอง พบว่า การสอนแบบผสมผสานมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การออกแบบกระบวนการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบนำตนเอง กระบวนการแสวงหา ความรู้ด้วยตนเองตามรูปแบบ Big 6 และการผสมผสานการเรียนอิเล็กทรอนิกส์ตามเกณฑ์ของ The Sloan Consortium

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารควรประเมินสภาพในการบริหารจัดการการเรียนการสอนของครู ในแต่ละภาคเรียน เพื่อนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน อันจะส่งผลให้ผู้เรียนบรรลุ ตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้

1.2 สามารถนำเอาแนวทางการบริหารจัดการการเรียนการสอนแบบผสมผสานไปประยุกต์ใช้ ให้เหมาะสมกับบริบทของรายวิชาต่าง ๆ

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยต่อไป

2.1 ควรศึกษาแนวทางการบริหารจัดการการเรียนการสอนเพื่อการบริหารงานวิชาการของ สถานศึกษาที่มีบริบทใกล้เคียงกันภายในต้นสังกัดหรือสังกัดอื่น ๆ เพื่อใช้ต่อยอดในการหาแนวทางในการ บริหารงานวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จในการดำเนินงานการบริหารจัดการการเรียนการสอน กับสถานศึกษาที่มีบริบทใกล้เคียงกันภายในต้นสังกัดหรือสังกัดอื่น ๆ เพื่อนำมาสร้างเป็นรูปแบบการบริหาร การจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา

องค์ความรู้ใหม่

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ได้ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ซึ่งเป็นแนวทางการบริหารจัดการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบไปด้วย 3 รูปแบบ ดังนี้

1) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานผ่านระบบออนไลน์สัดส่วน 50 : 50 ต้องให้ความสำคัญตั้งแต่การปฐมนิเทศเพื่อแจ้งรายละเอียดที่สำคัญให้กับนักเรียน สร้างความเข้าใจในวิธีการเรียน เกณฑ์การให้คะแนน การใช้เครื่องมือต่าง ๆ แจกคู่มือการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ สร้างความสนใจในเนื้อหาที่จะเรียน กำหนดเนื้อหาที่เหมาะสมกับการเรียนแบบเผชิญหน้าและการเรียนแบบออนไลน์ ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทักษะการสืบค้น บูรณาการเนื้อหารายวิชาเพื่อลดปริมาณงาน มีช่องทางการส่งงานและการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เลือกใช้การวัดและประเมินผลอย่างหลากหลาย

2) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานผ่านระบบออนไลน์สัดส่วน 70 : 30 การวัดและประเมินผลระหว่างเรียนสามารถใช้การประเมินผลจากชิ้นงานหรือจากการสรุปบทเรียนของนักเรียนที่นอกเหนือจากการทำข้อสอบร่วมด้วยได้

3) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานผ่านระบบออนไลน์สัดส่วน 80 : 20 เป็นรูปแบบการสอนที่ใช้เวลากับการเรียนรู้ด้วยตนเองค่อนข้างมาก ครูควรมีเทคนิคในการตรวจสอบความคืบหน้าในการเรียนของนักเรียนอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

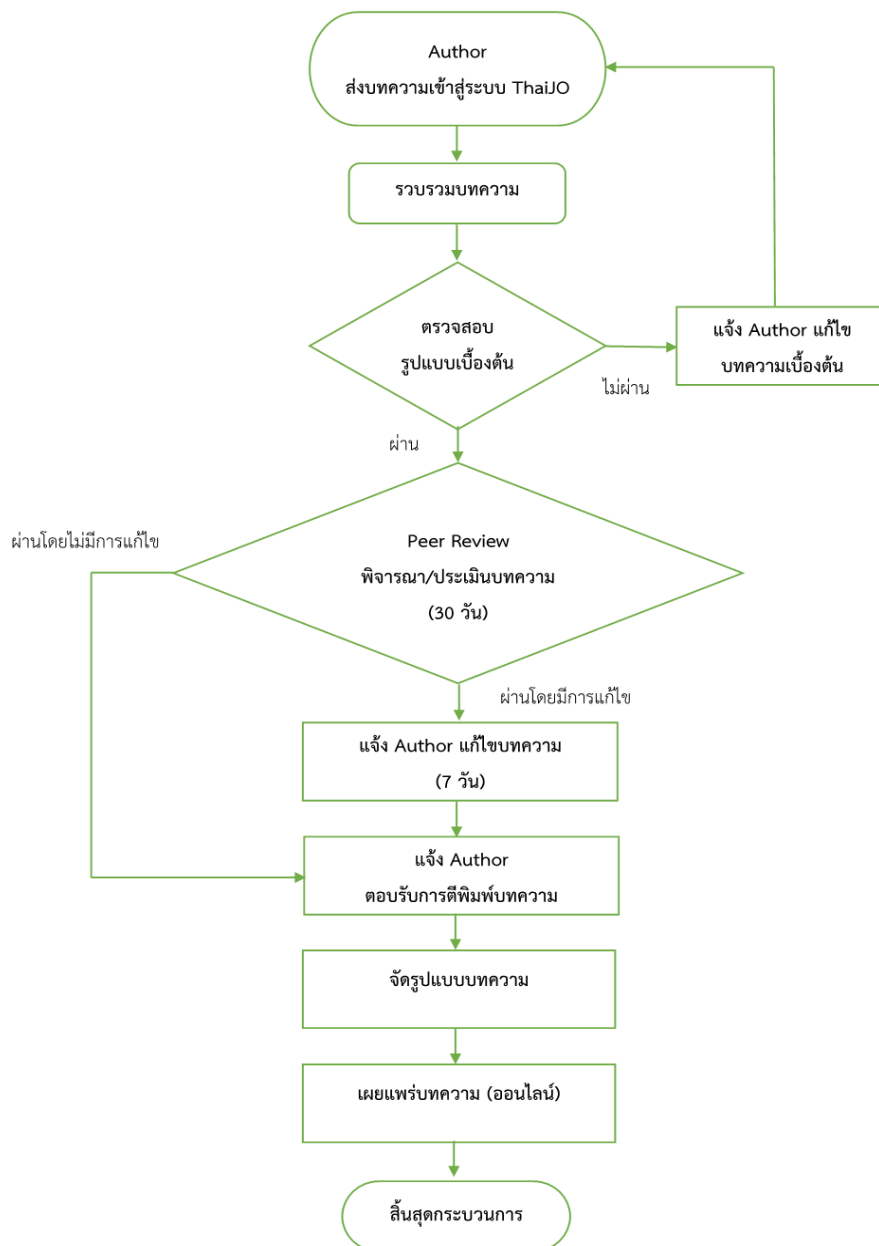
เอกสารอ้างอิง

- กองส่งเสริมความรอบรู้และสื่อสารสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2563). คู่มือการปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19. สืบค้นเมื่อ 6 มีนาคม 2566, จาก <https://multimedia.anamai.moph.go.th/associates/educational-manual-covid19/>
- ปริญญนันท์ นิลสุข และ ปณิศา วรรณพิรุณ (2556). การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน : สัดส่วนการผสมผสาน. *วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา*, 25(85), 31-36.
- พัชราภรณ์ ดวงชื่น. (2563). การบริหารจัดการศึกษารับมือความปกติใหม่หลังวิกฤตโควิด-19. *วารสารศิลปการจัดการ*, 4(3), 783-795.
- อินทิรา รอบรู้. (2553). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2566, จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=6420&filename=develop_issue

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารบัณฑิตศึกษมหาจุฬาลงกรณ
(Journal of Graduate MCU KhonKaen Campus)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ (Special Article) บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ (Academic Article) ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการมีความโดดเด่น เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ใหม่สู่สังคม

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้เขียนมาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจัย เปรียบเทียบ

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่ บทความ ทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจัย แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจหรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

2. การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์ สามารถส่งเข้าในระบบออนไลน์ของวารสารที่ www.tci-thaijo.org/index.php/jg-mcukk/index

3. การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้เขียนควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

4. รูปแบบการจัดเตรียมบทความ

4.1 สำหรับการจัดเตรียมบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ต้นฉบับเป็นไฟล์ Microsoft Word โดยใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 point ระยะห่างระหว่างบรรทัด 1 เท่า และการจัดหน้ากระจายแบบไทย (Thai Distributed) โดยตั้งค่าหน้ากระดาษขนาดเอ 4 (A4) (ระยะขอบกระดาษ ด้านบน 4.5 ซม. ด้านล่าง 4.01 ซม., ด้านซ้าย/ขวา 3.81 ซม.) พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า และบทความไม่ควรยาวเกิน 14 หน้ากระดาษ โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

4.2 ชื่อเรื่องภาษาไทย โดยใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 20 point, ตัวหนา (Bold) และในส่วนชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ โดยใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 18 point, ตัวหนา (Bold)

4.3 ชื่อผู้เขียน, สังกัดหรือหน่วยงาน, และอีเมล (กรณีที่มีผู้เขียนมากกว่า 1 คน ให้เรียงจากผู้เขียนบทความ 1 ผู้ร่วม 2,3,4,5 โดยระบุสังกัดหรือหน่วยงาน และระบุเฉพาะอีเมลของผู้เขียนหลัก หรืออีเมลของผู้เขียนร่วมที่สามารถติดต่อได้ท่านใดท่านหนึ่ง)

4.4 บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 350 คำ

4.5 กำหนดคำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ 3 คำ

4.6 การกำหนดหัวข้อ

- หัวข้อหลัก (Heading) ให้กำหนดเป็นอักษรตัวหนา (Bold) และขีดแนวพิมพ์ด้านซ้าย
- หัวข้อรอง (Sub-Heading) ผู้เขียนสามารถเลือกใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งต่อไปนี้ เช่น การย่อหน้า ชิดเส้นใต้หัวข้อย่อย กำกับด้วยตัวเลขหรือตัวอักษรอย่างใดอย่างหนึ่งหรือสลับกันระหว่างตัวอักษรกับตัวเลขก็ได้ แต่ต้องใช้รูปแบบเดียวกันตลอดทั้งบทความ

บทความวิจัยให้เรียงลำดับ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research objectives)
- 4) วิธีดำเนินการวิจัย (Research methods)
- 5) ผลการวิจัย (Research results)

6) อภิปรายผลการวิจัย (Discussion of Research Findings)

7) ข้อเสนอแนะ (Suggestions)

8) องค์ความรู้ใหม่ (Originality and Body of Knowledge)

9) เอกสารอ้างอิง (References)

บทความวิชาการให้เรียงลำดับ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract)

2) บทนำ (Introduction)

3) เนื้อหา (Content)

4) สรุป (Conclusion)

5) องค์ความรู้ใหม่ (Originality and Body of Knowledge)

6) เอกสารอ้างอิง (References)

บทวิจารณ์หนังสือให้เรียงลำดับ ดังนี้

1) ชื่อเรื่องของหนังสือ (Title) ให้ระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2) ชื่อผู้เขียนหนังสือ (Author) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษพร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานที่ผู้เขียนสังกัด

3) ชื่อผู้วิจารณ์ (Name of Reviews) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานของผู้วิจารณ์สังกัด

4) เนื้อหาการวิจารณ์ (Reviews Content) ในการเขียนเกี่ยวกับหนังสือวิจารณ์เนื้อเรื่องจะเป็นส่วนแสดงความคิดเห็นและรายละเอียดในการวิจารณ์ โดยนำเสนอเรื่องราวจุดเด่น จุดบกพร่องของเรื่อง โดยทำการวิจารณ์หรือวิพากษ์อย่างมีหลักเกณฑ์และเหตุผลตามหลักวิชาการ

5) สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนสรุปความคิดเห็นทั้งหมดที่วิจารณ์รวมถึงให้ข้อคิดหรือข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่าน

6) เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่าง ๆ ที่เป็นรูปแบบเดียวกัน

(ตัวอย่าง)

การเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ภาษาไทย 20 pt)

ชื่อบทความ (ภาษาอังกฤษ 18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ภาษาไทย 16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ภาษาไทย 16 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ภาษาอังกฤษ 16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ภาษาอังกฤษ 16 pt)

E-mail: (16 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 300-350 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....

.....

ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด).....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt) (ไม่เกิน 300-350 คำ)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

.....

.....

Keywords: 3-5 word

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

- (16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างอิงนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิด ทฤษฎีมารองรับ)
2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ)
3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา
4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (18 pt)

1. (16 pt).....
2. (16 pt).....
3. (16 pt).....

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการที่ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูล, การวิเคราะห์ข้อมูล.....

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่, สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร? สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

ข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้ใหม่เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สั้นกระชับออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับและเข้าใจง่าย.....

เอกสารอ้างอิง (ต้องไม่ต่ำกว่า 5 รายการ)

(16 pt)

(ตัวอย่าง)

การเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

ชื่อบทความ (ภาษาไทย 20 pt)

ชื่อบทความ (ภาษาอังกฤษ 18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ภาษาไทย 16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ภาษาไทย 16 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ภาษาอังกฤษ 16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ภาษาอังกฤษ 16 pt)

E-mail: (16 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 300-350 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt) (ไม่เกิน 300-350 คำ)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

.....

.....

Keywords: 3-5 word

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt)

.....

.....

.....

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

สรุป (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (ต้องไม่ต่ำกว่า 5 รายการ)

(16 pt)

.....

.....

.....

(ตัวอย่าง)

การเตรียมต้นฉบับทวิจารย์หนังสือ

ชื่อบทวิจารณ์หนังสือ (ภาษาไทย 20 pt)

ชื่อบทวิจารณ์หนังสือ (ภาษาอังกฤษ 18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ภาษาไทย 16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ภาษาไทย 16 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ภาษาอังกฤษ 16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ภาษาอังกฤษ 16 pt)

E-mail: (16 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 300-350 คำ)

(16 pt)

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt) (ไม่เกิน 300-350 คำ)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

Keywords: 3-5 word

โครงสร้างของหนังสือ (18 pt)

(16 pt)

เนื้อหาโดยย่อ (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

สรุป (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง

(16 pt)

.....

.....

.....

รูปแบบเอกสารอ้างอิงวารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์ และรายการอ้างอิงจะต้องไม่ต่ำกว่า 5 รายการอ้างอิง / 1 บทความ

การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA 6th (American Psychological Association)

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเรื่อง ใช้วิธีการอ้างอิงระบบนามปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บเปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิงเอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

การอ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) คัมภีร์พระไตรปิฎกให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้ามาด้วย ตัวอย่างเช่น “ดูกรภิกษุทั้งหลายจักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้วย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบูลย์ในภคะทั้งหลาย ต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก.21/31/37) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, 2560)

3) ผู้แต่ง 2 คน ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้ง 2 คน แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ และ เขมณัฏฐ์ อินทรสุวรรณ, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 คน ให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ศุศราภรณ์ แต่งตั้งลำ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

การอ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

- 1) ถ้ามีผู้แต่ง 1 คน ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และ ปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)
- 2) ถ้ามีผู้แต่ง 2 คน ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)
- 3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 คน ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งคนที่ 1 ตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

(1) คัมภีร์พระไตรปิฎก

รูปแบบ :

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก./ (ครั้งที่พิมพ์ (ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./ สถานที่พิมพ์
:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อหนังสือ./ (ครั้งที่พิมพ์)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่/ (ฉบับที่)./ เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระธีระพงษ์ นรินโท. (2562). คุณค่าการปกครองแบบธรรมาธิปไตยตามนัยพุทธจริยศาสตร์. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณแก่น, 6(4), 47-60.

(4) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อวิทยานิพนธ์./ (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตหรือวิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต).
/สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง :

สมบุรณ์ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิยาม 4 ของพระอริยบุคคล. (ดุษฎีนิพนธ์พุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
มนัส ภาควิน. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน.
(รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(5) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (วันที่/เดือน/ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ น.เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(6) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ :

ชื่อพระราชบัญญัติ./ (ปีที่พิมพ์./ วันที่/เดือน)./ ราชกิจจานุเบกษา./ เล่มที่/ ตอนที่./ หน้า/.

ตัวอย่าง :

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562, 1 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136
ตอนที่ 57 ก, หน้า 49.
ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2555, 20 มิถุนายน). เรื่องกำหนดประเภทและ
ขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และ
หลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบ
สิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง, หน้า 1.

(7) การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ให้ทำการอ้างอิงในเนื้อหาโดยไม่ต้องลงรายการในเอกสารอ้างอิง

(8) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่เผยแพร่)./ชื่อเรื่อง./สืบค้นเมื่อ./จาก/แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ทวีศักดิ์ อุ่ณจิตติกุล. (2561). พระพุทธศาสนาเถรวาท จะสืบทอดดำรงอยู่อย่างไร? สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2562, จาก <https://www.dailynews.co.th/article/666936>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไประดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่ 593/2562. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2562, จาก [http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง- ประกาศ/](http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/)

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- จิตวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(1), 25-31.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562, 1 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก, หน้า 49.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (2555). การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?article_id=1304&article_group_id=274
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาฯ 2500. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมบุญ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิสัง 4 ของพระอริยบุคคล. (ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*, 6(5), 25-28.

วิธีเรียงบรรณานุกรม การเรียงบรรณานุกรมให้หลักการเดียวกับการเรียงคำในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรือ Dictionary ที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป โดยคำที่มีตัวสะกดจัดเรียงไว้ก่อนคำที่มีรูปสระตามลำดับตั้งแต่ กก - กฮ ดังนี้

กษัตริย์จตุรขณูฎฐาณตตถธนบปคฬพภมยรฤฤลฤฏวค
ชสทพออ

ส่วนค่าที่ขึ้นต้นด้วยพยัญชนะตัวเดียวกัน เรียงลำดับตามรูปสระ ดังนี้

ອະ ອັ ອ້າະ ອາ ອຳ ອີ ອື່ ອື່ ອຸ ອູ ເອະ ເອ ເອາະ ເອາ ເອົນ ເຍີຍ ເຍີຍະ ເວີ້ ເວີ້ະ ແອ ແອະ ໂອ ໂອະ ໂອ ໂອ

อ้างอิงจาก: <http://www.academy.rbru.ac.th/uploadfiles/books/133-2017-08-15-00-48-46.pdf>
(คณะทำงานฝ่ายวิชาการ การสัมมนา PULINET วิชาการ ครั้งที่ 3)